UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Polyantheæ Novæ Liber II.

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

POLYANTHEÆ NOVÆ LIBER II.

B.

Balneum.

BALNEI Etymologias varias & deſcriptiones continet Etymologicum trilingue Lugduni editum, *pag. 124. & 125.*

¶ SENTENT. POETIC.

Homer. Odyſſ. θ. de voluptatibus ac delicijs Phæacenſium:

Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη, κίθαρίς τ' χοροί τε,
Εἵματά τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί. id eſt:

At ſemper cordi nobis epulæq; choriq;,
Cantusq; & variæ veſtes, & balnea calda,
Concubitusq;.

Ex antholog. Græcorum Epigram. lib. 4. Tit. In Balnea Agathiæ Scholaſtici.

Νῦν ἔγνων κυθέρεια πόθεν νικήσας ἀγῶνα,
Τὴν πρὶν Ἀλεξάνδρου ψῆφον ἀφαρπαμένη.
Ἔνθαδε γὰρ τέγγουσα θεὸν δέμας εὗρες ἐλέγξαι
Ἥρην ἰναχίοις χεύμασι λουσαμένην.
Νίκησεν τὸ λοετρὸν ἔοικε δὲ τοῦτο βοώσῃ
Παλλὰς, ἐνικήθην ὕδασιν, οὐ παφίῃ. Hoc eſt:

Iudice ſub Phrygio quare Cythereia quondam
Viceris, & qua ſors fraude parata ſcio.
Vos corpus roraſtis aquæ, reginaq; cæli,
Arguitur lymphis Inache lota tuis.
Ergo lauacra ferunt palmam, Pallasq; videtur
Dicere non Paphiæ ſed retuliſtis aquæ.
Plura Vide eodem tit. lib. 4. anthol. Græc. Epigram.

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Balneæ calidæ cur ſacræ habentur? quia ſulfure atque fulmine rebus ingenuè ſacris proueniunt. *Ariſt. problem. ſect. 24. q. 19.*

Balneum cur alij ſitibundi ingreſſi extincta ſiti egrediuntur, alij contra? qui ſunt habitu ſicciori, ſiti balneo humefacti abſoluuntur, maximè ſi non habeant penitus ſiccitatem: at qui humidiores ſunt, & ſiti omni vacantes, ijs humor per ſudorem abſumitur, itaq; ſitis creatur, quæ ſiccitate oriri ſolet. *Alex. Aphro. probl. pri. q. 41.*

Balneum cur non præcipimus ijs, qui febre continua iam laborare deſinunt? Quoniam materiæ noxiæ, crudæ craſſæq; adhuc conſtant, & corpore abſolui nondum patiuntur, & quantum materiæ vtilis ſit, id tenue & liquidum ſubſtat, ne igitur balnei calor prius vtilem partem trahat & tenuem, abſtinendum à balneo, nec per id tempus tantum, quo morbus minuitur, verum etiam quo incipit, & omnino quo materia minus concocta eſt. *Ibidem problem. 2. q. 84.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Diogenes ingreſſus aliquando ſordidum balneum, dicebat; Qui hîc lauant, vbi lauantur? Significabat, illic homines puros ſordidari, & ibi lotis opus eſſe alio balneo quo mundarentur. *Laert. l. 4.*

Stratonicus, quum videret ſacellum, malo ſordidoq; balneo vicinum, anathematibus pulchrè exornatum, poſteaquā è balneo exijt malè lotus; Non miror, inquit, multas pendere tabulas. Quiſquis enim hîc lauit, illic ſuſpendit tabulam, veluti ſeruatus. Indicans magnum eſſe, ſi quis è tali balneo exiſſet incolumis. *Athenæus.*

Idem, quum in Arcadia malam terram ac ſalſam aquam balneator exhiberet, iocatus eſt, ſe terra mariq; obſideri, Apparet in balneis terræ fuiſſe vſum, qui nunc eſt fullonibus. *libr. 6. apoph.*

¶ EXEMPLA HISTORICA.

Memoriæ proditum eſt ab Ibyco, calida lauacra inuenta ab Hercule, quibus ille diuturno labore defeſſus plurimum vteretur, quæ ſibi à Vulcano fuerint indicata. At alij, inter quos Piſander, ea Mineruæ benignitate Herculi monſtrata diuinant. *Natal. Comes Mythol. l. 7. c. 1.*

Mecænas, Romæ primus aquæ calidæ balneum co[...] tur in vſum populi Romani. *Dion. in Auguſto.*

M. Agrippa, vt populo placeret, CLXX. balnea [...] uinciarum formam Romæ gratuita præbuit: in qu[...] prius abluerent, poſtea vt à balneis corpora multa [...] rent, conſtitutum ferunt. *Alex. l. 4. c. 20.*

M. Antonius Imp. ob popularem gratiam balneum [...] de exhibuit, cum antea ſinguli quadrantem exprome[...] dius.

Alexander Seuerus Imp. ne quid populo incomm[...] cturna balnea, oleo pro luminibus præbito, conceſſi[...]

Antonius Caracalla, thermas ſuo inſignes nomine [...] rum cellam ſolearem, id eſt, in qua forent balneo d[...] gant Architectonicæ conſulti, vlla poſſe exprimi [...] ex ære vel cupro cancelli fuere ſuperpoſiti, quibus [...] concredebatur tota. *Cælius l. 30. c. 17. Antiq. lect.*

Tacitus Imper. domum ſuam eſt demolitus, vt the[...] blicas priuato ſumptu extrueret. *Cuſpinianus.*

Diocletianus Romæ, Maximianus Carthagine the[...] runt. Romanorum admiranda in hunc vſq; diem ve[...] ſam animi Diocletiani vaſtitatem quandam oſtend[...] nus ſuas ita curauit perficiendas, vt propterea Chri[...] admodum habuerit: cum eos & lapides cædere, & a[...] peris eius cauſa coëgerit. Quod in vetere S. Marcell[...] inuenitur. Maximianus item alteras Mediolani the[...] xit, quæ Herculeæ Thermæ, ſiue lauacrum Hercul[...] Quarum meminit Auſonius *lib. 1. Occid. Imp. 7.*

Theodorus Oſtrogothorum rex, in Italia Aponi baln[...] agro Paduano, muro clauſit, ædesque balneis appoſu[...] dius frequentarentur. *Caſsiodorus.*

Tanta Romanæ verecundiæ obſeruatio & morum [...] re, vt nec pater cum filio pubere, nec ſocer cum gene[...] dosque conſpicere parentes ducerent nefas. *Alex. ab A[...] ex Val. lib. 2. c. 1.*

Conſuetum illud veteribus Rom. fuit, vt vel nobi[...] eo fungerentur officio, vt loca balnearum intrarent, [...] receptabant, exigerentq; munditias, & vtilem ac fa[...] raturam: non hanc (inquit Seneca) quæ nuper inu[...] incendio, adeo quidem vt conuictum in aliquo ſcele[...] vitum lauari oporteat: nihil enim iam videtur interes[...] neum, an caleat. *Cælius l. 30. c. 9.*

Carolus Magnus delectabatur vaporibus aquar[...] calentium frequenti natatu ſe exercens: cuius adeo p[...] nullus cum illo certaret. Ob hanc etiam Aquiſgra[...] xit, ibiq; extremos vitæ annos clauſit. *Cranzius l. [...]*

Lacones perpetuo agebant ſine tunica, ſqualid[...] neis & vnctionibus ferè abſtinentes præterquam pau[...] annum. *Plutarch. in Lacon.*

Dardanenſes Illyrides ter ſolummodo per vniuer[...] uantur: poſt partum: cum nuptias ineunt: & cum [...] runt. *Ælian. de var. hiſtor.*

Baptiſmus.

¶ DEFINITIO. ET ETYMOL.

BAPTISMVS, Græcè, βαπτισμὸς, οῦ, ὁ, dicitur à βα[...] Hebr. *Tabal*, verbum ſignif. tinxit, immerſit ex p[...] eſt ablutio hominis aliqualiter conſentientis, fa[...] aqua, ſimul verba certa cum intentione debita profer[...] cans efficaciter ex inſtitutione diuina ablutionem a[...] to, *ſecundum Ioan. Scotum in 4. ſent. diſt. 3. q. 1.*

Baptiſmus eſt ablutio corporis exterior, facta ſub for[...] pta verborum, *ſecundum Magiſt. Sen. in 4. diſt. 3.*

Baptiſmus eſt quoddam principium ſanctiſſimorum [...] rum, ſacrarum actionum, & aliorum diuinorum [...] ad ſuſceptiuam opportunitatem formans noſtros a[...]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

[illegible] qui [illegible] is anagogen iter noſtrum faciens, ſacræ & di[illegible] regenerationis traditio. *ſecundum Dionyſium c.2.* [illegible] *Hierarchia.*

[illegible] eſt per quem primitias ſpiritus accipimus, & princi[illegible] vitæ, vt ſit nobis regeneratio & ſigillum & cuſtodia & [illegible]. *ſecundum Ioannem Damaſcenum 4. Sen. & B. Tho. 4.* [illegible] *q.1.art.1.*

[illegible] dicitur à βαπτίζω, quod eſt immergo.

¶ Loci Biblici.

[illegible] eſt teſſera, ſiue exemplar noſtræ regenerationis, *Rom.* [illegible] ſpiritualis reſurrectionis, *v.4.5.* ſymbolum ſanctifi[illegible] *Epheſ.5.26.* Baptiſma, ſacramentum eſt, *Epheſ.4.5.* figura [illegible] Noa, *1.Pet.3.v.20.21.* à Chriſto inſtitutum & præce[illegible] *Matth.28.19. Marc.16.v.16. Ioan.3.22.* pœnitentiæ ſymbolum [illegible] & lauacrum regenerationis, à fine, quia eo nos ducit, [illegible] eſt, *Tit.3.5.* fidei ſigillum. *Matth.28.19. Marc.16.v.16.* [illegible] *& 8.v.37.38. & 10.v.47.48. & 16.v.14.15.30.31.32.33.34. &* [illegible] mortificationem noſtram, *Rom.6.3.* peractam Chri[illegible] & reſurrectionem, *verſ.7.* Stipulatio bonæ conſcientiæ [illegible] *Petr.3.21.* id eſt, obligatio mutua Dei & hominis baptiſa[illegible], teſtantis ſe recipere perſonam baptizatam in gra[illegible] vero baptizatæ, dantis fidem Deo, quod rite eum co[illegible]

[illegible] fructus, ſeu finis duplex: Remiſſio peccatorum, *Act.* [illegible] Renouatio ſeu Regeneratio, *Act.2.38. Coloſſ.2.11.* [illegible] phraſes: Baptizari in mortem Chriſti, pro percipe[illegible] Chriſti vim, extinguendo peccatum, *Rom.6.3.* Baptizari in [illegible] Chriſtum, pro, cum Chriſto coaleſcere, aut baptizari, vt [illegible] per baptiſmum coaleſcentes, vim ipſius percipiamus [illegible] peccatum, & creando nouo homine, *Rom.6.3. Gal.3.* [illegible] in nomine, vel nomen Ieſu Chriſti, eſt Chriſto per ba[illegible] nomen dare, Chriſtoque nos conſecrare, cuius mortis, & reſurrectionis ſimus participes in baptiſmo, cum pecca[illegible] miſſione, *Act.2.38. & 8.16. & 19.5.*

[illegible] infantibus minime negandum, *Geneſ.17.14. Exodi 4.* [illegible] *Matth.11.28. & 18.14. & 19.13. Marc.10.14. Luc.18.15.* [illegible] *v.39.41. & 16.v.15.33. & 18.8. 1.Cor.1.16. & 7.14. & 10.* [illegible] *Timoth.2.4. Heb.6.2.* Baptizata integra domus, *1.Cor.1.* [illegible] *& 18.8.*

[illegible] impugnant Anabaptiſtæ ex *Matth.28.19.* [illegible] *16.v.15.16.* Baptiſmatis forma *Matth.28.19.* Baptiſma [illegible] *Epheſ.4.5. Hebr.6.4. & 10.26.* idem Circumciſionis [illegible] mentum declarat, cur Baptiſmus ſucceſſit, *Gen.17.1.*

¶ Sententiae Bilicae.

[illegible] me ad portam domus, & ecce, aquæ egrediebantur [illegible] domus ad orientem. *Ezech.47.*

[illegible] & viuent omnia, ad quæ venerit torrens. *ibid.*

[illegible] ſe in fonte aquæ. *Iudic.12.*

[illegible] aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te. *Ezech.16.*

[illegible] ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab o[illegible] quitatibus veſtris, & ab idolis veſtris mundabo vos. *ibi-* [illegible]

[illegible] anima viuens, quæ ſerpit, quocunque venerit torrens, vi[illegible] *47.*

[illegible] egreditur de domo Domini, & irrigabit torrentem ſpina[illegible]

[illegible] patens domui Dauid, & habitantibus Ieruſalem in ab[illegible] peccatoris & menſtruatæ. *Zach.13.*

[illegible] ab eo in Iordane confitentes peccata ſua. *Matt.3.*

[illegible] vos aqua in pœnitentiam (*& infra*) ipſe vos bapti[illegible] Spiritu ſancto & igne. *ibidem.*

[illegible] in mundum vniuerſum, docete omnes gentes, baptizan[illegible] nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. *Matth. vlt.*

[illegible] crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, *Marc.16.*

[illegible] autem cum baptizaretur omnis populus, Ieſu bapti[illegible], apertum eſt cœlum, & deſcendens Spiritus ſanctus [illegible] ſicut columba in ipſum, & vox de cœlo facta eſt, tu [illegible] dilectus, in te complacui mihi. *Luca 3.*

[illegible] baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius ba[illegible]: conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in [illegible] *Rom.6.*

[illegible] Moſen baptizati ſunt in nube & mari. *1.Cor.10.*

[illegible] Spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus. *ibi.2.*

[illegible] in Chriſto Ieſu baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

[illegible] vnum baptiſma. *Epheſ.4.*

[illegible] Eccleſiam (*& infra*) mundans eum lauacro aquæ in ver[illegible] *ibidem 5.*

[illegible] ei in baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per fidem ope[illegible] Dei, qui ſuſcitauit illum à mortuis. *Coloſſ.2.*

[illegible] nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis [illegible] ſancti. *Tit.3.*

Abluti corpus aqua munda, teneamus ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilem. *Hebr.10.*

Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti. *Act.2.*

In arca pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam. *1. Petri 3.*

Reſpondit Ieſus: Amen, amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Quod natum eſt ex carne, caro eſt: quod natum ex ſpiritu, ſpiritus eſt. *Ioannis 3.*

¶ Sententiae Patrum.

Detrahe verbum ab aqua, quid erit niſi aqua? Accedat verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Vnde iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo? non quia dicitur, ſed quia creditur. Nam & in ipſo verbo aliud eſt ſonus tranſiens, aliud eſt virtus manens. *Auguſtin. in hom. 80. & habetur 1.q.1. Detrahe.*

Si quem forte coegerit extrema neceſſitas, & vbi catholicum, per quem accipiat, non inuenerit, & in animo pacem catholicam cuſtodiens, per aliquem extra vnitatem catholicam poſitum acceperit, quod in ipſa erat catholica vnitate percepturus, ſi ſtatim & de hac vita migrauerit, non eum niſi catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cum ſe catholicæ congregationi etiam corporali præſentia reddiderit, vnde nunquam corde diſceſſerat, non ſolum non improbamus quod fecit, ſed & ſecuriſſime veriſſimeque laudamus: quoniam præſentem Deum credidit corde ſuo, vbi vnitatem ſeruabat: & ſine ſancti Baptiſmatis ſacramento, quod vbicunque inuenit, non hominum, ſed Dei eſſe cognouit: noluit ex hac vita migrare. *Idem lib. 1. de vnico baptiſ. & habetur 24.q. Si quem.*

Oſtenditur illos impie facere, qui rebaptizare conantur. *Ibidem lib.2. & hab. de conſec. diſt.4. Oſtenditur.*

Nunc autem non ſicut hæreſis hæreticorum eſt, ſic error ipſorum eſt: ſicut etiam ſacrilegium diſſenſionis eſt eorum, ſic etiam baptiſma, quod Chriſti eſt, non debet dici ipſorum. *ibid. l.3. & hab. ibidem. Nunc autem.*

Satis oſtendimus ad baptiſmum, quod verbis euangelicis conſecratur, non pertinere cuiusquam dantis, vel accipientis errorem, ſiue de Patre, ſiue de Filio, ſiue de Spiritu ſancto aliter ſentiat, quam cœleſtis doctrina inſinuat. *ibidem lib. 4. & habetur ibidem, Satis.*

Baptiſmi vicem aliquando implere paſſionem de latrone illo, cui non baptizato dictum eſt: Hodie mecum eris in paradiſo, beatus Cyprianus non leue documentum aſſumpſit: quod etiam atque etiam conſiderans inuenio, non tantum paſſionem pro nomine Chriſti id, quod baptiſmo deerat poſſe ſupplere, ſed & fidem confeſſionemque cordis: ſi forte ad celebrandum myſterium baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Neque cum latro ille pro nomine Chriſti crucifixus eſt, ſed pro meritis facinorum ſuorum. Neque, quia credidit, paſſus eſt, ſed dum pateretur, credidit. Quantum itaque valeat, etiam ſine viſibili ſacramento baptiſmi, quod ait Apoſtolus: Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: in illo latrone declaratum eſt. *Idem ibidem, Baptiſmi vicem.*

Cum tantum valeat baptiſmus per hominem contemptibilem, quantum per Apoſtolum datus: ita nec illius, ſed Chriſti eſſe cognoſcitur. *Auguſt. de vnico baptiſ. & habetur de Conſe. diſt. 4. Cum tantum.*

Non eſt aqua prophana & adultera, ſupra quam nomen Dei inuocatur, etiamſi à prophanis & adulteris inuocetur: quia nec ipſa creatura adultera eſt, nec ipſum nomen adulterum eſt. *Aug. ibidem l.9. & hab. ibidem, Non eſt.*

Illa certa verba Euangelica, ſine quibus non poteſt baptiſmus conſecrari, tantum valent, vt per illa ſic euacuentur, quæcunque in prece vitioſa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium Chriſti nomine excluditur. *Augu. ibdem, & hab. ibidem, Si non.*

Solet etiam quæri, vtrum approbandum ſit baptiſma, quod ab eo, qui non accepit, accipitur: ſi forte hoc aliqua curioſitate didicit, quo modo dandum ſit: & vtrum nihil interſit, quo animo accipiat ille, cui datur: an cum ſimulatione, aut ſine ſimulatione. Si cum ſimulatione, vtrum fallens ſicut in Eccleſia, vel in ea, quæ putatur Eccleſia: an iocans, ſicut in mimo. Verumtamen ſi quis me forte in eo conſilio conſtitutum, vbi talium rerum quæſtio verſaretur, non præcedentibus meritis, quorum ſententias ſequi mallem, vrgeret, vt dicerem, quid ipſe ſentirem: Si eo modo affectus eſſem, quo eram dum ea dictarem, nequaquam dubitarem, habere baptiſmum eos, qui vbicunque, & à quocunque illud verbis Euangelicis conſecratum ſine ſui ſimulatione, & cum aliqua fide accepiſſent: quanquam ad ſalutem ſpiritualem eis non prodeſſet: ſcilicet ſi charitate caruiſſent, qua catholicæ inſeruntur Eccleſiæ. Si enim habeam fidem vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. *Auguſt. ibidem lib. 8. & habetur de Conſ. diſt. 4. Solet etiam.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nullus autem negat habere baptiſmum etiam apoſtatas: quibus vtique redeuntibus & per pœnitentiam conuerſis non redditur: qui amitti non poſſe iudicatur: ſicut & illi, qui in ſacrilegium ſchiſmatis ab Eccleſiæ communione diſcedunt, habent vtique baptiſmum, quem priuſquam diſcederent, acceperint. *Idem lib. de bapt. & hab. de Conſ. diſt. 4. Nullus.*

Quomodo exaudit Deus homicidam deprecantem vel ſuper aquam baptiſmi, vel ſuper oleum, vel ſuper Euchariſtiam, vel ſuper capita eorum, quibus manus imponitur: quæ tamen omnia & fiunt, & valent etiam per homicidas, aut per eos, qui fratres oderunt, etiam in ipſa intus Eccleſia, cum nemo dare poſſit, quod non habet. quomodo homicida dat Spiritum ſanctum, & tamen intus etiam ipſe baptizat? Deus ergo dat etiam in ipſo baptiſmate Spiritum ſanctum. Quapropter ſacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos: ipſam vero gratiam non niſi per ſeipſum, vel per ſanctos ſuos. Et ideo remiſſionem peccatorum vel per ſeipſum facit: vel per eius columbæ membra, quibus ait: Si cui dimiſeritis peccata, dimittentur: & ſi cui retinueritis, retenta erunt, *Ibidem cap. ſequenti, Quomodo.*

Eſt vnitas Eccleſiæ, quæ late patet, in ſacramentorum videlicet ſocietate & communione, quæ complectitur cum granis etiam paleas: quando eas corporaliter miſtas ita patitur, vt neque illas iuſti vitent, neque ab illis iuſte vitentur. Sic ſunt in Eccleſia homines mali, vt in corpore humano humores mali, qui interdum exeunt ex corpore. *Idem ibidem. Eſt vnitas.*

Cum pro paruulis alii reſpondent: vt impleatur erga eos celebratio ſacramenti, valet vtique, ad eorum conſecrationem: quia ipſi pro ſe reſpondere non poſſunt: ſi pro eo qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud Euangelii dictum eſt, quod omnes, cum legitur, naturaliter monet, Ætatem habet, ipſe pro ſe loquatur. *Idem ibidem, Cum pro.*

Non intereſt cum de ſacramenti integritate tractatur & ſanctitate quid credat, aut quali fide imbutus ſit ille, qui accipit ſacramentum. Intereſt quidem plurimum, ſed ad ſalutis viam: ſed nihil intereſt ad ſacramenti quæſtionem. *Idem ibidem, & hab. de Conſ. diſt. 4. Sicut in Sacramentis, §. Non intereſt.*

Si poſſet fieri, vt ſinguli diligenter interrogarentur, tot diuerſitates opinionum forſitan inuenirentur, quot homines numerarentur. Animalis enim homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. Nunquid tamen non ideo ſacramentum integrum accipiunt: aut nunquid ideo ſi profecerint, & opinionum carnalium vanitatem emundauerint, denuo, quod acceperant, repetendum eſt? Accipit quiſque ſecundum fidem ſuam, ſed quantum capit gubernante miſericordia Dei. *Idem ibidem, §. Si poſſet.*

Per Baptiſmum Chriſti id agitur, vt caro peccati euacuetur. Non autem ſic euacuatur vt in carne concupiſcentia innata non ſit, ſed ne obſit. Nam ſi poſt baptiſmum ad ætatem naturalem perueniunt, ibi habent cum qua pugnent, eamque, adiuuante Domino ſuperent: ſi non gratiam in vacuum ſuſceperint. *Idem ibidem per baptiſmum.*

Filius Dei carnem peccati ſuſcepit, & pœnam ſine culpa, vt in carne peccati & culpa ſolueretur & pœna. Per fidem ergo & baptiſmum eius à peccato homo per iuſtificationem, & à morte liberatur per reſurrectionem. Paruuli etiam baptizati inter credentes reputantur per ſacramenti virtutem, & offerentium reſponſionem. Qui vero non ſunt baptizati, inter non credentes iudicantur ex Euangelio Ioannis: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. *Idem ibidem, Filius.*

Si baptizata eſt caro Chriſti, quæ ſine peccato erat, propter exemplum imitationis: quanto magis baptizanda eſt caro mortis, propter euitandum iudicium damnationis? *ibidem, & hab. de conſe. diſt. 4. Si baptizata.*

Regenerante autem carne, tantummodo contrahitur peccatum originale: regenerante autem Spiritu ſancto non ſolum originalium, ſed etiam voluntariorum, fit remiſſio peccatorum. Proinde recte poteſt dici, paruulos ſine baptiſmo decedentes mitiſſimam omnium futuros ſuſtinere pœnam. Fallit enim, fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apoſtolo, Per vnius delictum omnes homines in condemnationem, &c. *Idem ibidem, Regenerante.*

Quiſquis ex concupiſcentia carnis & lege peccati & mortis carnaliter generatur, regenerari ſpiritualiter habet opus: vt non ſolum ad regnum Dei perducatur, ſed etiam à damnatione peccati liberetur. Sicut enim per primum hominem in peccato & morte naſcuntur: ſic etiam per Chriſtum in iuſtitia & vita æterna in baptiſmo renaſcuntur: *Idem ibidem, Quiſquis.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato naſci impietati ſubditum mortique ſubiectum. Et ob hoc naturaliter iræ naſci filium, de qua dicit Apoſtolus: Eramus enim natura filii iræ, ſicut & cæteri, à qua ira nullus liberabitur, niſi per fidem mediatoris hominis Ieſu Chriſti. Firmiſſime tene, non ſolum homines ratione vtentes, verum etiam paruulos, qui ſiue in vteris maternis viuere incipiunt, & ibi moriuntur: ſiue iam de maribus nati ſine ſacramento baptiſmi, quod datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, de hoc ſæculo tranſeunt: [...] puniendos: quia etſi peccatum propriæ actionis [...] originalis tamen peccati damnationem carnali con[...] tiuitate traxerunt. *Aug. ad Petrum Diaconum, & [...] diſt. 4. Firmiſſime.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, extra Eccle[...] tis, ſi ad Eccleſiam nō redierint baptiſmo cumulari [...] tum etiam valet eccleſiaſticæ ſocietatis communio [...] baptiſmo non ſaluetur, cum ibi non datur, vbi op[...] *Ibidem, & habetur 1. q. 1. Firmiſſime.*

In neceſſitate cum Epiſcopi, aut presbyteri, aut [...] ſtrorum non inueniuntur, & vrget periculum eius [...] ne illo ſacramento hanc vitam finiat, etiam laicos [...] cramentum, quod acceperunt, ſolemus audire. *Aug. [...] tum, & habetur de Conſ. diſt. 4. In neceſſitate.*

Sanctum eſt baptiſma per ſeipſum, quod datur [...] Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Ita vt in eodem [...] iam authoritas traditionis per Dominum noſtrum [...] ſtum ad Apoſtolos: per illos autem ad epiſcopos & [...] etiam laicos Chriſtianos ab eadem origine & ſtirpe [...] *ibidem, cap. Sanctum.*

Catechumenum quamuis in bonis operibus de[...] habere non credimus, excepto duntaxat, niſi marty[...] cramentum. *Aug. ibid. cap. Catechumenum.*

Quamuis vnum baptiſma ſit & hæreticorum, [...] qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti bap[...] ſiæ catholicæ: tamen qui foris Eccleſiam baptizan[...] baptiſmum ad ſalutem, ſed ad perniciem, habent [...] mam ſacramenti, virtutem autem eius abnegantes. [...] *ſium lib. 2. & habetur ibid. cap. Quamuis.*

Non illud te moueat, quod quidam non ea fide [...] percipiendum paruulos offerunt vt gratia ſpirituali [...] nerentur æternam: ſed hoc eos putant remedio tem[...] re vel recipere ſanitatem. Non enim propterea illi [...] tur, quia non ab iſtis hac intentione offeruntur. *Au[...] Bonifacium, & ibidem, ca. Non illud.*

Nulli eſt aliquatenus ambigendum, tunc vnum[...] corporis, ſanguiniſque Domini participem fieri, [...] ſmate membrum Chriſti corporis efficitur. *Aug. [...] ca. Nulli.*

Non dubito catechumenum catholicum di[...] grantem hæretico baptizato anteponere. *Idem lib. [...] hab. de Conſ. diſt. 4. Non dubito.*

Rebaptizare hæreticum hominem, qui hæc ſancti[...] gna ſuſceperit, quæ Chriſtiana tradidit diſciplina, [...] tum eſt. Rebaptizare autem Catholicum, immani[...] eſt. *Idem in epiſt. ad Max. & hab. de Conſ. diſt. 4. Reba[...]*

Ex quo inſtituta eſt circumciſio in populo Dei [...] ſignaculum fidei, iuſtitiæ Dei: ad ſanctificationem [...] lebat paruulis originalis veteriſque peccati, ſicut [...] illo valere cœpit ad innouationem hominis, ex quo [...] *Auguſt. ad Valerium contra Iulianum, & habetur [...] Ex quo.*

Si inter bonos miniſtros, cum ſit alius alio melior [...] lior baptiſmus, qui per meliorem datur, quando [...] datur: nullo modo malus eſt, qui etiam per malum [...] idem baptiſmus datur. Et ideo per miniſtros diſpar[...] æquale eſt, quia non illorum: ſed eius eſt. *Aug. contra [...] Grammaticum, & hab. de Conſ. diſt. 4. Si inter.*

Sicut noſtis fratres chariſſimi, paruuli exſufflantur [...] tur, vt pellatur ab eis Diaboli poteſtas inimica, qu[...] nem, vt poſſideret homines. Non ergo creatura [...] cizatur aut exſufflatur: ſed ille ſub quo ſunt, qui [...] ſcuntur. *Aug. de ſymbolo, & hab. de Conſ. diſt. 4 [...]*

A paruulo recenter nato, vſque ad decrepitum ſe[...] lus prohibendus eſt à baptiſmo: ita nullus eſt qui [...] riatur in baptiſmo: ſed paruuli tantum originali, [...] omnibus etiam moriuntur peccatis, quæ male [...] runt originali. *Aug in Enchiridio & habetur de Conſ. [...] uulo.*

Non regenerabantur vel renaſcebantur, qui bap[...] ſmo Ioannis, ſed quodam præcurſorio illius mi[...] bat. Parate vitam Domino Chriſto, in quo ſolo rena[...] parabantur. Huius enim baptiſma eſt, non in aqua [...] Ioannis) verum etiam in Spiritu ſancto, vt de illo [...] quis in Chriſtum crediderit, de iſto Chriſtus rege[...] nerationem non cognouit, in aqua baptizari volui[...] quitas dilueretur, ſed humanitas commendaretur [...] in eo nihil habuit, quod ablueretur, ſicut mors nihil [...] puniret, *Auguſt. in Enchiridio, & hab. de Conſ. diſt. 4. [...] rabantur.*

Verus baptiſmus conſtat non tam ablutione corpo[...] de cordis, ſicut Apoſtolica doctrina tradidit, dicens [...] corda eorum. Et alibi: Saluos facit baptiſma, non [...] ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum [...] *tentiarum Proſper. & habetur ibidem: Verum.*

Vos ante omnia tam mulieres, quam viros, qui filios in bapti- …re ſuſcepiſtis, moneo, vt nos cognoſcatis fideiuſſores, apud Deũ …iſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere: ideoq́; ſem- …eos admonete, vt caſtitatem cuſtodiant, iuſtitiam diligant, cha- …tem teneant. Ante omnia Symbolum & orationem Domini- …: & vos ipſi tenete: & illis, quos ſuſcepiſtis de ſacro fonte, oſten- … *Aug. in ſermone poſt paſcha, qui incipit, Hodiernus dies, & hab. …dem: Vos ante.*

Veniſti ad fontem, ingreſſus es, conſidera quid videris, quid lo- …ſis diligenter, repente occurrit tibi Leuita: occurrit tibi Pres- …, vnctus es quaſi athleta Dei, vt ad baptiſmum catechume- …accedas. *Ambroſ. lib. de Sacramentis, & habetur ibidem: Ve-* …

Per aquam baptiſmi, tranſitus eſt de terrenis ad cœleſtia. Ideo pa- …tranſitus dicitur: hic tranſitus eſt de peccato ad vitam, de culpa …gratiam, de inquinamento ad ſanctificationem. Qui per hanc a- …m tranſit, non moritur, ſed exurgit. *Idem libro de Sacramentis …habetur de Conſ. diſt. 4. Per aquam.*

Venit ſacerdos ad fontem, dicit preces, inuocat nomen Patris & … Spiritus ſancti, vtitur verbis cœleſtibus: cœleſtia ſunt verba, …e Chriſti ſunt: præſentia Trinitatis adeſt, operatur ſermo æter- …, vbi deſcendit Spiritus ſanctus, primo quaſi columba deſcen- …t increduli vocarentur ad fidem. In principio ſignum debuit …in poſterioribus perfectio. Apoſtolis enim Spiritus S. datus eſt …in linguis, propter incredulos: nobis autem iam in plenitudi- … Eccleſiæ non per ſigna, ſed per fidem veritas colligenda. *Idem …idem: Venit.*

Emerſiſti, veniſti ad Sacerdotem: quid tibi dixit? Deus (inquit ti- … Pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua & Spiritu ſancto, …ſitque peccatorum tuorum veniam, ipſe te inungat in vitam …: Vide vbi inunctus es, in vitam æternam, inquit. *Idem ibi- …dem. Emerſiſti.*

…ſti poſt baptiſmum veſtimenta candida, vt eſſet indicium, …ueris voluptatem peccatorum, & indueris innocentiæ caſta … *Idem ibidem, Accepiſti poſt.*

…inat baptiſmus perfidorum, non mundat, ſed polluit. Qui …aquarum ad Dominum non approximabunt, quia vt per …lum dicit: Quicquid non ex fide eſt, peccatum eſt, & ipſis …unt, & quibus faciunt, non ſolum non prodeſt, ſed & ad iu- …ol. *Ambroſ. de initiandis rudibus, & habetur 1. q. 1. Non* …

…pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei, qui à gratia Dei in …e non requirit gemitum, non requirit planctum, vel o- …od, ſed ſolam fidem: & omnia gratis condonat. *Ambroſ. …ſ. ad Romanos, & habetur de Conſe. diſtinct. 4. Sine pœni-* …

…riam autem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, ſi … mortis vrgetur, vel ipſa eadem hora qua gignit, vel eadem …natum eſt id, quod gignitur, nullo modo prohibetur. … adhuc tempus ad præbendum redemptionis myſterium …, interueniente paululum mora, inueniri non valeat qui … *Gregor. in quæſtione 10. Aug. Canthuar. & hab. diſtin. 5. …*

…na immerſione baptiſmatis nil reſponderi verius poteſt, …od ipſi ſenſiſtis: quia in vna fide nil officit ſanctæ Eccleſiæ …do diuerſa. Nos autem quod tertio mergimus, triduanæ …æ ſacramenta ſignificamus: & dum tertio infans ab aquis …, reſurrectio triduani temporis exprimitur. *Greg. Leonar- … & hab. de Conſ. diſt. 4. De trina.*

b Sententiae Poeticae.

Iacob. Billius in Antholog. Sacra.

Si mundo moritur diuino fonte renaſcens,
Fitq́; nouus vita, qui ſepelitur aqua:
Non ſunt fraudati ſacro baptiſmate Chriſti,
Fons quibus ipſa ſui ſanguinis vnda fuit.
Et quidquid ſacri fert myſtica forma lauacri,
Id totum impleuit gloria martyrij.

Aurel. Prudentius Hym. 6. Cathime.

Hic præpotens cruenti
Extinctor Antichriſti,
Qui de furente monſtro
Pulchrum refert trophæum.
Quam beſtiam rapacem
Populoſq́; deuorantem,
Quam ſanguinis charybdim,
Ioannes execratur.
Hæc nempe, quæ ſacratum
Praeferre nomen auſa,
Imam petit gehennam,
Chriſto perempta vero.

Idem. Ibidem.

Cultor Dei memento,
Te fontis & lauacri.
Rorem ſubiſſe ſanctum:
Te Chriſmate innouatum.

Similitudines.

Chryſoſtomi: ſicut pictores in tabulis pingendis, primo albas circumducere lineas, omni libertate ſolent, repingunt, corrigũt, priusquam colores ſuperinducant: Ita in eo qui ex paganiſmo ad Chriſtianiſmum Iudæus venit, antequam adhibeatur vera ſpiritus tinctura (quæ fit per baptiſmum) male inſitas conſuetudines oportet delere. *Homil. 21. ad populum Antioch.*

Quemadmodum impoſſibile omnino erat, per mare rubrũ pertranſire, niſi miraculo facta via fuiſſet: Sic à priore vita ad cœlos cõſcendere, ſine medicatione baptiſmi non poſſumus. *Homil. 4. in Matth.*

Quemadmodum ignis ſi metallorum terram attigerit, eã quamprimum aurum reddit: Sic & longe magis pro luteis aureos eos baptiſma facit, quos abluerit, cum Spiritus ſanctus tanquam ignis in ipſa hora animos noſtros ingrediatur, & terrena abſumpta ſimilitudine, cœleſtem illam nouam & claram, tanquam ex fornace fulgentem referat. *Hom. 9. in Ioan.*

Arbores quæ inſtitutæ ſunt, & cæteram habuerunt diligentiam agricolarum adhibitam manibus atque laboribus, ſi nullam referant laborum viciſſitudinem, radicitus euulſæ, igne tradentur: Tale quiddam in cauſa contigit baptiſmatis. Cum Chriſtus nos inſtituerit, & irrigatione ſpirituali potiti fuerimus, ſi inde fructum nullum afferamus, ignis nos expectabit gehennæ, & flamma inextinguibilis. *Hom. 20. ad Hebræos.*

Damaſceni: quemadmodum circumciſio non vtile membrum amputat corporis, ſed ſuperfluitatem inutilem: Sic per baptiſma ſanctum à peccato circumcidimur. Manifeſtum autem, quod peccatum ſuperfluitas concupiſcentiæ eſt, & non neceſſaria concupiſcentia. *lib. 4. c. 26. Orthod. fid.*

Baſilij, quomodo mare baptiſmi typum gerens ſeparat à Pharaone, ſic & lauacrum hoc à diabolica tyrannide. Illud quidem occidit hoſtem in ſeſe: moritur & inimicitia, quæ nobis fuit cum Deo. Ab illo populus exiit illæſus: aſcendamus & nos ab aquis tanquam ex mortuis viui, ſeruati per gratiam eius qui vocauit nos. At vmbra quam fecit nubes, figura eſt de vi proficiſcente à Spiritu ſancto, quæ flammas cupiditatum mortificando membra refrigerat. *De Spiritu S.*

Theophylacti. quemadmodum argentum ſoli obiectum, ex ſolis occurſu micantes radios in ſolẽ ipſum reflectit: Sic & nos baptiſmo accepto purgati per ſpiritum, & huius ſplendore denique illuſtrati, fulgorem & ipſi ſpiritalem quendam ex aduerſo remittimus, eandemq́; imaginem à ſpiritus gloria in gloriam noſtram, & claritatẽ transferimus, & talem inquam imaginem, qualem decens eſt, vt is ſortiatur, qui à ſpiritu Domini nulli rei obnoxio lucem acceperit. Dominus enim ille cum ſit, & regium habet ſplendorem, fideles autem omnes baptiſmi gratia Spiritu ſancto opplentur, & illarum eſt fulgentior anima: quandoquidem & Moyſes Dei gloriæ fulgore inſpecto, in eius gloriæ imaginem eſt transformatus: hoc eſt, & ipſe diuinæ gloriæ & ſplendoris participauit. Huius & facies reſplendebat, cum ipſe noſtri præferret figuram. *In 2. ad Corinth. cap. 3.*

Cypriani, quod ſi aliquis in illo mouetur, quod quidam qui ægre baptizantur, ſpiritibus adhuc immundis tentantur, ſciat diaboli nequitiam pertinacem vsque ad aquam ſalutarem valere: in baptiſmo vero omne nequitiæ ſuæ virus amittere. Quod exemplum cernimus in rege Pharaone, qui diu reluctatus, ac in perfidia ſua demoratus, tam diu reſiſtere potuit, & præualere, donec ad aquam veniret, quo cum veniſſet, & victus eſt, & extinctus, *Epiſt. ad Maximum.*

Sicut ſcorpii & ſerpentes, qui in ſicco præualent, in aquam præcipitati, præualere non poſſunt, aut ſua venena retinere: Sic & ſpiritus nequam, qui ſcorpii ac ſerpentes appellantur, & tamen per nos data à Domino poteſtate calcati, permanere vltra non poſſunt in hominum corpore, in quo baptizato & ſanctificato incipit Spiritus ſanctus habitare. Hoc denique & rebus ipſis experimur, vt neceſſitate vrgente in ægritudine baptizati, & gratiam conſecuti careant in mundo, quo antea mouebantur, & laudabiles in Eccleſia viuant. *Lib. 4. epiſt. 7.*

D. Hieronymi, cruenta infantium corpora ſtatim vt emittuntur ex vtero, lauari ſolent: Ita & generatio ſpiritualis lauacro indiget ſalutari. Nullus enim mundus à ſorde, nec ſi vnius quidem diei fuerit vita eius. *Lib. 4. Ezechiel. cap. 16.*

Et germinabant inter herbas, quaſi ſalices iuxta præterfluentes aquas. Comparat in baptiſmate renaſcentes herbis virtutibus & ſalici, quæ iuxta fluentes aquas oritur, & contra rerum naturam affert fructus, quæ prius ſterilis erat, vel cuius ſemẽ in cibo ſumptum ſteriles facit. *In cap. 44. Iſaiæ.*

De arca coruus emittitur, & non rediit, & poſtea pacem terræ noſtræ columba Spiritus ſancti nunciat: Ita & in baptiſmate Eccleſiæ, deterrimo alite expulſo, ideſt, diabolo, pacem terræ noſtræ columba Spiritus ſancti nunciat, *Contra Luciferianos.*

D. Auguſtini. Ita fit, vt quum paradiſi aqua ſit extra paradiſum, beatitudo tamen non ſit niſi intra paradiſum. Sic ergo baptiſmus Eccleſiæ poteſt eſſe extra Eccleſiam: munus autem bonæ vitæ & beatæ non niſi intra Eccleſiam reperitur. *Lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 1.*

Sicut præceſſit fidei iuſtitia in Abraham & acceſſit circumciſio,

ſignaculum iuſtitiæ fidei: Ita in Cornelio præceſſit ſanctificatio ſpiritalis in do o Spiritus S.& acceſſit ſacramentum regenerationis in lauacro bap ſmi. Et ſicut in Iſaac, qui octauo ſuæ natiuitatis die circumciſus eſt, præceſſit ſignaculum fidei iuſtitiæ: & quoniam patris fidem imitatus eſt, ſequuta eſt in creſcente ipſa iuſtitia: Ita & in baptizatis infantibus præced t regenerationis ſacramentum,& ſi Chriſtianam tenuerint pietatem, ſequitur etiam in corde conuerſio, cuius myſterium præceſſit in corpore. *Lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c.24.*

An ſolis, vel etiam lucernæ lux, quum per cœnoſa diffunditur, nihil inde ſordium contrahit: Et baptiſmus Chriſti poteſt cuiusquã ſceleribus iuquinari? *Lib.3.contra Donatiſtas de Baptiſ.c.10.*

Vt ſordes corporeas aqua, ita ſpiritus animam abluit à peccatis. Et mox ibidem: Ait ergo Dominus ad Nicodemum ſuadendo illi: Spiritus vbi vult, ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde venit, aut quo vadat: Sic eſt omnis qui renaſcitur ex aqua, & Spiritu ſancto vt quomodo vox aduenientis ſpiritus, id eſt, venti, auditur quidem, non autem videtur, ſicut dictum eſt: Sic & ratio baptiſmi. Auditur quod dicatur, tamen quomodo per ſpiritum fit, non videtur: auditur tamen, cum quid futurum eſt, ab eo qui verba inſinuat, prædicatur: vt fieri credatur, quod auditur, non tamen ratio facti reddatur. *Lib. Quæſtionum veteris & noui Teſtamenti, quæſt.59.*

Theoduli Calæ Syriæ presbyteri, quemadmodum Chriſti crucifixi corpus tumulatum, adeoque in terram ſepultum, ſalutem mundo protulit: Sic & noſtrum corpus per baptiſma ſepultum, iuſtitiam produxit nobis ipſis. *In ſextum caput epiſtolæ Pauli ad Romanos.*

¶ Biblica Exempla.

Baptiſmatis exempla: Chriſtus. *Ioan.4.v.1.2.* Petrus. *Act.10.48.* Ioannes Baptiſta, *Matth.3. v.3. 6. 13. 14. Marc.1.4. Ioan.1.33. & 3.23. & 10.40. Act. 19.4.* Diſcipuli. *Ioan.3.22. & 4. verſic.1.2.* Petrus, *Act. 2.v.38.41. & 10.47.* Philippus, *8. ver.12.37.38.* Ananias, 9. 17. Paulus, & Silas, 16. *v.* 15. 33. Paulus, 18. 8. & 19. 4. 1. *Corinth.* 1. 10. Baptizati accipiunt Spiritum ſanctum, *Act.* 2. 38. & 19.3. induunt Chriſtum. *Galat.3.27.* Baptizatur Simon Magus, *Act.* 8. 13. Eunuchus, *verſic.* 38. Cornelius, 10. 47. Baptiſma Ioannis vnde, *Matth.21.25. Marc.11. 30. Luc.* 20. 4. Baptizare ſe miſſum eſſe quo cenſu neget Paulus, 1. *Cor.1.17.*

¶ Exempla Historica.

Victor Pp. quauis materia baptiſmum poſſe miniſtrari ſtatuit. *Platina.*

In primitiua Eccleſia adulti, dum dies baptiſmo ſtatutos expectabant, de myſteriis religionis erudiebantur, ac ob id catechumeni dicebantur, quod *κατηχεῖν* Græce, ſit voce erudire.

Piriſſæ ciuitatis Pomeraniæ incolas, qui de vera ſe doceri expetebant religione, Otho Bambergenſis epiſcopus cum ſacerdotibus & clericis ad eam rem idoneis, ſeptem diebus catechizauit, & in fide Chriſti inſtituit: tandem indicto trium dierum ieiunio, iuſſit vt corpora ſua balneis mundarent, ſicque loti, albisque veſtibus induti, mundo corpore & caſto corde ad ſanctum ſe baptiſmi ſacramentum præpararent. *Hiſt. Bambergenſis.*

Ætiani hæretici caput ad pectus vsque ſemel in aquam intingebant. *Euſeb.*

Lituani Iagellonis regis Polonorum ſtudio ad religionem traducti, dum baptizarentur, per turmas diuiſis nomina populariter impoſita fuere viris & mulieribus. *Cranzius lib. 10. Vandaliæ capit.32.*

Apud Indos Chriſtiani pueri infantes nullo modo ante quadrageſimum diem, niſi periculum aliquod impendere eorum vitæ perſpectum fuerit, ſacris aquis expiantur. *Oroſius lib.3. rerum Em.*

¶ Scriptores.

De Baptiſmo vel Baptiſmate, *Baſil. Mag. libro 2. Aurel. Augu. contra Donatiſtas. Lumen animæ, parte 2. c. 26. Rampigel. c.21. Pechanus l.4.c.28. Gortenſis Tranquilli Concio Damaſcen. l. 4. Lomb.* 4.2. De forma Baptiſmi. *Idem ibidem. Item* 4.4. De baptizatis apud hæreticos. *Cyprianus Carthag. Ep.1.12 & 2.1. Eiusdem de baptizandis hæreticis Epiſtolæ tres ad Iubaianum, Pompeium, & Quintinum.* De Matrimonio poſt baptiſmum, *Hiero. Trid. Tom.* 2. De vnctione baptizatorum, *Eutropius Epiſc. Polydor. Verg.5.c.3.* De cauſa inſtitutionis Baptiſmi, *Lombar.4.3.*

Barba.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOL.

BArba, *πωγὼν*, Græcis Barbitium eſt: ſed & appellatione eadem Trœzeniorum portus. Vnde per iocum barba rariore hominibus inſuſurrabatur. *εἰς Τροιζῆνα δεῖ βαδίζειν. Cæl. Rhod. Antiqu. lect. l.3.c.25.*

Barba à veteri voce Baro, quæ virum ſignificat, dicta eſt. *vet. Gloſſarium.* Hinc *Iſidorus l.11. orig. c.* 1. inquit: Barbam veteres vocauerunt, quod virorum ſit, non mulierum. Et in ...
numero hominum, plurali vero quadrupedum ...
Honor. Verg. interpres.

Barba, Hebr. *Zakan*, à verbo *Zaken*, ſenuit, ſenex ...
nem habet cum *Zinnek* id eſt, proſiluit: nam ſenes ...
in dies multos proſilierunt, ſenium vero barba prod...
mologic. trilingue Lugd.

¶ Poeticæ Sententiæ.

Ouid. lib.13. Metamorph.

Nec mea quod rigidis horrent denſiſſima ſetis
Corpora turpe puta: turpis ſine frondibus arbor,
Turpis equus niſi colla iubæ pendentia velent.
Pluma tegit volucres, ouibus ſua lana decori eſt:
Barba viros hirtæq; decent in corpore ſetæ.

¶ Philosophicæ Sententiæ.

Barba non pari modo omnibus effunditur, nam ...
xillæ, quam miſtax, & mentum piliorum frequentia ...
liis mentum leue, & miſtax maxillæ piloſæ cernuntur ...
ani.3.c.11.

Barbam cum primo cœperint iuuenes emittere ...
ſa propter humiditatis paruitatem, quæ in ipſis de...
color. cap. 6.

Barba quæ eſt in corpore, eſt reſolutio calidi, quod ...
re, *Auer. poſter.2.c.6.t.54.*

¶ Apophthegmata.

Ariſtippus. Dionyſii quæſtor, nomine Simus, ...
ſtendit Ariſtippo ſuas ædes vndiquaque ſplendid...
menio pretioſis teſſellis conſtrato. Itaque omnibus ...
Ariſtippus ſputum oris reiecit in barbam Simi, & ...
hoc colore ſe excuſauit, quod in tota domo nihil ...
endum oris recrementum opportunius. Innuens ...
hil eſſe fœdius, aut immundius, barbari facie, cu...
partem oportuerit eſſe mundiſſimam. Quanquam ...
gis quadrat in Cynicum aliquem, quam in Ariſtipp...
aſcribatur. *Laer. l.2.c.8.*

Anonymus. Lacon quidam ſenex interrogatus ...
ſtaret ſyluoſam ac promiſſam: Vt, inquit, intuens ...
committam illis indignum. Vir bonus vndecunque ...
los ad virtutem. *Plut. in Lacon.*

Lycurgus. Spartanis ſtudio eſt, alere comam, & ...
narrant Lycurgum reddidiſſe rationem. Quoniam ...
formoſis addit decorem, deformes vero reddit ...
res. Vt enim decet coma ſpecioſos, ita minus ...
horrorem ac ferinum quiddam conciliat. Capill...
ornatus, minimoque conſtans, hoc genus non ...
vt quod nec operoſis artibus conſtaret, nec pro...
induceret. Adſcititium cultum, magnoque parand...
probauit. Quo magis deteſtanda eſt quorundam ...
qui corporis eas partes vellunt raduntque, quibus ...
dit non tantum ad decorem aut verecundiam, ver...
endam valetudinem: contra illic eliciunt ſyluam ...
ra voluit eſſe glabriciem. *Plut. in Lacon.*

Nicander Spartanus percontanti, quare Lacedæ...
alerent? Quoniam, ait, hic ornatus, cum ſit homin...
cherrimus ac proprius, nullo omnino conſtat ...
apoph. Lacon.

Demonax cuidam percontanti, quam philoſop...
tiſſimum amplecteretur? Quis, inquit, tibi indica...
loſophum? Moxque vehementer ſecum ridens, ...
tus quid rideret? An non magnopere ridiculum, ...
barba iudicas philoſophum, ipſe barbam non ha...
apoph.

Dionyſius Epidauri Æſculapio auream detra...
negaret decorum, patrem Apollinem imberbem, ...
horrida barba veſtitum conſpici. Æſculapius ...
filius: Apollinem autem ſemper imberbem ...
poetica, per Æſculapium barbatum ſignificans ...
vſum & experientiam in medico conſiderari. ...
l.1.c.1.

Alexander, quodam tempore cum omnibus ...
tis interrogaretur: Nunquid aliud præter hæc fier...
quit, niſi vt Macedonum barbæ radantur. Hoc dict...
let, admirante Parmenione: An neſcis, inquit, ...
ſam meliorem eſſe, quam barbæ? ſignificabat, com...
dum: in quo genere certaminis barbæ officiunt: ...
facillime poſſunt apprehendi. *Plut.*

Hieronymus Rhetus, Gymnaſii Baſilienſis ...
profeſſor, interrogatus, cur tam promiſſam aleret ...
dit, vt intuens hos capillos, me non mulierem, ſed ...
ligam. Barba enim ornat virum & admonet, vt ...
nora fortius aggrediamur. *Lycoſth.*

¶ Exempla Sacra.

Barba non tondenda Leuiticis ſacerdotibus, ...

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Barbæ dimidiam partem ſeruorum Dauid raſit Hanon, 2. *Sa*- ...10.4.

❡ Hiſtorica Exempla.

...tatur apud Ariſtophanem in concionatricibus Epicratis ora- ...cuiusdam barba, cui ob id ipſum vulgari ioco cognomen in- ...σακεσφόρος, teſte ſenario, quem Ariſtophanis interpres ex Pla- ...ne comico, Ἀναξ ὑπήνης Ἐπίκρατες σακεσφόρε. Rex barbæ, Epicrates ...ſer. Barbam ob ſimilitudinem ſcutum vocat, & alibi. ἅπασα ...ἐπὶ τοῖν γνάθοιν ἔχουσα. Ariſtophanes in eundem, πώ- ...ὀλίγῳ καλλίονα. Mihi barba multo pulchrior atq; ...*Eraſ. in Adag.*

...olim barbas alebant. Hinc prouerbium, Pallio & bar- ...philoſophus. Barbatum hoc crede magiſtrum dicere, ſor- ...quem ſuſtulit atra cicutæ, inquit de Socrate Satyricus. Lucia- ...paſſim hoc genus hominum inſectatur. Extat epigramma Græ- ...

Εἰ τὸ τρέφειν πώγωνα δοκεῖ σοφίας περιποιεῖν,
Καὶ τράγος εὐπώγων εὔστολός ἐστι Πλάτων.

...Apoſtata ab Antiochenis ob hirſutiem & raritatem ...quaſi barba minime philoſopharetur, ad petulantiam ...coercendam ſcripſit librum μισοπώγωνα dictum.

...Imp. vt vulnera, quæ in facie erant naturalia tegeret, ...Cæſarum, *Dione teſte*, barbam nutriuit.

Barbarus. Barbaries.

❡ Philoſophicae Sententiae.

...nomen eſſe dicimus, cum non cognoſcimus vn- ...veniat, ſic nomina prima propter vetuſtatem ſæpe ſunt i- ...ora, vnde veniant cum permutentur. *Plat. in Crat.*

...os omnes alias nationes appellabant Græci. *Idem in dial.*

...Barbari omnes populi nominantur, præter Græcos. *Idem ...*

...orum nationes magis aptæ ſunt ad ſeruiendum, quam ...& qui Aſiam incolunt, quam eorum qui Europam. *A-* ...

...dicuntur, qui nec lege, nec ciuitate, nec alicuius di- ...ordine diſponuntur ad virtutem. *Alb. Mag. Ethic. 7. tr. 1.*

...rus eſt omni homini ille, qui linguam eius non intelligit. *...prim. polit. l. 9.*

...hoc ſigno declaratur, quod homines non vtuntur legi- ...onalibus. *Idem ibid.*

..., Arabica lingua, murmurare, ſeu vti vocis inculto ſono, ...*Dabar* (id eſt, verbum prolatum) Hebræorum *Barbar* ...originem ſumpſit, vltima ſyllaba *Bar* duplicata. Barba- ...ſignificet declarat Strabo lib. 14. his verbis, Arbitror ab ini- ...nomine eos barbaros appellatos, qui difficulter, aſpere ...loquerentur: vt blæſos balboſque dicimus. Paulus Apo- ...baros à Græcis diſtinguit Rom. 1. 14. Alibi autem nomine ...intelligit qui loquens ab alio non intelligitur: vt Græ- ...eſt barbarus: 1. Cor. 14. 11. Iterum Coloſſ. 3. 11. Barbari ...nominis generalis, dein Scythæ, ceu ſpecialis, meminit. ...ologic. triling. Lugd. pag. 127. Ex quorundam ſententia ...eſt quaſi dicas Bardus, ex Hebræo nomine Bahar, brutus, ...furenter egit, vt bruta ſolent furioſo impetu ferri ad ...appetunt.

❡ Apophthegmata.

..., cuidam obiicienti, quod eſſet Barbarus: Certe, in- ...Athenienſes, ſed viciſſim, Athenienſes barbari ſunt a- ...Græci, ſed in primis Attici (quoniam apud ipſos flore- ...liberales, ac leges politicæ) reliquas nationes contu- ...nominabant barbaras: cum barbarum dicatur, quic- ...peregrinum atque inuſitatum. *Laer. l. 1. c. 9.*

... interrogatus, vtri eſſent barbariores, Bœoti, an ...nominauit Eleos: ſignificans, hos vtriſq; barbariores, cum ...barbariſſimi. Hoc erat lepidius: ſi ab Eleo fuiſſet pro- ...forte fuit, *Eraſ. 6. apoph.*

...cum barbarorum animos ſpecies iniuriæ perculit, agun- ...qua dolor traxit, ruinæ modo, regionibus incidunt in- ...inermes, incauti, pericula appetentes ſua: gaudent feriri, ...ferro, & tela corpore vrgere, & per ſuum vulnus exire. *Lib.* ...

❡ Similitudines.

...non gaudet potu: niſi prius obturbata conculcatione ...quibusdam nihil placet in literis niſi barbarie conſpurca- ...

...canes omnibus ignotis allatrant: Ita barbari quicquid ...carpunt ac damnant. *Plut.*

❡ Exempla Biblica.

...pro rudibus & ineruditis. *Rom. 1. 14. 1. Cor. 14. 11.* Barbari ...Paulum excipiunt. *Act. 28. 2.*

❡ Historica Exempla.

Hammonis Sacerdos, quum adeuntem Alexandrum Græce cuperet ſalutare, ac παιδίον, id eſt filiole, vellet dicere, per barbariem inquit, παῖ Διὸς, id eſt, Iouis fili. Vnde cœleſtis originis captata creditur gratia, cui initia error dederit. *Cælius lib. 22. c. 20. A. L.*

Chryſippo Stoico, qui plurima ſcripſit, ſolœciſmus familiaris fuit: *teſte Galeno l. 2. de Hipp. & Plat. decretis, c. 5.*

Martialis in primo Epigrammatum Cæcilianum ſolœcizantem ſic inſectatur:

Cum dixi Ficus, rides, quaſi barbara verba:
Et dici Ficos, Cæciliane iubes.
Dicemus ficus quas ſcimus in arbore naſci,
Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

De Ruſo rhetore Pictauienſe imperito, ſic ſcripſit Auſonius,

Qui Remiſiſco putat ſe dicere poſſe Latine,
Hic Vbi Coſcriptum eſt, legeret Cor ſi cor haberet.

Demoſthenes Valentis Imp. legatus miſſus ad Baſilium magnum, cum in eum vehementer debaccharetur, barbariſmo quodam forte lapſus eſt. Ad quod riſu Baſilius exclamauit: vidimus & nos Demoſthenem ſine literis. At cum importunius obblateraret: ita obiurgauit, Tuum eſt de pulmentariis cogitare, & non diuina dogmata decoquere. *Sozom. l. 6. c. 16.*

Bartolus Iureconſultorum neotericorum princeps, vti cætera bene, ita hoc male cum ſummo tamen applauſu dixit, de verbibus non curat Iureconſultus. *Lud. Viues l. 1. corrup. diſciplinarum.*

Lacones literas vſus gratia adiſcebant: cæterarum diſciplinarum vrbe interdicebant non magis doctoribus quam artibus. Diſciplina vero erat iis vna ad bene parendum, ad tolerandum labores, & ad vincendum in pugna aut occumbendum. *Plut. in inſtitutis Laconicis.*

Cum ſub Alexandri ſucceſſoribus Athenienſes pecunia egerent, & quidam peregrinus ſe mutuam illis daturum, δανείω barbare promiſiſſet: tumultuari, benignitatem eius repudiarunt, ſed cum errore correcto δανείσω dixiſſet: tum demum liberalitate eius vſi hominem collaudarunt. *Suid. in Voce ὀρειά.*

Franciſcus primus Gallorum rex morem illum à Canoniſtis acceptum, Arreſta curiæ lingua Latina publicandi, An. ſal. 1539. è medio ſuſtulit, & patria lingua deinceps vti ſuos voluit: offenſus, vt aiunt, barbarie cuiuſdam edicti, in quo inter cætera eiuſdem farinæ hæc quoque legebantur: Nos debotauimus & debotamus.

❡ Apologus seu Fabula.

Luſcinia & Accipiter.

Luſcinia accipitrem, à quo comprehenſa fuerat, orabat, ſe vt dimitteret, neque id eum gratuito facturum eſſe aiebat. Precium quodnam futurum eſſet roganti accipitri, reſpondit, ſuauiſſimi carminis ſonos. At ego, inquit ille, non aures meas, ſed ventrem expleri cupio.

Fabula poteſt ad duos ſenſus eoſque diſſimiles accommodari. Primum, vt intelligamus, imperitos homines liberalibus ſtudiis atque artibus non capi. Alterum, neceſſaria iucundis anteferri oportere. *Ioach. Cam. lib. Fabul. p. 256.*

Beatitudo.

❡ Definitiones.

Beare eſt beatum facere: eiusq; oppoſitum eſt ebeare, quod eſt, beatitudine priuare.

Beatitudo, Græce, μακαρισμὸς, ῦ, ὁ, & μακάριος, ου, ὁ, beatus: & μακαρίζω beatifico dicitur.

Beatus Hebræi *Aſchré*, plurali numero dicitur: cuius rei rationem hanc adferunt, quod nemo ab vno aut altero bono beatus vocari & eſſe poſſit: ſed ſi quis pluribus affluat bonis, tum felicis & beati nomen merito retineat. Μακάριος, quorundam iudicio, idem ſignificat, ac ſi dicas, mortis expers. κὴρ enim mors eſt, teſte Phauorino, quo nomine miſeriæ, mala & incommoda omnia deſignantur. Ita duæ illæ etymologiæ definitionem beatitudinis perfectæ conficient: nempe vt beatus ille dicatur qui liber eſt ab omnibus malis, bonisque omnibus affluit. Vide Etymol. trilingue Lugduni editum anno 1607. pag. 130. 131.

Et eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, *ſecund. Boet. lib. 3. de philoſoph. conſolat.*

Beatitudo eſt ſummum bonum, & vltimus finis rationalis naturæ tantum. *ſecundum B. Thom. 4 ſent. diſt. 49. art. 2.*

Beatitudo eſt bonum naturæ intellectualis, apprehenſum per intellectum. *ſecundum eundem prima parte, q 26. art. 1. & 2.*

Beatitudo eſt vltima perfectio hominis. *ſecundum eundem prima ſecundæ, q 3. art. 2.*

Beatus vir, dicitur omnibus virtutibus inſtructus & ornatus. *ſec. Cic. lib. 5. Tuſc. Quæſt.*

Beatus dicendus eſt, qui ſit in bonis, nullo adiuncto malo. Beata autem vita virtute conficitur. *ſecundum eundem. ibid.*

Beatus proprie dicitur, qui rebus omnibus ad vitæ vſum ornatumque ſpectantibus abundat. Dictus, vt quidam volunt, quaſi bene auctus. Ideo locupletes viros aliquando beatos vocamus. *Iuuenalis. Vetula Veſica beata.*

PO
POLYANTIEA

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vide plura infra in Sententÿs Philoſophorum.

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Infelix, qui omnia nouit, & te neſcit, qui autem te & illa nouit, non propter illa beatus, ſed propter te ſolum. *Auguſtin. ſuper Ioan.17.*

Tam potentem Deus fecit animam vt de eius pleniſſima beatitudine, quæ in fine temporum ſanctis promittitur, redundet in inferiorem naturam quæ eſt corpus, non beatitudo quæ intelligentis & fruentis eſt propria, ſed plenitudo ſanitatis quæ eſt incorruptionis vigor. *In Epiſt. ad Diacon.*

Beati immaculati in via, tanquam diceret, ſcio quid velis, quæris beatitudinem. Si ergo vis eſſe beatus, eſto immaculatus. *Idem ſuper Pſal.118.*

Quando dicis: beate viuere volo, bonam rem quęris, ſed non hic: ſi habuit hic iſtud Chriſtus, habe & tu in regione mortis tuæ. Quid ille inuenit, attende. Veniens de alia regione, quid inuenit, niſi quod hic abundauit? labores, dolores, mortem. Ecce quod hic habes, & quod hic abundat, manducauit tecum. Quod hic in cella miſeriæ tuæ abundauit acetum hic bibit, ſed hic bibit, ecce quod in cella tua inuenit, & ad magnam menſam te inuitauit, menſam cœli, menſam angelorum, vbi ipſe panis eſt. *Idem ſuper Ioan.3.*

Beatitudo vera non eſt, de cuius æternitate dubitatur. *Idem lib.2. de æternitate Dei.*

Beatus ex ſeipſo nemo eſſe poteſt. *Idem lib.12.*

Beatus non eſt, qui quæ vult habet, ſi mala velit. *Idem epiſt. ad Probum.*

Ille beatus eſt qui omnia quæ vult habet, nec aliquid vult, quod non decet. *Idem de ſpiritu & lite.*

Quid hoc bono melius? quid hac felicitate felicius, viuere Deo, viuere de Deo? *Amb. De Off.*

Dico beatam vitam conſiſtere in altitudine ſapientiæ, ſuauitate conſcientiæ, virtutis ſublimitate, non ſine paſſione eſſe, ſed victorem paſſionis eſſe beatum eſt. *ibidem.*

Beatus quem ſapientia deuorauit, quem virtus hauſerit, quem iuſtitia receperit. *ibidem.*

Beatum nihil, niſi quod caret peccato. *ibidem.*

Beatus vir, qui non cogitauit, nec fecit, nec docuit mala: non ſtetit, non perſeuerauit in delicto: ſed per pœnitentiam ad meliora conuerſus eſt. *Hieron ſuper Pſal.1.*

Beatus qui poſt illa non abiit, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant, an non ſatis ea cum honore ſpernis, quæ cum dolore perdis? *Ber. in ep.*

Tripliciter in æterna illa & perfecta beatitudine fruemur Deo, videntes eum in omnibus creaturis, habentes eum in nobis ipſis, & quod his omnibus ineffabiliter iucundius ſit atque beatius, ipſam quoque cognoſcentes ſemetipſam Trinitatem. *Bernard. in ſerm.*

Vna cunctis erit beatitudo lætitiæ quamuis non vna ſit omnibus ſublimitas vitæ: & in illa beatitudine erit culpæ memoria, non quæ mentem polluat, ſed quæ nos lætitiæ arctius aſtringat. *Bern. ibidem in ſerm.*

Beatus dictus, quaſi bene habitus, ſcilicet ab habendo quod vellet, & nihil patiendo quod nollet. Ille enim vere beatus, qui habet omnia quæ vult, & nihil vult male. *Iſidor. Ety.*

Beatus eſt, de cuius culmine amicis datur lætitia, liuidis pœna, poſteris gloria, vegetis & alacribus exemplum, pigris & deſidioſis incitamentum, *Caſſiod. ep.*

¶ SENTENTIAE POETICAE.

Anthologia ſacra Iacob. Bill.

Cæleſtem ad patriam tendens cognoſce vocantem,
Cuius proueheris, ſi bene curris, ope.
Nam ſi te virtute tua ad cæleſtia credis
Scandere, de ſuperis pulſus ad ima cades.

Boet 3.10.

Huc omnes pariter venite capti,
Quos fallax ligat improbos catenis
Terrenas habitans libido mentes,
Hic erit vobis requies laborum:
Hic portus placida manens quiete:
Hoc vnum miſeris patens aſylum.

Horat.1. Epiſt.16.

Tu recte viuis, ſi curas eſſe, quod audis,
Iactamus iam pridem omnes te Roma beatum:
Sed vereor ne cui de te plus, quam tibi, credas,
Neue putes alium ſapiente bonoq; beatum.

Ouid.3. Met.

— Scilicet vltima ſemper
Expectanda dies homini eſt, diciq; beatus
Ante obitum nemo ſupremaq; funera debet.

Solon Auſon.

Dico tunc vitam beatam, cum peracta fata ſunt.

Terent. Phorm.

Beatus es, ni vnum deſit: animus, qui modeſte iſthæc ferat.

Horat. Ode 9. li.4.

Non poßidentem multa, vocaueris
Recte beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus ſapienter vti,
Duramq; callet pauperiem pati,
Peiusq; letho flagitium timet:
Non ille pro charis amicis,
Aut patria timidus perire.

Horat. in Od.

Nihil eſt ab omni
Parte beatum.

Clearchus apud Athenæum.

Felix per omnia nullus eſt mortalium:
Nihil vsquam eſt hominem carpere quod nequeat.

Pind. in Iſth.

Sæculum voluendis diebus nunc huc, nunc illuc ſe ſ[illegible] dÿ extra telorum iactum ſunt.

Idem in Pyth.

Aiunt ſane ſic viro ſtabilem florere fœlicitatem, ſi [illegible] rat, id eſt, ſi ferat tum proſpera, tum aduerſa.

Lucanus l. 9.

Non illuc auro poſiti, nec thure ſepulti
Perueniunt: illic poſtquam ſe lumine vero
Impleuit: ſtellasq; vagas miratur, & aſtra
Fixa polis: vidit quanta ſub nocte iaceret.
Noſtra dies, riſitq; ſui ludibria trunci.

Val. Flaccus 1.

Aſt aliam (ſcilicet portam) tentare nefas: & tend[illegible]
Rara & ſponte patet, ſi quando pectore ductor
Vulnera nota gerens galeis præfixa, rotisq;
Cui domus aut ſtudium mortales pellere curas,
Culta fides, longeq; metas, atq; ignota cupido.
Seu venit in vittis, caſtaq; in veſte ſacerdos.
Quos omnes lenis plantis, & lampada quaſſans
Progenies Atlantis agit, lucet via late
Igne Dei, donec ſyluas, & amœna piorum
Deueniant, camposq; vbi Sol totumq; per annum
Durat aprica dies, thyaſiq;, choriq; virorum,
Carminaq; & quorum populis iam nulla cupido.

Claud.2. de raptu Proſerp.

Amiſſum ne crede diem, ſunt altera nobis
Sidera, ſunt orbes alÿ lumenq; videbis
Purius: Elyſiosq; magis mirabere campos,
Cultoresq; pios, illic pretioſior ætas:
Aurea progenies habitat ſemperq; tenemus,
Quod ſuperi meruere ſemel: nec mollia deſunt
Prata tibi, Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores, quos nec tua protulit Ætna.
Eſt etiam lucis arbor prædiues opacis,
Fulgentes viridi ramos curuata metallo.
Hæc tibi ſacra datur, fortunatumq; tenebis
Autumnum, & fului ſemper ditabere pennis.

Ex Comicis & Tragicis Græcis.

Εὕροις δ᾽ ἂν οὐδ᾽ ἓν τῶν πάντων, ὦ Δημέα,
Ἀγαθὸν ἐν ᾧ τι μὴ πρόσεστι καὶ κακόν.
Bonum inuenire Demea nullum potes,
Admixta cui non aliqua portio mali.
Ἔξωθέν εἰσιν οἱ δοκοῦντες εὐτυχεῖς,
Τὰ δ᾽ ἔνδον εἰσὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἴσοι.
Foris beati quos beatos credimus,
Nihil ſed intus differunt a cæteris.
Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ᾽ ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ·
Εἶναι δ᾽ ὑπόλαβε καὶ σὲ τῶν πολλῶν ἕνα.
Beatus omni ex parte nullus vſpiam.
Vnum eſſe de multis putato te quoq;.

¶ PHILOSOPHICAE SENTENTI[AE].

Sit felicitatis definitio hæc: proſperitas cum [illegible] cta vel fortuna rerum cum virtute adminiſtratio [illegible] per ſe ſufficiens ad bene viuendum: vel vita ple[illegible] ſumma ſecuritate & præſidio nixa: vel abunda[illegible] abſolutiſſima incolumitas corporis cum poteſta[illegible] que vi, quæ à paranda illa & conſeruanda ſufficia[illegible] *Ariſt.*

Nil beata vita deſiderat, nihil requirit, nullo eg[illegible] tenta eſt. *l.10. Ethicor. c.6.*

Non voluptuoſæ in vitæ degendæ rationibus be[illegible] virtuti conſentaneis actionibus officiisque cern[illegible]

Beatitudinem ſitam eſſe neceſſe eſt in parte op[illegible] dem mens eſt, ſiue alia pars aliqua, quæ naturæ leg[illegible] ac regere: notitiamque in ſe rerum honeſtarum ac [illegible] tinere, ſed diuina quædam res eſt, ſeu in nobis nihil [illegible] *Eth. c.7.*

Vndique perfectam beatitudinem hominis [illegible] perfectæ & abſolutæ vitæ vſura acceſſerit. Nihil [illegible] vita non perfectum poteſt exiſtere. Quæ talis vi[illegible] lior eſt, quam vt eam attribuere ſibi homo debeat.

... qua homo eſt, ſed qua in eo diuinum quiddam incuſum ...

... eſt Deorum beata vita, hominum autem, quatenus in ea ... quiddam eius actionis exemplar. *lib.*10. *Eth.c.*8.

... beatum dicat eum, in quo particula nulla ſit fortitudinis, ... temperantiæ, nulla iuſtitiæ, nulla deniq; prudentiæ: quique ... volantes muſcas extimeſcat: neque ab vlla re ſe abſtineat, ſi ... edendi bibendiue cupiditate inflammetur: ſummos autem ... ob quadrantem interficiat, ſique mente ita inſana, & à vero ... perditus vt puer eſt, & amens. *Lib.*7. *de Repub.c.*1.

... vita, ſiue in voluptate, ſiue in virtute ponenda ſit, ſiue in ... adeſt potius, qui ſummis voluntatis animiq; ornamen... ſunt, & modica adiumenta externa & aduentitia ha... quam iis, qui magnis copijs illi quidem abundant rerum ex... ſed his veris bonis carent. *ibid.*

... habere, & re nulla egere, id demum eſt ſeipſo eſſe conten... ſatisque præſidij in ſe habere. *lib.*7. *de Repub.c.*5.

Quoniam in beata vita ſummum bonum eſt, eaque in virtutis ... perfecto conſiſtit: ita fit, vt quidam eius fieri poſſint ... alij aut parum, aut nihil. *lib.*7. *de Repub.c.*8.

... adeo ſecunda fortuna vſus ſit in tota vita, ad extremum au... è vita migrauerit, hunc nemo duxerit in beatis. *libr.* 1. ...

... beatus ſit quidem, ſi quis in Priami calamitates incidat. *lib.* ...

... iterum beatus non fiet exiguo tempore, ſed ſi quomo... eo fiet, quod longo quodam peracto temporis ſpatio, ... magnas ac præclaras rurſus ſit conſecutus. *ibid.*

... ſit, cum bona omnia beatis attribuamus & conceda... non concedere: quibus nihil in bonis externis maius, ... inueniri poteſt. *lib.*9. *Ethic.cap.*9. *& lib.* 2. *magn.mor.*

... quidem perſpicuum eſt, benè beateque viuendi cupiditate ... eſſe omnes, quæ alijs aſſequi licet, alijs per quandam for... naturam non licet. *lib.*7. *de Republ.c.*13.

... vitam, ſi cum cæteris bonis non coniungatur, ducimus ... endam eſſe omnibus. Sin coniungatur, perſpicuum eſt, ... eſſe cum minimo bono coniunctam quàm ſeparatam. ... *lib.*10. *c.*7.

... vis audire, diſcitò benè loqui, & cum benè loqui didice... facere conator, hoc enim modo bonam famam acquires. ... ipſum, vtrum diteſcere malis, an beari.

... diuitias velis, rem bonam eſſe ſcias, nec omninò in te ſi... beari, id & bonum eſt, & penes te. Opes enim fortuna ... commodato dat. Beatitudo autem à noſtra voluntate ... *Epictetus.*

... eum non bonum eſſe, quem vulgus appellat, ad quem pe... confluxit, ſed illum, cui bonum omne in animo eſt, e... mirabilia calcantem, qui neminem videt, cum quo ſe ... velit, qui hominem ea ſola parte æſtimat, qua homo ... natura magiſtra vtitur, ad illius leges componitur, ſic vi... modo illa præſcripſit, cui bona ſua nulla vis excutit, qui ma... vertit, certus iudicij, inconcuſſus, intrepidus, quem ſi ... mouet, nulla perturbat, in quem fortuna cum, quod ha... nocentiſſimum, vi maxima intorſit, pungit, non vulne... *epiſt.*43.

... eſſe ſine virtute nemo poteſt. *Cic.de nat.deor.*

... beatus, cui nihil humanarum rerum, aut intolerabile ad ... animum, aut minus lætabile ad efferendum videri ... *Tuſcul.*

... dicuntur, qui ſunt in bonis nullo adiuncto malo. 5. *Tu*...

... quos nulli metus terrent, nullæ ægritudines exedunt, ... cruciant, nullæ futiles lætitiæ exultantes languidis ... voluptatibus. *ibid.*

... temperans, conſtans, ſine metu, ſine ægritudine, ſine alacrita... libidine, is eſt beatus. *ibid.*

... poteſt non beatiſſimus eſſe, qui eſt totus aptus ex ſeſe, ... vno ſua ponit omnia. Cui autem ſpes omnis, & ratio, & ... pendet ex fortuna, huic nihil poteſt eſſe certi, nihilq; quod ... habeat, permanſurum ſibi, ne vnum quidem diem. *In* ...

... ſtabili & fixo & permanente bono, beatus eſſe nemo poteſt: ... inueteraſcere, nihil extingui, nil cadere debet eorum, ... beata conſiſtunt. Nam qui timebit, ne quid ex his de... beatus eſſe non poterit. 5. *Tuſc.*

... beatus eſt, non intelligo, quid requirat, vt ſit beatior: ſi eſt ... quiddam, quod deſit, ne beatus quidem eſt. *ibid.*

... eſſe in maximarum rerum timore non poteſt. Nemo igi... beatus poteſt, neque enim in aliqua parte, ſed in perpetuita... vita beata duci ſolet. Nec appellatur omnino vita bea... confecta atque abſoluta: nec enim poteſt alias quiſquam ... alias miſer. Qui enim exiſtimabit poſſe ſe miſerum eſ... non erit. Nam cum ſemel eſt ſuſcepta beata vita, tam per... quam ipſa illa effectrix beatæ vitæ ſapientia: nec expectat vltimum tempus ætatis, quod Crœſo ſcribit Herodotus præceptum eſſe à Solone. *De Finib.*2.

Eſt verè fortunatus ille, cuius ex ſalute non minor penè ad omnes, quam ad illum, cui ventura ſit, lætitia peruenerit. *Pro M. Mar.*

Omne beatum eſt, cui nihil deeſt: & quod in ſuo genere expletum atque cumulatum eſt, idque virtutis eſt proprium. 3. *Tuſc.*

¶ Apophthegmata.

Solon à Crœſo interrogatus, an quem vidiſſet ipſo beatiorem, Tellum nominauit Athenienſem, priuatum hominem: ſed qui relictis liberis ac nepotibus, benè inſtitutis, feliciter obijſſet diem. Interrogatus dein, cui poſt illum tribueret felicitatis elogium, Cleobin & Bitum Argiuos fratres nominauit, qui cum ſumma pietatis laude defuncti fuerant. Indignatus rex: Nullo igitur loco me ponis? Ego, inquit Solon, facilè confiteor te regem opibus & imperio florentem: beatum non appellàrim, priuſquam feliciter hanc vitam abſolueris. *Herodot. in* 1. *& Laert.lib.*1. *c.*1. *& Eraſm.lib.*7. *apoph. Val.Max.lib.*7. *c.*2.

Ageſilaus. Cum quidam apud Ageſilaum admiraretur regis Perſarum felicitatem, quod admodum iuuenis eſſet: Ne Priamus quidem, inquit, cum huius eſſet ætatis, erat infelix, indicans, neminem appellandum beatum, niſi ad ſupremum vitæ diem perueniſſet, quod nec Priamo, nec Crœſo contigit. *Plut.*

Epaminondas percontatus, quiſnam inter omnes duces omnium eſſet fortiſſimus? ipſe ne, an Chabrias, an Iphicrates? Reſpondit, hoc iudicare ſatis arduum eſt, dum viuimus, Indicare autem voluit, Solonis ſententiam eſſe veriſſimam, qui neminem ante mortem beatum iudicabat. Quamdiu enim viuit homo, varijs fortunæ caſibus ita inuoluitur, vt nunc eleuetur, nunc deprimatur. Sola igitur mors oſtendet, qualis fuerit vnuſquiſque, dum vixerit. *Plut. in Græc.*

Chilon interrogatus, qua re docti præcellerent indocto? Bona, inquit, ſpe, Doctos autem appellabat, honeſtis legibus ac moribus inſtitutos, & iuxta rectam inſtitutionem vitam agentes. Hi cæteris rebus pares, hoc vno ſuperant improbos, quod poſt hanc vitam ſperant rectè factorum præmia. Nam Lacones exiſtimabant egregios viros, poſt obitum in vitam beatam translatos, fieri diuos. *Diogenes Laert.*

Socrates interrogatus de Archelao Perdiccæ filio, qui tum fortiſſimus habebatur, num eum beatum iudicaret? Neſcio, inquit: nunquam enim cum eo collocutus ſum. Subijcienti. Eadem opera de rege Perſarum potes, an ſit beatus. Quid ni, inquit, cum neſciam, quam ſit doctus, aut quam vir bonus. Socrates hominis beatitudinem veris animi bonis metiebatur. *Cicer.libr.Tuſc. q.*5. *ex Georgia Platonis.*

Diogenes. Athenienſes hortabantur Diogenem, vt myſterijs initiaretur: addentes, quod initiati apud inferos principatum tenerent. Ad quæ Diogenes, Perquàm ridiculum eſt, inquit, ſi Ageſilaus & Epaminondas in cœno degunt: & Patetion fur ac viliſſimi quiq; homines, quod initiati ſint, in Beatorum inſulis erunt. Grauiter taxauit ſacrificulorum errores, qui quæſtus gratia blandiebantur hominum imperitorum ſuperſtitioni, perſuadentes, initiationem conferre felicitatem poſt hanc vitam. *Eraſm.libr.*3. *apoph. ex Diog. Laert.lib.*6.

Antiſthenes, quum Orphicis myſterijs initiaretur, ac ſacerdos diceret, illum bonis plurimis fruiturum apud inferos, poſt hanc vitam: Cur, inquit, ergo tu non abrumpis vitam? *Eraſm.Roterod. libro* 7. *apoph. ex Laert.lib.*6. *c.*1.

Plato, eum demum beatum in vita pronunciari dicit, cui in ſenectute contigit, vt ſapientiam verasque opiniones aſſequi poſſit. *Cic. lib.de Finib.*5.

Anaxagoras interroganti cuidam, quiſnam eſſet beatus? Nemo, inquit, ex ijs, quos tu felices exiſtimas: ſed eum in eo numero reperies, qui à te ex miſerijs conſtare creditur. Non erit ille diuitijs & honoribus abundans, ſed aut exigui æris, aut non ambitioſæ doctrinæ fidelis ac pertinax cultor, in receſſu quàm fronte beatior. *Valer.Max.lib.*2. *c.*11. *Bruſon.lib.*2. *c.*36.

¶ Similitudines.

Nazianzeni. Quemadmodum inter homines multæ ſunt differentiæ viarum, ac electionum inſtituta, tam maiorum, quam minorum, ſplendidorum, ac periculoſorum: Ita & in diuinis, non vnica ſolum virtutis eſt via, per quam ſaluamur, ſed plures: & quod plures ſolum ſint apud Deum, hoc vbique diuulgatum eſt, ac omnium celebratum ac cognitum linguis, ob nullam aliam cauſam, quàm quod multæ ſint viæ, quæ illac ferunt: quædam periculoſiores, clariores tamen: aliæ verò humiliores, ſed tutiores. Cur igitur ſecuriores relinquimus? & ad hanc vnam nos conuertimus, quum ſit lubrica ac pernitioſa, & quonam ferat, ignoremus: ſiquidem non omnibus idem conuenit cibus, ſed alijs alius, iuxta varietatem ætatis ac habitus. *De modeſtia in diſputation.*

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

Quemadmodum ſunt variæ viuendi rationes: Ita multæ ſunt apud Deum ſedes, pro ſua cuique dignitate diſtributæ & aſſignatæ. Proinde vnus quidem hanc virtutem exerceat, alius illam: hic plures, ille omnes, ſi fieri poteſt, modo progrediatur, ad idque, quod eſt ante, contendat, & pro viribus ſequatur egregium itineris ducem, qui per viæ portæque anguſtias ad beatitudinis perniciem perducit. *In orat. de pauperib. amand.*

Roterodami, Vt vulgus ineptum magno labore, magnoque impendio remedia ab extremis Indis aut Æthiopibus petunt, cum in hortis nobis naſcatur, quo morbis mederi poſſimus: Ita præſidia beatæ vitæ magno molimine foris quærimus, in imperijs, in opibus, in voluptatibus, cum in animo ſit, quod nos beatos faciat. *In ſimilitud.*

Thriueri, Hoc virtuti vt proprium eſt, vt quam quiſq; virtutem amat, communem eſſe omnibus velit: Ita hoc magnum eſt eius, qui in cœlo eſt, concentus exemplum, vbi nullus in alio maiorem gloriam, virtutem indignatur, ſed congratulatur. *In apophtheg.*

¶ Exempla Biblica.

Beati qui, *Pſal.* 1. *v.* 1. & 32. *v.* 1. 2. & 106. 3. & 112. *v.* 1. 2. & 119. 1. 2. & 128. 1. & 144. 15. & 146. 5. *Prouerb.* 3. 13. & 8. *v.* 32. 34. & 16. 20. & 28. *v.* 14. & 29. 18. *Eſai.* 30. 18. & 56. *v.* 1. 2. *Ierem.* 17. 7. *Matth.* 5. *v.* 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12. *Luc.* 20. *v.* 20. 21. 22. & 7. 23. & 11. *v.* 28. & 14. *v.* 13. 14. *Ioan.* 20. 29. *Rom.* 4. *v.* 7. 8. *Luc.* 1. *v.* 12. 25. & 5. 11. 1. *Petr.* 4. 14. *Apoc.* 1. 3. & 14. 13. & 16. 15. & 19. 9. & 20. 6. & 22. *v.* 7. 14. Beati oculi, *Luc.* 10. 23. Beatius dare quàm accipere, *Actor.* 20. 35. Beati, qui Domini cauſa moriuntur, *Apoc.* 14. 13. Beati, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt. 19. 9.

¶ Apologvs.

Muſca & Formica.

Præferens ſe formicæ muſca, illam abijcere verbis, & ſe extollere. Vide, inquit, quanta ſit humilitas tua: Caua loca terrarum incolis, & perpetuò humi reptas, magno cum labore tenuem victum quærens. At me alæ in ſublime ferunt, & accipiunt menſæ regiæ, auro & argento ego eadem bibo, delicatiſſimis cibis veſcor, purpuræ incumbo. Quinetiam molliſſimas ſæpè genas formoſarum deoſculor. Faſtidiotæ & inflatæ opinione felicitatis reſpondit formica: Etiam hoc adde, improbitatem tuam inuiſam & odioſam eſſe omnibus, contra te flabella & venena parari. Itemque hoc, modica anni parte durare hanc beatam vitam tuam, dum ſol feruet, hyeme & frigore ſtatim occidere. At ego æſtate mediocri labore exerceor, vt hyeme quietam & ſecuram vitam poſſim degere.

Fabula hoc ait: Qui quæ vult dicit, ea quæ non vult audit. Et hoc: Non eſſe in paruis commodis, ſed ſine magnis incommodis vitam beatam. *Ioach. Camer. lib. Fabul.*

Vide infra Locum de Felicitate. Item, de Proſperitate.

Bellum.

¶ Definitiones et Etymolog.

Bellvm, Græcè πόλεμος, ου, ὁ, & πολεμικὸς, οῦ, ὁ, bellicoſus dicitur, & eſt propriè diſſenſio, per quam arma mouentur: hinc ſociale bellum dicimus, bellum Romanorum cum Hetruſcis vel Samnitibus.

Bellum & prælium ita differunt, quod bellum eſt tum ipſa pugna, cum totum tempus, quo in militia ſumus, quod illiterati guerram dicunt: Prælium verò eſt ipſum tantummodo armorum certamen. Nam pugna & certamen etiam citra arma fit, interdum etiam nudis verbis.

Bellum, Hebr. *Lachem*, vbi fit conciſio & diſſectio hominum, Iudic. 1. 8. Et *Milchamah*, cædes, inciſio, quæ fit ore ſeu acie gladij in bello. Deut. 2. 15. 1. Sam. 8. 20. & 18. 17. Pſal. 140. 3. & 144. 1. In plurali *Milchamoth*, prælia, bella. & in Samuelis hiſtoria *Milchemeth*, prælium, vbi homines ſe inuicem cædendo deuorant & abſumunt, à verbo *Lacham*, Incidit dentibus, vel ore gladij, proſcidit, comedit, exedit mandendo & concidendo. Metaphoricè ſignificat bellum gerere, præliari. Nam in bello gladius videtur homines deuorare. 2. Sam. 11. v. antepenult. Hinc Græc. λαιμάω, λαιμάζω, λαιμάσσω, intemperanter comedo, deuoro, ingurgito: λιχμάω, λιχμάζω, Lambo, ligurio, deuoro. *Lechem*, panis, omnis cibus quem dentes incidunt. Pſal. 136. v. penult. num. 14. 9.

Bellum Latinis ita dictum fuiſſe per antiphraſim vult Priſcianus, quod minimè bellum ſit. Alij à bono deducunt, non tamen ἀντιφραστικῶς, ſed quod boni gratia bella olim ſuſciperentur, nec ad inferendam, ſed ad propulſandam iniuriam, pacemque parandam. Bella certè res, & magiſtratibus ac principibus gladio iuſto armatis, pro ſalute populorum fidei ſuæ commiſſorum [...] iuſta repellere. Alij à duello deriuant, prima ſyllaba [...] Feſtus à belluis, quod belluarum ſit mutuo ſe lania[...]

Prælium autem eſt conflictus ipſe, & hoſtium co[...] & certamen: quamuis hoc etiam nudis verbis pera[...] verborum rixis pugnantes ſententiæ certant. Liuius [...] li & prælij attingit, dicens, Populum Romanum [...] verò prælijs fuiſſe ſuperatum. Et Virgil. Æn. 11.

Infantem fugiens media inter prælia belli
Extulit exilio comitem.

Aliquando tamen bellum capitur pro prælio. Saluſt[...] trecenti milites deſiderati.

Prælium, Hebr. *Kerab*, Pſalm. 55. 22. & 144. 1. Et p[...] *Keraboth*, Pſalm. 68. 31. à verbo *Karab*, appropinqua[...] eſt propius, pugnauit, congreſſus eſt in bello. Quipp[...] aggrediuntur, hodie Galli equites Sclopetarij *Kara*[...] tur. Græc. μάχη, ἀμφιμαχία, ab Hebræo verbo *Lach*[...] ris deriuata voce. In prælijs enim corpora pugnan[...] uti præda dentibus belluarum inciditur & in fruſta [...] & in partes miſerè diſſecta iacent.

Pugnam à pugno ſeu manu clauſa, & in condy[...] ctam vult Donatus. Nam veteres ante vſum ferri [...] gnis, calcibus, morſibus, corporumque luctatione c[...] pugnis tela, lapides iacula vibrabant. Et certè præ[...] ciuntur, nec enim haſtæ & enſes extenſa manu, [...] tur. Hebr. *Naptul*, à verbo *Pathal*, diſtorſit ſe, ve[...] ctantes ſolent. In pugnis etenim agilitas & ſumma [...] ritur.

¶ Sententiæ Biblicæ.

Prudenter ordinatur quoad intentionem, [...] ſit cauſa iuſta.

Hoſtes vos ſentient Madianitæ: quia & ipſi ho[...] contra vos. *Num.* 25.

Dixit autem Dauid ad Philiſtæum: Tu venis a[...] dio & haſta & clypeo: ego autem venio ad te in no[...] exercituum, cui exprobraſti hodie, & dabit te Do[...] mea. 1. *Reg.* 17.

Pro iuſtitia agonizare pro anima tua: & vſque a[...] pro iuſtitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. [...]

Pro eo quod plauſiſti manu, & percuſſiſti pede, & [...] to affectu ſuper Iſrael: idcirco ego extendam man[...] te, & tradam te in direptionem gentium. *Ezech.* 25.

Pro eo, quod fecit Idumæa vltionem, vt ſe vindi[...] da, peccauitque delinquens, & vindictam expetiui[...] manum meam ſuper Idumæam. *Ibid.*

Quod ad proſecutionem in Deum ſit fiducia.

Moſes autem, & Aaron, & Hur aſcenderunt ſuper [...] lis. Cumque leuaret Moſes manus, vincebat Iſrael. Ex[...]

Si exieritis ad bellum de terra veſtra contra hoſtes [...] aduerſum vos, clangetis vlulantibus tubis, & erit [...] coram Domino Deo veſtro, vt eruamini de manibu[...] veſtrorum. *Num.* 20.

Si exieris ad bellum contra hoſtes tuos, & videbi[...] currus, & maiorem quàm tui exercitus multitudinem [...] eos, quia Dominus Deus tecum eſt. *Deut.* 20.

Filij Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe habe[...] in Domino vicerunt inimicos. 1. *Par.* 5.

Et conuocauit vniuerſos in platea portæ ciuitatis [...] ad cor eorum, dicens: Viriliter agite, & confortamini [...] nec paueatis regem Aſſyriorum, & vniuerſam mul[...] eſt cum eo. Multo enim plures nobiſcum ſunt, quàm cu[...] illo enim eſt brachium carneum, nobiſcum Domin[...] qui auxiliator eſt noſter, pugnatque pro nobis. 2. *Par.* [...]

Facile eſt (ait Iudas) concludi multos in manu pa[...] eſt differentia in conſpectu Dei cœli liberare in mul[...] quoniam non in multitudine belli, ſed de cœlo [...] 1. *Mach.* 3.

Bellum fiat cum conſilio & ſapientia.

Si quando acceſſeris ad expugnandam ciuitatem, [...] mum pacem. *Deut.* 20.

Quando obſederis ciuitatem multo tempore, & [...] circumdederis, vt expugnes eam, non ſuccides arbores [...] veſci poteſt, nec ſecuribus debes per circuitum va[...] quoniam lignum eſt & non homo, nec potes bell[...] augere numerum. *Ibid.*

Gubernaculis tractanda ſunt bella *Prouerb.* 21.

Vir ſapiens & fortis eſt, & vir doctus, robuſtus & [...] cum diſpoſitione vnitur bellum: & erit ſalus, vbi [...] ſunt. *Ibid.* 24.

Hanc ſub ſole vidi ſapientiam, & probaui ma[...] parua, & pauci in ea viri. Venit contra eam Rex ma[...] lauit eam, extruxitque munitiones per gyrum & per[...] dio. Inuentusque eſt in ea vir pauper & ſapiens, [...]

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

inſipientiam ſuam: & nullus deinceps recordatus eſt hominis pauperis. Et dicebam ego meliorem eſſe ſapientiam fortitudine. *Eccl. 9.*

Melior eſt ſapientia quàm arma bellica. *ibid.*

Neminem concutiatis, neq; calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris. *Luc. 3.*

Bellum vtiliter vitatur.

Quando egreſſus fueris aduerſus hoſtes tuos in pugnam, cuſtodies te ab omni re mala. *Deut. 23.*

Varius euentus eſt belli, & nunc hunc & nunc illum conſumit gladius. *2. Reg. 11.*

Non litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius. *Eccli. 8.*

Abſtine te à lite, & minues peccata. *ibid. 28.*

Eſto conſentiens aduerſario tuo cito, dum es in via cum eo. *Matth. 5.*

Bellum frequenter oritur ex diuina offenſione: ſic Dominus tranſgreſſoribus legis hoſtilem minatur perſecutionem.

Si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, &c. ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hoſtibus veſtris, & ſubiiciemini his, qui oderunt vos. *Leuit. 26.*

O mucro Domini vſquequo non requieſces? ingredere in vaginam tuam, refrigerare & ſile. Quomodo quieſcet, cum Dominus præceperit ei? *Ierem. 47.*

Fugite, ſaluate animas veſtras, & eritis quaſi myricæ deſerto.

Pro eo quod habuiſti fiduciam in munitionibus tuis, & in theſauris tuis, tu quoque capieris. *ibid. 48.*

Ceſſabit Moab eſſe populus, quoniam contra Dominum gloriatus eſt. *ibid.*

Quid gloriaris in vallibus? Ecce ego inducam ſuper te terrorem, ait Dominus. *ibid. 49.*

Arrogantia tua decipit te. *ibid.*

Si exaltaueris quaſi aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. *ibid.*

¶ Patrum Sententiæ.

Præbuit certanti victoriam, qui certandi dedit audaciam. Non enim hoſtium turba, non bellantium forma, non quaſi fulgens terrebat armatura. Goliam magnum, robuſtum, armis terribilem, ingentique turba munitum, Dauid ſolus paruus atque inermis vno lapidis ictu proſtrauit, totaque Allophylorum caſtra turpiter fugauit. *Auguſt. contra quinque hær. in princip.*

O homo, ideo non viciſti, quia de tuo præſumpſiſti. Qui præſumit de viribus ſuis, antequam pugnet, proſternitur. *De verbis Dom.*

Si Chriſtiana diſciplina omnia bella culparet, hoc potius conſilium petentibus in Euangelio daretur, vt abijcerent arma, ſeque militiæ omnino ſubtraherent. Dictum autem eſt eis: Neminem concutiatis: eſtote contenti ſtipendijs veſtris, quibus proprium ſtipendium ſufficere præcepit, militare non prohibuit. *In ſerm. de Cent.*

Ordo naturalis mortalium paci accommodatus hoc poſcit: ſuſcipiendi belli authoritas atque conſilium penes Principes ſit.

Iuſta bella ſolent definiri, quæ vlciſcuntur iniurias, ſi gens vel ciuitas plectenda eſt, quæ vel iudicare neglexerit, quod a ſuis improbe factum eſt, vel reddere, quod per iniuriam ablatum eſt. *In libr. quæſt.*

Apud veros Dei cultores etiam bella parata ſunt, quæ non cupiditate aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, mali coercentur, & boni ſubleuantur. *In lib. de verb. Dom.*

Non quæritur pax, vt bellum exerceatur, ſed bellum geritur, vt pax acquiratur. Eſto ergo bellando pacificus, vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas. *ibid.*

Cum iuſtum bellum ſuſcipitur, vtrum apertè pugnet quis, an ex inſidijs, nihil ad iuſtitiam intereſt. Dominus enim Ioſuæ mandauit, vt habitatoribus Hai inſidias poneret. *In libro quæſt.*

Noli exiſtimare, neminem Deo placere poſſe, qui armis bellicis miniſtrat: in his erat ſanctus Dauid, cui Dominus magnum teſtimonium perhibuit. *Ad Bonif.*

Fortitudo, quæ per bella tuetur à Barbaris patriam, vel defendit infirmos, vel à latronibus ſocios, plena iuſtitia eſt. *Ambroſius, de offic.*

Melius contra exteriores inimicorum in campo bellum geritur, quam intra ipſa vrbis mœnia ius inſidians habetur. *ibid.*

Tutior eſt in conflictu lorica ferrea, quàm ſtola linea, licet oneri ſit. In minimis probate conflictibus, quam viriliter in maiori certamine ſtare poſſitis. *ibid.*

Si bona fuerit cauſa pugnantis, pugnæ exitus malus eſſe non poteſt, ſicut nec bonus iudicabitur finis, niſi cauſa non bona, & intentio non recta præceſſerit. *Bern. de noua militia.*

In prælijs concitatis gloria vincentis ſemper apparet: nam virtus probatur latere, quæ non fuerit explorata certamine. *Caßiod. ſuper Pſal. 26.*

Ars bellandi ſi non præluditur, quum fuerit neceſſaria, non habetur. Diſcat ergo miles otio, quod perficere poſſit in bello. Animos ſubitò ad arma non erigunt, niſi qui ſe ad ipſa idoneos præmiſſa exercitatione diſponunt, geſtiunt vituli certamina, quæ implent ætate robuſta, catuli in nouellis venationibus ludunt: ſic animi hominum, niſi prius leuiter fuerint imbuti ad hoc, quo tendis, idonei nequeunt reperiri. Primordia cuncta pauida ſunt, & aliter timiditas non tollitur, niſi quum rebus neceſſarijs nouitas abrogatur. *Caſſiod. lib. 1. epiſt. 39.*

Terribilis eſt hominibus conflictus, ſi non ſit aſſiduus, & niſi vſu præmuniatur, concertandi ſubito fiducia non habetur: nam quod in iuuentute non diſcitur, in matura ætate neſcitur. *libro tertio, epiſt. 3.*

Viri fortes ſemper in pace modeſti ſunt, & iuſtitiam nimis diligunt, qui frequenter prælia tractauerunt. *lib. 5. epiſt. 3.*

Sapientis non eſt velle certare, & periculo ſe velle committere, quoniam & vincere non eſt in noſtra poteſtate, & eſt anceps omne certamen. *Lact. lib. 6.*

Non dat tot pugna ſocios, quot ſolet menſa conuiuas. *Sidon. lib. 5. epiſt. 3.*

Quemadmodum certantibus ventis mare concutitur: ſic regibus ſibi aduerſantibus populus regni vexatur. *Chryſ. in Matth.*

Aduerſariorum pugna conſtanter aliquando appetenda eſt, & prudenter aliquando declinanda. *Greg. in Mor.*

De cubiculo ad aciem, de vmbra egrediens ad ſolem corpus aſſuetum tunica loricæ onus non ſuſtinet. Caput opertum linteo galeam recuſat. Mollem otio manum durus exaſperat capulus. Fortior autem miles ex confragoſo venit. *Hieron. in epiſtol. ad Theodorum monachum.*

Quid culpatur in bello? An quia moriuntur quandoq; morituri, vt dominentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum eſt, non religioſorum eſt. Nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſimilia, hæc ſunt, quæ in bellis iure culpantur. *Auguſtinus contra Manichæos, & habetur ibid. Quid culpatur.*

Militare non eſt delictum, ſed propter prædam militare peccatum eſt; nec Rempub. gerere crimino ſum eſt, ſed ideo regere Rempublic. vt diuitias augeas, videtur eſſe damnabile. Propterea enim quadam prouidentia militantibus ſunt ſtipendia conſtituta, ne, dum ſumptus quæritur, prædo graſſetur. *Idem de verbis Dom. tractat. 19. & habetur 23. q. 1. Militare.*

¶ Poeticæ Sententiæ.

Virg. lib. 1. Georg.

Quippe vbi fas verſum, atque nefas: tot bella per orbem,
Tam multæ ſcelerum facies: non vllus aratro
Dignus honos, ſqualent abductis arua colonis:
Et curuæ rigidum falces conflantur in enſem.
Hinc mouet Euphrates, illinc Germania bellum,
Vicinæ ruptis inter ſe legibus vrbes
Arma ferunt: ſæuit toto Mars impius orbe:
Vt cum carceribus ſeſe effudere quadrigæ,
Addunt ſe in ſpatia. & fruſtra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Lucan. lib. 1. de bello Pharſalico.

Tu cauſa malorum
Facta tribus dominis communis Roma, nec vnquam
In turbam miſsi feralia fœdera regni.

Ibidem lib 3.

Vſque adeo ſolus ferrum mortemq; timere
Auri neſcit amor: pereunt diſcrimine nullo
Amiſſæ leges, & pars viliſsima rerum
Certamen mouiſtis opes.

Ciuilis belli deteſtatio, ex Horat. in lib. Epod.
Ode 7.

Quoquo ſceleſti ruitis? aut cur dextris
Aptantur enſes conditi?
Parumne campis atque Neptuno ſuper
Fuſum eſt Latini ſanguinis?
Neque hic lupis mos, neque fuit leonibus
Vnquam, niſi in diſpar feris
Furorne cæcus an rapit vis acrior?
An culpa? Reſponſum date.
Tacent, & ora pallor albus inficit.
Menteſq; perculſæ ſtupent.

Ex 10. Eleg. lib. 1. Tibull.

Quis fuit horrendos primus qui protulit enſes?
Quam ferus, & verè ferreus ille fuit.
Tunc cædes hominum generi, tunc prælia nata:
Tunc breuior diræ mortis aperta via eſt.
At nihil ille miſer meruit, nos ad mala noſtra
Vertimus, in ſæuas quod dedit ille feras.

Diuitiæ

Diuitiꝫ hoc vitium eſt auri: nec bella fuerunt,
Faginus adſtabat cum ſcyphus ante dapes.
Non arces, non vallus erat, ſomnumq́ꝫ petebat
Securus varias dux gregis inter oues.
Quis furor eſt, atram bellis accerſere mortem?
Imminet, & tacito clam venit illa pede.

Virg. lib. 10. Æneid.

Hic magnus ſedet Æneas, ſecumq́ꝫ volutat
Euentus belli varios.

Homer. in α. Iliad.

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος ἐστιν ἐκεῖνος,
Ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος. id eſt,
Inſociabilis, ſceleſtus, priuatus homo eſt ille,
Qui bellum amat in populo mortiferum.

Homer. in π. Iliad.

Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνὶ βουλῇ.
In manibus enim finis belli, verborum autem in conſilio.

Ibidem in σ. Iliad.

Κοινὸς Ἐνυάλιος, καὶ τὸν κτανέοντα κατέκτα.
Communis Mars eſt, & interfectorem interficit.

Virg. 2. Æneid.

Pulchrumq́ꝫ mori ſuccurrit in armis.

Ibidem.

Dolus an virtus, quis in hoſte requirat?

Terentius.

Omnia prius experiri verbis quàm armis ſapientem decet.

Ouid. Metamorph. lib. 5. fab. 5.

Turpe quidem contendere erat, ſed cedere viſum
Turpius.

Idem lib. 9. fab. 1.

Quis enim ſua prælia victus
Commemorare velit?

Ibidem.

Melior mihi dextera lingua eſt,
Dum modo pugnando ſuperem, tu vince loquendo.

Idem lib. 12. fab. 6.

Quis enim laudauerit hoſtem?

Idem lib. 13. fab. 1.

Tutius eſt igitur fictis contendere verbis,
Quàm pugnare manu.

Ouid. epiſt. Paridis ad Helenam.

Certamen præmia magna mouent.

Lucan. lib. 2. Pharſaliæ.

Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur.

Idem lib. 10.

Nulla fides pietasq́ꝫ viris, qui caſtra ſequuntur.

Lucan. lib. 4. Pharſ.

Heu miſeri, qui bella gerunt.

Iuuenal. Satyr. vlt.

Solis præterea teſtandi militibus ius
Viuo patre datur. nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſus,
Omne tenet cuius regimen pater.

Senec. in Herc. fur. tragœd. 1.

Omnis in ferro eſt ſalus.

Ibidem.

Arma non ſeruant modum,
Nec temperari facile, nec reprimi poteſt
Stricti enſis ira: bella delectat cruor.

Ibidem.

Quæritur belli exitus,
Non cauſa.

Idem in Thyeſt. tragœd. 2.

Peior eſt bello timor ipſe belli.

Ouid. Fab. 1. lib. 8. Metamorph. de Scylla.

Sexta reſurgebant orientis cornua Lunæ,
Et pendebat adhuc belli fortuna: diuq́ꝫ
Inter vtrumque volat dubijs victoria pennis.

Silius lib. 3. de bello Italico.

Et pace & bello cunctis ſtat terminus æui:
Extremumq́ꝫ diem primus tulit ire per ora
Nomen in æternum paucis mens ignea donat:
Quos pater æthereis cœleſtum deſtinat oris.

Ex 11. Æneid. lib.

Nulla ſalus bello: pacem te poſcimus omnes.

Fauſtus Andrelinus in Diſtichis.

Perfurit, & totum miſcet Mars impius orbem,
Heu diro inuenta eſt ab Ioue tanta lues.

Euripides ἐν τημενίδαις.

Φιλεῖ τοι πόλεμος οὐ πάντ' εὐτυχεῖν.
Ἐσθλῶν δὲ χαίρει πτώμασιν νεανιῶν.
Κακοὺς δὲ μισεῖ. τῇ πόλει μὲν οὖν νόσος
Τόδ' ἐστὶ. τοῖς δὲ κατθανοῦσιν εὐκλεές. id eſt:
Solet ferè bellum non per omnia feliciter ſuccedere.
Sed fortium gaudet caſu iuuenum.
Odit autem timidos, quod ciuitati quidem calamitoſum
Exiſtit, at ipſis defunctis glorioſum.

Aratus in Phænomenis.

Χαλκείη γενεὴ προτέρων ὀλοώτεροι ἄνδρες
Πρῶτοι χαλκείην ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν, id eſt:
Æneum olim ſæculum viros habuit pernicioſos,
Aeneum qui primi fabricauere gladium.

Pindarus in Hyporchematis.

Γλυκὺ δὲ πόλεμος ἀπείροισιν, ἐμπείρων δέ τις ταρβεῖ προσιόντα
νιν καρδίᾳ περισσῶς id eſt:
Dulce bellum inexpertis, expertus verò accedens ve-
menter horret.

❡ Sententiæ Philosophicæ & hiſtoricæ.

Bella gerimus ob eam cauſam, vt in pace viuamus, ... ſuſcipimus, vt in otio ſimus. *lib. 10. Ethic. c. 7.*

Nemo bellum, quia bellum eſt, gerere inſtituit, ... rare. Crudelis enim videatur omnino, ſi quis contra ... inſtruat, vt pugna edatur, fiantque cædes. *ibid.*

Ars bellica quæſtuaria eſt quodammodo, vi ſua & ... *de Repub. c. 5.*

Ad bellicam virtutem, quæ pars virtutis eſt, quæ ... dum valet, omnis legum deſcriptio dirigitur. Itaque ... tem adepti ſunt, in imperio conciderunt: propterea ... otio vti neſciant: neque vllam ætatem aliam bellica ... coluerant. *lib. 2. de Repub. c. 7.*

Vt modeſtia eſt quieſcere, ſi non afficiaris iniuria ... cum iniuria afficimur, bellum paci anteferre, & repre... bellum rurſus pacem facere, nec aut ſucceſſu in bello ... appetere, nec pati iniurias mollitie & amore otij. ... *bro 1.*

Contra hoſtes quorum terra longius diſtat, qui ... ſunt in mari & alijs rebus omnibus, optimè inſtructi ... blica & priuata, nauibus, equis, armis, copijs militum, ... multos habent tributarios, non eſt facile gerere bellum ... *bro.*

Cum ſint incerti exitus belli, prius conſiderate ... quàm bellum inferatis. Nam poſtquam illatum eſt ... ficit varias vices, à quibus vicibus vtrique adhuc ab... dum proſpicimus exitum. Inferentes verò bellum ... rem agunt: poſtea detrimentis acceptis, quærunt ... dicia. *idem eod. lib.*

Accuſationes publicæ & priuatæ extingui poſſunt ... motum ab vniuerſis, cuius exitus incertus eſt, non ... teſt. *ibid.*

Stultum eſt, mouere bellum, ſi florente ſtatu ... cem. Sin autem neceſſe eſt aut cedentes imperata ... cula adire libertatis retinendæ cauſa, magis reprehen... qui fugit periculum quàm qui ſuſtinet. *idem lib. 1.*

Non opus eſt longa oratione apud ſapientes ... quàm calamitoſa res ſit bellum. *idem, lib. 4.*

Anceps conditio eſt bellorum, & ex paruo ... indignatione confligitur. Ac ſæpè minor manus ... iorem, præ contemptu parum inſtructam profliga... *bro 2.*

Bella plerumque pecuniarum copia ſuſtentantur. ... *lib. 6.*

Facillimum cuiuis eſt verbis bella adminiſtrare. ...

Sapientis eſt à bello abſtinere etiamſi graues bello ... *Xenoph. de bell. Græc. lib. 6.*

Omne bellum ſumitur facilè, cæterum ægerrimè ... eiuſdem poteſtate initium eius & finis eſt. Incipere ... ignauo, licet: deponi, cum victores velint. *Saluſt. ... gurth.*

Sæpè in bello paruis momentis magni caſus inter... *lib. 1. bell. ciuil.*

In bello paruæ res magnum in vtramque partem ... habent. *lib. 3.*

In nouo genere belli nouæ ab vtriſque bellandi ... untur. *idem ibid.*

Errant quicumque in bello omnes ſecundos ... *Idem lib. 7. de bell. Gall.*

Belli neceſſitates non expectant humana conſilia. ... *1. lib. 4.*

Sunt & belli, ſicut pacis, iura. *idem, libr. 5.*

Plurimum in bello pollere videntur militum copia ... genia imperatorum, fortuna, per omnia humana, ... bellicas, potens. *idem, lib. 9.*

Iuſtum eſt bellum, quibus neceſſarium, & pia arma ... la niſi in armis relinquitur ſpes. *eod. lib.*

Stultitia eſt, ſedendo aut votis debellari credere ... copias oportet, deducendas in æquum, vt vir cum ... ris. *Decad. 3. lib. 2.*

In ſecundis rebus bellum ſegniter otioſéque ger...

Plus animi eſt inferenti periculum, quàm propulſan...

Turpe eſt in re militari dicere, non putabam: videlicet, quia ex-[pl]orato & excuſſo conſilio quæ ferro aguntur adminiſtrari oportet, [em]endabilis enim eſt error, qui violentia Martis committitur. *[Val]er. Max. lib. 7. c. 2.*

Belli fortuna ita plerumq; anceps eſt & dubia, vt magnus nume-[rus] à pauciſſimis, & qui potentiores creduntur, ab imbecillioribus [su]perantur. *Herod. in Maxim.*

Virtute faciendum eſt quicquid in bellicis rebus eſt gerendum. *[Vo]piſc. in Aureliano.*

Præceptum illud in omnium animis eſſe debet. Nihil in bello [opor]tere contemni. *Aem. Probus in Thraſyb.*

In pace & cauſæ & merita ſpectantur: vbi bellum ingruit, inno-[cen]tes ac noxij iuxta cadunt. *Tacitus, Annal. lib. 1.*

Bellorum egregij fines ſunt, quoties ignoſcendo tranſiguntur. *[An]nal. lib. 12.*

[Bo]ni maliq; cauſis diuerſis, ſtudio pari, bellum omnes cupiunt. *[In] Hiſtor. lib. 2.*

[Pr]oſpera belli proueniunt, fama in cætera eſt. *idem eod. lib.*

[Su]mitur bellum etiam ab ignauis: ſtrenuiſſimi cuiusque peri-[culo] geritur. *lib. 4.*

[Aur]um & opes præcipuæ bellorum cauſæ. *idem, eod. lib.*

[Iniq]uiſſima hæc bellorum conditio eſt: proſpera omnes ſibi vin-[dicant]: aduerſa vni imputantur. *Tacit. in vit. Agric.*

[Ar]ma ciuilia neque parari poſſunt, neque haberi per bonas ar-[tes]. *[Id]em Annal. lib. 1.*

[Ciuil]ibus bellis plus militibus quam ducibus licet. *Hiſt. lib. 2.*

[Pu]blicæ priuatæq; opes & immenſa pecunia inter ciuiles diſcor-[dias] [ar]mis validior. *idem, eod. lib.*

[Fa]cta bellorum ciuilium fortunæ permittenda: victoria conſi-[lio & r]atione perficitur. *Hiſt. lib. 3.*

[Pr]æclarum eſt, etiam cum periculo, profligare bellum alienæ & [ext]eræ gentis, quæ cum victoriæ finem ſtatuit, vt ignis in morem [ex]olcat. *Plut. in Camil.*

[In b]ellis ciuilibus vtrinque, ſeu vincentes, ſeu victi, patriam in-[fi]ciunt, cui damno eſt victoris bonum. *idem in Otthone.*

[Ferr]o bella geruntur, non auro: viris, non vrbium tectis: omnia [seq]uuntur armatos. *Curtius, lib. 5.*

[Non] permittitur in bello tempora eligere. *idem, lib. 7.*

[Fo]rtuna artem victos quoque docet. *eod. lib.*

[In]iuria bellum in contrarium mutat. *idem, lib. 9.*

[Con]gratiæ ciuibus citò abrumpere, ad bellum ciuile prope-[ran]t eſt. *lib. 10.*

[Pom]peius Cæſar viciſſet, hoc minus experiundos caſus opina-[batur], [q]uique ſe tantum acquiſiturum victoria, quantum auferre [cal]amitas poſſet. *Sueton. in Iul. c. 60.*

[Sæpe] ita re pauperes belli duces, rexêre bella grauiſſima, gloria [ce]lebres. *Amm. Marcellin. lib. 24.*

[Quid] magis infidum quàm vicinus hoſtis? aut quid barbarico [pe]riculoſius? *Polybius, libr. 4.* Idem, *lib. 9. & 17.* belli gerendi [ra]tiones prolixè deſcribit, ducibus ſumme neceſſarias.

De bello ciuili. Dial. lxxiv.

Franciſc. Petrarch.

Dol.

[B]ello quatimur ciuili. R. Nomen hoc à ciuibus tractum, & tu v-[nus e ciuib]us, vide ergo, ne & tu vnus ſis huic malo fomenta præ-[bens], & virili parte culpæ non carens. Hic enim eſt mos, alter [alterum] inflammat, donec ſinguli furorem publicum exciuerint. [Deinde co]mmunem furor publicus ſingulos vrget, ac præcipitat, nec vn-[quam pu]blicum malum à ſe incipit, quamuis acceſſione auctum [creuerit], [ſ]iue etiam euerterit ciuitatem, ſi primam tamen [o]riginem ſingulorum, in erroribus radicatum eſt, hoc eſt [quod] cauendum moneo: ne tu quoque vnus fueris ex his, [qui] materia, vel flatu ciuile incendium aluerint. Multi enim fa-[ctum] de mox querantur, & quaſi ab altero inflictum vulnus ſuis [manib]us factum lugent. Multi iam ſuo incendio periêre. Quod ſi [te in]nocentem conſcius, pius eſt dolor boni ciuis in calamitate publi-[ca, qu]em ſoletur innocentia. Humanis enim malis nullum fle-[tus cul]pa eſt, imò quidem, vt quibuſdam maximis viris placet, [nullum] aliud eſt malum. D. Ciuili vexamur bello. R. in furore ci-[uili ca]duceum ſequeſtrum pacis exhibe, ſi id fruſtra eſt, at tu ſaltem pro li-[bertate], vel ſolus pro iuſtitia partes fac, quod & ſi patriæ fortaſſis [non proſit], [t]ibi certè laudabile vtriuſque rei exemplum vna tibi vrbs [dedit], Menenium Agrippam, & Portium Catonem hunc nouiſſi-[mum]. D. Implacabile ciuibus bellum eſt. R. Si nihil opis in te eſt, [ciues] increpa, deprecare, obſta, caſtiga, obſecra, ingere, quibus [poteris] publicam ruinam, quæ priuatas in ſe continet, & quum nul-[la pro]pria videatur, eſt omnium. Denique hinc pietate, hinc ter-[rore] animos placa. Si nil apud homines proficis, Deum ora. [Ad ci]uium reſipiſcentiam, & ſalutem patriæ, modiſque omnibus [tu]us officium imple. D. Bello ciuili Reſpubl. in extremo eſt. [Ne] quid vel ciuilibus, vel externis bellis inopinum accidat, ne quis imparatum caſus opprimat, ſemper hoc vnum volue animo, non homines modo, ſed præter animos humana omnia eſſe mortalia: vt & hominibus, ſic vrbibus, & magnis imperijs ſuos morbos, nunc extrinſecus obrepentes, nunc ipſum intra corpus exortos, in quibus ſunt ſeceſſiones, & ſimultates, & diſcordiæ, & bella ciuilia, eſſe omnibus conſtitutum terminum, qui præteriri non poterit, ſuum finem cunctis, quæ videntur inſtare, & ſi paululum differatur, affuturum tamen. Vbi ſunt vrbes clariſſimæ, fuiſſe ſyluas aſperrimas, & futuras eſſe. Stulte de ſe ſperare vrbem aliquam, quod aſſequi regina vrbium Roma nequiuerit. Hoc inter fata hominum atque vrbium intereſſe, propter innumerabilem, infinitamque frequentiam & vitæ breuitatem quotidie in oculis ſunt. Hæc propter raritatem atque æuum longius vix ſemel multis in ſæculis, & cum ſtupore cernuntur. Hæc te cogitatio firmiorem contra omnes caſus tam publicos, quàm priuatos faciet. Hæc tibi demum, & ſi non amœnam, at vtcunq; tolerabilem viam ſternet ad inopiam, ad exilium, & ad mortem, docebitque hoc proprium patriæ tuæ malum, quod omnibus eſt commune.

De infauſto prælio. Dial. lxxiii.

Franciſc. Petrarch.

Dol.

At prælio victus ſum. R. Iam timor euanuit, ſperare incipies, hęc eſt horum ſeries affectuum. Nam cum ſpes & metus de futuro ſint, iam vt futurum poteſt eſſe, quod ſperes, ſic futurũ eſſe deſijt, quod timebas. D. Magno prælio victus ſum. R. Tantum ne animo victus ſis. Nempe ille ſi cecidit, actum eſt. Meminiſti, vt Marcellus prælio victus die proximo in aciem redijt, victoremq; ſuum, maiore quàm ab illo pridie victus erat, prælio vicit. Et Iulius Cæſar ad Dyrrachium inferior, ad Pharſaliam mox ingenti prælio victor fuit. Multi prælio victi bello fuere victores. Non cadunt animi virorum fortium vnius lucis euentu, non magnanimi tantum, ſed longanimes ſunt. Victus hodie, cras pugnabis cautius. Ducis artem infauſta prælia quaſi triſtes fidiq; edocent magiſtri. Atque vbi ſit erratum, plagis admonent. Sic agricolam ſterilitas, architectum lapſus ædiũ, equitem caſus crebri, nautam graues acuunt procellæ. Errando diſcitur. D. Victus ſum. R. Non eſt victus, niſi qui ſe victum credit, cuius ſpes obruta & extincta eſt, cuius animus amara depoſuit. Adſpice Romanos animos, cum ſemper tum præſertim bello Punico ſecundo: non tam defectione ſociorum, non conſpiratione regum, ac gentium, non tot infelicibus prælijs, ac ruinis penè vltimis victi ſunt. Nulla vnquam apud illos mentio pacis, nullum diffidentiæ veſtigium. Nulla deniq; niſi alta prorſus & inuicta conſilia. Hoc ſanè quid eſt aliud, quàm virtute animi fortunæ duritiem mollire, atque illam in pudorem ſui, & amorem tui cogere? Tandem igitur, vt dignum erat, emerſere, & millies ſtrati ſurrexere altius, vt non hoſtes tantum ſuos modo tam formidabiles, ſed totum mox ex ordine terrarum orbem virtus illis ac fortuna ſubijceret. D. Victus ſum, fateor. R. Nunc demum incipis noſſe fortunam, & hoc ſaltem boni fugiens inueniſti. Nemo fermè res magnas gratis diſcit. Multos docet experientia, quos ſchola non docuit, & præceptoribus ſurdum caput hauſit oculis, quod auribus non valebat. Nulla rerum humanarum certior magiſtra, quàm aduerſitas. Nulla diſcutiendis erroribus aptior. Dol. Magno fortunæ vulnere corrui. R. Surge, ne iaceas. Nuſquam clarius, quàm inter fortunæ vulnera prominet animi magnitudo. Nunc noſce teipſum, quantarumque ſis virium, valde ictus intellige. D. Speratam victoriam amiſi. R. Si inſperatam prudentiam quæſiuiſti, non ſpernenda rerum permutatio videri debet. D. Victus ſum bello. R. Bello victus libertatem retinet ac vitam. Vitio autem victus vtramque amittit, quiſquis igitur illis ſuccumbit, verè vincitur. D. Victus ſum. R. Quid ſcis, an illud magno Pompeio Theſſalico dictum dicere, & tibi conueniat, *vincere peius erat*,' vt damni plus, ſi peccati minus ſolet habere, qui vincitur. Lucrum ingens, quod optantes quidam non vinci modo, ſed mori etiam elegerunt. Et profectò mercantur egregiè, qui morte corporis quærunt animæ ſalutem, ſed plerique malis ſuis gaudent, bonis anguntur. Tanta hominum mentes habet cæcitas. D. Victus ſum. R. Poteſt id quidem tibi non ſcientiæ militaris inopia, ſed fortuitò contigiſſe. Nuſquam enim fortunatior (vt ita dixerim) fortuna, quam in prælio, cum multa alibi, illic omnia poſſe illam perhibent. D. Prælio victus exceſſi. R. At non continuò nudus. Poſſunt arma victis auferri. Vera autem bona, quæ ſunt arma animi, etiam qui videntur victi, retinent. Ea enim vt ex incendio, ac naufragio, ſic aduerſo ex prælio efferuntur, nec illa tantum, quæ in animis abdita ferro tangi nequeunt, ſed illa quoque, quæ maximè periclitari in prælijs, ac ferro expoſita videntur. Itaque non quiſquis bello vincitur, bellicis ſimul ſpoliatur laudibus, licet armis amiſſis ex acie fugientem, quodque eſt maius in acie pereuntem ſecum ducis eximij nomen ferre. Nam & ad Thermopylas Leonidam non tam victum, quam vincendo fatigatum inter ingentes ſtratorum hoſtium cumulos occidiſſe cum ſuis, Gręcæ memorant hiſtoriæ, quam Deiphobo famam Maro applicat, & in campis Aemathijs (ſi Lucano creditur) ſtetit ordine certo in-

felix

felix acies, & nouiſſimo prælio, quod in Africa cum Hannibale geſtum eſt, nec melius inſtrui aciem, nec acrius potuiſſe pugnari, vt de victore victus, ſic & de victo itidem victor ipſe confeſſus eſt. vterque ingens rerum talium æſtimator. Quid amiſit autem, qui veram artis ſuæ gloriam, & bene geſtæ rei conſcientiam non amiſit?

Scientia rei bellicæ dimicandi nutrit audaciam. Nemo facilè metuit, quod ſe bene didiciſſe confidit. Etenim in certamine bellorum exercitata paucitas ad victoriam promptior eſt, quàm rudis & indocta multitudo, expoſita ſemper ad cædem. *Veget. de re milit. lib.1.cap.1.*

Conſtat quidem, in omnibus locis & ignauos & ſtrenuos naſci. Sed tamen gens gentem præcedit in bello, & plaga cœli ad robur non tantum corporum, ſed etiam animorum plurimum valet, & omnes nationes quæ vicinæ ſunt ſoli, nimio calore ſiccantur, amplius quidem ſapere, ſed minus habere ſanguinis dicuntur: ac propterea conſtantiam & fiduciam cominus non habere pugnandi, quia metuunt vulnera, qui exiguum ſanguinem ſe habere nouerunt. Econtra, Septentrionales populi, remoti à ſolis ardoribus, inconſultiores quidem, ſed tamen largo ſanguine redundantes, ſunt ad bella promptiſſimi. Tyrones igitur de temperatioribus eligendi ſunt plagis, quibus & copia ſanguinis ſuppetat ad vulnerum mortiſque contemptum, & non poſſit deeſſe prudentia: quę & modeſtiam ſeruat in caſtris, & non parum prodeſt in dimicationibus vti conſilijs. *Idem cap.2.*

Nunquam credo potuiſſe dubitari, aptiorem armis ruſticam plebem, quæ ſub dio & in labore nutritur, Solis patiens, vmbræ negligens, balneorum neſcia, deliciarum ignara, ſimplicis animi, paruo contenta, duratis ad omnem laborum tolerantiam membris: cui geſtare ferrum, foſſas ducere, onus ferre, conſuetudo de rure eſt, & ſolem pulueremque ferre non timeat. Ex agris ergo ſupplendum robur præcipuè videtur exercitus: neſcio enim, quo modo minus mortem timet, qui minus deliciarum nouit in vita. *Idem capite tertio.*

Ex vultu, ex oculis, ex omni conformatione membrorum eos eligant, qui implere valeant officium bellatoris. Namque non tantum in hominibus, ſed etiam in equis & canibus virtus multis declaratur indicijs. Sit ergo adoleſcens Martis operi deputandus, vigilantibus oculis, erecta ceruice, lato pectore, humeris muſculoſis, valentibus digitis, longioribus brachijs, ventre modicus, exilior cruribus, ſuris & pedibus non ſuperflua carne diſtentis, ſed neruorum duritia collectis. Cum hæc in tyrone ſigna deprehenderis, proceritatem non magnopere deſideres. Vtilius eſt enim, fortes milites eſſe quàm grandes. *ibid. c.6.*

Nihil magis prodeſſe conſtat in pugna, quàm vt aſſiduo exercitio milites in acie diſpoſitos ordines indeſinenter ſeruent. Nam & conſtipati perdunt ſpatia pugnandi, & ſibi inuicem impedimento ſunt: & rariores atq; intercludentes aditum prorumpendi hoſtibus præſtant. Inſtructionis igitur lex eſt. Nam apud veteres ſinguli armati in directum trinos pedes inter ſe occupare conſueuerunt, hoc eſt, in mille paſſibus mille ſexcenti ſexaginta ſex pedites ordinantur in locum, vt nec acies interluceat, & ſpatium ſit arma tractandi. Inter ordinem autem & ordinem à tergo in latum ſex pedibus diſtare voluerunt, vt haberent pugnantes ſpatium accedendi atque recedendi. Vehementius enim cum ſaltu curſuque tela mittuntur. *Ibidem c.26.*

In omni prælio non tam multitudo & virtus indocta, quàm ars & exercitium ſolent præſtare victoriam. Non enim longitudo ætatis, aut annorum numerus artem bellicam tradit, ſed potius exercitatio. Nam in pugna ſolet vſus amplius prodeſſe quàm vires. Nam ſi doctrina eſſet armorum, nil villanus diſtat à milite, cum antiqua ſit prudensque ſententia: Omnes artes in meditatione conſiſtere. *Veget. de re milit. lib.2.c.23.*

Plerique rei militaris ignari pleniorem victoriam credunt, ſi aduerſarios, aut locorum anguſtijs, aut armatorum multitudine circumdederint, vt aditum non inueniant recedendi. Sed contra clauſis ex deſperatione creſcit audacia, & cum ſpei nihil eſt, ſumit arma formido. Libenter cupit commori, qui ſine dubio ſcit ſe eſſe moriturum. Ideoque Scipionis laudata ſententia eſt, qui dixit: Viam hoſtibus, qua fugerent, inueniendam. *idem.*

Magna diſpoſitio eſt, hoſtem fame magis vrgere, quàm ferro. *ibidem.*

Qui deſiderat pacem, præparet bellum: qui victoriam cupit, milites imbuat diligenter: qui ſecundos optat euentus, dimicet arte, non caſu. Nemo prouocare, nemo audet offendere, quem intelligit ſuperiorem eſſe, ſi pugnet. *idem in prolog. lib.3.*

Diuitiarum non eſt ſecura poſſeſſio, niſi armorum defenſione ſeruetur. *ibid. c.3.*

Boni duces non aperto prælio, in quo eſt commune periculum, ſed ex occulto ſemper attentant, vt integris ſuis, quantum poſſint, hoſtes interimant certè, vel terreant. Nam pauciores numero, & inferiores viribus ſuperuentos, & inſidiantes ac inſidias facientes ſub bonis ducibus reportauerunt ſæpè victoriam. *ibid. cap.9.*

Inter hoſtes diſcordiarum ſerere cauſas ſapientis eſt ducis. Nulla enim, quamuis minima ſit natio, citò poteſt ab aduerſarijs deleri,
niſi proprijs ſimultatibus ſ[illegible]m conſumpſerit. N[illegible]
ad inimicorum perniciem [illegible] efficacius. *idem l.3. c.*[illegible]

Malè vicit, quem pœn[illegible] victoriæ. Melius eſt [illegible]
quàm poſt victoriam pœnite[illegible]. *Senec. epiſt.15.*

Diu apparandum eſt bellum, vt vincas celerius: qu[illegible]
præparatio celerem facit victoriam. *ibid.*

In Republica maximè conſeruanda ſunt iura belli. [illegible]
ſint duo genera decertandi, vnum per diſceptationem, [illegible]
vim. Cumque illud proprium ſit hominis, hoc bellua[illegible]
fugiendum eſt ad poſterius, ſi vti non licet ſuperiore. *C*[illegible]
Offic.

Suſcipienda quidem bella ſunt ob hanc cauſam, v[illegible]
in pace viuatur. Parta autem victoria conſeruandi ſu[illegible]
crudeles in bello, non immanes fuerunt. *Idem.*

Nullum bellum eſt iuſtum, niſi aut pro rebus peti[illegible]
certè denunciatum ſit & indictum. *Idem.*

In omnibus negotijs, priuſquam aggrediare, adhibe[illegible]
paratio diligens. Parua enim ſunt foris arma, niſi ſit c[illegible]
mi. Bellum autem ita ſuſcipitur, vt nihil aliud niſi pa[illegible]
deatur. Item, temerè in acie verſari, & manus cum ho[illegible]
re, immane quiddam & belluarum ſimile eſt: ſed cum [illegible]
ceſſitasque poſtulat, decertandum manu eſt, & mors [illegible]
pitudiniq; anteponenda, nam occidi pulchrum eſt, [illegible]
ſeruis. *idem.*

In euertendis autem vrbibus diripiendisque valde [illegible]
derandum eſt, ne quid temerè, ne quid crudeliter fiat. [illegible]

Nihil eſt crudelius, quàm vrbes diruere. *Cicero* [illegible]
libr.1.

Armis Italia non poteſt vinci, nec Græcia diſciplina [illegible]
toric. lib.4.

Concedo incertos exitus eſſe belli, Martemque c[illegible]
Cic. in Philipp.

Ego enim exiſtimo, in ſummo Imperatore quatuo[illegible]
oportere, ſcilicet ſcientiam rei militaris, virtutem, au[illegible]
felicitatem. *Cic. in orat. de laudib. Magni Pompej.*

Imperatori res aduerſæ minuunt authoritatem. *Cæſ*[illegible]
bello Gallico.

In prælio qui maximè timent, maximum pericul[illegible]
ſtius in Catilin.

In prælio quanto ſibi quiſque minus parcit, tanto [illegible]
Saluſt. in Iugurtha.

Omne bellum ſumitur facile, cæterum ægerrimè [illegible]
cuius poteſtate initium, eius & finis eſt. *Idem.*

Vinculo quodam patientiæ obligandi ſunt impe[illegible]
crob. l.1. Saturn.

Nihil magis magno duci conuenit, quam pro om[illegible]
re. *Macrob. Saturn l.2.*

Bellorum neceſſitates non expectant humana con[illegible]
lib.4. ab vrbe condita.

Virorum prudentium eſt, ſi non laceſſantur iniuri[illegible]
bonorum autem, ſi iniuria afficiantur, pacem bello m[illegible]
ne ceſſerit, iterum pro bello pacem inire: & neq; bel[illegible]
ferri, neq; pacis tranquillitate captos, iniuriam pati eo[illegible]
tum ille, qui voluptatis cauſa cunctatur, illico priua[illegible]
ctatione tranquillitatis, cuius gratia ſegnis eſt, ſi quie[illegible]
in bello proſperitate abundat, non cogitat ſe incerta [illegible]
ferri. Multa enim male conſultata, eo quod hoſtes in[illegible]
fuerint, feliciter euenerunt: & plura, quæ recte inſti[illegible]
tur, turpiter in contrarium euentum relapſa ſunt. N[illegible]
dem factis præſtat, quæ inter deliberandum ſibi pro[illegible]
conſultamus ſecuri, in opere autem cum timore defi[illegible]
dides l.1. in concione Corinthiorum tertia.

Belligeramur aſſiduè, gens cum gente colliditur, [illegible]
regno, ciuitas cum ciuitate, princeps cum principe, p[illegible]
populo, & quod Ethnici quoq; fatentur impium, affi[illegible]
cognatus cum cognato, frater cum fratre, filius cum pa[illegible]
quod ego ſanè puto his omnibus atrocius, Chriſtian[illegible]
ſtiano. Et ô cæcitatem mentis humanæ, hæc nemo [illegible]
deteſtatur. Sunt qui applaudant, qui vehant laudibus, [illegible]
quam tartaream, ſanctam appellant, ac principes [illegible]
ſtigant, oleum (quod aiunt) camino addentes. *Eraſm.* [illegible]
Centur.1. Dulce bell. inexpert.

Iocus & ludus ſunt in militia, domos diripere, fa[illegible]
gines rapere, ſolidas vrbes atq; oppida incendere: M[illegible]
ea dementia, corrumpere, quod retinere non valeas, [illegible]

Hæc ſunt belli decora: profuiſſe nemini, nocuiſſe [illegible]
mis: nullo reſpectu aut recordatione præſidentis m[illegible]
gerunt in pollutis corporibus cæcos animos, vt De[illegible]
videant, & admoneri indignè ferant. Qui dicunt Deo [illegible]
bis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. At qua [illegible]
quam importunè diuinas leges negligunt, humanas [illegible]
Ibidem.

Vt hoc demum videtur eſſe, verè ac germanè [illegible]
arbitrari æqui & boni propter ſe eſſe ſancitum, [illegible]
ſubditum, ſe in vagina leges omnes cum ferro geſtare [illegible]

...animo collibuerit, id ſolum eſſe ius atq; æquum, *Lu-... in epiſt. ad Henric. octau. Angliæ regem.*

Quum enim hominum plerique pacem vocant, nihil aliud ... nomen exiſtere, reipſa vero omnibus ciuitatibus aduerſus ... bellum irreconciliabile perpetuo natura inſitum eſſe. Et ſe... animaduerteris, ita affectum fuiſſe Cretenſium legislatorem ... eundes, vt bellum reſpiciens, leges omnes tum publicas, tum ... condiderit, & hoc modo inſtitutas tradiderit obſeruan... quaſi aliarum rerum nulla plane foret vtilitas, neque opum, ... ſtudiorum, niſi quis bello ſuperior euaderet. Omnia e... bona illorum qui victi ſunt, victoribus accedere. *Plato l. 1. de ...*

Sunt nonnulli docti homines, qui proximi & probati princi... magnaque apud illos authoritate, cum de bello conſulun... de iuſto & iniuſto bello diſſerunt, vt facile ex eorum ora... ... principes aliqui, in ſuos affectus proni & præcipites, ... æſtimandi quodlibet bellum, modo placeat, iuſtum ... Prætextus & colores nunquam deſunt, dum non deſit facul... occaſio. Qui ſi aliter cenſerent ac diſputarent, iniecta in ... animos religione, cohiberent, ac reuocarent homines ... procliues, & affectionibus impulſos. *Viues ad Adrianum ...*

... noſtri bella geſſerunt, bellis fatigati, pacem petentes, tri... ... erunt. Tributum, precium pacis eſt, nos tributa dependi... ne bella patiamur. *Oroſius l. 5. de Ormeſta.*

... feliciter exagitante, nulla vnquam tempora, vel fo... ... vel domi quieta ducuntur. *ibid. l. 4.*

Bellum non eſt facile ſuſcipiendum, nec certa pax ſperata vi... permutanda. De nulla re magis aut crebrius deliberandum ... de bello, in quo non licet bis peccare: & ad quod princeps ... vix debet, etiam ineuitabili neceſſitate preſſus, omnibus ... remediis tentatis, & fruſtra conſumptis. Nullum eſt tam fe... ..., quo non potior ſit iniqua pax, ſiue curas, ſiue ſumptus, ... omnia conſideres, & contempleris. Itaque de iure ſuo ci... ... princeps, quam de ſumma periclitetur, & tantam for... ... leui lateris inflexione declinet. Varii ſunt belli caſus, ... momento maximas res voluit. Vnde Mauortem veteres ... bellum, in cuius manus eſt ſuſcipere, non depone... belli penes principes ſunt, exitus penes fortunam, ſeu ve... cuius voluntatem erga nos, non ſine cauſa ignoramus: ... quam apud eum gratioſi ſimus. Itaque non ſecus, ... noſtro arbitrio aleæ expoſita: illico alieni fit iuris, ... ceſſura ſit: Ita princeps & tota ditio in ſortem euen... ..., moto bello. Quam multos pœnituit belli vel pro... ...? Nec vlla Reſpubl. inſtabilior eſt, quam quæ ſæpe mo... ... Quoties in extremum diſcrimen Athenæ venerunt? à ... à Lacedæmoniis oppreſſæ, ac ſpoliatæ mœnibus: à ... ab altero Philippo afflictæ: à Mithridate occiſæ: à ... modum deletæ. Bellatrix illa Roma à Tatio capta eſt, à ... obſeſſa, à Gallis incenſa, à Pyrrho territa, ab Annibale ... ſuis denique armis dilacerata. Dicet aliquis: Armis & bel... ... regna. Sed & eiſdem quoque pereunt. Minus forſan eſt ... ſplendoris & gloriæ, falſæ illius quidem, ſed plus quietis, mi... controuerſiæ ac periculi, & proinde firmitatis plurimum. Non ... inquit Theopompus Rex ſapientiſſimus, quam amplum fi... ... tradam, ſed quam manſurum ac ſtabile. Nihil ab aliis ... nec abs te alii: in quorum vtroque eſt periculum, ſiue ... congrediaris: ſiue cum debiliore, quippe nihil eſt tam ..., cui ſuæ ad nocendum vires deſint: deſtitutaque facul... iuuandi ac benefaciendi, multum adhuc ad lædendum ... tanto videlicet promptius eſt, malefacere, ſeu robore ſui, ... facilitate noſtra. *Viues in epiſt. ad Henric. octauum Angliæ ...*

¶ APOPHTHEGMATA.

...damus, in bello Peloponneſiaco ſociis rogantibus, quan... ... futura eſſet ſatis? ac poſtulantibus, vt tributorum cer... modum præſcriberet. Bellum, inquit, non quærit definita. ... eos qui bellum ſuſceperunt, oportere per omnia ſer... neceſſitatibus, quarum nullus eſt certus modus, quod ... bellorum præter expectationem occaſiones, *Plutarc. in ...*

Pauſanias, poſt victoriam à Medis apud Plateas reportatam, ..., vt apponerent cœnam Perſicam, quam ſibi barbari ... parauerant, Ea cum eſſet opipara ac ſumptuoſa: Lucro, ... eras ò Perſa, qui quum tantas haberes delicias, ad no... ... teneris mazam, id erat panis genus contemptum ac vul... ... admonuit, ſtultiſſimum eſſe, locupletes pugnare cum his, ... non multum eſt, quod eripiatur. Etenim ſi feliciter cadat, ... alea, exile lucrum eſt: ſin ſecus, ingens ad damnum. *Eraſ. l. 4.*

Q. Flaminius, in Philopœmenem Achæorum ducem, qui ... haberet equites & pedites armatos, ſed pecuniarum indi... Q. Flaminius ita ludebat: Philopœmen, inquiens, manus habet & crura, ventrem non habet. Ac tali quidem ſpecie corporis erat Philopœmen. Quintius autem equites ac pedites armatos, manus & crura ducis appellabat: ſed quoniam non habebat quo aleret militem, negabat illum habere ventrem. *Plut. in Rom. apoph.*

C. Marius mille Camerinos, qui ſe in bello aduerſus Cimbros, ſtrenuos viros præſtitiſſent, honore Romanis æquauit, idque præter omne ius. Ad eos vero qui factum hoc reprehendebant, reſpondit, ſe ob armorum ſtrepitum, legum vocem non potuiſſe exaudire. Nihil aliud nimirum innuit, quam leges ſemper ſilere inter arma. *Plut. in Rom. apoph.*

C. Cæſar. Metello obſiſtenti, ne pecunias ab ærario tolleret, ac leges id fieri vetantes proferenti: Non idem, inquit, armorum & legum tempus eſt. Quod ſi hæc pati non potes, nunc quidem hinc abſcede: ac poſtea quam peractis fœderibus arma depoſuerimus, tunc ſi videbitur, & plebis patronum age, *Plutarc. in Rom. apoph.*

Antiſthenes, quum quidam dixiſſet, pauperes interire in bello: Imo plures tum fiunt, reſpondit *Stob. ſer. 48.*

Diogenes, Philippo cum Græcis pugnaturo, in eius caſtra peruenit: perductus igitur ad Philippum, ac rogatus num ſpeculator eſſet? Stultitiæ, inquit Diogenes, vanitatiſque tuæ ſum verus ſpeculator, qui cogente nullo, de vita & de regno vel vt ad caſum aleæ periclitaturus venis. Vtinam hodie audirent Diogenem ita loquentem terrarum principes: qui ſæpenumero nulla vrgente neceſſitate propriis ſtimulati affectibus bella cruentiſſima & plusquam ciuilia ſuſcipiunt, in magnam ſuorum perniciem. *Bruſ. l. 3. cap. 15.*

Antigonus, Sophiſtæ cuidam librum de iuſtitia conſcriptum porrigenti, Deſipis, inquit, qui cum me videas alienas vrbes armis vexantem, tamen apud me de iuſtitia diſſeris. Senſit, eos qui ditionis ampliandæ, gloriæve cauſa bellum inferunt alienis ciuitatibus, non poſſe tueri iuſtitiæ leges. *Eraſ. lib. 4. apoph. ex Plut.*

Antigonus olim hoſtibus ingruentibus cedens, dixit, ſe non fugere, ſed vtilitatem retro ſitam perſequi. *Stob. ſer. 52.*

Lamachus præfectum quendam manipuli peccantem reprehendebat: & cum ille diceret, poſthac ſe nunquam ſimiliter peccaturum. Non licet, inquit, in bello bis delinquere. *Plutarch. & Stob.*

Antigonus interrogatus, quomodo hoſtes aggrediendi eſſent, reſpondit, aut dolo, aut vi, aut aperte, aut per inſidias. *Stob.*

Themiſtocles in Eretrienſes ita cauillari ſolebat, vt diceret eos ſimiles piſcium, qui gladioli vocantur: quippe qui gladium quidem haberent, cor autem non haberent. Notans illorum ignauiam, quod armatis non eſſet animus. *Plut.*

Epaminondas, quum ei quidam dixiſſet, Athenienſes habere nouum inſtructum exercitum: Quid? inquit, num igitur gemit Antigenidas, ſi Tellia nouas habet tibias? Tellia autem erat tibicen peſſimus, Antigenidas autem optimus. Significabat, Athenienſes fruſtra eſſe nouis armis inſtructos, quum his neſcirent vti. *Plut. in apoph.*

...dem, magno & inſtructo exercitu conſpecto, ſed ſine duce: ...nta belua! dixit, ſed abſque capite. *Stob.*

Eudamidas, cum quidam commemorando laudem ac trophæa, quæ Lacedæmonii ex rebus cum Perſis præclare geſtis retuliſſent, hortaretur ad bellum cum Macedonibus ſuſcipiendum: Ignorare mihi videris, inquit Eudamidas, iſtuc idem eſſe, ac ſi quis deuictis mille ouibus, pugnaret cum quinquaginta lupis: ſignificans, Perſas, vt deliciis effœminatos, & ob id imbelles, non fuiſſe difficile vincere: ſed aliud eſſe cum Macedonibus, bellaciſſima gente, rem habere. Proinde qui ob victorias à Perſis reportatas cenſeret cum Macedonibus bellum idem ſuſcipiendum, nihilo probabilius diceret, quam ſi quis ei, qui viciſſet mille oues, diceret: Aude cum quinquaginta lupis congredi, qui tot oues deuiceris. *Plut. in Lacon. apoph.*

Idem, cuidam percontanti, cur ciuibus bellum aduerſus Macedones ſuſcipere volentibus, ipſe author eſſet quieſcendi? Quoniam, inquit, nolo illos mendacii arguere. Tecte ſignificans, Spartanos glorioſe magis, quam ſero bellum poſcere. Eos prodidiſſet Eudamidas, ſi ipſe quoque bellum approbaſſet. Tum enim fore putabat, vt ciues bellum detrectarent. Nunc effecit, vt per ipſum ſtetiſſe videretur, quo minus bellum ſuſceptum eſſet, ac ciuibus fortitudinis gloriam reliquit integram, quaſi promptos haberent ad bellandum animos. *Plut. in Lacon.*

Idem, percontanti cuidam, quamobrem omnium Deorum ſtatuæ apud Lacedæmonios ponerentur armatæ? Ne, inquit, probra, quæ ob ignauiam iaciuntur in homines, ad Deos referamus, neue iuuenes, niſi armati, Deos comprecentur. Eo commento ciuium animis hanc opinionem infigere ſtudebat, Diis gratam eſſe fortitudinem, inuiſam ignauiam: ſimulque iuuentutem armis ferendis debere aſſueſcere, quo ſimul & minus indulgerent deliciis, & vtiliores bello euaderent, ſine religionis quidem cauſa fas eſſet arma ponere, cuius obtentu fere ſolet otium & luxus in ciuitates irrepere. *Plut. in Lacon.*

Archidamus Zeuxidami F. cum in bello vidiſſet iaculum, catapulta mittendum eo tempore primum ex Sicilia aduectum, ex-

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

clamaſſe dicitur? Hercules, periit viri virtus. Quo dicto innuere voluit, fortem virum vix ab ignauo in ſtrage poſſe dignoſci, ſi tormentis bellicis, non manu, res geritur. *Plut. in Lacon. apoph. Stob. ſerm.*49.

¶ Similitudines.

Plinij, Dracones exugentes ſanguinem elephantorum, occidunt eos, & ipſi viciſſim inebriati opprimuntur ac commoriuntur: Ita ſæpenumero in bello pars vtraque & perimit & perit, damnum dat & accipit. *lib.*8.*c.*12.

Demoſthenis. Vt in corporibus noſtris, etiamſi pars aliqua male ſit affecta, tamen non dolet, donec alioqui recte valemus: vbi vero acciderit ægrotatio aliqua, ſingulæ partes cientur, ſiue ruptura, ſiue luxatio, ſiue earum, quæ vitiatæ ſunt, aliqua fuerit: Sic ſe habent res ciuitatum & tyrannorum, donec foris bellum gerunt, domeſtica vitia non ſunt multitudini conſpicua: quum vero finitimum bellum gerendum eſt, priuata omnia vitia pateſiunt. *Olynthiaca* 2. *& in Oratione ad Philippum epiſt.*

Ariſtotelis. Cybindus auis bellum internecinum gerit cum aquila adeo vt cohærentes ſæpenumero prendantur: Ita fit aliquoties, vt dum mutuum in ſe odium pertinaciter exercent principes, vtrique ſubuertantur, tertio quopiam inuadente.

Vt in admirandis operibus, ſed inutilibus maior eſt laus artificis, cuius arte res confecta eſt, quam regis, cuius impendio: Ita, belli gloria maxima ex parte penes militem eſt conductitium, quorum induſtria geritur res: minima pars ad reges redit, qui aliena etiam pecunia militem conducunt. *Eraſ.*

Polybij, Quemadmodum ſi quis ſyluam ſemel accenderit, non amplius ad ipſius arbitrium fertur incendium, ſed depaſcitur, quicquid deprehenderit, ventisque regitur, & ſubiectæ ſyluæ conſumptione, ac ſæpenumero ipſum incenſorem cumprimis præter expectationem corripit: Ad eum modum & bellum ſi ſemel à nonnullis excitatum exarſerit, tum quidem illos primum perdit, poſtea vero fertur iniuſte, ſingula, quæ incidunt, perdens, agitatum temeritate, & ab ignorantia accedentium, veluti à ventis inflatum. *lib.*10. *hiſtor.*

Roterodamus. Arator, niſi incuruus ſit, præuaricatur, vt dicebant antiqui: Ita miles, niſi impius ſit, parum eſt miles. *In ſimilibus.*

Vt Dianæ Epheſiæ templum viginti annis à tota Aſia tot Regum impendio, tot artificum ingeniis confectum, Heroſtratus obſcurus homo recte poterat exurere: Ita facilimum eſt, vrbes egregias bello demoliri; & ædificare, difficillimum. *In ſimilibus.*

Thriueri. Belli & ludi fere eadem eſt alea, eadem conditio & fortunæ: neutro enim in loco victor beatur, ſed victus depauperatur. *in apoph.*108.

Demetrij. Quemadmodum in ædificiis, vbi vno tecto, & vno vinculo comprehenduntur ædes, id quod conſutum eſt, magis durat: Sic & in exercitu, vbi viritim & ſecundum manipulos cuncta diligenter procurantur, vniuerſus exercitus firmus conſtituitur. *apud Polyb. lib.*10.

Ciceronis. Vt grauius ægrotant, ii, qui cum leuari morbo videntur, in eum de integro inciderunt: Sic vehementius nos laboramus, qui profligato bello, ac pene ſublato, renouatum bellum gerere conamur. *lib.*12. *famil. epiſt. ad Cornific.*

¶ Adagia.

Dulce bellum inexpertis.

Sunt quædam in mortalium rebus, quæ quantum habeant diſcriminis & malorum, non intelligas, niſi facto periculo.

Multa in bellis inania.

De inanis ſuſpicione aut pauore ſine cauſa oborto, quem Græci πανικὸν *vocant.*

Non licet bis in bello peccare.

In rebus periculoſis non tutum eſt labi. Nam ſi ſemel erretur, actum eſt de ſumma rei, nec eſt ſecundo errori locus.

Initium belli.

Vbi quis prior laceſſit iniuria, ſeu conuicio.

Talia gignit bellum.

Nihil profert bellum præterquam mala omnis generis.

Bello parta.

Vbi quis immodice inſumit. Solent enim bellatores celerius ac ſit ereptum, mere profundere, ſi quid hoſtibus ſit ereptum.

Æqua concertatio.

Quum ſignificabimus duos ex æquo paratos ad diſceptandum, rixamve, licebit accommodare carmen illud.

> Τὼ μὲν δὴ χεῖράς τε καὶ ἔγχεα ὀξυόεντα.
> ἀντίον ἀλλήλων ἐχέτην, μεμαῶτε μάχεσθαι.
>
> Id eſt,
>
> *Illi inter ſeſe iamiam pugnare parantes.*
> *Obtendunt paritérque manus præacutaque tela.*

Imperator bonus & idem robuſtus miles.

Refert Plut. in comment. de fortuna Alexandri (ſi modo is liber illius eſt) cum in conuiuio propoſitum eſſet, quinam inter verſus Homericos maxime probandus videretur, alios aliis præferentibus, Alexander huic carmini palmam tribuit, quod ex ...

> Ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθός, κρατερός τ' αἰ[χμητής]
> *Dux bonus ac miles præpollens viribus idem.*

Omni certaminis genere.

Cum innuimus omni certaminis genere congreſſ[...] dicat, in omni diſciplina diſputatum acriter [...]

> Πύξ τε, παλαισμοσύνῃ τε καὶ ἅλματι ἠδὲ πόδ[εσσιν]
> *Et pugnis, pedibusque & ſaltibus atque palæſtra.*

Item, vbi quis oſtendit, ſe nullum detrectare [...] quoduis ingenij experimentum paratum eſſe, [...]

> Δεῦρ' ἄγε πειρηθήτω, ἐπεί μ' ἐχολώσατο λίην,
> Ἢ πύξ, ἠὲ πάλῃ, ἢ καὶ ποσὶν, οὔτι μεγαίρω.
>
> Id eſt:
>
> *Huc age, quandoquidem grauiter mihi [...]*
> *Qui volet, experiatur pugnis ſine palæſtra.*
> *Siue pedum curſu mauit, nihil ipſe recuſo.*

Cedendum multitudini.

Qui ſuadebit, non eſſe pugnandum, vni cum [...] multitudini morigerandum, adducet illud:

> Ἀλλά κεν αὐτὸς ἀεικέα πότμον ἐπίσποι,
> Εἰ πλεόνεσσι μάχοιτο.
> *Accerſet mox ipſe ſibi crudelia fata,*
> *Si multis pugnare velit.*
> Ἀργαλέον δὲ
> Ἀνδράσι καὶ πλεόνεσσι μαχήσασθαι περὶ δαι[τί]
> *Cum pluribus ardua res eſt*
> *Depugnare viris inter conuiuia ſolus.*

Apud Homerum Iliad. χ.

> Οὐ μέν μοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξεις
> Ἀλλ' ἰθὺς μεμαῶτι διὰ στήθεσφιν ἔλασσον.

Hoc licebit vſurpare, cum quis non detrectat [...]

Bellum Archidamicum

De bello ſæuo & crudeli, & in quo funditus omnia [...]pi poteſt.

Omnibus armis præſidiisque deſtitutus.

Hominem inermem, & omnibus deſtitutum [...]mus hoc verſu, qui eſt Iliad. φ.

> Γυμνὸς ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος, οὐδ' ἔχεν ἔγχος
>
> Id eſt,
>
> *Et clypeo, ſimul & galea nudatus, & haſta.*

¶ Exempla Biblica.

Bellum à Deo mittitur propter peccata popul[...] peccati eſt. *Leuit.*26. *verſic.*24.25. *Deut.*28. *verſic.*36.4[...] & 3. *v.*1.8. & 4. *v.*1. & 6. *v.* 1. & 10. *v.*1. & 13. *v.*1. *Reg*[...] 25. *Ierem.* 5.15 Bellum quomodo gerendum. *Deut*[...] 11.12. & 23. *verſic.* 9. Deo authore & conſulto ſuſcep[...]empla: Iſraelitæ, *Iudic.*1. *v.*2. & 20. *ver.*18. Saul, 1. *Sa*[...] *verſi.*5.6. Dauid, 23.2. & 30.8.2. *Samuelis* 5.19.1. *Para*[...] improbante Deo ſuſcepta non ſuccedunt. Exempla[...] *Numer* 14. *verſic.*34.44.45. *Deuter.*1. *verſic* 34.44.[...] 22. *verſi.*17.35. Bellorum à fidelibus ſuſceptorum, [...] confectorum exempla: Ab Abrahamo, *Geneſ.*14.[...] bræis, *Exod.*17 *ver.*9.10.11. *Numer.*31. *v.*7. *Ioſu.*6. *v.*[...] *ver.* 4.24. & 10. *ver.*11.42. Iuda, *Iud.*1. *ver.*4. Iuda [...] tre eius, *verſic* 17. Barac, 4. *verſic.* 14. Gedeone, 7. *ver*[...] lech. 9. *ver.*42.43.45.52. Iephte, 11. *verſi.*32. Samſone, [...] 15. *verſi.* Familia Dan. 18. *verſi.*11. Beniamitis, 20. *v.*[...] *v.*35. Philiſtæis, 1. *Sam.*4. *verſic.*10. Iſraëlitis, 7. *verſic.*[...] 11. *verſic.*11. & 15. *ver.*5.6. Ionatha, 14. *v.*11.12.13.14. [...] 48.2. *Samuel.*5.17.25. Iuuenibus Beniamitis, 2.[...] dis, *v.*31. Ioabo, 10. *v.*9.13. & 18. *v.* 14. Achabo, 1. *Reg*[...] 29. Ioram, Ioſaphath, & Edom, 2. *Reg.*3. *v.*6.7.9.24. [...] 24. & 7. *verſic.*6. &c. Ioas, 14. *verſic.*3. Ieroboam, [...] 18. *verſic*, 8. Abia, 2. *Paral.* 13. *v.*17. Aſa, 14. *v.*12. Ioſaph[...] 24.25. Phacee, 28. *v.*6. Iudith, *Iudith.*16. *v.*7.8.9.10. [...] 1. *Machab.*3. *verſicul.*10.11. & 4. *verſ.*13.14.15. & 5. *ver.*[...] *verſic.*49.

Bellare: Bellandi dexteritas à Deo, *Pſal.*18.35.144.[...]tuale, *Rom.*13.12.2. *Cor.*10.4. *Epheſ.*6.11. *Gal.*5.17.

¶ Profana Exempla.

Quantis odijs, quam varia fortuna bello Pelopo[nnesiaco] XXVII annos Athenienſes & Lacedæmonii inter ſe [...] dominatum concertarint, & ſuis diſcordiis omnem [...] Græciam implicauerint, *leges apud Diodor. Sicul.* [...] *cydidem.* Tandem Lyſandro duce victi Athenienſes [...]dere.

Theſſali æterni Phocenſium hoſtes, quos vt ſacro bell[o] [...]me afflixerunt: ita ab iiſdem multo ante magnis affl[icti] [...] cladibus. *Pauſan. in Phocicis.*

Lacedæmonij cum Meſſeniis vicinis bella geſſerunt. [...] *Meſſenicis.*

Eo bello, quo Hieroſolyma orientis olim clariſſima [...]

…magis funeſtum ciuitati fuit & exitiale, quam Eleazari & cæ…
…Ducum diſcordia. Horum diſſidium non minus obſeſſam …dinem intus afflixit, quam foris Romanus hoſtis, qui mœ…terebat. *Sab.l.7.c.2.*

…*mani veteres* nunquam vel ad conſilium, vel ad diem feſtum …mati conueniebant: in conſiliis aſſenſum ſuum armorum …declarabant. *Fulg.l.2.c.1.*

…*Cæſar* à nulla belli occaſione, ne iniuſti quidem ac peri… abſtinuit, tam fœderatis, quam infeſtis ac feris gentibus vltro …*Suet.*

…*Naxij & Mileſij* Neæræ cauſa vxoris Hypſicreontis geſſe… *Plut.*

… vti per fæciales indicta fuerint apud Romanos, conſule …*Alex.l.3.c.3.*

… bellum ſuſcepturi fœcialem mittebant; qui arie… in hoſtium fines immitteret: hoc ſignificans pacto … & agros illorum hoſtibus compaſcuos fore. *Diog. Eraſ.* …

…Poetæ, qui rerum vim ac naturam ſagaciſſime perſpexe… figmentis adaptarunt adumbraruntque, tradide… ab inferis immitti, idque Furiarum miniſterio, neque …Furiam ad hoc negotii conficiendum eſſe idoneam. De… omnium peſtilentiſſima, cui nomina mille, mille nocendi ar… innumeris armata colubris, tartarea buccina præcinit. Pan …tu complet vniuerſa. Bellona furioſum quatit flagel… impius ruptis omnibus vinculorum nodis, euolat hor…cruento. Grammatici bellum κατ' ἀντίφρασιν dictum vo… quod nihil habeat, neque bonum, neque bellum: nec alia ra… eſſe bellum, quam Furiæ ſunt Eumenides. Alii ma… bellua deductum, quod belluarum ſit, non hominum, in mu… congredi. *Eraſmus Roterodam. in prouerbio: Dulce …expertis. Chiliad.4.cent.1.*

…, quum Lacedæmoniorum rex polliceretur, ſe funditus … quandam ciuitatem, quæ ſæpenumero Lacedæmoniis … negotium: non permiſerunt dicentes: nequaquam abo… iuuertes iuuenum cotem. Vrbem infeſtam appella… iuuentutis, quod per eam iuuentus acueretur ad bel… *Plut. in Lacon. Bruſ.l.3.c.15.*

…*rex*, Aliquot ei ciuitates quum ab Eugenio pontifice … dono, eo quod Picenum armis ſuis ſedi Romanæ re… eſſet, Alphonſus, cum has repudiaſſet, reſpondit, ſe ne… quæſtus aut prædæ, ſed Eccleſiæ gratia hanc expeditio…piſſe. Innuit autem, non aliam ob cauſam, quam pro aris … eſt, pro ſalute patriæ, & religione conſeruanda, bellan… *Panor. lib.3. de rebus geſtis Alphonſi.*

¶ Hieroglyphica.

… omnium *Equi* Hieroglyphicum belli ſignum eſt, clariſ… Virgilii teſtimonio, dicentis: *Bello armantur equi, bellum hæc …minantur.* Et duellicam equorum prolem Lucretius ap… *Pier. Val.l.4.*

… etiam hieroglyphice ſignificat *Aries*, qui tantum feroci… vt ſimul ac cornua accreuerunt, pugnaciſſimus fiat: ne… tantum ſui generis laceſſit, ſed homines etiam impetit atq; … prouocat. Olim etiam indicturi bellum cuipiam *Arie-* … fæcialem præmittebant, quem in hoſtium fines immitte… *Pier. Val.l.10.*

… quoque, cum militare omnino ſit indumentum; cuius … vſus expeditiorem ad itinera & negotia hominem reddit, … poni ſolitum eſt. *Pier. Val.l.40.*

… Carthaginenſes genus intractabile bello, *Haſta*, belli erat … Hinc quum bellum velle ſe cum Romanis profeſſuri eſ… Romam ad eos haſtam ſuæ voluntatis ſignum miſerunt. *Pier.* …*l.42.*

… Venerem, quam vocant μορφὰ, armatam colunt; quin … etiam deos deaſque hac figura fingunt, vt lanceam te… hac imagine ſignificantes, omnes eſſe bellica virtute … Quoniam nihil ducebant turpius ignauia, nihil belli… pulchrius, tali ſpecie proponebant Deos ſuos, qua… eſſe ciues. At cæterorum Græcorum Theologia … Deos otioſos & quietos, eoſque fingebant geſtu recum… Porro quum archetypus omnis honeſti petendus ſit à …, periculoſum eſt Reipublicæ tales facere Deos, quales ſi …tur, inutilis aut pernitioſus ſit Reipubl. futurus. *Plut. in* …

¶ Scriptores.

De re militari. *Ælianus Græce & Latine, Theodoro Gaza in…, Arrij Menandri lib.4. Cato Cenſor M. T. Cicer. Æmilius … Tarantini Paterni lib.4. Frontinus, Modeſtus, Fl. Vegetius …, qui Germanice a quodam redditus eſt, & a Tizodi Poſi Ca… Italice Iacobi comit. Purlili libr. 2. Roberti Valturij libr. 12. … Vegius. Cornazani cuiuſdam libr. 7. metris Italicis con… Ioan. Carnotenſis lib.6. Iſidorus libr.18. Etymologiarum.* De re militari & inſtrumentis bellicis, *Leonardus Fortius Græco ſermone vulgari. Militare enchiridion Io. Surgeti.* De diſciplina Turcicæ militiæ *Paulus Iouius Italice & Latine, Fr. Nigro interprete,* De bello *Stobæus ſerm.48. Florileg. Græc. 169. Vincent. Bell. 3.5.12. Octau. Mirand. Ge. Maior ex poetis. Coruin. in apoph. Petr. Lagnerius ex Cic. Sarcerius ex Auguſtino, Rainerius Lumen animæ par. 2.c.27. Iacob. Mag. in Sophileg.3.3.22.*

De bello & militia, militumque generibus, aliiſque huc pertinentibus lege *Alexandrum ab Alexandro lib.6. c.22. Seruium Honor. lib.8. Aen. Budæum leg.1.§.1. ff. depoſiti. Blondum lib.1. Triumphantis Romæ. Platonem de leg. lib.1.* De ratione veterum belli indicendi *Liuius lib.1. Dec.1. Plutarchus in Numa & Camillo. Item Problemate 62. Dionyſ. Halicarnaſſ.l.2. A. Gellius lib.16.ca.4. Seruius Honorat. l.10. Aeneid. Feneſtella c.9. & 10. de Sacerdotiis Romanis. Pomp. Lætus c.9. eod. tit. Alexand. ab Alexan. lib.5.c.4. Blondus lib.4. Triumph. Rom. Volaterranus Philolog. c.30. de more antiqua militiæ.*

Belli ciuilis inter Pompeium & Cæſarem hiſtoriam breui compendio expoſuerunt *L. Florus l.4.ca.2 Suetonius in Cæſar. c.8. Xiphilinus Dion abbreuiator in Cæſare & Pompeio. Eutropius lib.6. Phil. Melanch. in chronic. ſub fin. l.2. Vberius vero & fuſius Plut. in vita Pom. & Cæſ. Appian. Alexand. l.2. bellorum ciuilium. Lucanus poeta lib.10. Pharſaliæ.*

Bellum ſociale ex profeſſo ſcribunt *Appian. lib.1. Abbreuiator Epit.71. Florus l.3.c.18. Eutrop. l.5.c.2. Oroſius l.5.c.18. Sabellic. lib.2. Ennead.6. Ferculphus T.1. lib.6.c.12.* Meminerunt *Plut. aliquoties in Sylla, in Sertorio. Plin. de viris illuſtribus in Metello Pio & in Sylla. Val. Max. l.8.c.6. De Q Vario Trib. Plin. natur. hiſt. l.33.c.1.* Scribit, originem belli ſocialis cepiſſe ex inimicitia Cepionis & Druſi ex annulo in auctione venali. Meminit etiam *Aurel. Auguſt.* inter grauior. Rom. calam. *l.3.c.7.* atq; rurſus *c.26. lib. eiusd.* vbi exemplis docet concordiæ templum ſeditiones ſuperioribus grauiores fere fuiſſe ſecutas.

Bellum pyraticum geſtum eſt eo anno, quo Cicero ædilis fuit, Anno vrbis conditæ 685. *Scribitur a Plutarcho in vita Pompeij, Floro lib.3.c.6. Abbreuiator Epit.99. Velleio Paterculo volumine poſteriore Oroſio lib.6.c.4. Eutropio lib.6.cap.4. Plinio de viris illuſtribus c. vlt. Sabellico Enne.6. lib.4. Cicero attingit in orat. pro lege Manilia. Plinius lib.7.cap.25. & 26. & lib.37.c.2. Val. Max. lib.8. cap.16.*

De bello, quo exercitus Romanus in Caudinis furcis ſub iugum miſſus eſt, præter *Liuium* ſcribit quoque *Sabellicus aliquot libris Enneadis quartæ Florus l.1.c.16. Oroſius l.3.c.15. Eutrop. l.2. cap.2. Plinius de viris illuſt. in Ponticis.* Meminerunt autem deditionis, qua deditus fuit Poſthumius. *D. Aug. l.3. de ciuit. Dei, c.17. Val. l.5. c.1. Gellius lib.17. c. vlt. c.8. parall.*

Conſule etiam locum de Pace.

Benedictio.

¶ Biblici Loci.

Benedictio, Græc. εὐλογία, εὐφημία, Hebr. *Berachah*, Geneſ. 33.11. Pſalm.37. Prou.10.6.22. à verbo *Barac*, precatus eſt, benedixit, beatum prædicauit, flexit genu. Hinc βρέχω, flecto: & Latinum precor. *Berec*, genu, quod flectitur in ſalutando & valedicendo.

Bene dico, bene loquor, duas habet ſeparatas dictiones, & conſtruitur cum tertio caſu. *Cicero pro Seſtio*, cui bene dixit vnquam bono? bene dixit? imo & quem, &c. Nonnunquam vna eſt dictio, quæ in ſacris literis varias ſignificationes obtinet. Benedico ſumitur aliquoties, pro ſcienter, perite & ornate diſſero. Bene dicere (inquit *Cicero*) eſt attice dicere. Bene dicta, bona verba, placida, beneuolentiæ plena, quibus opponuntur, Male dicta. *Terent. in Phorm.* Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene. Bene dicta etiam diuiſis dictionibus dicuntur, quæ commode, prudenter & appoſite efferuntur. *Cicero, de claris oratoribus*, Philoſophia mater eſt omnium bene dictorum, beneque factorum.

Benedicere, pro gratias agere, *Geneſ.*14.20. & 24. *verſic* 27.48. *Exod.*18.10. *Deut.*8.10. *Iudic.*5. *verſic.*2.9. *Ruth.* 4.14. 1. *Sam.* 9.13. & 25. *verſicul.* 32.39. 2. *Sam.* 13.25. & 18.28. & 22.47. 1. *Reg.* 1.48. & 5.7. & 8.15. & 10.9. 1. *Paralip.* 16.36. & 29. *verſic.* 10.20. 2. *Paralip.* 2.12. & 6.4. & 9.8. & 20.26. & 31.8. 1. *Eſdr.* 7.27. *Nehem.*8.6. & 9.5. *Iob.* 1.21. *Pſalm.*16.7. & 26.12. & 34.1. & 41.14. & 63.5. & 66. *verſicul.*8.26. & 68.20. & 72. *verſic.*18.19. & 96.2. & 103. *verſic.* 12.20. & 103. *verſicul.* 20.21.22. & 104. *verſic.*1.35. & 106. 48. & 113.2. & 115.18. & 119.12. & 124.6. & 134.1. & 135. *verſicul.* 19.20.21. & 144.1. *Ezechiel.* 3.12. *Daniel.*2. *verſicul.*19.20. & 3.95. & 4.31. *Zachar.*1.1. *Matth.* 14.19. & 26.26. *Marc.*6.41. & 8.7. & 14.22. *Luc.*1. *verſicul.* 64.68. & 2.28. & 9.16. & 24. *verſicul.*30.53. *Rom.*1.25. & 9.5. 1. *Corinth.* 14.16. 2. *Corinth.* 11.13. *Epheſ.* 1.3. *Iacob.*3.9. 1. *Petr.* 1.3. *Apocal.* 4.9. & 5.12. & 7.12. pro benefacere indigentibus,

POLYANTHEA
UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

tibus, *Prouerbiorum* 11.25. Benedicere ſibi ipſi, pro ſibi applaudere & gratificari, *Deut* 29.19. *Pſal.* 49.19. *Eſaiæ* 65.16. Benedicere calici, pro ſanctificare & conſecrare, 1. *Cor.* 10.16. Benedicere, pro bene precari, *Geneſ.* 47. *Verſi.* 7.10. 1. *Samuel.* 25.14. 2. *Sam.* 13.25. 1. *Regum.* 1.47. 2. *Regum* 10.15. *Matth.* 5.44 *Rom.* 12.14. 1. *Petri* 3.9. Pio execrari ſeu maledicere per antiphraſim, 1. *Reg.* 21. *v.* 10.13. *Iob.* 1. *Ver.* 5.11. & 2. *v* 5.9. pro creſcendi facultatem dare, *Geneſ.* 1. *v.* 22.28. & 9.1. & 12.2. & 17.20. & 24.35. & 26.12. & 28.3. pro, laudare & extollere, *Matth.* 21.9. *Marc.* 11.9. Dicuntur enim homines Deo benedicere, cum eius laudes prædicant: contra vero, Deus benedicit hominibus, cum illos beat.

Benedictio, pro munere, oblatione, ſeu dono & beneficentia, (nam Benedicendi verbum non ſolum bene precari, ſed etiam beneficium conferre ſignificat) *Geneſis* 33.11. *Ioſuæ* 15.19. & 22.7. *Iudicum* 1.15. 1. *Samuelis* 25.27. & 30.26. 2. *Regum* 5.15. 2. *Corinth.* 9.5. pro felicitate, *Deuter.* 11.26. *Pſalm.* 24.5. *Prouerb.* 24.25. *Eſ.* 19.24. pro bonis à Deo receptis, *Deuter.* 12.15. & 16. *v.* 10.17. & 30. *verſ.* 1.19. *Ioel* 2.14. *Mal.* 2.2. & 3.10. pro adoptionis beneficio, *Galat.* 3.14. Benedictionem iubere, pro benedicere, *Leu.* 25.21. *Deut.* 28.8. *Pſal.* 133.3. Benedictionem eſſe, pro laudare, *Geneſ.* 12.2. *Zachar.* 8.13. *Pſal.* 37.26. Benedictionem facere cum aliquo, id eſt, conditiones quas proponit recipere, *Eſaiæ* 36.16. Benedictio Dei, pro eius fauore, *Pſalm* 3.9. *Prouerb.* 10. *v.* 6.22. *Eſaiæ* 44.3. Benedictio Dei ſemper neceſſaria, 1. *Timoth.* 6.17. 1. *Petri* 3.9. Benedictio Dei erga timentes ſe, *Exodi* 23.25. *Leuit.* 25.21. *Deut.* 7.13. & 11.27. & 15. *Ver.* 5.9. & 28. *ver.* 1.2.3. 1. *Paral.* 17.27. 2. *Paral.* 31.10. 1. *Eſd.* 8.22. *Pſalm.* 24.5. & 29.11. & 34.9. & 128. *ver.* 5.6. & 132.16. & 133.3. *Prouer* 3.33. & 10.6. *Eſai.* 61.9 *Ierem.* 31.12. *Malach.* 3.10. Benedictio Dei erga piorum amicos, *Geneſ.* 12.3. & 30.27. erga beneficos, *Prouerb.* 3. *verſi.* 9.10. & 22.9. 2. *Corinth.* 9.10. *Galat.* 6. *verſic.* 7.8. erga proprio labore victum ſibi comparantes, *Prouerb.* 6.11. Benedictio Dei quam efficax, 1. *Paral.* 17.27. *Prou.* 10.22.

¶ Sententiae Biblicae.

Per memetipſum iuraui, dicit Dominus, quia feciſti hanc rem, & non peperciſti filio tuo vnigenito, benedicam tibi. *Gen.* 22.

Et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, eo quod obedierit Abraham voci meæ, & cuſtodierit præcepta mea, & ceremonias legesque ſeruauerit. *ibid.* 26.

Benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum propter ſeruum meum Abraham. *ibid.*

Quoniam tu benedices iuſto. *Pſal.* 5.

Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam. Hic accipiet benedictionem à Domino. 23.

Benedictio Domini ſuper caput iuſti: os autem impiorum operit iniquitas. *Prou.* 10.

Qui vigilauerint ad illum, inuenient benedictionem. *Eccleſiaſtic.* 32.

Deus iuſtos in finali benedicet iudicio.

Tunc dicet Rex his, qui à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. *Matth.* 25.

Igitur qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham. *Galat.* 3.

In ſingulos vtiliter.

Habitacula iuſtorum benedicentur. *Prou.* 3.

Benedictio Dei in mercedem iuſti feſtinat. *Eccleſ.* 11.

Benedictio illius quaſi fluuius inundabit. 39.

Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit vos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto. *Epheſ.* 1.

Benedicere debet homo Deum ex animo.

Et nunc in omni corde & ore collaudate & benedicite nomen Domini. *Eccl.* 39.

Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius. *Pſal.* 102.

Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius. *ibid.*

Humiliter.

Benedicite Deum cœli, & coram omnibus virtutibus, quia fecit nobiſcum miſericordiam. *Tob.* 11.

Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. *Iob.* 1.

Benedicta gloria Domini de loco ſancto ſuo. *Ezech.* 3.

Perſeueranter.

Omni tempore benedic Domino. *Tob.* 4.

Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. *Pſal.* 33.

Benedicentes Dominum exaltate illum, quantum poteſtis: maior eſt enim omni laude. *Eccl.* 43.

Exaltantes illum replebimini virtute. Qui videbit eum & narrabit, & magnificabit eum, ſicut eſt ab initio. *idem.*

¶ Exempla Biblica.

Benedictionis diuinæ efficaciæ *exempla.* Erga
ras, *Geneſ.* 1.22. virum & fœminam, *Verſic.* 28. diem
Exodi 20.11. genus humanum, *Geneſ.* 5.2. Noe &
1. Abrahamum, 12.2. & 22.17. & 24.1. *Eſaiæ* 51.2.
Saram, *Geneſis* 17.16. Iſmaelem, *Verſiculo* 20. Iſaac
& 26. *Verſic.* 3.12.24. Iacobum, 28. *Verſic.* 13.14. &
48.3. Laban, *Geneſ.* 30. *Verſi.* 27.30. Domum Putiphar
phum. 49.25. Iſraelitas, *Exod.* 20.24. & 23.25. *Num.*
7. & 7.13. & 12.7. & 15. *Verſi.* 4.6. & 16.10. &
10. Samſonem, *Iudicum*, 13.24. Obed Edom. 2. *Sam.*
ralip. 13.14. & 26.5. Iſabes, 2. *Samuelis* 2. *Verſic.* 5.6.
Iob, *Iob.* 1.10. & 42.12. Iudith. *Iudith.* 13. *Verſic.* 23.24.
3.9. & 5.13. & 29.11. & 67.1. & 107.38. & 109.28. &
13.16. & 128.5. *Eſaiæ* 19.25. & 61.9. *Ierem.* 31.23. *Matth.*
50. *Epheſ.* 1.3.

Benedictionis, qua homo homini benedicit, exem
ſedech Abrahamo, *Geneſis* 14.19. *Hebr.* 7. *Verſic.* 6.
Geneſis 27. *Verſic.* 4.25. & 28.1. Iſaac Eſauo, *Geneſ.*
Laban filiis & filiabus, 31.55. Iacob Pharaoni, 47.
& Manaſſe filiis Ioſeph, 48. *Ver.* 9.15. Filiis ſuis om
ribus benedictionibus, 49. *Verſi.* 1.2. &c. Moſes & A
Leuitici 9.23. *Numer.* 6. *ver.* 23.24. Balaam Iſraeli,
24.9. Moyſes Iſraelitis, *Deuter.* 33. *Ver.* 1.2. Ioſue Iſra
33. Calebo, 14.13. Rubenitis, Gaditis, & dimidiæ tri
22. *verſic.* 6.7. Debora ac Barac Iaeli, *Iudicum* 5.24.
Ruth 2. *Verſic.* 4.20. Booz Ruth, *Ruth.* 3.10. Eli Elcan
Samuel 2.20. Saul Ziphæis, 23.21. Dauid Abigail
tis, 2 *Samuelis* 2.5. Abſalom. 13.25. Barzellai, 19.39.
ralip. 16 *verſic.* 2.3. Ioab Dauidi, 2. *Samuelis* 14.22. Se
uidi, 1. *Regum* 1.47. Salomon Eccleſiæ Iſrael, 8.55.
moni. *Verſi.* 66. Iehu Ionadabo, 2. *Regum* 10.15. Leu
Paralip. 3 . 27. Raguel Tobiæ, & Saræ filiæ, *Tobiæ*
Tobiæ, 9.9. Ozias Iudith, *Iudith.* 13.23. Achior Iudit
chim & Leuitæ. *Iudith.* 15.11. Eliſabeth Mariæ, *Luc.* 1.
ſepho & Mariæ, 2.34.

Benedictionis: qua homo Deo benedicit, exempla
9.26. Melchiſedech, 14.20. Seruus Abrahæ, 24.27. Iethro
Barac & Debora, *Iudicum* 5.2. Mulieres, *Ruth.* 4.14.
25. *verſicul.* 32.39. 2. *Sam.* 22.47. Achimaas, 2. *Samuel.*
Regum. 1.48. 1. *Paralip.* 39.10. Hiram, 1. *Regum* 5.7.
lomon, 1. *Regum* 8.15. Aſaph, 1. *Paralip.* 16.36. Eſdras
Nehem 8.6. Leuitæ, 9.5. Fratres in Babylonia, 1. *Eſdr.*
dores, Leuitæ, & omnis populus, 5.60. Eſdras, 8.28. &
biæ 3. *ver.* 12.13. Tobias ſenior, 4.6. Raguel & Anna
baelus, 9.8. Tobias, 11. *v.* 16.17. & 13.12. Iob, *Iob.* 1.21. Dauid
7. & 18.47. & 26.12. & 28.6. & 31.22. & 34.1. & 41.14. &
& 66.8. & 72. *Ver* 17.18.19 & 51. & 103. *Ver.* 1.2. & 104.
ver. 1.2. & 119.12. & 124.6. & 135. *Ver.* 19.20.21. & 144.
Syrach. *Eccl.* 51.17. Daniel, *Dan.* 2.20. Sadrach. Miſach
3.26. Azarias *ver.* 52. Nabuchdonoſor, *Ver* 95. populus
Machabæus, & populus Iudaicus, 1. *Machabæor.* 4.
1.17. Turba, *Matth.* 21.15. *Luca* 19.38. Zacharias, *Luc.* 1.
2.28. Apoſtoli, 24.53. Paulus, *Rom.* 9.5. 2. *Corinth.* 1.3. Pe
trus. 1. *Pet.* 1.3.

Benedictionem, qua creaturæ conſecrantur & ſa
vt Sacerdotum, veſtium, altarium, templorum, cem
luſtralis, campanæ, ſalis, &c. conſecratio ſtabilitur
& 29. *Verſi.* 6.27. *Leuit.* 21.10. 22.2. & 27. *ver.* 28.29.
& 31.6. *Ioſ.* 6.24. *Iud.* 17.3. 1. *Sam.* 21.5. 1. *Paralip.* 18.
Tim. 4.5.

Beneficentia & Bene-ficium.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOL

Beneficentia, Græce ἐυεργεσία, ας, ἡ, dicitur. Et eſt
citiæ vel charitatis actus, ſecundum rationem
ſicut beneuolentia eſt actus interior præſuppo
centia.

Beneficentia, à benefacio, Benignitas, liberalitas, bene
collatio. *Cicero, de nat. Deor. l.* 1. Quid eſt melius
bonitate vel beneficentia? Gr. ἐυεργεσία: Beneficus, L
beneficium præſtat, ἐυεργέτης. Hebr. Beneficentia Nadab
bo *Nadab*, munificum & ſpontaneum fecit, prom
neum reddidit, libere inſumpſit, ſumptus liberales fec
tionem habet cum *Nadaph*, impulit, propulit ille enim
nificus, quem animus ſuus impellit ad liberalitatem.
tatheſin literarum, δαπανάω, inſumo, expendo, liber
Deſpendre.

Beneficium, Hebr. *Cheſedh*, pietas, miſericordia, charitatis affe-
ctus, beneficium. Oſe. 6. 6. Geneſ. 32. 11. *Chaſidha* vocatur Ci-
conia, benefica, à στοργῇ naturali amore & charitate quadā mirifi-
ca in parentes, quos ſenectute confectos humeris geſtare dicitur.
Pſal. 104. 17. Ier. 8. 7. *Chaſidh*, ſacer, pius, beneficus, miſeri-
cors. Vtraque vox fluit à verbo *Chiſſed*, ſacrauit, conſecrauit, quod
mediæ ſignificationis, vt ſacer apud Latinos. Hinc Græci pro π
parunt, ἁγιστεύω, ἁγιστέω, conſecro, ſacro, Beneficium apud
iure quodam præcipuo alicui conceſſo, quod & priuile-
gium dicitur.

Beneficentia eſt, qua mitis animus ad cuiuis benefaciendum,
non maleficiendum commouetur. Contrarium eius eſt Maleuo-
lentia. Vel, eſt exterior amicitiæ vel charitatis actus, ſecundum ra-
tionem communem.

Beneficium Græce εὐεργέτημα, ατος, τὸ, εὐεργέτης, ου, ὁ, beneficus di-
citur. Eſt autem beneficium quædam beneuola actio, gaudium tri-
buens capiens. *In lib. feud. c. 1. ex quib. can. feu.* & *Pa. in c. Vnic. de*
& int. ad audientiam. de præſcr.

Beneficia æſtimationem accipientis & non dantis eſſe, oſtendit
Eth. c. 2. Ariſt. Æſtimationem autem iſtam faciendam non ali-
unde niſi ex vtilitate accipientis, ab eodem diſputatum eſt *libr. 8.*
c. 13. & *lib. 9. c. 1.* de beneficiorum æſtimatione verba faciens:
(inquit) ἴσως δ' τοσούτου τιμᾶν, ὅσου ἔχοντι φαίνεται ἄξιον, ἀλλ' ὅσου
... Accipientis officium proprium oſtendit *Ariſt. libr.*
Dantis autem *eod. lib. c. 7.*

Beneficium eſt beneuola actio tribuens captansque gaudium
... quod agit. *Aug. de definit.*

¶ DIVISIO.

Beneficium datur
- *Electionem ſolam ſine ſpe ἀντιδόσεως.*
- Spem
  - *Vtilitatis,*
  - *Voluptatis,*
  - *& iſtis ex dignitate ſiue κατ' ἀξίαν reddendum beneficium.*

¶ LOCI BIBLICI.

Beneficentia in pauperes commendatur. *Exod.* 13. 11. *Leuit.* 19.
... 8. *Pſalm.* 112. *Verſ.* 5. 6. 7. *Prouerb.* 3. *v* 9. 27. & 11. *ver.* 11. 15.
verſ. 21. 13. *Eſa.* 58. *verſ.* 7. 10. *Dan.* 4. 24. *Matth* 10. 42. & 19. 21.
verſ. 34. 35. *Marc.* 9. 41. & 10. 21. *Luc.* 18. 22. & 11. 41. & 12. 33.
... 13. 14. & 16. 9. *Galat.* 6. & 9. 10. *Philip.* 4. 14. *Epheſ.* 1. 15.
1. *Tim.* 6. 18. *Tit.* 3. 1. *Hebr.* 13. 16. *Iac.* 1. 27. & 2. 13. 1. *Ioan* 3. *Verſ.*

Beneficentia erga inimicos colenda, *Prouerb.* 25. 21. *Rom.* 12. 20.
Beneficentia erga omnes communis, *Matth.* 5. 44. *Roman.* 12. 20.
... 1. *Theſſ.* 5. 15. 2. Theſſ. 3. 12. Beneficentiæ bona, *Prouerb.*
... 22. *verſicul.* 9. 10. & 28. 27. *Matth.* 6. 4. *Luc.* 11. 41. 2. *Corinth.*

¶ SENTENTIAE PATRVM.

Ante Dei oculos non eſt vacua manus à munere, ſi arca cordis
repleta eſt bona voluntate. *Aug. hom. in Ioan.*

Beneficium eſt, quod nec tibi, ne alteri noceat. *Greg. in hom.*

Qui inuitus benefacit, etiamſi bonum eſt, quod facit. *de ſerm.*

... virtus menſuram gratiæ: nec contenta referre, quod acce-
pit, vult cumulare, quod ſumpſit, nec inferior ſit beneficio, li-
... officio. *Aug. l. 1. Conf. c. 11.*

In beneficio conferendo plus animus, quam ſenſus operatur: ma-
gis ponderat beneuolentia, quam poſſibilitas reddendi mune-
ra. *Offic.*

... quam principis voluntas nuda non aſſerit. Nec beneficium di-
citur, quod nulla vtilitate ſentitur. *Caſſ. 2. epiſt. 28.*

... plenum eſt, peregrinam gentem publicis beneficiis obli-
gare, & non tantum compatriotas ad ſubſtantiæ lucra admittere,
... ipſos quoque aduenas inuitare. *lib. 5. epiſt. 9.*

... periti & omnino inutiles elegantioribus beneficiis & officiis
...tur, diuitiæ accumulantur diuitibus, nec eſt qui reſpiciat
pauperem & mendicum. Eliſæus vaſa vacua implebat, & deficienti-
... dedit. Hodie vero contemnuntur vaſa vacua, & plena
implentur: ligna in ſyluas, & aquæ in maria deferuntur, arenti
... ſubtrahitur, & flumina, quæ non indigent, irrigantur.
... *in quodam ſerm.*

Beneficia Dei omnibus horis conſideranda ſunt. *Chryſ. in Gen.*

Beneficiorum Dei memoria ſufficiens eſt ad virtutum laborem.

Officiorum aſſiduitate hoſtes conciliandi ſunt. *hom. 56.*

Benefacere homini eſt, beneficium magnum apud Deum depo-
nere. *hom. 17.*

Benefacta non ſunt reuelanda, niſi cogat neceſſitas. *ibid. de la.*

¶ POETICÆ SENTENTIÆ.

Martial. 5.

Quæ mihi præſtiteris, memini, ſemperq; tenebo
Cur igitur taceo, Poſthume, tu loqueris?
Incipio quoties alicui tua dona referre:
Protinus exclamat, dixerat ipſe mihi.
Non belle quædam faciunt duo: ſufficit: vnus
Huic operi, ſi vis vt loquar, ipſe tace.
Crede mihi, quamuis ingentia, Poſthume, dones,
Auctoris pereunt garrulitate ſui.

Chilon per Auſon.

Tu bene ſi quid facias, non meminiſſe fas eſt.

Cleobulus.

Τοὺς ἀγαθοὺς ἀγαθοῦ ποίει.
Bonos beneficio affice.

Lucianus.

ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι. ἢν δὲ βραδύνῃ,
πᾶσα χάρις κενή, μηδὲ λέγοιτο χάρις.
Celeres gratiæ dulciores: ſi autem tardauerit,
Omnis gratia vana, neq; dicetur gratia.

Auſonius ità vertit:

Gratia quæ tarda eſt, ingrata eſt: gratia namq;
Cum fieri properat, gratia grata magis.

Idem aliter.

Si bene quid facias, facias cito: nam cito factum
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Phocylides.

Μὴ κακὸν εὖ ἕρξῃς, σπείρειν ἴσον ἐστ' ἐνὶ πόντῳ. id eſt,
Noli in malum virum beneficium conferre, eſt ac ſi in mari ſemines.

Terent. in Andr.

Si tibi quid feci, aut facio, quod placet Simo:
Et id gratum fuiſſe aduerſum te, habeo gratiam.
Sed hoc mihi moleſtum eſt. Nam iſthæc commemoratio
Quaſi exprobratio eſt immemoris beneficij.

Plaut. in Trinum.

Nullum beneficium
Eſſe duco id, quod cui facias non placet.
Malo ſi benefacias, id beneficium interit:
Bono ſi malefacias ætatem expetit.

Idem in Rud.

Quod bene fit bonis, haud perit:
Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Ter. Adelph. 23.

Abs quovis homine cum opus eſt, beneficium accipere gaudeas,
Verum enimuero id demum iuuat, ſi quem æquum eſt benefacere, is
facit.

Plautus.

Ita ſunt omnes iſti noſtri ciues,
Si quid benefacias, leuior pluma gratia eſt:
Si quid peccatum eſt, plumbeas iras gerunt.

Publ. Mim.

Bis eſt gratum, quod opus eſt vltro ſi offeras,
Beneficium accipere, libertatem vendere eſt.

Idem.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit,
Beneficium ſæpe dare, docere eſt reddere.
Beneficium dignis vbi das, omnes obligas,
Beneficium qui dare neſcit, iniuſte petit.
Beneficia plura recepit, qui ſcit reddere.

Virg. 4. Æn.

Et bene apud memores veteris ſtat gratia facti.

Martialis.

Dedecus eſt ſemper ſumere nilq; dare.
Beneficium ſe dediſſe qui dicit petit.

Pub. Mim.

Bis dat, qui cito dat.

Euripid. in Rheſo.

Beneficium inopibus dat, qui dat celeriter.

Plaut. Capt.

At ſcire tum memento, quando hic quod voles habebis,
Nam fere maxima pars morem hunc homines habent, quod ſibi volunt,
Dum id impetrant, boni ſunt: ſed id vbi iam penes ſe habent,
Ex bonis peſsimi, & fraudulentiſsimi ſunt.

Ex Trinum. Plaut.

Bene ſi amicis feceris,
Ne pigeas feciſſe: at potius pudeat, ſi non feceris.
Amicum deſerere, & non iuuare in rebus aduerſis, pudor.

¶ PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

Equidem cenſeo, eum, qui beneficium accepit, oportere omni tempore meminiſſe: eum autem, qui dedit, continuò obliuiſci, ſiquidem illum oportet boni, hunc vero puſilli & liberalis hominis officium facere: nam beneficia ſua commemorare ac referre, exprobrationi fere ſimile eſt. *ex Orat. Demoſth.*

Omnes profecto mutuam gratiam recipere digni ſunt, qui in bene merendo de vobis priores partes occupant, præſertim vero, qui in extrema neceſſitate id faciunt. *ex Orat. ad Leptinem.*

Quæ eſt lex tantæ iniuſtitiæ, & inhumanitatis plena, vt eum

qui de ſuo nonnihil donauit, & rem per humanam liberalemq́ue fecit, gratia priuet, & in calumniatorum manus coniiciat? eosq; iudiciis rationum reddendarum eorum, quæ dedit, præficiat? nulla eſt profecto. *ex Orat. de Corona.*

Qui indignum aliquem honore afficiunt, ſimplicitatis ac ſtultitiæ opinionem aliquam habent: qui vero de ſe benemeritis paria non referunt, malitiæ ſuſpicionem incurrunt. *ex Orat. ad Leptinem.*

Plures quam par eſt honorare, eſt multos ad bene merendum prouocare. *ex Orat. ad Leptinem.*

Apud omnes homines inualuit conſuetudo propter multos benemeritos, etiam de aliis quibusdam ſceleratis potius benemereri, quam propter perditos & flagitioſos auferre, quæ data fuerunt iis, qui ſine controuerſia digni ſunt beneficio *ex Orat. ad Leptinem.*

Non eſt minus regium, atq; adeo humanum, paruula accipere, quam largiri magna. Et in loco hoc confirmat exemplo Artaxerxis Perſarum regis, qui aquam à ruſtico oblatam æquiſſimo animo acceperit. *Plut. in apoph.*

Odioſum genus hominum officia exprobrantium. *Cic.*

Beneficium nec in iuuenem, nec in ſenem conferendum eſt: in hunc, quia perit, antequam gratiæ referendæ detur opportunitas: in illum, quia non meminit. *Idem.*

Ingratus, qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit: ingratus, inquam, qui diſſimulat: rurſum ingratus, qui non reddit: at omnium ingratiſſimus, qui oblitus eſt. *Idem.*

Qui largiuntur indignis ea, quæ dignis conferri debebant, tria committunt abſurda: nam & ipſi iacturam faciunt, & in bonos contumelioſi ſunt, & malos roborant, materia vitiorum ſuppeditata. *Ant. ex Max. ſerm. de benef.*

Benefactorum recordatio iucundiſſima eſt, & vtilitatum non ſere, aut minus certe. *Ariſt. l. 9. Eth.*

Quemadmodum liberi chariores ſunt matribus, quod partus ſit difficilior, & quod ſuos eſſe ſciant certius: ſic beneficiis proprium illud videtur. Accipere enim beneficium nullius eſt negotii, dare autem arduum eſt ac difficile. *ibid.*

Si ea, quæ vtenda accepimus, maiore menſura reddimus: quid beneficio prouocati facere debemus? an non imitari agros fertiles, qui multo plus adferunt, quam acceperunt: *Cic. 1. Off.*

Beneficia eo vsque læta ſunt, dum videntur exolui poſſe, vbi multum ante venere, pro gratia odium redditur. *Cornelius Tacitus lib. 4.*

Nullum eſt aliud impiorum beneficium, niſi vt commemorare poſſint, iis ſe vitam dediſſe, quibus non ademerint. *Cicero Philippic. 2.*

Liberale officium eſt, ſerere beneficium vt metere poſſis fructum. *Cic. anteq. iret in exil.*

Fidei conducit in loco debitum retribuere. Illic enim animi voluntas propenſa comprobatur, hic memoria collaudatur. *Idem.*

Si quæ beneficia ſingulis ciuibus priuatimq́ue dantur, ea ſolent iis eſſe fructuoſa, à quibus ſunt profecta. *Idem.*

Etenim iniuriæ vlciſcendæ facilior ratio eſt, quam beneficii remunerandi, propterea quod ſuperiorem eſſe contra improbos minus eſt negotii, quam bonis exæquari. Tum etiam nec tam neceſſarium quidem eſt, male meritis, quam optime meritis, referre quid debeas: Odium vel precibus mitigari poteſt, vel temporibus Reipubl. communique vtilitate deponi, vel vetuſtate ſedari. *Cic. in orat. ad Quirit. poſt redit.*

Benemeritos quin colas, nec exorari fas eſt, neque eſt excuſatio difficultatis, neque æquum eſt tempore & die memoriam beneficii definire. *Idem.*

Sunt enim quidam minus grati, qui aliquid incommodi præſtare ſolent his, quibus obligati ſunt, vt probent affectum beneficii memorem. Horum animus ſimilis eſt prauo amore flagrantibus. Illi enim amicæ ſuæ optant exilium, vt fugientem comitentur: optant inopiam, vt magis deſideranti donent: optant morbum, vt aſſideant: & quicquid optaret inimicus, amantes vouent. Fere idem exitus eſt odii, & amoris inſani. Sed nequitia eſt, vt extrahas, emergere: euertere, vt ſuſcites: includere, vt emittas. Non enim beneficium iniuriæ finis, nec vnquam id detraxiſſe meritum eſt, quod ipſe, qui detraxit, intulerat. *Seneca de benef.*

Multum intereſt, vtrum quis beneficium nobis det ſua cauſa, an ſua & noſtra: illi qui totus ad ſe ſpectat, & nobis prodeſt, qui aliter ſibi prodeſſe non poteſt, eo mihi loco habendus videtur, quo quis pecori ſuo pabulum proſpicit, ſi me in conſortium admiſit. Si duos cogitauit, ingratus ſum, & iniuſtus: niſi gaudeo hoc illi profuiſſe, quod proderat mihi. Summæ malignitatis eſt non vocare beneficium, niſi quod dantem aliquo beneficio afficit. *Libro de benefic.*

Franciſc. Petrarch.

De beneficijs in multos collatis. Dial. XCIII.

G A V D.

Beneficia in multos contuliſſe gaudeo. R. Multos ingratos expe-
riens dolebis. G. Beneficia in multos effudi. R.
ſi accipientium animos intueare, beneficiorum
ditur. G. Multi meis beneficiis ſunt obſtricti. R.
liuione relaxabunt, alii forſan iniuriis beneficia p
ſent iniuriæ, non ceſſabunt querimoniæ, quam mu
ribus queruntur ſuis? Iniquum fateor, ſed commu
tam crebræ de hoſtibus ſint querelæ. Audiſti apud
Pompeio querentem Photinum, apud Senecam
Auguſto? Quid vero te ad literas aut antiquitatem
medias contemplare: vici omnes lamentis talibus
mnis autem ingratitudinis triplex (ni fallor) cauſa
cet quæ, dum impenſa aliis beneficia ſuas ducit in
ta non adſpicit. Superbia, quæ vel ſe maioribus d
præferri ſibi aliquem indignatur. Cupiditas, quæ
lenitur, ſed accenditur, & dum quærendis inhiat,
minit. Poſſem breuius totius mali cauſam ſtul
vero non huius tantum, ſed malorum omnium ca
tia verbi boni, opinionumq́ue peruerſitas, hinc
nimi prodeunt, ſuperbia inprimis, & cupiditas, qu
ſequium non contumax, nulla largitas non ang
neficus fui in multos. R. Ariſtotelica quædam m
tur meminiſſe collati, accepti autem beneficii obl
tentia etſi colore non careat, apud me tamen veru
contemptor mediocrium atque humilium eſt rerum
quæcunque egerit, magna quamuis, iudicio p
ſunt animo maiora quædam & rariora voluenti, c
ceperit, quo alteri fiat obnoxius, quamuis exiguum
ralitatem amanti, atque ad excellentiam adſpiram
primum ſolui leuariq́ue velit. De hac igitur re An
ctum probo: Beneficium, inquit, qui dedit, taceat: n
pit. Eleganter nempe, duo beneficentiæ ſeu vene
ſunt, hinc exprobratio largientis, hinc recipientis
mater ingratitudinis, ac beneficii nouerca. Illa ingr
rit in altero, hæc in ſe: illa quoque beneficium in ſe
in altero, his tot malis aptiſſime illo Senecæ conſilio
Multis benefeci. R. At pluribus non feciſti, qui
temptos dolent. Eſt autem neſcio, quid vnde firm
quam beneficiorum, tenaciorq́ue memoria. Sæpe
ciis aut nullos aut ſingulos amicos obliuioſos & tep
tem tibi multos feceris memores ac feruentes. G.
ac magna contuli. R. Sunt multi, quibus profuiſſe p
quidam paruo amicum magno hoſtem beneficio q
& exigui debitum, leue, retributio prona eſt, mag
bere pudet & piget reddere. & nihil eſt tertium, niſi
cui debeat qui inuitus debet. Ita dum debentem p
cii, expertos dolor agitat, inter Scyllam & Charybdim
ba beneficii, effectumq́ue, vt multos qui parce atque
tuti vixiſſent, liberalitas inſignis in diſcrimen trax
inter malos impune bonum eſſe non licet, durum
cendum. Animal ingratius homine nullum eſt. G.
neficum præbui. R. Quidam ſunt benefici, nec
li, quos magnitudo ſtatus atque hominum neceſſ
giri cogit, his etiam, quos non modo non dilig
ſcunt quidem, quibus ſi ſe ob beneficia charos ſpe
fallit opinio. Nemo facile non amantem amat.
nimorum, ac reciprocus eſt amor. Munera ſæpe n
vero iudicio tribuitur: vt ergo beneficia bene colla
te, pioque animo dignis exhibita nunquam glor
ſic multa, immo vero partem maximam, ſeu hæc
accipientium culpa eſt, perdi ac proiici, nemo vsque
bitet. Et eſt facilior, breuiorq́ue ac rectior, quam
ſtendimus, amando ſcilicet ad amorem via, qua pe
quoque ſi benefici nomen acceſſerit, clarum te
multis amabilem efficit. G. Multa & magna con
bus non quid, ſed qualiter, quove animo fiat, refe
atque homines, & magna ſæpe inuiſa, & modica
dum præ omnihus cor attendi, & ſacrificio pauper
munere.

Si indigentiam ei optares, cuius nullum benefic
humanum erat votum, quam inhumanius ei optas,
debes? *Seneca lib. de benefi.*

Sapiens eſt bene debere, beneficia bene ſoluere.
ſolutio eſt ipſa confeſſio. 83. *epiſt.*

Poſt malam ſegetem ſerenum eſt ſæpe: quicquid
cis ſoli ſterilitate vnius anni reſtituit vbertas. Nemo
tam in beneficiis manum, vt non ſæpe fallatur. *ibid.*

Sæpe enim hoc non potuere diuitiæ in dominum
opportune dati mille denarii. Multum enim intereſt,
ris, an ſuccurreris, an ſeruauerit illum tua liberalitas,
rit. Sæpe quod datur, exiguum eſt, quod ſequitur
eſt. *Ibidem.*

Errat, ſi quis beneficium accipit libentius, quam
rior eſſe debet, qui ſoluit, quam qui mutuat, & læt

...re alieno accepti beneficij exoneratur, quàm qui obligatur.

...ddere beneficium non aliter quàm per ſpeciem iniuriæ po-
...æquiſſimo animo ad honeſtum conſilium per mediam infa-
...tendam. *ibidem.*
...poteſt dari beneficium ſapienti, cui, quicquid datur, de ſuo
... Quædam amicis dantur, quædam ignotis, & plus eſt, quam-
...dem datur. Si enim datur, quod à beneficio tuo noſſe incipis,
...ribuit auxilia, iſte ornamenta. *lib. 3. de benef.*
...Beneficium eſt, quod alienus dat: alicuius enim eſt, qui potuit
...reprehenſione ceſſare, ideo beneficium eſt, quod quis dedit,
...liceret etiam non dare. *ibidem.*
...Pauſeſt, quod non audet ab vllo beneficium accipere, quod
...vlli dare. *ibid.*
...In beneficio tempus, locum, perſonam quiſque obſeruet, quia
...momentis quædam grata & ingrata ſunt. Quanto enim acce-
...ſi id damus, quod quis non habet, quam cuius copia abun-
...& quod diu quærit, quam quod vbique viſurus eſt? Illa quoq;
...erant ſine honore, quæ aut illi nemo alter dedit, aut nulli alij.

❡ Apophthegmata.

Chilon dicere ſolebat: Dati beneficij debere obliuiſci, accepti
...meminiſſe. Quo vituperauit eorum hominum inſaniam,
...beneficia in amicos collata non ſolum exprobrant priuatim,
...etiam coram omnibus. *Laert. lib. 1. c. 5.*
Veſpaſianus dicebat, non licere quenquam à vultu Imperato
...triſtem diſcedere. *Bruſ lib. 3. c. 13.*
..., inter cœnandum aliquo die recordatus, quod nõ quicquã
...iſſet: memorandam illam vocem edidit: Amici diem per-
... Laudanda ſane principis beneficentia tam peculiaris, qui o-
...mnibus ſe perdidiſſe putabat, quo amicis benemeritis ſuum
...exhibuiſſet officium. *Suet.*
...exander Seuerus deſcriptum habebat, quid cui præſtitiſſet,
... aut minimum petijſſent, eos appellabat, dicens: Quid eſt,
...il petis? an me tibi vis fieri debitorem? pete, ne priuatus de
...maris. Agnoſcebat, principem debere rectè ſuo fungentibus
..., nec æquum iudicabat, vt probè ſuo defunctus officio pri-
...geret. *Ælius Lampridius.*
...rogatus, quis eſſet rex optimus? Qui, inquit, amicos, mu-
...retinet, & inimicos beneficijs ambit, & ſibi conciliat. *Ma-*
...rm. 9. de magiſtrat.
...agoras interrogatus, qua ratione homines dijs ſimiles habe-
...ent? Reſpondit: Si veritatem amplecterentur, & cunctis be-
...ntur. *Aelian. lib. 12. de var. hiſt.*
...xander vrbem dono dedit cuidam, qui ſeipſum menſus, tan-
...m inuidiam refugiens, dicebat, illud non conuenire fortunæ
... Non quæro, inquit, quid te accipere deceat, ſed quid me dare.
... lib. 5. de benef. c. 16.
...rates Archelao regi roganti, vt ad ſe veniret, reſpondit, nolle
...um venire, à quo acciperet beneficia, cum reddere illi paria
...oſſet. Timuit fortaſſe, ne cogeretur accipere, quæ nollet. Ne-
...enim illi erat cum rege omnia ſua magno æſtimari volen-
...ec. lib. 5. de benef. c. 6.
Theophraſtus interrogatus, quidnam vitam conſeruaret huma-
... reſpondit, Beneficentia. *Stob. ſerm. 41.*
Democritus, Homo (inquiebat) ad largiendum, quàm promit-
...dum, promptior eſſe debet. Donum enim licet exiguum, pro-
...egenti. verba autem ac magnifica promiſſa, nulli ſunt vtilia.
...bid.
...dem, Si bene, inquit, mereri de aliquo voles, citiſſimè aliquid in
...m beneficij conferas. Mora enim ingratum redditur, & parum
...ile, quicquid dederis. *Stob.*
...ius Caſſienus dicere ſolebat, ſe quorundam hominum iudi-
...malle, quàm beneficium: quorundam libentius admittere
...ficium, quàm iudicium: quo dicto Seneca aſſeruit, nihil ſe ſub-
...aque inſignius in diſtinguendis maximè & curandis vitijs co-
...ſſe. Quis enim bonorum virorum iudicio & conſilio ſtare
...quam malorum cadere beneficijs? E regione, quis malorum
...um bono iudicio fidere malit, quam bonorum beneficijs, ex
... periculum tibi imminere poſſit. *Senec. de benef. l. 1. c. 1.*
Democritus, quum animaduertiſſet, quendam quibuslibet
...pè largientem, & temerè ſuppeditantem: Malè, inquit, pereas,
... Gratias virgines meretrices effeciſti. *Max. ſerm. 8.*
...exander regium eſſe affirmabat, à quibus malè audias, in eos
...pe & multum conferre. Quo innuere voluit, liberalitatem ali-
...ndo etiam erga indignos exercendam eſſe. *Pontan. c. 30. de Li-*
...ralitate ex Plutarch.
Fridericus Cæſar ſæpenumero dicere ſolebat, ſe ex ijs, quos extu-
..., quam pauciſſimos gratos vidiſſe: idque ex muneribus ſuis
...um eſſe, vt ex fidelibus infideles fierent. *Aen. Syluius libr. 2. com-*
...ent. de rebus geſtis Alphonſi.
Alphonſus rex, oblatrantibus canibus & rebellantibus, offulam
...ijciendam, dictitabat: Intelligens, maleuolos homines beneficijs
vincendos eſſe. *Pontan. c. 30. de liberalitate.*

Anaxilaus interrogatus, quid eſſet in regno beatiſſimum? reſpondit, nunquam vinci beneficijs. *Phauorinus.*

Diogenes à quodam rogatus, quam ob cauſam homines mendicis darent, philoſophis verò nihil largirentur: Quia, inquit, ſe claudos & cæcos fore ſperare poſſunt, philoſophos autem minimè. *Anton. & Max. ſerm. de Beneficentia.*

Idem, quum diſcum oſſibus refertum Alexander ei dono miſiſſet: Eſt quidem, inquit, cibus Cynicus, ſed donum minimè regium. *ibidem.*

Socrates quodam tempore foro reuerſus inter amicos dixit: Emiſſem pallium, ſi nummos habuiſſem. Nihil poſtulauit, tantum verecundè admonuit egeſtatis. Mox inter amicos ambitus erat, à quo Socrates acciperet. Et tamen poſt eam vocem quiſquis properauit, vt ait Seneca. (*lib. 7. de benefic.*) ſero dedit.

Idem, ei cum multa multi offerrent, Aeſchines pauper auditor, Nihil, inquit, te dignum, quod dare tibi poſſim, inuenio, & hoc modo pauperem me eſſe ſentio. Itaque dono tibi, quod vnum habeo, Me ipſum. Hoc munus rogo, qualecunque eſt, boni conſulas, cogitesque, alios, cum multum tibi darent, plus ſibi reliquiſſe. Cui Socrates: Quid ni tu, inquit, mihi magnum munus dederis, niſi fortè paruo te æſtimas. Habebo itaque curæ, vt te meliorem tibi reddam, quàm accepi. *Senec. lib. 1. de benef.*

Diogenes quibuſdam prædicantibus eius benignitatem, qui Diogeni quiddam donarat: Quin & me, inquit Diogenes, laudatis, qui accipere merui? Plus enim eſt meruiſſe beneficium, quam dediſſe, iuxta illud Publij Mimi: Beneficium dando accepit, qui digno dedit. *Laert. lib. 6.*

Archelaus. Ab Archelao in conuiuio familiaris quidam, ſed parum humanus, petijt ſibi dari poculum. Archelaus autẽ ilico mandauit puero, vt hoc poculum daret Euripidi. Id factum admiranti poſtulatori: Tu quidem, inquit, dignus eras, qui peteres, ne acciperes, vel non petens. Significans, alteri hoc tribuiſſe regiam familiaritatem, vt auderet quiduis petere: at Euripidis boni viri pudorem hoc mereri, vt vltro ei daretur aliquid. *Plut. in apoph.*

Antigonus, Thraſillo Cynico drachmam petenti, non eſt, inquit, munus regium. Cynico ſubijciente: Talentum igitur da: At non eſt, inquit idem Antigonus, Cynicum, ſi tale munus accipias. Quo dicto vtroq; cornu poſtulatoris improbitatem repulit: & docuit interim, dignis tantum beneficium eſſe præſtandum. *Plut. in apoph.*

❡ Similitudines.

Chryſoſtomi, Quemadmodum diuitum filij ornatus gratia aureum monile geſtant in collo, nec id vnquam deponunt, veluti nobilitatis ſignum circumferentes & oſtentantes: Itidem & nos oportet ſemper beneficentia indutos eſſe, declarantes, quod filij ſumus eius, qui miſericors eſt, eius qui ſolem ſuum exoriri facit ſuper bonos ac malos. *Homil. 1. ad Philippenſes.*

Gregorij Niſſæ, Epiſcopi, Quemadmodum illi, qui in ſtultitiæ certaminibus præmia proponunt, tuba liberalitatem ſuam ſignificantes, omnibus in palæſtra decertantibus pecuniæ largitionem pollicentur atque denuntiant: Sic ipſa beneficentia omnes in miſerijs & calamitatibus poſitos ad ſe vocat, non vulnerum & plagarum præmia, ſed ærumnarum & incommodorum remedia & curationem accedentibus impertiens. Hæc eſt omnium laudatarum præſtantiſſima. Hæc eſt felicitatis comes. Hæc aſſidet Deo, & magna eſt cum ipſo neceſſitudine coniuncta. *In orat. de pauperibus amandis, & benignitate comp.*

Epicteti, Quemadmodum faces in portu ſublatæ, magna flamma in paucis cremijs excitata, nauibus per mare errabundis multum auxilij ferunt: Sic & vir egregius in vrbe periclitante paucis rebus contentus, magnis beneficijs ciues afficit. *Apud Stob. ſerm. 43.*

Quemadmodum ſol non expectat preces & præſtigias, vt exoriatur, ſed ilico fulget, ac ſalutatur ab omnibus: Ita neq; tu expectaueris plauſus, ſtrepitus & laudes, vt benefacias, ſed ſponte confer beneficia, & æquè ac ſol amaberis. *Apud Stob. ſerm. 44. de Magiſtratu.*

Senecæ, Quemadmodum acerbiſſima crudelitas eſt, quæ trahit pœnam, & miſericordiæ genus eſt, citò occidere, quia tormentum vltimum finem ſui ſecum affert: quod antecedit tempus, maxima venturi ſupplicij pars eſt: Ita maior eſt muneris gratia, quo minus diu pependit. Eſt enim bonarum etiam rerum ſollicita expectatio. *lib. 2. de benef. c. 5.*

Sicut in telis eadem ferri vis eſt, ſed in infinitum intereſt, vtrum excuſſo lacerto excutiantur, an remiſſa manu effluant. Gladius idem & ſtringit, & transforat, quam preſſo articulo venerit, refert. Idem eſt, quod datur, ſed intereſt, quomodo detur. *libr. 2. de benef. cap. 6.*

Quemadmodum pulcherrimum opus eſt, etiam inuitos nolentesque ſeruare. Ita rogantibus peſtifera largiri, blandum & affabile odium eſt. *ibid. cap. 14.*

Quomodo mundi officium eſt, circumagere rerum ordinem: quomodo ſolis loca mutare, ex quibus oriatur, in quæ cadat, & hæc ſalutaria nobis facere ſine præmio: Ita viri officium eſt inter alia, & beneficium dare. *lib. 4. cap. 13. de benef.*

Quemadmodum aliud in munus, aliud ipſa donatio: aliud qui nauigat, aliud ipſa nauigatio: & quamuis æger non ſit ſine morbo, non tamen idem eſt æger & morbus: Ita aliud eſt beneficium ipſum, aliud quod ad vnumquemque noſtrum beneficium peruenit. *lib.6. c.1. de benef.*

Quomodo multos fortuita ſanant, & in flumen alicui cecidiſſe frigore magno cauſa ſanitatis fuit: quomodo quorundam flagellis quartana diſcuſſa eſt, & metus repentinus animum in aliam curam auertendo ſuſpectas horas fefellit: nec ideo quicquam horum, etiam ſi ſaluti fuit, ſalutare eſt: Sic quædam nobis proſunt, dum volunt, imo, quia nolunt, non tamen ideo illis beneficium debemus. *lib.6. de benef. c.8.*

Quemadmodum in ægris, opportunitas cibi ſalutaris eſt, & aqua tempeſtiuè data remedij locum obtinuit: Ita quamuis leue & vulgare beneficium ſit, ſi præſto fuerit, ſi proximam quamque horam non perdidit, multum ſibi adijcit, gratiamque precioſi, licet lenti & diu cogitati muneris vincit. *lib.2. de benef. c.2.*

Quemadmodum ei qui voluit mihi pecuniam credere & non credidit, nihil debeo: Ita ei qui voluit mihi beneficium dare, ſed non potuit, amicus quidem ero, ſed non obligatus. *libr.6. de benef. cap.11.*

More optimorum parentum, qui maledictis ſuorum infantium arrident, non ceſſant dij beneficia congerere, de beneficiorum authore dubitantibus, ſed æquali tenore bona ſua per gentes populoſque diſtribuunt, vnam potentiam ſortiti prodeſſe. Spargunt opportunis imbribus terras, maria flatu mouent, ſiderum curſu notant tempora, hyemeſque æstateſque interuentu lenioris ſpiritus molliunt, errorem labentium animarum placidi ac propitij ferunt. Imitemur illos. Demus, etiamſi multa in irritum data ſint. Demus nihilominus alijs, demus ipſis, apud quos iactura facta eſt. *lib.7. de benef. c.33.*

Plinij. Ficus non floret, cum fructus habeat dulciſſimos: Ita quidam benefaciunt, nihil pollicitantes. *lib.1. c.26.*

Thriueri. Vt calcem accenſam oleo extingues, ignem verò accendes: Ita hominem iratum beneficijs placabis, inuidum verò magis excitabis. *In apoph.*

Multam ac flatulentam aeris tempeſtatem ſæpè nimia pluuia mitigat: Sæpè etiam minimum beneficium inimicitias diſſipat. *In apoph.* 116.

Vt adamas lapis duriſſimus incude rumpitur: ſed ſanguine hircino adhibito mollitur: Ita homo quoque iracundus diſceptationibus accenditur ac diſſoluitur, beneficijs verò affectus placatur. *In apoph.*

¶ Adagia.

Perdidiſti vinum infuſa aqua. ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ. *Hom.*

Verba ſunt Polyphemi. Sic enim increpat Vlyſſem vinum aqua temperantem. In eos quadrabit, qui beneficium in aliquem conferentes incommodum aliquod adiungunt, quo dati beneficij fructus voluptaſq; imminuitur.

Capra Scyria. αἲξ Σκυρία.

Conuenit in eos, qui beneficium maleficio corrumpunt, aut qui virtutes adiunctis vitijs contaminant atque obſcurant, quiue rectè inſtituta non rectè finiunt.

Panis lapidoſus. *Seneca lib.2. de benef. c.7.*

Fabius Verrucoſus appellabat beneficium ab homine duro aſperè datum, panem lapidoſum, quem eſurienti neceſſarium ſit accipere, durum & acerbum eſſe.

Ne quod beneficium collocaris in ſenem. *Eraſmus.*

In Chiliadibus, γέροντι μηδὲ πότε μηδὲν χρηστὸν ποιεῖν. *Refertur nominatim prouerbij vice ab Ariſtotele in l.2. Rhetor.* χ. ὅστις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ παροιμία μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα. *id eſt, Qui conſulit, ne quis cum ſene ineat amicitiam, huic teſtimonij loco eſt prouerbium. Ne quando bene merearis de ſene. Dicitur hodieq; vulgo. Neque in ſenem, neque in puerum collocandum eſſe beneficium, propterea quod alter non refert, alter non meminit. Extat & huiuſmodi quiddam apud Diogenianum adagium:* μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντας, μηδὲ γυναῖκα, μηδὲ παῖδα, μηδὲ κύνα τινός, μηδὲ λάλον κωπηλάτην *id eſt: Ne quid beneficij colloces, neque in ſenes, neq; in mulierem, neq; in puerum, neque in canem cuiuſpiam, neque in garrulum remigem: propterea quod perire videatur, quidquid in eiuſmodi genus hominum inſumitur.*

¶ Exempla Sacra.

Beneficentiæ in pauperes exempla, Booz in Ruth, *Ruth* 2.*v.*8.14.15.16.17. Tobias in pauperes, *Tob.*1.19. Iob in pauperes, *Iob* 29.15. Samaritanus in viatorem cæſum, *Luc.*10.34.35. Zachæus in pauperes 19.8. Cornelius in pauperes, *Act.*10.2. Antiocheni infideles Iudææ 11.29. Macedonica Eccleſia in eoſdem, *Rom.*15.25. 2.*Cor.*8.2. Hebræi in pauperes, *Heb.*6.10. Gaius infideles hoſpites, 3.*Ioan.* v.5. Beneficia facilè obliuioni traduntur. *Exempla*: Laban, *Geneſ.* 31.5. Pincerna Pharaonis, 40.v.23. Pharao, *Exod.*1.v.8. Ioas rex Iuda. 2. *Paral.*24. v.21.22.

¶ Exempla Profana.

Ludouicus XI. Francorum rex, cum precibus piorum vitæ diuturnitatem ſibi conciliari poſſe perſuaderet, ſacros ho[...] uis maximis affecit beneficijs, præſertim eos, qui vel vi[...] nia vel etiam miraculorum dono præſtarent. *Claud. Seſ[...]*

Apud Perſas rex, in principio dominatus, quodcu[...] ret à populo donum ferebat. *Alex. l.4. c.23.*

Porſena rex Hetruſcorum, diſcedens ab Ianiculo, ex[...] caſtra opulenta, conuecto ex propinquis ac fertilibus [...] uis commeatu, Romanis dono dedit, inopi tum vrbe a[...] obſidione. *Liuius.*

Telegoras apud Naxios prædiues quiſpiam ac prapo[...] quod quotidie multa à Naxijs miſſitarentur: vulgato [...] ceptum eſt, vt venditores paruo licitantibus dicerent: [...] λοιμι τῷ Τελεγόρᾳ δοῦναι, id eſt, malim Telegoræ dare. [...] *Deipnoſophiſtarum* 8. *ex Ariſtot.*

Adrianus Imp. In balneo veteranum quempiam [...] ria, ſeſe marmoribus affricantem conſpicatus, cum [...] quot, & ſumptibus donauit. Quod reliqui veterani feli[...] videntes, cœperunt & ipſi complures ſub oculis impe[...] marmoribus affricare: vt hoc modo principis elicerent [...] tem. At ille euocatis ſenibus, iuſſit vt alius alium vici[...] rent, atque ita pueris nihil opus fore. Is iocus poſtea in [...] lam ceſſit. *Spartianus.*

[A]*nacreon*, quum auri talentum à Polycrate tyranno [...] alijs id diſtribuit, inquiens, Odi munus quod vigilare co[...] *ton. Max. ſermone, de benefic.*

Lacedæmonij, quum Smyrnæis egentibus commeatum [...] atque illi beneficium verbis attollerent, Lacedæmonij [...] interrumpentes, Nil magni eſt, inquiunt: Hæc enim [...] vnius diei prandio, nobis & iumentis detracto. Gratius [...] cium, quod extenuatur ab eo qui confert. Nam qui qu[...] tur exaggerant (qui pleriſque mos eſt) bonam gra[...] mittunt. *Plut in Lacon.*

Epaminondas cuidam egeno mandauit, vt à quodam [...] ipſius talentum peteret, petijt, & accepit. Amico percon[...] iuſſiſſet? Quoniam, inquit, ille cum vir ſit probus, inopi[...] tu verò diues es, multa de publico depeculatus. Epamin[...] pauper hac ratione ſubuenit egenti. Bonorum enim pro[...] virum bonum egere neceſſarijs. *Eraſ. l 5. apoph.*

Ageſilaus ijs qui clanculum aduerſarentur, palam [...] exhibebat negotium, ſed afficiebat vt ipſum in militiam [...] tur, atque ex his nonnullos duces exercitus ac magiſtra[...] uehebat: qui cum ſe in magiſtratu improbè & auarè ge[...] que in ius vocati periclitarentur: rurſus Ageſilaus illis [...] batur, & ab ipſis ſtabat, atque hac arte reddebat eos ex [...] hoſtibus amicos, & ad ſe reuocabat. Quibus rebus [...] tandem neminem haberet aduerſarium. Quid hac pru[...] lius, qua mederi maleuolis maluit quàm vlciſci? *Plutar[...] conicis.*

Artaxerxes, quum ſibi malum punicum inſignis ma[...] à paupere datum eſſet: Per ſolem, inquit, ciuitatem ex [...] guam quam celerrimè facere poſſet, ſi eius fidei credat[...] autem hominis beneficentiam, qui pro fortunæ cond[...] lit regi quod habebat, & gratum putabat. *Bruſonius lib[...] capit.* 13.

Philippus, quum Thebis obſes eſſet. Philonis Theba[...] vſus eſt, multiſque inſuper ab eo beneficijs affectus. Is qu[...] ſim à Philippo nihil muneris vellet accipere, Ne me, inq[...] pus, beneficentia ſuperatum hac laude ſpolies, quod ha[...] mine beneficijs victus fuerim. O animum imperio dig[...] chrius exiſtimauit, benefaciendo, quam potentia vincere. [...] *in apoph.*

Alexander Taxiles, vnus è numero regum Indiæ, [...] lexandro, ſic illum affatus eſt, Prouoco te, inquit, non a[...] neque ad bellum, ſed ad aliud certaminis genus. Si infer[...] bis accipe beneficium: ſin ſuperior, nobis benefacito. C[...] der: atqui, inquit, ob hoc ipſum inter nos certandum e[...] faciendo ſuperet alterum. Et humaniſſimè complexus [...] ſolum non ſpoliauit ditione, ſed auxit etiam. *Plut in apoph.*

Alphonſus rex audiens ab amicis, fruſtra in Aluarum, [...] parum gratum, tam infinita beneficia collata eſſe: dixiſſe [...] genti beneficio non niſi ingenti ingratitudine ſatisfieri, [...] ea plures quidem eſſe qui darent: ſed qui dare ſcirent, e[...] cos. At non ob id pigrius dandum, aut benefaciendum [...] *lib.2. de rebus geſtis Alphonſi.*

Idem, quum intellexiſſet quoſdam eſſe qui acceptis be[...] planè ingrati eſſent, inquit: ingratos nequaquam effe[...] minus ipſe & humanus & beneficus perſtaret. Innuit au[...] quam prudentis eſſe, ita moueri malorum ingratitudi[...] nos nil beneficiorum porro conferat. *Pan. l.1. de Alph. reb[...]*

Idem, ſuppliciter à Ioannæ Neapolitanorum reginæ, [...] pe deſtitutæ, oratoribus vt contra Martinum V. Ponti[...] eam indignam, quæ regnum eccleſiæ Romanæ feuda[...] neret, iudicarat, & Ludouicum Andegauenſem Siciliæ re[...] clarauerat) auxilium ferret, rogatus, diſſuadentibus con[...] qui durum & perquam anceps fore bellum dictitarent: [...] Herculem etiam non rogatum laborantibus ſubuenire [...]

…igitur eſſe, vt ipſe quoque fœminæ afflictæ, & tanto-… opem ferret. *Pan. lib. 1. de rebus geſtis Alphonſi.*

…*ſianus*, admonitus ab amicis, vt caueret à Meio Pompo-… de hoc rumor increbuerat, fore vt aliquando regnaret: … ſibi non metuit ab illo, ſed & conſulem fecit. Id admi-… amicis: Erit, inquit, olim memor tanti beneficij. *Eraſm. … 8. apoph.*

Fabricius, quum bellaret contra Pyrrhum regem, medicus Pyr-… ad Fabricium, ſe regem veneno necaturum, id autem ne … admonuit Pyrrhum vt ſibi caueret. Pyrrhus, ne fruſtra hoc … accepiſſe videretur, Fabricij captiuos gratis remiſit, Fa-… recipere noluit, ſed parem captiuorum numerum et-… mercedem proditi veneni accipere diceretur. *Plut. in … Rom. apoph.*

❡ Hieroglyphica.

… beneuolum hominem per *Aſcolopaca*, quam *Gallina-* … appellant, pictam intelligant: quod auium nullam … erga hominem ſtudio affici compertum ſit. Magnitudo … quanta Gallinæ eſt, roſtrum longum, Attagenæ color. *Pier. … pag. 125. A.*

❡ Apologi.

Cerua & Vitis.

Cum fugeret cerua inſequentes venatores, occuluit ſe ſub vite, … autem paululum prætergreſſis, quod putaret ſe cerua … tuto, ſecura animi carpere pampinos & mandere cœpit. … motus atque ſtrepitus venatores conuertit. Atque illi, … arbitrati ſub vite beſtiam aliquam latere, accurrunt, … ceruam iaculis configunt. Quæ moriens: Meritò, inquit, … euenit, quæ violare non dubitarim ſeruatricem meam. … fabula, vltionem numinis non effugere eos, qui pro bene-… facta rependant. *Ioach. Camer. lib. fab. pag. 100.*

Canis ſenex.

… & laudabili opera canis perſtrenui vſus aliquantiſper ve-… Deficientibus autem iam viribus, & debilitatis mem-… nihilo ſecius ille tamen ab hoc alacritatem & curſus priſtinos … & verbis atq; verberibus ceſſantem vrgebat. Cui canis: … oblitus meritorum meorum, ita in me ſæuus es: Neq; … poteſt quicquam, quod benefecerim, cum facere poſſe de-…

… reprehendit hominum prauitatem, in beneficijs obliui-… Dicitque idem, quod verſus Homericus:

Οὐκ ἐστι χάρις μετόπισθεν εὐεργέων, id eſt,

Benefacti gratia rara eſt.

Ioach. Camer. lib. fabul.

Luporum & Ouium pax.

Cum lupis bellum gerebant oues, atque illis adiutæ auxilio ca-… ſemper pares, ſæpe etiam ſuperiores erant. Lupi, victoria de-… ad oues legatos mittunt, qui pacem petant. Conditiones fe-… canes lupis vt obſides darentur ab ouibus, ipſę catulos lu-… acciperent. Cum de omnibus conueniſſet pax iuriſiurandi … confirmatur. Paulo poſt ſecuris ouibus, cum fortè vlularent … luporum, illi in miſeras & deſtitutas omni ope, quaſi violato-… qui iniuria obſides acceptos affeciſſent, irruunt, & ita vt … illas rapiunt atque vorant.

… fabula, vt eos, à quibus defendi nos ſciamus, diligenter … velimus. *Ioach. Camer. lib. fab.*

Canis & Cocus.

… domo quadam ingens conuiuium apparabatur. Inuitat igi-… domeſticus externum, ſecum vt epuletur. Deductus ex … culinam, videt omnium rerum ad victum neceſſariarum … adeſſe copiam, magnas etiam vbique lautitias animad-… gaudio plenus: Papæ! quàm opiparè, inquit, hîc nunc … : tanto ſcilicet me cibo ingurgitare potero, vt ſaturitas … etiam duratura eſſe videatur. Hæc ille ſecum lætus mur-… caudam quaſi adulans coquo quaſſat, ille vt ab externo … arreptum de feneſtra proijcit in viam. Qui cum clamore … aufugiens, habuit obuium ſibi notum alterum canem. … qui fuiſſe eum inuitatum foras ſciret, quomodo acce-… interrogat. Cui alter: Ita inquit, multum potaui, vt ebrius … iterim ignorem.

Fabula docet, fidem non habendam ijs, qui de aliorum facultati-… beneficos ſe futuros eſſe polliceantur. *Ioach. Cam. lib. fab.*

Vide Amor proximi, Liberalitas.

Beneuolentia.

❡ Definitio et Etymol.

Beneuolentia, Græce, εὔνοια, ας, ἡ, εὐνοϊκὸς, οῦ, ὁ, beneuolus dicitur. Et eſt bonorum erga proximum voluntas. Cuius oppoſita ſunt odium & inuidia. *Plutarch. libello de inuidia & odio.*

Beneuolentia dicitur εὔνοια, id eſt, bona voluntas. Ita & maleuolentia dicitur κακόνοια, ας, ἡ, quaſi mala voluntas: & κακόνους, ου, ὁ, maleuolus.

Hebr. *Chepheths*, à verbo *Chapheths*, voluptatem habuit, voluit, amore complexus eſt. Hinc Gręc. ἀσπάζω, amo, amplector, bene cupio: ἀβίσσω, cupio, deſidero.

Quid inter φιλίαν & εὔνοιαν interſit, diſputat *Ariſt. lib. 7. Ethic. c. 2.* *Cic. libr. 2. offic.* vbi de vtilitate cum eius ſpeciebus diſputat, latè beneuolentiæ cauſas proſequitur: oſtendens illas aut eſſe beneuolentiam, aut honorem, aut metum, aut expectationem beneficij, aut pretium & mercedem.

❡ Biblici Loci.

Beneuolentia, Græcis εὐδοκία, pro Dei beneplacito. *Luc. 2. 14.* pro gratuito & infinito Dei in electos amore, *Epheſ. 1. v. 5. 9.* pro mutua hominum inter ſe amicitia, qua fit vt alij aliorum commodis ſtudeant, *Rom. 10.* pro charitate, qua homines Deum diligunt. *Philip. 1. v. 15.*

❡ Poeticæ Sententiæ.

Hippolyt.

Par odio importuna beneuolentia.

Phæd.

Cum nocet amicus, nihil ab hoſte diſcrepat.

Horat. in Epiſt.

Nil moror officium, quod me grauat.

❡ Sententiæ Philosophicæ

De beneuolentia autem, quam quiſque habeat erga nos, primum illud eſt in officio, vt ei plurimum tribuamus, à quo plurimum diligimur. Sed beneuolentiam non adoleſcentulorum more, ardore quodam amoris, ſed ſtabilitate potius, & conſtantia iudicemus. *Cic. 1. de offic.*

Sæpè nihil intereſt inter amicorum munera, & hoſtium vota. Quicquid illi accidere optant, in id horum intempeſtiua indulgentia impellit atque inſtruit. Quid autem turpius, quàm quod euenit frequentiſſimè, vt nihil interſit inter odium & beneuolentiam. *Sen. lib. 2. de beneficijs.*

Amantes ſuorum beneuolentia decipiuntur. *Polybius lib. 1.*

Memento igitur, neceſſaria eſſe ad res agendas hominum beneuolentiam: auſteritas verò ſolitudinem amicorum parit. *Plut. Dionyſ. Epiſt. 4.*

Beneuolentia in principes veluti parentes, nos affectos eſſe decet, obedientes, ac venerantes ipſos. Qui aliter ſenſerit, mali conſilij pœnam dabit dæmonibus, qui indigetes & patroni ciuitatis ſunt. Nam etiam principes, patroni & domini ſunt ciuitatis. *Charondas.*

Manſuetudine potius & beneficentia, quàm timore elicienda eſt beneuolentia. *Plutarch.*

❡ Apophthegmata.

Antigonus, amicis ſuadentibus, vt ſi Athenas caperet, validis illam præſidijs communiret, ne quando deficeret: reſpondit ſe ſemper in ea fuiſſe opinione, vt crederet nullum eſſe regni præſidium firmius, quàm ciuium beneuolentiam. *Eraſ. 4. apoph.*

Alexander, quum beneuolentiam ciuium ſibi conciliare cuperet, largitionibus eos corrupit. Verùm cùm hoc audiret pater Philippus: Quæ te, inquit, ratio in iſtam ſpem induxit, fili, vt eos putes tibi fore fideles, quos tibi coemis pecunia. *Plut. in apoph.*

Plutarchus, manſuetudine potius & beneficentia, quàm timore elicienda eſt beneuolentia. *de amicit. apud Stob. ſerm. 46.*

Socrates veſtes (inquit) corporis inconcinnitatem, beneuolentia verò peccatum obtegit. *Stob.*

Alphonſus rex, quum argueretur, quod pro more nullis ſtipatus armis, ſolus obambularet, regiæ maieſtatis immemor: reſpondit, non opus eſſe vt is ſibi timeat, qui ciuium ſuorum beneuolentiam ſatis perſpectam habeat. *Pan. lib. 2. de Alex. reb. geſtis.*

❡ Similitudines.

Laurentij Iuſtiniani patriarchæ, Quemadmodum materialis ignis incendium pedetentim, niſi vnde nutriri valeat, frequenter ſuperadijciatur minuitur: Ita & mutuus mortalium amor, ſi non crebris beneuolentiæ exerceatur officijs. *In ſerm. de Chriſti corpore, ſeu de Euchariſtia.*

Plutarchi, vt fluuius in multos diductus riuos, fluit tenuis ac languidus: Sic beneuolentia in multos diſtracta langueſcit: & euaneſcit. *In Moralibus.*

Vt animantia quæ vnicum pariunt fœtum, vehementius amant: Sic erga vnum ardentior eſt beneuolentia. *In Moralib.*

Quemadmodum adamas aduerſus omnia inuictus hircino ſanguine, coque calido, ac recenti maceratur, malleo frangitur. Ita quædam ingenia nulla vi peruincas, blanditia emollienda ſunt. *Plin. lib. 37. c. 4.*

Quædam gemmæ aceto maceratæ niteſcunt, pleræque melle decoctæ: ita quoſdam meliores reddit acris obiurgatio, quoſdam admonitio blandior.

Quemadmodum quod in teſſeris cecidit, id arte & ratione quam

poteſt

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

tibus, *Prouerbiorum* 11.25. Benedicere ſibi ipſi, pro ſibi applaudere & gratificari, *Deut* 29.19. *Pſal.* 49.19. *Eſaiæ* 65.16. Benedicere calici, pro ſanctificare & conſecrare, 1. *Cor.* 10.16. Benedicere, pro bene precari, *Geneſ.* 47. *verſi.* 7.10. 1. *Samuel.* 25.14. 2. *Sam.* 13.25. 1. *Regum.* 1.47. 2. *Regum* 10.15. *Matth.* 5.44 *Rom.* 12.14. 1. *Petri* 3.9. Pio execrari ſeu maledicere per antiphraſim, 1. *Reg.* 21. *v.* 10.13. *Iob.* 1. *Ver.* 5.11. & 2. *v* 5.9. pro creſcendi facultatem dare, *Geneſ.* 1. *v.* 22.28. & 9.1. & 12.2. & 17.20. & 24.35. & 26.12. & 28.3. pro, laudare & extollere, *Matth.* 21.9. *Marc.* 11.9. Dicuntur enim homines Deo benedicere, cum eius laudes prædicant: contra vero, Deus benedicit hominibus, cum illos beat.

Benedictio, pro munere, oblatione, ſeu dono & beneficentia, (nam Benedicendi verbum non ſolum bene precari, ſed etiam beneficium conferre ſignificat) *Geneſis* 33.11. *Ioſuæ* 15.19. & 22.7. *Iudicum* 1.15. 1. *Samuelis* 25.27. & 30.26. 2. *Regum* 5.15. 2. *Corinth.* 9.5. pro felicitate, *Deuter.* 11.26. *Pſalm.* 24.5. *Prouerb.* 24.25. *Eſ.* 19.24. pro bonis à Deo receptis, *Deuter.* 12.15. & 16. *v.* 10.17. & 3 . *verſ.* 1.19. *Ioel* 2.14. *Mal.* 2.2. & 3.10. pro adoptionis beneficio, *Galat.* 3.14. Benedictionem iubere, pro benedicere, *Leu.* 25.21. *Deut.* 28.8. *Pſal.* 133.3. Benedictionem eſſe, pro laudare, *Geneſ.* 12.2. *Zachar.* 8.13. *Pſal.* 37.26. Benedictionem facere cum aliquo, id eſt, conditiones quas proponit recipere, *Eſaiæ* 36.16. Benedictio Dei, pro eius fauore, *Pſalm* 3.9. *Prouerb.* 10. *v.* 6.22. *Eſaiæ* 44.3. Benedictio Dei ſemper neceſſaria, 1. *Timoth.* 6.17. 1. *Petri* 3.9. Benedictio Dei erga timentes ſe, *Exodi* 23.25. *Leuit.* 25.21. *Deut.* 7.13. & 11.27. & 15. *Ver.* 5.9. & 28. *ver.* 1.2.3. 1. *Paral.* 17.27. 2. *Paral.* 31.10. 1. *Eſd.* 8.22. *Pſalm.* 24.5. & 29.11. & 34.9. & 128. *ver.* 5.6. & 132.16. & 133.3. *Prouer* 3.33. & 10.6. *Eſai.* 61.9. *Ierem.* 31.12. *Malach.* 3.10. Benedictio Dei erga piorum amicos, *Geneſ.* 12.3. & 30.27. erga beneficos, *Prouerb.* 3. *verſi.* 9.10. & 22.9. 2. *Corinth.* 9.10. *Galat.* 6. *verſic.* 7.8. erga proprio labore victum ſibi comparantes, *Prouerb.* 6.11. Benedictio Dei quam efficax, 1. *Paral.* 17.27. *Prou.* 10.22.

¶ Sententiae Biblicae.

Per memetipſum iuraui, dicit Dominus, quia feciſti hanc rem, & non peperciſti filio tuo vnigenito, benedicam tibi. *Gen.* 22.

Et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, eo quod obedierit Abraham voci meæ, & cuſtodierit præcepta mea, & ceremonias legesque ſeruauerit. *ibid.* 26.

Benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum propter ſeruum meum Abraham. *ibid.*

Quoniam tu benedices iuſto. *Pſal.* 5.

Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam. Hic accipiet benedictionem à Domino. 23.

Benedictio Domini ſuper caput iuſti: os autem impiorum operit iniquitas. *Prou.* 10.

Qui vigilauerint ad illum, inuenient benedictionem. *Eccleſiaſtic.* 32.

Deus iuſtos in finali benedicet iudicio.

Tunc dicet Rex his, qui à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. *Matth.* 25.

Igitur qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham. *Galat.* 3.

In ſingulos vtiliter.

Habitacula iuſtorum benedicentur. *Prou.* 3.

Benedictio Dei in mercedem iuſti feſtinat. *Eccleſ.* 11.

Benedictio illius quaſi fluuius inundabit. 39.

Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit vos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto. *Epheſ.* 1.

Benedicere debet homo Deum ex animo.

Et nunc in omni corde & ore collaudate & benedicite nomen Domini. *Eccl.* 39.

Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius. *Pſal.* 102.

Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius. *ibid.*

Humiliter.

Benedicite Deum cœli, & coram omnibus virtutibus, quia fecit nobiscum miſericordiam. *Tob.* 11.

Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. *Iob.* 1.

Benedicta gloria Domini de loco ſancto ſuo. *Ezech.* 3.

Perſeueranter.

Omni tempore benedic Domino. *Tob.* 4.

Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. *Pſal.* 33.

Benedicentes Dominum exaltate illum, quantum poteſtis: maior eſt enim omni laude. *Eccl.* 43.

Exaltantes illum replebimini virtute. Qui videbit eum & narrabit, & magnificabit eum, ſicut eſt ab initio. *idem.*

¶ Exempla Biblica.

Benedictionis diuinæ efficaciæ *exempla.* Erga [illegible] ras, *Geneſ.* 1.22. virum & fœminam, *Verſic.* 28. diem [illegible] *Exodi* 20.11. genus humanum, *Geneſ.* 5.2. Noe & [illegible] 1. Abrahamum, 12.2. & 22.17. & 24.1. *Eſaiæ* 51.2. [illegible] Saram, *Geneſis* 17.16. Iſmaelem, *Verſiculo* 20. Iſaac [illegible] & 26. *Verſic.* 3.12.24. Iacobum, 28. *Verſic.* 13.14. & 32 [illegible] 48.3. Laban, *Geneſ.* 30. *Verſi.* 27.30. Domum Putiphar[illegible] phum. 49.25. Iſraelitas, *Exod.* 20.24. & 23.25. *Num.* [illegible] 7. & 7.13. & 12.7. & 15. *Verſi.* 4.6. & 16.10. & 23 [illegible] 10. Samſonem, *Iudicum*, 13.24. Obed Edom. 2. *Samuel* [illegible] *ralip.* 13.14. & 26.5. Iſabes, 2. *Samuelis* 2. *Verſic.* 5.6. [illegible] Iob, *Iob.* 1.10. & 42.12. Iudith. *Iudith.* 13. *Verſic.* 23.24 [illegible] 3.9. & 5.13. & 29.11. & 67.1. & 107.38. & 109.28. & [illegible] 13.16. & 128.5. *Eſaiæ* 19.25. & 61.9. *Ierem.* 31.23. *Matth.* [illegible] 50. *Epheſ.* 1.3.

Benedictionis, qua homo homini benedicit, exem[illegible] ſedech Abrahamo, *Geneſis* 14.19. *Hebr.* 7. *Verſic.* 6.[illegible] *Geneſis* 27. *Verſic.* 4.25. & 28.1. Iſaac Eſauo, *Geneſ.* [illegible] Laban filiis & filiabus, 31.55. Iacob Pharaoni, 47.[illegible] & Manaſſe filiis Ioſeph, 48. *Ver.* 9.15. Filiis ſuis om[illegible] ribus benedictionibus, 49. *Verſi.* 1.2. &c. Moſes & Aa[illegible] *Leuitici* 9.23. *Numer.* 6. *ver.* 23.24. Balaam Iſraeli, [illegible] 24.9. Moyſes Iſraelitis, *Deuter.* 33. *Ver.* 1.2. Ioſue Iſra[illegible] 33. Calebo, 14.13. Rubenitis, Gaditis, & dimidiæ tri[illegible] 22. *verſic.* 6.7. Debora ac Barac Iaeli, *Iudicum* 5.24. [illegible] *Ruth* 2. *Verſic.* 4.20. Booz Ruth, *Ruth.* 3.10. Eli Elcan[illegible] *Samuel* 2.20. Saul Ziphæis, 23.21. Dauid Abigail[illegible] tis, 2. *Samuelis* 2.5. Abſalom. 13.25. Barzellai, 19.39. [illegible] *ralip.* 16. *verſic.* 2.3. Ioab Dauidi, 2. *Samuelis* 14.22. Se[illegible] uidi, 1. *Regum* 1.47. Salomon Eccleſiæ Iſrael, 8.55. [illegible] moni. *Verſi.* 66. Iehu Ionadabo, 2. *Regum* 10.15. Le[illegible] *Paralip.* 3 . 27. Raguel Tobiæ, & Saræ filiæ, *Tobi.* [illegible] Tobiæ, 9.9. Ozias Iudith, *Iudith.* 13.23. Achior Iudit[illegible] chim & Leuitæ. *Iudith.* 15.11. Eliſabeth Mariæ, *Luc.* 1.4[illegible] ſepho & Mariæ, 2.34.

Benedictionis: qua homo Deo benedicit, *exempla* [illegible] 9.26. Melchiſedech, 14.20. Seruus Abrahæ, 24.27. Iethro [illegible] Barac & Debora, *Iudicum* 5.2. Mulieres, *Ruth.* 4.14. [illegible] 25. *verſicul.* 32.39. 2. *Sam.* 22.47. Achimaas, 2. *Samuel.* [illegible] *Regum.* 1.48. 1. *Paralip.* 39.10. Hiram, 1. *Regum* 5.7. 2. *Paral.* [illegible] lomon, 1. *Regum* 8.15. Aſaph, 1. *Paralip.* 16.36. Eſdras [illegible] *Nehem* 8.6. Leuitæ, 9.5. Fratres in Babylonia, 5. *Eſdr.* [illegible] dores, Leuitæ, & omnis populus, 5.60. Eſdras, 8.28. & [illegible] *biæ* 3. *ver.* 12.13. Tobias ſenior, 4.6. Raguel & Anna [illegible] baelus, 9.8. Tobias, 11. *v.* 16.17. & 13.12. Iob, *Iob.* 1.21. Dau[illegible] 7. & 18.47. & 26.12. & 28.6. & 31.22. & 34.1. & 41.14. & [illegible] & 66.8. & 72. *Ver* 17.18.19. & 51. & 103. *Ver.* 1.2. & 104. [illegible] *ver.* 1.2. & 119.12. & 124.6. & 135. *Ver.* 19.20.21. & 14[illegible] Syrach. *Eccl.* 51.17. Daniel, *Dan.* 2.20. Sadrach. Miſach [illegible] 3.26. Azarias. *ver.* 52. Nabuchdonoſor, *Ver.* 95. populus [illegible] Machabæus, & populus Iudaicus. 1. *Machabæor.* 4.10. [illegible] 1.17. Turba, *Matth.* 21.15. *Luca* 19.38. Zacharias, *Luc.* 1. [illegible] 2.28. Apoſtoli, 24.53. Paulus, *Rom.* 9.5. 2. *Corinth.* 1.3. [illegible] trus. 1. *Pet.* 1.3.

Benedictionem, qua creaturæ conſecrantur & ſa[illegible] vt Sacerdotum, veſtium, altarium, templorum, cœm[illegible] luſtralis, campanæ, ſalis, &c. conſecratio ſtabilitur [illegible] & 29. *Verſi.* 6.27. *Leuit.* 21.10. 22.2. & 27. *ver.* 28.29.30. [illegible] & 31.6. *Ioſ.* 6.24. *Iud.* 17.3. 1. *Sam.* 21.5. 1. *Paralip.* 18.11. [illegible] *Tim.* 4.5.

Beneficentia & Beneficium.

¶ Definitio: et Etymol[illegible]

BEneficentia, Græce εὐεργεσία, ας, ἡ, dicitur. Et eſt [illegible] citiæ vel charitatis actus, ſecundum rationem [illegible] ſicut beneuolentia eſt actus interior præſuppo[illegible] centia.

Beneficentia, à benefacio, Benignitas, liberalitas, [illegible] collatio. *Cicero, de nat. Deor. l.* 1. Quid eſt melius [illegible] bonitate vel beneficentia? Gr. εὐεργεσία: Beneficus, [illegible] beneficium præſtat, εὐεργέτης. Hebr. Beneficentia Na[illegible] bo *Nadab*, munificum & ſpontaneum fecit, promp[illegible] neum reddidit, libere inſumpſit, ſumptus liberales fec[illegible] tionem habet cum *Nadaph*, impulit, propulit: ille enim [illegible] nificus, quem animus ſuus impellit ad liberalitatem. [illegible] tatheſin literarum, δαπανάω, inſumo, expendo, libera[illegible] *Deſpendre.*

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

...ium, Hebr. *Cheſedh*, pietas, miſericordia, charitatis affe... beneficium. Oſe. 6. 6. Geneſ. 32. 11. *Chaſidha* vocatur Ci... benefica, à στοργῇ naturali amore & charitate quadã mirifi... parentes, quos ſenectute confectos humeris geſtare dicitur. ... Pſal. 104. 17. Ier. 8. 7. *Chaſidh*, ſacer, pius, beneficus, miſeri... Vtraque vox fluit à verbo *Chiſſed*, ſacrauit, conſecrauit, quod ... mediæ ſignificationis, vt ſacer apud Latinos. Hinc Græci pro π ... parunt ἁγιζομαι, ἁγίζω, conſecro, ſacro, Beneficium apud ... pro iure quodam præcipuo alicui conceſſo, quod & priuile... ...dicitur.

Beneficentia eſt, qua mitis animus ad cuiuis benefaciendum, ... commouetur. Contrarium eius eſt Maleuo... Vel, eſt exterior amicitiæ vel charitatis actus, ſecundum ra... communem.

Beneficium Græce εὐεργέτημα, ατος, τὸ, εὐεργέτης, ου, ὁ, beneficus di... Eſt autem beneficium quædam beneuola actio, gaudium tri... *In lib. feud. c. 1. ex quib. cau. feu. & Pa. in c. Vnic. de ... ad audientiam. de præſcr.*

... æſtimationem accipientis & non dantis eſſe, oſtendit ... Ariſt. Æſtimationem autem iſtam faciendam non ali... ex vtilitate accipientis, ab eodem diſputatum eſt *libr. 8.* ... *& lib. 9. c.* 1. de beneficiorum æſtimatione verba faciens: ... (inquit) τοσούτου τιμᾶν, ὅσου ἔχοντι φαίνεται ἄξιον, ἀλλ᾽ ὅσου ... Accipientis officium proprium oſtendit *Ariſt. libr.* ... autem *eod. lib. c. 7.*

Beneficium eſt beneuola actio tribuens captansque gaudium ... quod agit. *Aug. de definit.*

¶ Diviſio.

... *Electionem ſolam ſine ſpe ἀντιδόσεως.*

... Spem { *Vtilitatis,* / *Voluptatis,* } *& iſtis ex dignitate ſiue κατ᾽ ἀξίαν reddendum beneficium.*

¶ Loci Biblici.

...ficentia in pauperes commendatur. *Exod.* 13. 11. *Leuit.* 19. ... 8. *Pſalm.* 112. *Verſ.* 5. 6. 7. *Prouerb.* 3. *v.* 9. 27. *&* 11. *ver.* 11. 15. ... *verſ.* 21. 13. *Eſa.* 58. *verſ.* 7. 10. *Dan.* 4. 24. *Matth.* 10. 42. *&* 19. 21. ... 34. 35. *Marc.* 9. 41. *&* 10. 21. *Luc.* 18. 22. *&* 11. 41. *&* 12. 33. ... 14. *&* 16. 9. *Galat.* 6. *V.* 9. 10. *Philip.* 4. 14. *Epheſ.* 1. 15. ... *Tim.* 6. 18. *Tit.* 3. 1. *Hebr.* 13. 16. *Iac.* 1. 27. *&* 2. 13. 1. *Ioan* 3. *Verſ.*

...ficentia erga inimicos colenda, *Prouerb.* 25. 21. *Rom.* 12. 20. ...ntia erga omnes communis, *Matth.* 5. 44. *Roman.* 12. 20. ... 1. *Theſſ.* 5. 15. 2. Theſſ. 3. 12. Beneficentiæ bona, *Prouerb.* ... 22. *verſicul.* 9. 10. *&* 28. 27. *Matth.* 6. 4. *Luc.* 11. 41. 2. *Corinth.*

¶ Sententiae Patrvm.

... Dei oculos non eſt vacua manus à munere, ſi arca cordis ... bona voluntate. *Aug. hom. in Ioan.*

...um eſt, quod nec tibi, ne alteri noceat. *Greg. in hom.*

... inuitus benefacit, etiamſi bonum eſt, quod facit. *de ſerm.*

... virtus menſuram gratiæ: nec contenta referre, quod acce... vult cumulare, quod ſumpſit, nec inferior ſit beneficio, li... officio. *Aug. l. 1. Conf. c. 11.*

... beneficio conferendo plus animus, quam ſenſus operatur: ma... ponderat beneuolentia, quam poſſibilitas reddendi mune... *Off.*

... principis voluntas nuda non aſſerit. Nec beneficium di... quod nulla vtilitate ſentitur. *Caſſ. 2. epiſt. 28.*

... plenum eſt, peregrinam gentem publicis beneficiis obli... & non tantum compatriotas ad ſubſtantiæ lucra admittere, ... ipſos quoque aduenas inuitare. *lib. 5. epiſt. 9.*

... & omnino inutiles elegantioribus beneficiis & officiis ..., diuitiæ accumulantur diuitibus, nec eſt qui reſpiciat ... & mendicum. Eliſæus vaſa vacua implebat, & deficienti... dedit. Hodie vero contemnuntur vaſa vacua, & plena ...: ligna in ſyluas, & aquæ in maria deferuntur, arenti ... ſubtrahitur, & flumina, quæ non indigent, irrigantur. *... in quodam ſerm.*

Beneficia Dei omnibus horis conſideranda ſunt. *Chryſ. in Gen.*

... Beneficiorum Dei memoria ſufficiens eſt ad virtutum laborem.

... Officiorum aſſiduitate hoſtes conciliandi ſunt. *hom. 56.*

... Benefacere homini eſt, beneficium magnum apud Deum depo... *hom. 17.*

... Benefacta non ſunt reuelanda, niſi cogat neceſſitas. *ibid. de la.*

¶ Poeticæ Sententiæ.

Martial. 5.

Quæ mihi præſtiteris, memini, ſemperq́ue tenebo
Cur igitur taceo, Poſthume, tu loqueris?
Incipio quoties alicui tua dona referre:
Protinus exclamat, dixerat ipſe mihi.
Non belle quædam faciunt duo: ſufficit: vnus
Huic operi, ſi vis vt loquar, ipſe tace.
Crede mihi, quamuis ingentia, Poſthume, dones,
Auctoris pereunt garrulitate ſui.

Chilon per Auſon.

Tu bene ſi quid facias, non meminiſſe fas eſt.

Cleobulus.

Τοὺς ἀγαθοὺς ἀγαθῷ ποίει.
Bonos beneficio affice.

Lucianus.

ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι. ἢν δὲ βραδύνῃ,
πᾶσα χάρις κενή, μηδὲ λέγοιτο χάρις.
Celeres gratiæ dulciores: ſi autem tardauerit,
Omnis gratia vana, neq́ue dicetur gratia.

Auſonius ita vertit:

Gratia quæ tarda eſt, ingrata eſt: gratia namq́ue
Cum fieri properat, gratia grata magis.

Idem aliter.

Si bene quid facias, facias cito: nam cito factum
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Phocylides.

Μὴ κακὸν εὖ ἔρξῃς, σπείρειν ἴσον ἔσ᾽ ἐνὶ πόντῳ. id eſt,
Noli in malum virum beneficium conferre, eſt ac ſi in mari ſeminet.

Terent. in Andr.

Si tibi quid feci, aut facio, quod placet Simo:
Et id gratum fuiſſe aduerſum te, habeo gratiam.
Sed hoc mihi moleſtum eſt. Nam iſthæc commemoratio
Quaſi exprobratio eſt immemoris beneficij.

Plaut. in Trinum.

Nullum beneficium
Eſſe duco id, quod cui facias non placet.
Malo ſi benefacias, id beneficium interit:
Bono ſi malefacias ætatem expetit.

Idem in Rud.

Quod bene fit bonis, haud perit:
Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Ter. Adelph. 23.

Abs quouis homine cum opus eſt, beneficium accipere gaudeas,
Verum enimuero id demum iuuat, ſi quem æquum eſt benefacere, is facit.

Plautus.

Ita ſunt omnes iſti noſtri ciues,
Si quid benefacias, leuior pluma gratia eſt:
Si quid peccatum eſt, plumbeas iras gerunt.

Publ. Mim.

Bis eſt gratum, quod opus eſt vltro ſi offeras,
Beneficium accipere, libertatem vendere eſt.

Idem.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit,
Beneficium ſæpe dare, docere eſt reddere.
Beneficium dignis vbi das, omnes obligas,
Beneficium qui dare neſcit, iniuſte petit.
Beneficia plura recepit, qui ſcit reddere.

Virg. 4. Æn.

Et bene apud memores veteris ſtat gratia facti.

Martialis.

Dedecus eſt ſemper ſumere nilq́ue dare.
Beneficium ſe dediſſe qui dicit petit.

Pub. Mim.

Bis dat, qui cito dat.

Euripid. in Rheſo.

Beneficium inopibus dat, qui dat celeriter.

Plaut. Capt.

At ſcire tum memento, quando hic quod voles habebis,
Nam fere maxima pars morem hunc homines habent, quod ſibi volunt,
Dum id impetrant, boni ſunt: ſed id vbi iam penes ſe habent,
Ex bonis peſſimi, & fraudulentiſſimi ſunt.

Ex Trinum. Plaut.

Bene ſi amicis feceris,
Ne pigeas feciſſe: at potius pudeat, ſi non feceris.
Amicum deſerere, & non iuuare in rebus aduerſis, pudor.

¶ Philosophicae Sententiae.

Equidem cenſeo, eum, qui beneficium accepit, oportere omni tempore meminiſſe: eum autem, qui dedit, continuo obliuiſci, ſiquidem illum oportet boni, hunc vero puſilli & liberalis hominis officium facere: nam beneficia ſua commemorare ac referre, exprobrationi fere ſimile eſt. *ex Orat. Demoſth.*

Omnes profecto mutuam gratiam recipere digni ſunt, qui in bene merendo de vobis priores partes occupant, præſertim vero, qui in extrema neceſſitate id faciunt. *ex Orat. ad Leptinem.*

Quæ eſt lex tantæ iniuſtitiæ, & inhumanitatis plena, vt eum

qui de ſuo nonnihil donauit, & rem per humanam liberalemque fecit, gratia priuet, & in calumniatorum manus coniiciat? eosq; iudiciis rationum reddendarum eorum, quæ dedit, præficiat? nulla eſt profecto. *ex Orat. de Corona.*

Qui indignum aliquem honore afficiunt, ſimplicitatis ac ſtultitiæ opinionem aliquam habent: qui vero de ſe benemeritis paria non referunt, malitiæ ſuſpicionem incurrunt. *ex Orat. ad Leptinem.*

Plures quam par eſt honorare, eſt multos ad bene merendum prouocare. *ex Orat. ad Leptinem.*

Apud omnes homines inualuit conſuetudo propter multos benemeritos, etiam de aliis quibusdam ſceleratis potius benemereri, quam propter perditos & flagitioſos auferre, quæ data fuerunt iis, qui ſine controuerſia digni ſunt beneficio *ex Orat. ad Leptinem.*

Non eſt minus regium, atq; adeo humanum, paruula accipere, quam largiri magna. Et in loco hoc confirmat exemplo Artaxerxis Perſarum regis, qui aquam à ruſtico oblatam æquiſſimo animo acceperit. *Plut. in apoph.*

Odioſum genus hominum officia exprobrantium. *Cic.*

Beneficium nec in iuuenem, nec in ſenem conferendum eſt: in hunc, quia perit, antequam gratiæ referendæ detur opportunitas: in illum, quia non meminit. *Idem.*

Ingratus, qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit: ingratus, inquam, qui diſſimulat: rurſum ingratus, qui non reddit: at omnium ingratiſſimus, qui oblitus eſt. *Idem.*

Qui largiuntur indignis ea, quæ dignis conferri debebant, tria committunt abſurda: nam & ipſi iacturam faciunt, & in bonos contumelioſi ſunt, & malos roborant, materia vitiorum ſuppeditata. *Ant. ex Max. ſerm. de benef.*

Benefactorum recordatio iucundiſſima eſt, & vtilitatum non ſere, aut minus certe. *Ariſt. l. 9. Eth.*

Quemadmodum liberi chariores ſunt matribus, quod partus ſit difficilior, & quod ſuos eſſe ſciant certius: ſic beneficiis proprium illud videtur. Accipere enim beneficium nullius eſt negotii, dare autem arduum eſt ac difficile. *ibid.*

Si ea, quæ vtenda accepimus, maiore menſura reddimus: quid beneficio prouocati facere debemus? an non imitari agros fertiles, qui multo plus adferunt, quam acceperunt: *Cic. 1. Off.*

Beneficia eo vsque læta ſunt, dum videntur exolui poſſe, vbi multum ante venere, pro gratia odium redditur. *Cornelius Tacitus lib. 4.*

Nullum eſt aliud impiorum beneficium, niſi vt commemorare poſſint, iis ſe vitam dediſſe, quibus non ademerint. *Cicero Philippic. 2.*

Liberale officium eſt, ſerere beneficium vt metere poſſis fructum. *Cic. anteq. iret in exil.*

Fidei conducit in loco debitum retribuere. Illic enim animi voluntas propenſa comprobatur, hic memoria collaudatur. *Idem.*

Si quæ beneficia ſingulis ciuibus priuatimque dantur, ea ſolent iis eſſe fructuoſa, à quibus ſunt profecta. *Idem.*

Etenim iniuriæ vlciſcendæ facilior ratio eſt, quam beneficii remunerandi, propterea quod ſuperiorem eſſe contra improbos minus eſt negotii, quam bonis exæquari. Tum etiam nec tam neceſſarium quidem eſt, male meritis, quam optime meritis, referre quid debeas: Odium vel precibus mitigari poteſt, vel temporibus Reipubl. communique vtilitate deponi, vel vetuſtate ſedari. *Cic. in orat. ad Quirit. poſt redit.*

Benemeritos quin colas, nec exorari fas eſt, neque eſt excuſatio difficultatis, neque æquum eſt tempore & die memoriam beneficii definire. *Idem.*

Sunt enim quidam minus grati, qui aliquid incommodi præſtare ſolent his, quibus obligati ſunt, vt probent affectum beneficii memorem. Horum animus ſimilis eſt prauo amore flagrantibus. Illi enim amicæ ſuæ optant exilium, vt fugientem comitentur: optant inopiam, vt magis deſideranti donent: optant morbum, vt aſſideant: & quicquid optaret inimicus, amantes vouent. Fere idem exitus eſt odii, & amoris inſani. Sed nequitia eſt, vt extrahas, emergere: euertere, vt ſuſcites: includere, vt emittas. Non enim beneficium iniuriæ finis, nec vnquam id detraxiſſe meritum eſt, quod ipſe, qui detraxit, intulerat. *Seneca de benef.*

Multum intereſt, vtrum quis beneficium nobis det ſua cauſa, an ſua & noſtra: illi qui totus ad ſe ſpectat, & nobis prodeſt, qui aliter ſibi prodeſſe non poteſt, eo mihi loco habendus videtur, quo quis pecori ſuo pabulum proſpicit, ſi me in conſortium admiſit. Si duos cogitauit, ingratus ſum, & iniuſtus: niſi gaudeo hoc illi profuiſſe, quod proderat mihi. Summæ malignitatis eſt non vocare beneficium, niſi quod dantem aliquo beneficio afficit. *Libro de benefic.*

Franciſc. Petrarch.

De beneficijs in multos collatis. Dial. XCIII.

GAVD.

Beneficia in multos contuliſſe gaudeo. R. Multos ingratos expe-
riens dolebis. G. Beneficia in multos effudi. R.
ſi accipientium animos intueare, beneficiorum
ditur. G. Multi meis beneficiis ſunt obſtricti. R.
liuione relaxabunt, alii forſan iniuriis beneficia
ſent iniuriæ, non ceſſabunt querimoniæ, quam mul
ribus queruntur ſuis? Iniquum fateor, ſed commu
tam crebræ de hoſtibus ſint querelæ. Audiſti apud
Pompeio querentem Photinum, apud Senecam
Auguſto? Quid vero te ad literas aut antiquitatem
medias contemplare: vici omnes lamentis talibus
mnis autem ingratitudinis triplex (ni fallor) cauſa
cet quæ, dum impenſa aliis beneficia ſuas ducit in
ta non adſpicit. Superbia, quæ vel ſe maioribus
præferri ſibi aliquem indignatur. Cupiditas, quæ
lenitur, ſed accenditur, & dum quærendis inhiat,
minit. Poſſem breuius totius mali cauſam
vero non huius tantum, ſed malorum omnium
tia verbi boni, opinionumque peruerſitas, hinc
nimi prodeunt, ſuperbia inprimis, & cupiditas, qui
ſequium non contumax, nulla largitas non ang
neficus fui in multos. R. Ariſtotelica quædam m
tur meminiſſe collati, accepti autem beneficii obl
tentia etſi colore non careat, apud me tamen ver
contemptor mediocrium atque humilium eſt
quæcunque egerit, magna quamuis, iudicio pl
ſunt animo maiora quædam & rariora voluenti,
ceperit, quo alteri fiat obnoxius, quamuis exigu
ralitatem amanti, atque ad excellentiam adſpiran
primum ſolui leuarique velit. De hac igitur re An
ctum probo: Beneficium, inquit, qui dedit, taceat
pit. Eleganter nempe, duo beneficentiæ ſeu vene
ſunt, hinc exprobratio largientis, hinc recipientis
mater ingratitudinis, ac beneficii nouerca. Illa ingra
rit in altero, hæc in ſe: illa quoque beneficium in
in altero, his tot malis aptiſſime illo Senecæ conſilio
Multis benefeci. R. At pluribus non feciſti, qui
temptos dolent. Eſt autem neſcio, quid vnde firm
quam beneficiorum, tenaciorque memoria. Sæpe
ciis aut nullos aut ſingulos amicos obliuioſos & tep
tem tibi multos feceris memores ac feruentes. G.
ac magna contuli. R. Sunt multi, quibus profuiſſe
quidam paruo amicum magno hoſtem beneficio
& exigui debitum, leue, retributio prona eſt, magn
bere pudet & piget reddere. & nihil eſt tertium, niſi
cui debeat qui inuitus debet. Ita dum debentem
cii, expertos dolor agitat, inter Scyllam & Charybd
ba beneficii, effectumque, vt multos qui parce atq
tuti vixiſſent, liberalitas inſignis in diſcrimen trax
inter malos impune bonum eſſe non licet, durum
cendum. Animal ingratius homine nullum eſt. G.
neficum præbui. R. Quidam ſunt benefici, nec
li, quos magnitudo ſtatus atque hominum neceſſi
giri cogit, his etiam, quos non modo non dilig
ſcunt quidem, quibus ſi ſe ob beneficia charos ſpera
fallit opinio. Nemo facile non amantem amat.
nimorum, ac reciprocus eſt amor. Munera ſæpe n
vero iudicio tribuitur: vt ergo beneficia bene colla
te, pioque animo dignis exhibita nunquam glori
ſic multa, immo vero partem maximam, ſeu hæc
accipientium culpa eſt, perdi ac proiici, nemo vſque
bitet. Et eſt facilior, breuiorque ac rectior, quam
ſtendimus, amando ſcilicet ad amorem via, qua pe
quoque ſi benefici nomen acceſſerit, clarum te
multis amabilem efficit. G. Multa & magna con
bus non quid, ſed qualiter, quove animo fiat, reſer
atque homines, & magna ſæpe inuiſa, & modica
dum præ omnibus cor attendi, & ſacrificio pauper
munere.

Si indigentiam ei optares, cuius nullum beneficium
humanum erat votum, quam inhumanius ei optas,
debes? *Seneca lib. de benefi.*

Sapiens eſt bene debere, beneficia bene ſoluere.
ſolutio eſt ipſa confeſſio. 83. *epiſt.*

Poſt malam ſegetem ſerenum eſt ſæpe: quicquid
cis ſoli ſterilitate vnius anni reſtituit vbertas. Nemo
tam in beneficiis manum, vt non ſæpe fallatur. *ibid.*

Sæpe enim hoc non potuere diuitiæ in dominum
opportune dati mille denarii. Multum enim intereſt,
ris, an ſuccurreris, an ſeruauerit illum tua liberalitas,
rit. Sæpe quod datur, exiguum eſt, quod ſequitur ex
eſt. *Ibidem.*

Errat, ſi quis beneficium accipit libentius, quam
rior eſſe debet, qui ſoluit, quam qui mutuat, & lætior

...re alieno accepti beneficij exoneratur, quàm qui obligatur.

...reddere beneficium non aliter quàm per ſpeciem iniuriæ po-... æquiſſimo animo ad honeſtum conſilium per mediam infa-...tendam. *ibidem.*

...on poteſt dari beneficium ſapienti, cui, quicquid datur, de ſuo ... Quædam amicis dantur, quædam ignotis, & plus eſt, quam-...dem datur. Si enim datur, quod à beneficio tuo noſſe incipis, ...buit auxilia, iſte ornamenta. *lib. 3. de benef.*

...Beneficium eſt, quod alienus dat: alicuius enim eſt, qui potuit ...reprehenſione ceſſare, ideo beneficium eſt, quod quis dedit, ...liceret etiam non dare. *ibidem.*

...Pœna eſt, quod non audet ab vllo beneficium accipere, quod ...audet vlli dare. *ibid.*

...In beneficio tempus, locum, perſonam quiſque obſeruet, quia ...quædam grata & ingrata ſunt. Quanto enim acce-...ſi dedamus, quod quis non habet, quam cuius copia abun-...& quod diu quærit, quam quod vbique viſurus eſt? Illa quoq; ...rant ſine honore, quæ aut illi nemo alter dedit, aut nulli alij.

¶ Apophthegmata.

...ales dicere ſolebat: Dati beneficij debere obliuiſci, accepti ...meminiſſe. Quo vituperauit eorum hominum inſaniam, ...beneficia in amicos collata non ſolum exprobrant priuatim, ...etiam coram omnibus. *Laert. lib. 1. c. 5.*

...ſpaſianus dicebat, non licere quenquam à vultu Imperato...ſum diſcedere. *Bruſ. lib. 3. c. 13.*

...inter cœnandum aliquo die recordatus, quod nõ quicquã ...ſſet: memorandam illam vocem edidit: Amici diem per-... Laudanda ſane principis beneficentia tam peculiaris, qui o-...tempus ſe perdidiſſe putabat, quo amicis benemeritis ſuum ...ſtitiſſet officium. *Suet.*

...exander Seuerus deſcriptum habebat, quid cui præſtitiſſet, ...aut minimum petijſſent, eos appellabat, dicens: Quid eſt, ...il petis? an me tibi vis fieri debitorem? pete, ne priuatus de ...aris. Agnoſcebat, principem debere rectè ſuo fungentibus ...nec æquum iudicabat, vt probè ſuo defunctus officio pri-...geret. *Ælius Lampridius.*

...rogatus, quis eſſet rex optimus? Qui, inquit, amicos, mu-...retinet, & inimicos beneficijs ambit, & ſibi conciliat. *Ma-...rm. 9. de magiſtrat.*

...agoras interrogatus, qua ratione homines dijs ſimiles habe-...nt? Reſpondit: Si veritatem amplecterentur, & cunctis be-...ent. *Aelian. lib. 12. de var. hiſt.*

...exander vrbem dono dedit cuidam, qui ſeipſum menſus, tan-...s inuidiam refugiens, dicebat, illud non conuenire fortunæ ... Non quæro, inquit, quid te accipere deceat, ſed quid me dare. *...lib. 5. de benef. c. 16.*

...rates Archelao regi roganti, vt ad ſe veniret, reſpondit, nolle ...m venire, à quo acciperet beneficia, cum reddere illi paria ...oſſet. Timuit fortaſſe, ne cogeretur accipere, quæ nollet. Ne-...m enim illi erat cum rege omnia ſua magno æſtimari volen-... *...lib. 5. de benef. c. 6.*

...eophraſtus interrogatus, quidnam vitam conſeruaret huma-... reſpondit, Beneficentia. *Stob. ſerm. 41.*

...emocritus, Homo (inquiebat) ad largiendum, quàm promit-...m promptior eſſe debet. Donum enim licet exiguum, pro-...egnum: verba autem ac magnifica promiſſa, nulli ſunt vtilia. ...

...dem, Si bene, inquit, mereri de aliquo voles, citiſſimè aliquid in ...m beneficij conferas. Mora enim ingratum redditur, & parum ...le, quicquid dederis. *Stob.*

...ius Caſſienus dicere ſolebat, ſe quorundam hominum iudi-...malle, quàm beneficium: quorundam libentius admittere ...ficium, quàm iudicium: quo dicto Seneca aſſeruit, nihil ſe ſub-...que inſignius in diſtinguendis maximè & curandis vitijs co-... Quis enim bonorum virorum iudicio & conſilio ſtare ...quam malorum cadere beneficijs? E regione, quis malorum ...m bono iudicio fidere malit, quam bonorum beneficijs, ex ...periculum tibi imminere poſſit. *Senec. de benef. l. 1. c. 1.*

Democritus, quum animaduertiſſet, quendam quibuslibet ...prolargientem, & temerè ſuppeditantem: Malè, inquit, pereas, ...Gratias virgines meretrices effeciſti. *Max. ſerm. 8.*

...exander regium eſſe affirmabat, à quibus malè audias, in eos ...pe & multum conferre. Quo innuere voluit, liberalitatem ali-...ando etiam erga indignos exercendam eſſe. *Pontan. c. 30. de Li-...ralitate, ex Plutarch.*

Fridericus Cæſar ſæpenumero dicere ſolebat, ſe ex ijs, quos extu-..., quam pauciſſimos gratos vidiſſe: idque ex muneribus ſuis ...n eſſe, vt ex fidelibus infideles fierent. *Aen. Syluius libr. 2. com-...ent. de rebus geſtis Alphonſi.*

Alphonſus rex, oblatrantibus canibus & rebellantibus, offulam ...jiciendam, dictitabat: Intelligens, maleuolos homines beneficijs vincendos eſſe. *Pontan. c. 30. de liberalitate.*

Anaxilaus interrogatus, quid eſſet in regno beatiſſimum? reſpondit, nunquam vinci beneficijs. *Phauorinus.*

Diogenes à quodam rogatus, quam ob cauſam homines mendicis darent, philoſophis verò nihil largirentur: Quia, inquit, ſe claudos & cæcos fore ſperare poſſunt, philoſophos autem minimè. *Anton. & Max. ſerm. de Beneficentia.*

Idem, quum diſcum oſſibus refertum Alexander ei dono miſiſſet: Eſt quidem, inquit, cibus Cynicus, ſed donum minimè regium. *ibidem.*

Socrates quodam tempore foro reuerſus inter amicos dixit: Emiſſem pallium, ſi nummos habuiſſem. Nihil poſtulauit, tantum verecundè admonuit egeſtatis. Mox inter amicos ambitus erat, à quo Socrates acciperet. Et tamen poſt eam vocem quiſquis properauit, vt ait Seneca. (*lib. 7. de benefic.*) ſero dedit.

Idem, ei cum multa multi offerrent, Aeſchines pauper auditor, Nihil, inquit, te dignum, quod dare tibi poſſim, inuenio, & hoc modo pauperem me eſſe ſentio. Itaque dono tibi, quod vnum habeo, Me ipſum. Hoc munus rogo, qualecunque eſt, boni conſulas, cogitesque, alios, cum multum tibi darent, plus ſibi reliquiſſe. Cui Socrates: Quid ni tu, inquit, mihi magnum munus dederis, niſi fortè paruo te æſtimas. Habebo itaque curæ, vt te meliorem tibi reddam, quàm accepi. *Senec. lib. 1. de benef.*

Diogenes quibuſdam prædicantibus eius benignitatem, qui Diogeni quiddam donarat: Quin & me, inquit Diogenes, laudatis, qui accipere merui? Plus enim eſt meruiſſe beneficium, quam dediſſe, iuxta illud Publij Mimi: Beneficium dando accepit, qui digno dedit. *Laert. lib. 6.*

Archelaus. Ab Archelao in conuiuio familiaris quidam, ſed parum humanus, petijt ſibi dari poculum. Archelaus autẽ ilico mandauit puero, vt hoc poculum daret Euripidi. Id factum admiranti poſtulatori: Tu quidem, inquit, dignus eras, qui peteres, ne acciperes, vel non petens. Significans, alteri hoc tribuiſſe regiam familiaritatem, vt auderet quiduis petere: at Euripidis boni viri pudorem hoc mereri, vt vltro ei daretur aliquid. *Plut. in apoph.*

Antigonus, Thraſillo Cynico drachmam petenti, non eſt, inquit, munus regium. Cynico ſubijciente: Talentum igitur da: At non eſt, inquit idem Antigonus, Cynicum, ſi tale munus accipias. Quo dicto vtroq; cornu poſtulatoris improbitatem repulit: & docuit interim, dignis tantum beneficium eſſe præſtandum. *Plut. in apoph.*

¶ Similitudines.

Chryſoſtomi, Quemadmodum diuitum filij ornatus gratia aureum monile geſtant in collo, nec id vnquam deponunt, veluti nobilitatis ſignum circumferentes & oſtentantes: Itidem & nos oportet ſemper beneficentia indutos eſſe, declarantes, quod filij ſumus eius, qui miſericors eſt, eius qui ſolem ſuum exoriri facit ſuper bonos ac malos. *Homil. 1. ad Philippenſes.*

Gregorij Niſſæ, Epiſcopi, Quemadmodum illi, qui in ſtultitiæ certaminibus præmia proponunt, tuba liberalitatem ſuam ſignificantes, omnibus in palæſtra decertantibus pecuniæ largitionem pollicentur atque denuntiant: Sic ipſa beneficentia omnes in miſerijs & calamitatibus poſitos ad ſe vocat, non vulnerum & plagarum præmia, ſed ærumnarum & incommodorum remedia & curationem accedentibus impertiens. Hæc eſt omnium laudatarum præſtantiſſima. Hæc eſt felicitatis comes. Hæc aſſidet Deo, & magna eſt cum ipſo neceſſitudine coniuncta. *In orat. de pauperibus amandis, & benignitate comp.*

Epicteti, Quemadmodum faces in portu ſublatæ, magna flamma in paucis cremijs excitata, nauibus per mare errabundis multum auxilij ferunt: Sic & vir egregius in vrbe periclitante paucis rebus contentus, magnis beneficijs ciues afficit. *Apud Stob. ſerm. 43.*

Quemadmodum ſol non expectat preces & præſtigias, vt exoriatur, ſed ilico fulget, ac ſalutatur ab omnibus: Ita neq; tu expectaueris plauſus, ſtrepitus & laudes, vt benefacias, ſed ſponte confer beneficia, & æquè ac ſol amaberis. *Apud Stob. ſerm. 44. de Magiſtratu.*

Senecæ, Quemadmodum acerbiſſima crudelitas eſt, quæ trahit pœnam, & miſericordiæ genus eſt, citò occidere, quia tormentum vltimum finem ſui ſecum affert: quod antecedit tempus, maxima venturi ſupplicij pars eſt: Ita maior eſt muneris gratia, quo minus diu pependit. Eſt enim bonarum etiam rerum ſollicita expectatio. *lib. 2. de benef. c. 5.*

Sicut in telis eadem ferri vis eſt, ſed in infinitum intereſt, vtrum excuſſo lacerto excutiantur, an remiſſa manu effluant. Gladius idem & ſtringit, & transforat, quam preſſo articulo venerit, refert. Idem eſt, quod datur, ſed intereſt, quomodo detur. *libr. 2. de benef. cap. 6.*

Quemadmodum pulcherrimum opus eſt, etiam inuitos nolentesque ſeruare. Ita rogantibus peſtifera largiri, blandum & affabile odium eſt. *ibid. cap. 14.*

Quomodo mundi officium eſt, circumagere rerum ordinem: quomodo ſolis loca mutare, ex quibus oriatur, in quæ cadat, & hæc ſalutaria nobis facere ſine præmio: Ita viri officium eſt inter alia, & beneficium dare. *lib. 4. cap. 13. de benef.*

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

Quemadmodum aliud in munus, aliud ipſa donatio: aliud qui nauigat, aliud ipſa nauigatio: & quamuis æger non ſit ſine morbo, non tamen idem eſt æger & morbus: Ita aliud eſt beneficium ipſum, aliud quod ad vnumquemque noſtrum beneficium peruenit. *lib.6. c.1. de benef.*

Quomodo multos fortuita ſanant, & in flumen alicui cecidiſſe frigore magno cauſa ſanitatis fuit: quomodo quorundam flagellis quartana diſcuſſa eſt, & metus repentinus animum in aliam curam auertendo ſuſpectas horas fefellit: nec ideo quicquam horum, etiam ſi ſaluti fuit, ſalutare eſt: Sic quædam nobis proſunt, dum volunt, imo, quia nolunt, non tamen ideo illis beneficium debemus. *lib.6. de benef. c.8.*

Quemadmodum in ægris, opportunitas cibi ſalutaris eſt, & aqua tempeſtiuè data remedij locum obtinuit: Ita quamuis leue & vulgare beneficium ſit, ſi præſto fuerit, ſi proximam quamque horam non perdidit, multum ſibi adijcit, gratiamque precioſi, licet lenti & diu cogitati muneris vincit. *lib.2. de benef. c.2.*

Quemadmodum ei qui voluit mihi pecuniam credere & non credidit, nihil debeo: Ita ei qui voluit mihi beneficium dare, ſed non potuit, amicus quidem ero, ſed non obligatus. *libr.6. de benef. cap.11.*

More optimorum parentum, qui maledictis ſuorum infantium arrident, non ceſſant dij beneficia congerere, de beneficiorum authore dubitantibus, ſed æquali tenore bona ſua per gentes populosque diſtribuunt, vnam potentiam ſortiti prodeſſe. Spargunt opportunis imbribus terras, maria flatu mouent, ſiderum curſu notant tempora, hyemesque æſtatesque interuentu lenioris ſpiritus molliunt, errorem labentium animarum placidi ac propitii ferunt. Imitemur illos. Demus, etiamſi multa in irritum data ſint. Demus nihilominus alijs, demus ipſis, apud quos iactura facta eſt. *lib.7. de benef. c.33.*

Plinij. Ficus non floret, cum fructus habeat dulciſſimos: Ita quidam benefaciunt, nihil pollicitantes. *lib.1. c.26.*

Thriueri. Vt calcem accenſam oleo extingues, ignem verò accendes: Ita hominem iratum beneficijs placabis, inuidum verò magis excitabis. *In apoph.*

Multam ac flatulentam aeris tempeſtatem ſæpè nimia pluuia mitigat: Sæpè etiam minimum beneficium inimicitias diſſipat. *In apoph.* 116.

Vt adamas lapis duriſſimus incude rumpitur: ſed ſanguine hircino adhibito mollitur: Ita homo quoque iracundus diſceptationibus accenditur ac diſſoluitur, beneficijs verò affectus placatur. *In apoph.*

¶ Adagia.

Perdidiſti vinum infuſa aqua. ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ. *Hom.*

Verba ſunt Polyphemi. Sic enim increpat Vlyſſem vinum aqua temperantem. In eos quadrabit, qui beneficium in aliquem conferentes incommodum aliquod adiungunt, quo dati beneficij fructus voluptasq; imminuitur.

Capra Scyria. αἲξ Σκυρία.

Conuenit in eos, qui beneficium maleficio corrumpunt, aut qui virtutes adiunctis vitijs contaminant atque obſcurant, quiue rectè inſtituta non rectè finiunt.

Panis lapidoſus. *Seneca lib.2. de benef. c.7.*

Fabius Verrucoſus appellabat beneficium ab homine duro aſperè datum, panem lapidoſum, quem eſurienti neceſſarium ſit accipere, durum & acerbum eſſe.

Ne quod beneficium collocaris in ſenem. *Eraſmus.*

In Chiliadibus, γέροντι μηδὲ ποτὲ μηδὲν χρηστὸν ποιεῖν. *Refertur nominatim prouerbij vice ab Ariſtotele in l.2. Rhetor.* χ. ὅστις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα. *id eſt, Qui conſulit, ne quis cum ſene ineat amicitiam, huic teſtimonij loco eſt prouerbium. Ne quando bene merearis de ſene. Dicitur hodieq; vulgo. Neque in ſenem, neque in puerum collocandum eſſe beneficium, propterea quod alter non refert, alter non meminit. Extat & huiuſmodi quiddam apud Diogenianum adagium:* μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντας, μηδὲ γυναῖκα, μηδὲ παῖδα, μηδὲ κύνα τινός, μηδὲ λάλον κωπηλάτην *id eſt: Ne quid beneficij colloces, neque in ſenes, neq; in mulierem, neq; in puerum, neque in canem cuiuſpiam, neque in garrulum remigem: propterea quod perire videatur, quidquid in eiuſmodi genus hominum inſumitur.*

¶ Exempla Sacra.

Beneficentiæ in pauperes exempla, Booz in Ruth, *Ruth* 2.*v*.8.14.15.16.17. Tobias in pauperes, *Tob.*1.19. Iob in pauperes, *Iob* 29.15. Samaritanus in viatorem cæſum, *Luc.*10.34.35. Zachæus in pauperes 19.8. Cornelius in pauperes, *Act.*10.2. Antiocheni infideles Iudææ 11.29. Macedonica Eccleſia in eoſdem, *Rom.*15.26. 2.*Cor.*8.2. Hebræi in pauperes, *Heb.*6.10. Gaius in fideles hoſpites, 3.*Ioan.* v.5. Beneficia facilè obliuioni traduntur. *Exempla*: Laban, *Geneſ.* 31.5. Pincerna Pharaonis, 40.v.23. Pharao, *Exod.*1.v.8. Ioas rex Iuda. 2. *Paral.*24. v.21.22.

¶ Exempla Profana.

Ludouicus XI. Francorum rex, cum precibus piorum vitæ diuturnitatem ſibi conciliari poſſe perſuaderet, ſacros ho[...] uis maximis affecit beneficijs, præſertim eos, qui vel vit[...] nia vel etiam miraculorum dono præſtarent. *Claud.* [...]

Apud Perſas rex, in principio dominatus, quod [...] ret à populo donum ferebat. *Alex.l.4. c.23.*

Porſena rex Hetruſcorum, diſcedens ab Ianiculo, ex [...] caſtra opulenta, conuecto ex propinquis ac fertilibus [...] uis commeatu, Romanis dono dedit, inopi tum vrbe [...] obſidione. *Liuius.*

Telegoras apud Naxios prædiues quiſpiam ac prapo[...] quod quotidie multa à Naxijs miſſitarentur: vulgato [...] ceptum eſt, vt venditores paruo licitantibus dicerent: [...] λοίμι τῷ Τελεγόρᾳ δοῦναι, id eſt, malim Telegoræ dare. [...] *Deipnoſophiſtarum* 8. *ex Ariſtot.*

Adrianus Imp. In balneo veteranum quempiam [...] ria, ſeſe marmoribus affricantem conſpicatus, cum [...] quot, & ſumptibus donauit. Quod reliqui veterani feli[...] videntes, cœperunt & ipſi complures ſub oculis imp[...] marmoribus affricare: vt hoc modo principis elicerent [...] tem. At ille euocatis ſenibus, iuſſit vt alius alium vici[...] rent, atque ita pueris nihil opus fore. Is iocus poſtea in [...] lam ceſſit. *Spartianus.*

[A]nacreon, quum auri talentum à Polycrate tyranno [...] alijs id diſtribuit, inquiens, Odi munus quod vigilare co[...] *ton. Max. ſermone, de benefic.*

Lacedæmonij, quum Smyrnæis egentibus commeatum [...] atque illi beneficium verbis attollerent, Lacedæmonij [...] interrumpentes, Nil magni eſt, inquiunt: Hæc enim [...] vnius diei prandio, nobis & iumentis detracto. Gratius [...] cium, quod extenuatur ab eo qui confert. Nam qui quo[...] tur exaggerant (qui pleriſque mos eſt) bonam gratiæ [...] mittunt. *Plut in Lacon.*

Epaminondas cuidam egeno mandauit, vt à quodam [...] ipſius talentum peteret, petijt, & accepit. Amico percon[...] iuſſiſſet? Quoniam, inquit, ille cum vir ſit probus, inop[...] tu verò diues es, multa de publico depeculatus. Epami[...] pauper hac ratione ſubuenit egenti. Bonorum enim pro[...] virum bonum egere neceſſarijs. *Eraſ.l.5. apoph.*

Ageſilaus ijs qui clanculum aduerſarentur, palam [...] exhibebat negotium, ſed afficiebat vt ipſum in militiam [...] tur, atque ex his nonnullos duces exercitus ac magiſtra[...] uehebat: qui cum ſe in magiſtratu improbè & auarè ge[...] que in ius vocati periclitarentur: rurſus Ageſilaus illis [...] batur, & ab ipſis ſtabat, atque hac arte reddebat eos ex [...] hoſtibus amicos, & ad ſe reuocabat. Quibus rebus [...] tandem neminem haberet aduerſarium. Quid hac pruden[...] lius, qua mederi maleuolis maluit quàm vlciſci? *Plutarchus* [...] *conicis.*

Artaxerxes, quum ſibi malum punicum inſignis m[...] à paupere datum eſſet: Per ſolem, inquit, ciuitatem ex [...] guam quam celerrimè facere poſſet, ſi eius fidei credater. [...] autem hominis beneficentiam, qui pro fortunæ condi[...] lit regi quod habebat, & gratum putabat. *Bruſonius lib.* [...] *capit.* 13.

Philippus, quum Thebis obſes eſſet. Philonis Theba[...] vſus eſt, multisque inſuper ab eo beneficijs affectus. Is qu[...] ſim à Philippo nihil muneris vellet accipere, Ne me, inqu[...] pus, beneficentia ſuperatum hac laude ſpolies, quod hact[...] mine beneficijs victus fuerim. O animum imperio dig[...] chrius exiſtimauit, benefaciendo, quam potentia vincere. [...] *in apoph.*

Alexander Taxiles, vnus è numero regum Indiæ, o[...] lexandro, ſic illum affatus eſt, Prouoco te, inquit, non a[...] neque ad bellum, ſed ad aliud certaminis genus. Si infer[...] bis accipe beneficium: ſin ſuperior, nobis benefacito. C[...] der: atqui, inquit, ob hoc ipſum inter nos certandum e[...] faciendo ſuperet alterum. Et humaniſſimè complexus [...] ſolum non ſpoliauit ditione, ſed auxit etiam. *Plut in apoph.*

Alphonſus rex audiens ab amicis, fruſtra in Aluarum, [...] parum gratum, tam infinita beneficia collata eſſe: dixiſſe [...] genti beneficio non niſi ingenti ingratitudine ſatisfieri, [...] ea plures quidem eſſe qui darent: ſed qui dare ſcirent, [...] cos. At non ob id pigrius dandum, aut benefaciendum [...] *lib.2. de rebus geſtis Alphonſi.*

Idem, quum intellexiſſet quoſdam eſſe qui acceptis be[...] planè ingrati eſſent, inquit: ingratos nequaquam effect[...] minus ipſe & humanus & beneficus perſtaret. Innuit autem [...] quam prudentis eſſe, ita moueri malorum ingratitudine, [...] nos nil beneficiorum porro conferat. *Pan.l.1. de Alph. reb.* [...]

Idem, ſuppliciter à Ioannæ Neapolitanorum reginæ, [...] pe deſtitutæ, oratoribus vt contra Martinum V. Pontif[...] eam indignam, quæ regnum eccleſiæ Romanæ feuda[...] neret, iudicarat, & Ludouicum Andegauenſem Siciliæ re[...] clarauerat) auxilium ferret, rogatus, diſſuadentibus con[...] qui durum & perquam anceps fore bellum dictitarent: [...] Herculem etiam non rogatum laborantibus ſubuenire [...]

…igitur eſſe, vt ipſe quoque fœminæ afflictæ, & tanto- … opem ferret. *Pan. lib. 1. de rebus geſtis Alphonſi.*

…ſianus, admonitus ab amicis, vt caueret à Meio Pompo- … quod de hoc rumor increbuerat, fore vt aliquando regnaret: … ſibi non metuit ab illo, ſed & conſulem fecit. Id admi- … amicis: Erit, inquit, olim memor tanti beneficij. *Eraſm. … apoph.*

Fabricius, quum bellaret contra Pyrrhum regem, medicus Pyr- … ſcripſit ad Fabricium, ſe regem veneno necaturum, id autem ne … admonuit Pyrrhum vt ſibi caueret. Pyrrhus, ne fruſtra hoc … accepiſſe videretur, Fabricij captiuos gratis remiſit, Fa- … recipere noluit, ſed parem captiuorum numerum et- … mercedem proditi veneni accipere diceretur. *Plut. in … apoph.*

❡ Hieroglyphica.

… beneuolum hominem per *Aſcolopaca*, quam *Gallina-* … appellant, pictam intelligant: quod auium nullam … erga hominem ſtudio affici compertum ſit. Magnitudo … quanta Gallinæ eſt, roſtrum longum, Attagenæ color. *Pier. … pag. 125. A.*

❡ Apologi.

Cerua & Vitis.

… fugeret cerua inſequentes venatores, occuluit ſe ſub vite, … autem paululum prætergreſſis, quod putaret ſe cerua … tuto, ſecura animi carpere pampinos & mandere cœpit. … motus atque ſtrepitus venatores conuertit. Atque illi, … arbitrati ſub vite beſtiam aliquam latere, accurrunt, … ceruam iaculis configunt. Quæ moriens: Meritò, inquit, … euenit, quæ violare non dubitarim ſeruatricem meam. … fabula, vltionem numinis non effugere eos, qui pro bene- … facta rependant. *Ioach. Camer. lib. fab. pag. 100.*

Canis ſenex.

… & laudabili opera canis perſtrenui vſus aliquantiſper ve- … Deficientibus autem iam viribus, & debilitatis mem- … nihilo ſecius ille tamen ab hoc alacritatem & curſus priſtinos … & verbis atq; verberibus ceſſantem vrgebat. Cui canis: … oblitus meritorum meorum, ita in me ſæuus es: Neq; … poteſt quicquam, quod benefecerim, cum facere poſſe de- …

… reprehendit hominum prauitatem, in beneficijs obliui- … Dicitque idem, quod verſus Homericus:

Οὐκ ἔστι χάρις μείζων τῆς εὐεργέτου, id eſt,

Benefacti gratia rara eſt.

Ioach. Camer. lib. fabul.

Luporum & Ouium pax.

Cum lupis bellum gerebant oues, atque illis adiutæ auxilio ca- … ſemper pares, ſæpe etiam ſuperiores erant. Lupi, victoria de- … ad oues legatos mittunt, qui pacem petant. Conditiones fe- … canes lupis vt obſides darentur ab ouibus, ipſę catulos lu- … acciperent. Cum de omnibus conueniſſet pax iuriſiurandi … confirmatur. Paulo poſt ſecuris ouibus, cum fortè vlularent … luporum, illi in miſeras & deſtitutas omni ope, quaſi violato- … qui iniuria obſides acceptos affeciſſent, irruunt, & ita vt … impunè illas rapiunt atque vorant.

… fabula, vt eos, à quibus defendi nos ſciamus, diligenter … ſeruemus. *Ioach. Camer. lib. fab.*

Canis & Cocus.

In domo quadam ingens conuiuium apparabatur. Inuitat igi- … domeſticus externum, ſecum vt epuletur. Deductus ex … in culinam, videt omnium rerum ad victum neceſſariarum … adeſſe copiam, magnas etiam vbique lautitias animad- … itaque gaudio plenus: Papæ! quàm opiparè, inquit, hîc nunc … epulabor: tanto ſcilicet me cibo ingurgitare potero, vt ſaturitas … etiam duratura eſſe videatur. Hæc ille ſecum lætus mur- … caudam quaſi adulans coquo quaſſat, ille vt ab externo … arreptum de feneſtra proijcit in viam. Qui cum clamore … aufugiens, habuit obuium ſibi notum alterum canem. … qui fuiſſe eum inuitatum foras ſciret, quomodo acce- … interrogat. Cui alter: Ita inquit, multum potaui, vt ebrius … iterim ignorem.

Fabula docet, fidem non habendam ijs, qui de aliorum facultati- … beneficos ſe futuros eſſe polliceantur. *Ioach. Cam. lib. fab.*

Vide Amor proximi, Liberalitas.

Beneuolentia.

❡ Definitio et Etymol.

Beneuolentia, Græce, εὔνοια, ας, ἡ, εὐνοϊκὸς, ῦ, ὁ, beneuolus di- citur. Et eſt bonorum erga proximum voluntas. Cuius oppo- ſita ſunt odium & inuidia. *Plutarch. libello de inuidia & odio.*

Beneuolentia dicitur εὔνοια, id eſt, bona voluntas. Ita & maleuo- lentia dicitur κακόνοια, ας, ἡ, quaſi mala voluntas: & κακόνους, ῦ, ὁ, male- uolus.

Hebr. *Chephets*, à verbo *Chaphets*, voluptatem habuit, voluit, amore complexus eſt. Hinc Grę́c. ἀσπάζω, amo, amplector, bene cu- pio: ἀβίσσω, cupio, deſidero.

Quid inter φιλίαν & εὔνοιαν interſit, diſputat *Ariſt. lib. 7. Ethic. c. 2. Cic. libr. 2. offic.* vbi de vtilitate cum eius ſpeciebus diſputat, latè be- neuolentiæ cauſas proſequitur: oſtendens illas aut eſſe beneuo- lentiam, aut honorem, aut metum, aut expectationem beneficij, aut pretium & mercedem.

❡ Biblici Loci.

Beneuolentia, Græcis εὐδοκία, pro Dei beneplacito. *Luc. 2:14.* pro gratuito & infinito Dei in electos amore, *Epheſ. 1. & 5. 9.* pro mutua hominum inter ſe amicitia, qua fit vt alij aliorum commodis ſtu- deant, *Rom. 10.* pro charitate, qua homines Deum diligunt. *Philip. 1. v. 15.*

❡ Poeticæ Sententiæ.

Hippolyt.

Par odio importuna beneuolentia.

Phæd.

Cum nocet amicus, nihil ab hoſte diſcrepat.

Horat. in Epiſt.

Nil moror officium, quod me grauat.

❡ Sententiæ Philosophicæ

De beneuolentia autem, quam quiſque habeat erga nos, primum illud eſt in officio, vt ei plurimum tribuamus, à quo plurimum dili- gimur. Sed beneuolentiam non adoleſcentulorum more, ardore quodam amoris, ſed ſtabilitate potius, & conſtantia iudicemus. *Cic. 1. de offic.*

Sæpè nihil intereſt inter amicorum munera, & hoſtium vota. Quicquid illi accidere optant, in id horum intempeſtiua indulgen- tia impellit atque inſtruit. Quid autem turpius, quàm quod euenit frequentiſſimè, vt nihil interſit inter odium & beneuolentiam. *Sen. lib. 2. de beneficijs.*

Amantes ſuorum beneuolentia decipiuntur. *Polybius lib. 1.*

Memento igitur, neceſſaria eſſe ad res agendas hominum bene- uolentiam: auſteritas verò ſolitudinem amicorum parit. *Plut. Dionyſ. Epiſt. 4.*

Beneuolentia in principes veluti parentes, nos affectos eſſe de- cet, obedientes, ac venerantes ipſos. Qui aliter ſenſerit, mali conſilij pœnam dabit dæmonibus, qui indigetes & patroni ciuitatis ſunt. Nam etiam principes, patroni & domini ſunt ciuitatis. *Charondas.*

Manſuetudine potius & beneficentia, quàm timore elicienda eſt beneuolentia. *Plutarch.*

❡ Apophthegmata.

Antigonus, amicis ſuadentibus, vt ſi Athenas caperet, validis il- lam præſidijs communiret, ne quando deficeret: reſpondit ſe ſem- per in ea fuiſſe opinione, vt crederet nullum eſſe regni præſidium firmius, quàm ciuium beneuolentiam. *Eraſ. 4. apoph.*

Alexander, quum beneuolentiam ciuium ſibi conciliare cupe- ret, largitionibus eos corrupit. Verùm cùm hoc audiret pater Phi- lippus: Quæ te, inquit, ratio in iſtam ſpem induxit, fili, vt eos putes tibi fore fideles, quos tibi coemis pecunia. *Plut. in apoph.*

Plutarchus, manſuetudine potius & beneficentia, quàm timore elicienda eſt beneuolentia. *de amicit. apud Stob. ſerm. 46.*

Socrates veſtes (inquit) corporis inconcinnitatem, beneuolentia verò peccatum obtegit. *Stob.*

Alphonſus rex, quum argueretur, quod pro more nullis ſtipatus armis, ſolus obambularet, regiæ maieſtatis immemor: reſpondit, non opus eſſe vt is ſibi timeat, qui ciuium ſuorum beneuolentiam ſatis perſpectam habeat. *Pan. lib. 2. de Alex. reb. geſtis.*

❡ Similitudines.

Laurentij Iuſtiniani patriarchæ, Quemadmodum materialis ignis incendium pedetentim, niſi vnde nutriri valeat, frequenter ſuperadijciatur minuitur: Ita & mutuus mortalium amor, ſi non crebris beneuolentiæ exerceatur officijs. *In ſerm. de Chriſti corpore, ſeu de Euchariſtia.*

Plutarchi, vt fluuius in multos diductus riuos, fluit tenuis ac languidus: Sic beneuolentia in multos diſtracta langueſcit: & eua- neſcit. *In Moralibus.*

Vt animantia quæ vnicum pariunt fœtum, vehementius a- mant: Sic erga vnum ardentior eſt beneuolentia. *In Moralib.*

Quemadmodum adamas aduerſus omnia inuictus hircino ſan- guine, eoque calido, ac recenti maceratur, malleo frangitur. Ita quædam ingenia nulla vi peruincas, blanditia emollienda ſunt. *Plin. lib. 37. c. 4.*

Quædam gemmæ aceto maceratæ niteſcunt, pleræque melle de- coctæ: ita quoſdam meliores reddit acris obiurgatio, quoſdam ad- monitio blandior.

Quemadmodum quod in teſſeris cecidit, id arte & ratione quam poteſt

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

potest optimè, diſponendum: Ita quod in vita accidit, in optimam vertendum partem. *Plin.37.c.12.& lib.10.cap.12.*

¶ Historica Exempla.

Philippus Alexandrum filium ſuum obiurgabat, quod largitionibus beneuolentiam Macedonum ſibi conciliaret, Quæ te, malum (inquit) ratio in iſtam ſpem induxit, vt eos tibi putes fore fideles, quos pecunia corruperis; an id agis vt Macedones te non regem ſuum, ſed creditorem putent.

Vide Amicitia, Benignitas.

Benignitas.

¶ DEFINITIO ET ETYMOL.

BENIGNITAS, Græcè ἀγαθότης, ητος, ἡ, dicitur. Et eſt habitus voluntariè benefactiuus, & ad loquendum dulciter, *ſecundum B.Thom.2.q,80.* Hebr. *Cheſedh & Nedhabah,* de quibus ſupra in voce Beneficentia & Beneficium.

Benignus Græcè χρηστὸς, ὁ, ὁ, eſt ſponte ad benefaciendum paratus & dulcis ad eloquium. *ſecundum Iſidorum lib. Etymolog.*

A bonus verò fit benignus, id eſt, liberalis, beneficus, clemens.

¶ Philosophicæ Sententiæ.

Non ita claudenda res familiaris, vt eam benignitas aperire non non poſſit? nec ita reſeranda, vt pateat omnibus. *Cicer. lib.2. de Officijs.*

Benigni oculi ſummam animi pulchritudinem comitantur: & contingit, vt qui non excandeſcit, iraſcitur, aut bile mouetur, faciem ſplendidam ſerenamque habeat. *Nicoſtratus de Nuptijs.*

¶ Apophthegmata.

Aiebat Diogenes, manus non eſſe porrigendas amicis, digitis complicatis: Innuens non ſatis eſſe, ſi comites nos præbeamus amicis, ſed comitati adiungendam benignitatem. *Plut.*

Si quando pecunijs egebat Diogenes, eas ab amicis accipiebat: at ſuggillantibus eum, quod præter philoſophi dignitatem peteret, quod eſſet mendicorum: Imò, inquit, non peto, ſed repeto. Repetimus enim mutuum aut depoſitum. *idem.*

Amicus autem egenti amico dans, non donat, ſed reddit quod debebat. Qui enim egenti amico pecuniam non ſuggerit, rem alienam detinet. *idem.*

¶ Exempla Biblica.

Benignitatis diuinæ erga homines *exempla:* Erga Abrahamum, ad quem benigniſſimè reſpondet, *Geneſ.18.v.23.26.&c.* Loth, vxorem, & filias eius, 19.15. Iacobum, quem ab Eſau, Laban & alijs benignè defendit, 48.16. Iſraelitas, quos benignè protexit, *Exod.13. v.21.22.& 14.v.21.22 & 16.v.13.14.& 17.6. Deut.29.5. Ioſ 3.v.15.16. Num.24.9.* Moſen, *Exod.33.11. Num.12.8. Deut.34.7.* Ioſuam, *Ioſ.10.12.* Gedeonem, *Iud.6.37.* Eliam, *1.Reg.17.6.* Tobiam, & filium eius, *Tob.5.v.5.& 6.7.8.11.capitib.* Ieremiam, *Ierem.7 v.15.16.* Sidrach, Miſach & Abednego, *Dan.8.v.91.* Suſannam, *Dan 13.44.* Danielem, *Dan.14.v.33.34.* Languidos & morbidos, *Matth.4.23.* Petrum, *Matth.14.31.* Mariam Magdalenam, quam Chriſtus piè defendit contra Phariſæum malè de ea cogitantem, *Luc.7.39.* contra ſororem de illa conquerentem, 10.*v.*38. contra diſcipulos, *Marc.14.3* erga filium prodigum, *Luc,15.20.* cæcum natum è ſynagoga eiectum, & à Chriſto receptum, *Ioan.9.v.35.36.* Zachæum, *Luc.19.5.&c.* Latronem, *Luc.23.v.43.* Petrum ter Chriſtum negantem, *Luc.22.v.15.* Thomam antea incredulum, *Ioan.20.28.* Paulum in ipſo perſecutionis actu conuerſum, *Actor.9.4.* Ioannem Apoſtolum multiplici reuelatione ornatum, *Apoc.17.&c.*

¶ Exempla Historica.

Antiochus, cum Hieroſolymam obſideret, Iudæis ad maximum illud feſtum celebrandum ſeptem dies petentibus, non ſolum conceſſit, verum etiam tauros auratis cornibus adornatos, magnamq; aromatum vim, ad portas vſque vrbis, cum ſolenni pompa deduci iuſſit, traditaque ſacerdotibus hoſtia, ipſe in caſtra redijt. Regis benignitatem Iudæi admirati, feſto peracto, ſe in illius fidem dederunt. *Ioſeph in Antiq.*

Veſpaſianus filius, ſuper cœnam aliquando recordatus, quod eo die nemini quicquam præſtitiſſet, memorandam illam meritoque laudatam vocem edidit: Amici, diem perdidi.

Ptolomæus Philadelphus Ægypti rex, non tantò [illegible] populorũ Rex, ſed tamen non minus benignus fuit Ptolemęus Philadelphus Ægyptius rex. Nam quod Iudæorum legem in Græciam ex Hebraica lingua transferri per Eleazarum Principem ſacerdotum curauerat, vt huius operæ gratiam interpreti ferret, vltra ingentem vim auri dono Hieroſolymorum templo datam, Iudæorum quoque gentis captiuos omnes per totam Ægyptum conquiſitos ſub prioribus Regibus bello captos (quanquam centum millium [illegible] quarent) pecuunia ſua à dominis omnes redemit, ac [illegible] nauit, vt ſine populorum iactura (quod ab omnibus [illegible]) ipſius benignitas exerceretur. Magnum profectò ben[illegible] gumentum, & Ptolemæo Rege dignum: etſi tanta res [illegible] que potentiore pluſquam ingens videri debuit. *Bapt.* [illegible] *bro 4.*

Vide Beneficentia, Liberalitas.

Bibacitas.

¶ Apophthegmata.

QVIDAM Lacon quum audiſſet quoſdam à cœna [illegible] bendum, Num, inquit, coguntur etiam ad edend[illegible] uit eos, qui cum non eſuriant, ad eſcas compell[illegible]

Ariſtippus, iactanti cuidam, quod multum biberet [illegible] retur, Quid, inquit, magni narras, quum idem faciat m[illegible]

Poſt Mutinenſem fugam, percontantibus quid agere[illegible] quidam ex familiaribus eius reſpondiſſe fertur, id qu[illegible] Nilo: bibit, & fugit. Bibacitas, propenſio ad largius b[illegible] φιλοποσία, Hebr. *Scheti,* à verbo *Schathah,* bibit ſitiens, [illegible] poculum ori. Hinc Latinum Sitio.

¶ Adagia.

Vinaria angina. οἰνάγχη.

Feſtus Pompeius indicat, ioco iactatum in eos, qui [illegible] *tur: laborare Vinaria angina.*

Maduſa. *Plautus.*

De temulentis & ebrioſis.

Καρηβαρεῦντες.

Dicuntur, qui crapula grauatum caput habent. [illegible] *temulentos & ſomnolentos.*

Ranarum more. βατράχων τρόπον.

Dicitur in eos, qui ſemper ſunt in poculis: parum [illegible] *dentes. verſus eſt apud Athenæum.*

Οἱ πίνουσι μόνον βατράχων τρόπον, οὐδὲν ἔδοντες.

Qui abſque cibo viuunt, ranarum more bibentes.

Nec Elephantus ebiberet. οὐδ᾽ ἂν ἐλέφας ἐκπίοι. *Athenæ.*

Dicitur de poculo prægrandi & ſupra modum capaci.

Κωθωνίζειν & κωθωνίζεσθαι.

Athenæus libr. 11. oſtendit, Cothonem eſſe poculi genu[illegible] *tur κωθωνίζεσθαι pro inebriari. Iactatur in largius biben*[illegible]

Calicum remiges. κυλικωνηρέται.

Dicuntur Calicum remiges, qui aſſiduè perpotarent, [illegible] *remo ducentes.*

Κυαθίζειν.

Quaſi dicas Cyathiſſare.

In eos qui parcè quidem ſed ſæpè bibentes, non grand[illegible] *ſed Cyathis ſubinde repetitis tamen inebriantur.*

Argenteus puteus. Φρέαρ ἀργυροῦν.

Dicitur de poculis argenteis prægrandibus. Et Athen[illegible] *teſtatur olim ingens poculum dici ſolitum, Puteum argen*[illegible]

Aut quinque bibe, aut tres, aut ne quatuor. ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία [illegible] μὴ τέτταρα

Præſcribit modum diluendi vini.

¶ Scriptores.

Bibaces qui, *Ælian. in Varijs Græc. fol.14.* Bibendi ratio [illegible] c.19. Græcorum in bibendo leges. de Iouis Olympij cra[illegible] heroum, & Soteris Iouis & Mercurij: quid modiperato[illegible] Deus qui intelligendus, *Calius 28.6.* Bibendi leges, *Cal.* [illegible] itiſſare, *ibidem.* De varijs bibendi conſuetudinibus apud [illegible] vbi & de diuerſorum generum calicibꝰ agitur, *Leonicen.* [illegible] Plato in libris, quos de legibus compoſuit, largiores [illegible] conuiuijs inuitatiunculis vini non inutiles eſſe exiſtima[illegible] 2. De helluonibus & bibacibus *Stephanus Niger in libro* [illegible] *vitæ luxu, quem ex Athenæo tranſtulit.* Qui benè pon[illegible] dum acceſſerint, *Calius, 28.6.* De viris claris qui vino de[illegible] *Raphael. Volater. l.32.* Vinoſitas multorum. *Ælian. in Var.* [illegible]

Plura quære ſub titulo: Ebrietas, Intemperantia.

Blaſphemia.

¶ DEFINITIO.

BLASPHEMIA Græca dictio eſt, & βλασφημία, ας, ἡ, βλάσφη[illegible] μος, ὁ, blaſphemus dicitur. Et eſt quando aliquis attribu[illegible] quod ei non conuenit, vel de eo negatur, vel detrahi[illegible] ei conuenit, *ſecundum Auguſtinum, & B.Thom ſecunda* [illegible] *queſt.13.art.4.*

Blaſphemia eſt contumelia vel conuicium in iniuriam creatoris.

Blaſphemare pro impiè loqui, *Matth.9.v.3. Marc.2.v.7. Luc.5. v.21.*

Blaſphemia, pro obtrectatione, calumnia, & ſermone, quo aliena fama læditur, *Matth.15.* 19. Blaſphemia in Spiritum Sanctum non remittitur, *Matth.12.32. Mar.3.29. Luc.12.10. Hebr.4 & 10.26.1. Ioan. 5.16. 2.Petr.2.20.* Blaſphemia damnatur, *Exod.20.7. Deut.5.11.* 1.*Tim.* 1.20. 1.*Pet.4.v.4.* Blaſphemiæ nomina. *Apoc.13.1.*

Blaſphemia eſt verbum in contumeliam Dei prolatum.

Blaſphemia eſt, per quam de Deo falſa dicuntur.

Blaſphemia eſt, cum quadam probroſa irreligioſitate conuitiorum iaculata in alterum maledictio. *Hugo de ſan. Vict.*

Blaſphemia, execratio, maledictio, vituperatio, conuitium, nocens dictum, nefaria obtrectatio, infamatio ſacrilega, famam bonam lædens. Βλάπτω, Lædo, noceo. φήμη, famam. Βλασφημέω, famam lædo, conuicior. Hebr. *Neatſah*, à verbo *Naats*, Irritauit aliquem contemnens, execratus eſt, reſpuit, ſpreuit deteſtando, inceſſit maledictis, blaſphemauit, ſubſannauit. Et in ſecunda coniugatione, *Niets*, exaſperauit, irritauit. Dicitur item *Geddupha*, à verbo *Giddeph*, vituperauit, conuitiatus eſt, blaſphemauit, inuectus eſt in aliquem verbis atrocibus. Vide Iſai.37.6.23. Ezech.20.27. Pſalm.44.16.

¶ Sententiæ Biblicæ.

Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum (quanto minus ad blaſphemandum?) *Exod.* 20.

Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes qui audierunt, manus ſuper caput eius: & lapidet eum omnis populus. *Leuit. cap.* 24.

Qui blaſphemauerit nomen Domini morte moriatur. *ibid.*

Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt Deus: ſi autem in Dominum peccauerit, quis orabit pro eo? 2.*Reg.*2.

Veruntamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus eſt tibi, morte morietur. 2.*Reg.*12.

Quia dixerunt Syri, Deus montium eſt Dominus eorum, & non Deus vallium, dabo omnem multitudinem grandem hanc in manu tua. 3.*Reg.*20.

Cui exprobraſti & quem blaſphemaſti? Contra quem exaltaſti vocem tuam, & eleuaſti in excelſum oculos tuos? Contra ſanctum Iſrael. 4.*Reg.*14.

Docuit iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blaſphemantium: condemnabit te os tuum, & non ego. *Iob.*15.

Ne deſinas ab homine iniquitatis, qui addit ſuper peccata ſua blaſphemiam. *ibid.*34.

Vir multum iurans replebitur multa iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga. *Eccleſ.*23.

Omnia quæ loquitur populus iſte, coniuratio eſt (vt videtur) *Eſai.*8.

Ideo dico vobis, omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blaſphemia non remittitur: Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro. *Matth.*12.

Amen dico vobis, quoniam omnia remittentur filijs hominum peccata & blaſphemiæ, quibus blaſphemauerunt. At qui blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum. *Marc.*3.

Et omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur ei: ei autem qui in Spiritum ſanctum blaſphemauerit, non remittetur. *Luc.*12.

Nomen enim Dei per vos blaſphematur inter gentes. *Rom.*2.

Ideo notum vobis facio, quod nemo in ſpiritu Dei loquens, dicit anathema Ieſu. 1.*Cor.*12.

Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro. *Coloſſ.*3.

Sit ſermo veſter, eſt, eſt, non, non: (non per Dominum aut alia iuramenta ſua.) *Iacob* 5.

Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit: Imperet tibi Deus. *Iud.*5.

Aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos, qui in cœlo habitant. *Apocal. cap.* 13.

Blaſphemauerunt Deum cœli præ vulneribus & doloribus ſuis, & non egerunt pœnitentiam. *ibid.*

¶ Sententiæ Patrvm.

Non minus peccant, qui blaſphemant Chriſtum regnantem in cœlis, quàm qui crucifixerunt ambulantem in terris. *Auguſtinus ſuper illud Matthæi: blaſphemauit.*

Quando vult Deus concitare poteſtatem aduerſus hæreticos, aduerſus ſchiſmaticos, aduerſus diſſipatores Eccleſiæ, aduerſus exufflatores Chriſti, aduerſus blaſphematores Chriſti: blaſphemi non mirentur: quia Deus concitat, vt à Sara verberetur Agar. Cognoſcat ſe Agar: ſupponat ceruicem, quæ cum humilitata diſcederet à domina ſua, occurrit ei Angelus, & dixit: Quid tibi eſt Agar ancilla Saræ? Cum conqueſta eſſet de domina, quid audiuit ab angelo? Reuertere ad dominam tuam. Ad hoc ergo affligitur, vt reuertatur, atque vtinam reuertatur, quia proles eius, ſicut proles Iacob, cum fratribus hæreditatem tenebit. *Idem ſuper Ioan. & habetur 23.q.4. Quando vult.*

Cum caput mulieris ſit vir, caput autem viri Chriſtus, quæcunque vxor non ſubijcitur viro, hoc eſt, capiti ſuo, eiuſdem criminis rea eſt, cuius & vir, ſi non ſubijciatur capiti ſuo, Chriſto. Verbum autem Domini blaſphematur, vel cum contemnitur Dei prima ſententia, & pro nihilo ducitur: vel cum Chriſti infamatur Euangelium, dum contra legem fidemque naturæ, ea, quæ Chriſtiana eſt, & ex lege Dei ſubiecta eſt viro, imperare deſiderat: cum etiam gentiles fœminæ viris ſuis ſeruiant communi lege naturæ. *Hieronymus ad Titum, & habetur 33.q.5.can. Cum caput.*

Sententias veſtras prodidiſſe, ſuperaſſe eſt; patet prima fronte blaſphemia. Non neceſſe habet conuinci, quod ſua ſtatim profeſſione blaſphemum eſt. *Hier. ad Cteſiphontem de Libero arbitrio contra Pelagianos hæreticos.*

Blaſphemia veniam non meretur. *Idem, Epiſtola triceſima ſecunda.*

Mos erat Iudæis, cum aliquid blaſphemiæ audiebant, ſcindere veſtes: ſicut Paulus & Barnabas, cum cultu diuino honorarentur, ſciderunt veſtes ſuas. *Rabanus ſuper Matth.*

¶ Similitvdines.

Chryſoſtomi, Si quis lupum cooperiat pelle ouina, quomodo cognoſcet illum, niſi aut per vocem, aut per actum? Ouis inclinata deorſum balat, lupus in aera conuertit caput ſuum contra cœlum, & ſic vlulat. Qui ergo ſecundum Deum vocem humilitatis & confeſſionis emittit, ouis eſt: qui verò aduerſus veritatem turpiter blaſphemijs vlulat contra Deum, lupus eſt. *In 7. Matth. homilia decima nona.*

Thriueri, Quemadmodum filius, qui à patris præceptis inſolenter atque neglectim deuiat, minus peccat, quàm qui præſenti parenti proteruè repugnat: Ita contra Deum quoque grauius peccat, qui blaſphemiam vel ſacrilegium committit, quam qui humaniter delinquit. *In apoph.* 117.

¶ Exempla Biblica.

Blaſphemiæ in Deum exempla: in Satana, *Geneſ.3.v.4.5. Matth.4.9. Luc.4.7.* Pharaone, *Exod.5.2.* filio Salumith Iſraelitidis, *Leuit.24.11.* familiaribus Regis Syriæ, 1.*Reg.20.23.* Sedecia, 22.24. 2.*Paral.18.v.23.* Rabſace, 2.*Reg.18.v.30.35.* & 19.*v.10.22.23.28.* Sennacherib, 2.*Paral.32.11. Eſai.36.v.15.18.20.* & 37.*v.6.10.17.* Rege Tyri, *Ezech.28.2.* Nabuchodonoſor, *Dan 3. v.14.15.* Holopherne, *Iudith 6. v.2.* Iudæis, 1.*Machab.1.v.12.45. Eſai.1.4.* & 3.24. *Matth.9.34. Ioan.7.20.* & 9.v.16.24. & 10.20. quibuſdam Gentibus, 2.*Machab.12.14.* Nicanore, 15. v.1.2.3.4.5. Scribis & Phariſæis, *Matth.9.34.* & 12.24. *Marc.3.22. Luc.11.15. Ioan.7.20.* & 9.*v.16.24.* & 10.20. ſummis Sacerdotibus, Principibus populi, Scribis & Phariſæis, *Matth.27.39. Marc.15.31. Luc.22.v.64.65.* & 23.37. latrone, *v.* 38. Pauli hoſtibus, *Actor.13.v.4.* & 18.6. & 19.8. *Rom.3.8.* Antichriſto, 2. *Theſſal.* 2. 4. *Apocal* 13. *v.5.6.* & 16.*v.11.* Paulo ante conuerſionem, 2. *Corinth.15. v.9.* 1. *Timoth.1.13.*

¶ Exempla Profana.

Iulianus Apoſtata, in ipſo Perſici belli medio ardore, ſeptem libros contra Chriſtum euomuiſſe proditur: cum & antea contra Chriſtianos libris editis pugnare conſueuiſſet. *Eutrop.*

Idem ſuſcepto aduerſus Perſas bello, cum in ipſo prælio ab incognito, inter coſtas lethale vulnus accepiſſet: ſanguinem ſuum manu in cœlum iaculatus, in hæc verba prorupit: viciſti Galilæe: ita enim Chriſtum appellare conſueuerat, *Sozomenus, Ruffinus, Eutropius.*

Elpidius Iuliani imp. domus præfectus, blaſphemus in Chriſtum affectatæ tyrannidis ſuſpicione bonis exutus & carceri incluſus perijt. *Nicephorus lib.10. c.29.*

Olympius Epiſcopus Arianus, Carthagine in Elyanenſium balneo lauans, cum Trinitatem publicè blaſphemaret: tribus ictus iaculis, tanquam fulminibus conſumptus eſt: Anno Chriſti 510. *Paulus Diaconus libr.15. in Anaſtaſio. Sabellicus Ennead.8. libr.2. Marullus lib.2.c.31. Matthæus Palmerius in chronico. Sigebertus.*

Simon Thurnaius Anglus, Pariſienſis ſcholæ præfectus, dialecticus acutiſſimus, & artibus liberalibus peritus: cum ſenex in Moſem & Chriſtum plurimas euomeret blaſphemias, repentè obmutuit, & cum horrendo mugitu pœnas blaſphemiarum morte luit. *Polydorus lib.5. Anno 1201. Balæus Cent.3.c.41.*

Cum in conuiuio quodam Bononiæ mira arte gallus aſſatus diſſectus fuiſſet, vnus conuiuarum dixit: D. Petro hunc gallum in in-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

in integrum reſtituere impoſſibile eſſe:alius verò: nec ipſe Chriſtus id præſtare poſſet. Ad has voces ſtatim gallus ipſe proſilijt, & alis colliſis iuſculum in diſcumbentium ora affudit. Blaſphemi lepra ſtatim hæreditaria puniti ſunt. *Vincentius libro 25.cap.64.*

Vide Juramentum, Juſiurandum, Impietas.

Bonum, Bonitas.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

BONVM, Græcè ἀγαθὸν,ȣ̃,τὸ,& χρηςὸν,ȣ̃,τὸ,dicitur. Et eſt id, quod opponitur malo: eſtq; nomen generale,& honeſta ſimul,atq; vtilia complectens,vt bonum animi, bonum corporis, bonum fortunæ. Hinc ſi bonum virum dicimus, probum ſignificamus: ſi bonum militem, fortem: ſi bonum imperatorem, prudentem: ſi bonum grammaticum,literatum: ſi bonum oratorem,facundum: ſi bonum iudicem,iuſtum: ſi bonum mercatorem, diuitem: ſi bonam faciem,pulchram. Sic è conuerſo malum generale nomen eſt, & turpia ſimul,& detrimentoſa complectens. Vnde malum virum dicimus,flagitioſum. malum militem,imbecillum: malum imperatorem,imprudentem: malum grammaticũ,rudem: malum oratorem,infacundum: malum iudicem,iniquum: malum mercatorem,inopem: malam faciem,deformem.

Bonum ſummum, eſt animi operatio ſecundum virtutem optimam & perfectiſſimam in vita perfecta, *ſecundum Ariſtotelem libro 1. Rhetoricorum.*

Bonum eſt, quod ſuiipſius gratia eſt expetendum. *ſecundum lib. 1. Rhetoricorum.*

Bonitas, Græcè ἀγαθοσύνη,ης,ἡ: & ἀγαθότης,τητος,ἡ: & ἀγαθὸς,ȣ̃,ὁ, bonus, vnde benignus dicitur, id eſt, liberalis, beneficus, clemens. Quare benignam terram appellamus, fructus abundè ferentem. Plinius de Ægypto: Nulla eſt benignior tellus,nullus ager feracior. Inde benignitas,liberalitas,atque clementia.

Bonitas bonum eſt, quo mentes nulla quatiuntur perturbatione, ita à natura inſtructæ, vt mali nihil cogitent, aut etiam nolint, confingere neſciunt: Cuius contrarium malitia, vel vt græco vtar verbo, δόλος.

Bonorum appellatio aut ciuilis,aut naturalis eſt. Bona ex naturali ſignificatione,omnia comprehendunt, quæ proſunt. Ex ciuili ad facultates tantum referuntur. Hinc diſtinctio bonorum corporis,& animi,apud Philoſophos. *Alciatus tit. de Verb. ſign. L. Bonorum appellatione.*

Bonum, Hebr. *Tob*: Bonitas, *Tub*, & *Tobah*, à verbo *Tob*, Bonus, pulcher, iucundus, vtilis, amabilis, ſuauis, delicioſus fuit. Nomine *Tob* autem Hebrei intelligunt,quicquid bonum,pulchrum,lætum, vtile & beatum eſt, & quidem perfectè bonum, ſi de Deo vero intelligitur. Græc. ἀγαθὸν à *Tob* fluxiſſe videtur. *Bon, Bonte,* Galli dicunt, à *Tob*,literis inuerſis, *Bot, Bon.* Vide Etymologicon trilingue Lugduni editum Anno 1607. apud Antonium de Harſy, pag. 138. & 139. vbi multa obſeruatu digna de Bono & Bonitate.

¶ LOCI BIBLICI.

Summum bonum, *Pſalm.*16.11. Bonum ſectandum, *Pſal.*34.14. & 37.27. *Eſai.*1.18. *Amos* 5.&.14.15 *Rom.*12.9. *Gal.*4.18. 1.*Theſſ.*5. *v.*15. 21. *Iac.*4.17. 1.*Pet.*3.11.3.*Ioan.*&.11. Bonum non ſemper opponitur vitio, vt patet ex 1. *Corinth.*7.1. vbi ſignificat idem quod commodum & expediens, vt declarat *v.*35. Bonum non habitat in carne noſtra, *Rom.*7.18. 2.*Cor.*3.5. Boni interdum ob malos plectuntur, *Ioſ.*7.*v.*12. Boni pro malis non puniendi, *Deut.*24.*v.*10. *Ezech.*18.*v.*26. Bonus Deus ſolus. *Matth.*19.17. *Marc.*10.18. *Luc.*18.19.

Bonorum ordo triplex: ſunt enim bona { 1. *Animi.* 2. *Corporis.* 3. *Fortunæ.* }

¶ SENTENTIÆ BIBLICÆ.

Amen dico vobis, niſi conuertamini, & fiatis tanquam pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. *Matth.c.*18. *Luc.*9.

Videte, ne cuiquam quis malum pro malo reddat, ſed ſemper quod bonum eſt, perſequamini. *Paul.*1. *ad Theſſ.*5.

Simplex credit omni dicto: quamdiu ſimplices iuſtitiæ adhærebunt, non afficientur pudore. *Prouerb.*14.

Condona iniuriam proximo tuo, & tum peccata tua, te precante, diſſoluentur. *Eccleſ.*28.

¶ SENTENTIÆ PATRVM.

Virtutes quibus viuitur rectè, magna bona ſunt. Species autem quorumlibet corporum, ſine quibus rectè viui poteſt, media bona ſunt. *Aug. de lib. Arb.*

Neque accepta duo ſunt bona, quæ ante oculos eius malorum admiſtione maculantur. *Gregor. in Moral.*

Illa eſt vera innocentia, quæ nec inimico nocet. Qui[...] cens? qui cum alijs non nocet, nec ſibi nocet. Qui[...] nocet, non eſt innocens. *Auguſt. ſuper Pſalmos.*

Innocens inter ipſa tormenta fruitur conſcientiæ bo[...] malignantes, cum de pœna metuit, de innocentia glo[...] *broſ. ad Demetriadem.*

Gaude de innocentia & exulta, gaude, inquam, quia[...] ſa eſt, vbique ſecura. Si tentaris, proficis: ſi humiliaris[...] pugnas, vincis: ſi occideris, coronaris. Tu in ſeruitute[...] periculo tuta, in cuſtodia læta: tibi omnis reatus ab[...] uerſa militia ſubiugatur: te potentes honorant, ſuſ[...] pes, magnates exquirunt, & illi nonnunquam te deſide[...] pugnant: tibi boni parent, mali inuident, zelant æmul[...] cumbunt, nec vmquam puteris victrix non eſſe, etiam[...] mines iuſtus defuerit. *Chryſoſt. in Homilijs.*

Simplicitas minimè omnium ſuſpicax eſt malorum.[...]

Malus quàm citiſſimè condemnat bonum: Bonus au[...] lum quidem facilè: nam qui ad mala non eſt promptus[...] ſpicionem quidem facilis eſt *Ex vitis Patrum.*

Ingenium expers militiæ, tardius quoque ſuſpicatur.[...] inimicum in manus tuas incidiſſe, noli putare tempus[...] tionis, ſed ſalutis: itaque tum maximè parcendum eſt[...] in noſtra fuerint poteſtate. Si tibi quis moleſtus fuerit[...] ne ſis moleſtus, alioqui illi ſimilis fueris. Nemo malum[...] ſed bono malum. *Chryſoſtomus.*

Puritas innocentiæ conſeruata, fons eſt & origo omni[...] virtutis. *Hugo.*

¶ POETICÆ SENTENTIÆ.

Οὐδεὶς πονηρὸν πρᾶγμα χρηςὸς ὢν ποιεῖ.
Nullus bonus exiſtens malum facinus committit.

Idem.

ὡς ἡδὺ συνέσει χρηςότης κεκραμένη.
Quàm iucunda res eſt, bonitas prudentia commi[...]

Theognis.

Κύρν' ἀγαθὸς μὲν ἀνὴρ γνώμην ἔχει ἔμπεδον αἰεὶ,
Τολμᾷ δ' ἔν τ' ἀγαθοῖς κείμενος, ἔν τε κακοῖς.
O Cyrne, vir quidem bonus animum ſemper hab[...]
tem,
Et animoſus eſt tum in malis, tum in bonis con[...]

Sophocles in Electra.

Οὐδεὶς τῶν ἀγαθῶν ζῶν κακῶς εὔκλειαν αἰσχύνει θέλει.
Nullus bonorum malè viuendo bonam de ſe fam[...]
ſtare vult.

Menander.

ὁ χρηςός ἐςι πολλαχȣ̃ σωτήριος.
Vir bonus multis in locis ſalutaris.

Idem in Pallade.

Κἂν ταῖς ἀπορίαις ἐσθ' ὁ χρηςὸς χρήσιμος.
Et in rebus perplexis, vir bonus vtilis eſt.

Idem in Homopatrijs.

Εἰς πάντα καιρὸν, καὶ τύχης ῥοπὴν πᾶσαν,
Τῶν χρηςῶν ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν καὶ θεός.
In omni tempore, & quauis inclinatione fortunæ,
Bonorum curam ſuſcipit etiam Deus.
Νὴ τὴν ἀθηνᾶν μακάριον ἡ χρηςότης
Πρός πάντα, καὶ θαυμαςὸν ἐφόδιον βίῳ.
Beata res eſt bonitas per Mineruam
Vbique & mirum vitæ viaticum.

Pindarus.

Alienis aperire noli,
Quidnam laboris nos exerceat.
Hoc te admonitum volo. Bonarum quidem rerum
Sortem & iucundarum, coram oportet
Toti populo declarare:
At ſi qua diuinitus grauior contigerit
Hominibus fortuna,
Eam abſcondere conuenit.

Sophocles.

Ne multis euulges præſentem fortunam;
Nam ſi taceatur, lugeri poteſt amplius

Euripides.

Palam enim ſortem ſuam teſtari
Apud omnes, imperiti hominis eſt: celare vero ſ[...]
Doloriſicum eſt quidem, in turpe damnum a[...]
dere,
At ſi fiat, comprimendum eſt ſcite
Abſcondendo, nec omnibus enunciandum.
Huiuſmodi enim gaudium hoſtibus, & riſum m[...]
Sapientes ſua celant mala.
Bonus eſt, qui leges, & patrum ſtatuta ſeruat.

Horat. lib. 1. Epiſt.

Vir bonus eſt quis?
Qui conſulta patrum, qui leges iuraq; ſeruat.

Terent. Hec.

Namq; eo pacto maximè apud te meo erit ingeni[...]
Cum illa quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me[...]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Martialis 10.

Ampliat ætatis ſpatium ſibi vir bonus, hoc eſt
Viuere bis, vita poſſe priore frui.

Horat. Epiſt. 16.

Tu recte viuis, ſi curas eſſe, quod audis.
Iactamus iam pridem omnes te Roma beatum.

Idem. ibidem.

Vir bonus & ſapiens audebit dicere Pentheu
Rector Thebarum, quid me perferre, patiq;
Indignum coges? adimam bona, nempe pecus, rem,
Lectos, argentum, tollas licet in manicis, &
Compedibus ſæuo te ſub cuſtode tenebo.
Ipſe Deus ſimulatq; volam, me ſoluet opinor.
Hoc ſentit, moriar, mors vltima linea rerum eſt.

Martialis 11.

Tanta tibi eſt recti reuerentia, Cæſar, & æqui,
Quanta Numæ fuerat: ſed Numa pauper erat.
Ardua res hæc eſt opibus non tradere mores:
Et cum tot Cræſos viceris, eſſe Numam.

Hor. 1. Epiſt. 16.

Oderunt peccare boni virtutis amore.

Hor. 1. Serm. 4.

Sulcius acer
Ambulat, & Caprius, rauci male, cumq; libellis,
Magnus vterq; timor latronibus, at bene ſi quis,
Et viuat puris manibus, contemnat vtrumq;.

Plaut. Capt.

Bene merenti, bene profuerit: male merenti, par erit.

Plaut. Trin.

Boni ſibi hæc expetunt: rem, fidem, honorem,
Gloriam & gratiam: hoc probis pretium eſt.

Virgilius in viro bono.

Vir bonus & ſapiens, qualem vix repperit vllum,
Millibus è multis hominum, conſultus Apollo.

Iuuenal. 3.

Rari quippe boni, numero vix ſunt totidem, quot
Thebarum portæ vel diuitis oſtia Nili.

Sen. Herc.

Sontibus parent boni.
Ius eſt in armis: opprimit leges timor.

Ouid. 1. Faſt.

Laudamus veteres: ſed noſtris vtimur annis.

Virg. in viro bono.

Iudex ipſe ſui, totum ſe explorat ad vnguem,
Quid proceres, vaniq; ferat quid opinio vulgi
Securus: mundi inſtar habens, teres atq; rotundus.
Externæ ne quid labis per leuia ſidat.
Ille dies quam longus erit ſub ſidere Cancri.
Quantaq; nox tropico ſe porrigit in Capricorno,
Cogitat, & iuſto trutinæ ſe examine penſat,
Ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus æquis
Partibus vt coeat? nil vt deliret amuſſis:
Sit ſolidum quodcunq; ſubeſt: nec inania ſubtus
Indicet admotus digitis pellentibus ictus,
Non prius in dulcem declinat lumina ſomnum,
Omnia quam longi reputauerit acta diei,
Quo prætergreſſus? quid geſtum in tempore? quid non?
Cur iſti facto decus abfuit, aut ratio illi:
Quid mihi præteritum? cur hæc ſententia ſedit?
Quam melius mutare fuit? miſeratus egentem:
Cur aliquem fracta perpenſi mente dolorem?
Quid volui, quod nolle bonum foret: vtile honeſto
Cur malus antetuli: num dicto, aut deniq; vultu
Perſtrictus quiſquam? cur me natura magis, quam
Diſciplina trahit? ſic dicta & facta per omnia
Ingrediens, ortoq; a veſpere cuncta reuoluens,
Offenſus prauis, dat palmam & præmia rectis.

Boet. 3. 12.

Vos hæc fabula reſpicit,
Quicunq; in ſuperum diem
Mentem ducere quæritis.
Nam qui Tartareum in ſpecus
Victus lumina flexerit,
Quidquid præcipuum trahit.
Perdit, dum videt inferos.

Paul. Auſon. Epiſt. 11.

Quid enim tenere vel bonum, aut verum queant,
Qui non tenent ſummum caput
Veri, boniq; fomitem, & fontem Deum?

Bias per Auſon.

Quænam ſumma boni? mens, quæ ſibi conſcia recti.

Plaut. Capt.

Tum deniq; homines noſtra intelligimus bona,
Cum, quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.

Ouid. 2. Amor. 6.

Optima prima fere manibus rapiuntur auaris,
Implentur numeris deteriora ſuis.

Ouid. 7. Met.

Di meliora velint: quanquam non iſta precanda
Sed facienda mihi.

Tibul. 1. 4.

At ſi tardus eris, errabis, tranſiet ætas,
Quam cito, non ſegnis ſtat, remeatq; dies:
Quam cito purpureos deperdit terra colores:
Quam cito formoſas populus alta comas: &c.
Vidi iam iuuenem premeret cum ſerior ætas,
Mœrentem ſtultos præteriiſſe dies.

Martial. 2.

Non bene diſtuleris, videas quod poſſe negari,
Et ſolum hoc ducas, quod fuit, eſſe tuum.
Exſpectant curæq;, catenatiq; labores,
Gaudia non remanent, ſed fugitiua volant.
Hæc vtraq; manu, complexuq; aſſere toto:
Sæpe fluunt imo ſic quoq; lapſa ſinu.
Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere viuam,
Sera nimis vita eſt craſtina: viue hodie.

Iuuenal. 10.

Omnibus in terris, quæ ſunt à Gadibus vſq;
Auroram & Gangem, pauci dignoſcere poſſunt
Vera bona atq; illis multum diuerſa, remota
Erroris nebula. quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, vt te
Conatus non pæniteat, votiq; peracti?

Horat. 1. Epiſt. 11.

Tu quamcumq; Deus tibi fortunauerit horam,
Grata ſume manu: nec dulcia differ in annum:
Vt, quocunq; loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas.

Iacob. Bill. in Anth. ſacr.

Cum Deus exerta peccantes verberat ira,
Vt norint homines, quid mereantur, agit.
Nam dum mortalis peraguntur tempora carnis,
Auxilium miſeris ipſa flagella ferunt.
Et vindicta breuis ſic noxia crimina finit,
Ne ſine fine habeat debita pœna reos.

Menander.

ἀνὴρ δὲ χρηστὸς χρηστὸν οὐ μισεῖ ποτέ. id eſt.
Vir autem bonus bonum non odit vnquam.
γνώμης γὰρ ἐσθλῆς ἔργα χρηστὰ γίγνεται.
Mentis enim bonæ vir opera bona facit.
ζήλου τὸν ἐσθλὸν ἄνδρα καὶ τὸν σώφρονα.
Imitare bonum virum & ſapientem.

Leonides.

αἰεὶ δ' ἀγαθὸς ἐστ' ἀγαθός.
Semper autem bonus, eſt bonus.

Ex 3. Epigramm.

Τῶν ἀγαθῶν οὐ δεχόμεθα κόρον.
Bonorum non capimus ſatietatem.

Horat. Oda 22. l. 1.

Integer vitæ ſcelerisq; purus,
Non eget Mauri iaculis, nec arcu,
Nec venenatis grauida ſagittis,
Fuſce, pharetra.
Siue per Syrteis iter æſtuoſas,
Siue facturus per inhoſpitalem
Caucaſum, vel quæ loca fabuloſus
Lambit Hydaſpes.

Ouid. lib. 5. Triſt. eleg. 5.

Nec fore perpetuam ſperat ſibi numinis iram
Conſcius in culpa non ſcelus eſſe ſua.

Ouid. 4. Faſt.

Conſcia mens recti famæ mendacia ridet,
Sed nos in vitium credula turba ſumus.

Terent. in Heauton.

Hæc perinde ſunt vt illius animus qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit ei bona: illi qui non recte vtitur, mala.

¶ Philosophicae Sententiae.

Bonum dicimus quod non alterius, ſed ſui ipſius gratia eſt expetibile: & quod appetunt omnes: & quod quæcunque mentem & prudentiam habent, expeterent: & efficiens, & conſeruans, vel id ad quod hæc conſequuntur. *Ariſtot. lib. 1. Rhetoric. ad Theodect. c. 7.*

Bonum & malum qualitatem in iis quæ animata ſunt, maxime indicant: atq; eorum in iis maxime quæ ſui iudicii gerit quodammodo. *ibidem.*

Malum recens, & exiguum contemnitur: cum autem conualuit, viresque ſumſit, videtur ab omnibus. *libr. 6. de Republ. capit. 4.*

Sit bonum quod ſui ipſius gratia eſt expetendum: & id cuius gratia aliud quiddam appetimus: & quod omnia appetunt: vel

Q quæ

quæ ſenſum habent omnia vel quæ intellectum habent, aut ſi haberent. Et quicquid intellectus vnicuique tribuerit: & quicquid qui de ſingulis eſt, intellectus tribuit: id vnicuique bonum eſt: & id quod cum adſit, bene afficitur cui adeſt: ſatiſque habet, & ſufficiens per ſe ipſum: præterea quod hæc efficit aut conſeruat: & id quod hæc ſequuntur contraria: & quæ corrumpunt. *l.1.Rhethor. ad Theod.c.6.*

Multorum & cognitionis & motus principium bonum eſt & malum. *l.δ.4. Methaph.c.T.1.*

Ea quidem per ſe bona quiuis ponat, quæ ſola & ſeiuncta à cæteris ſequatur: vt ſapere, vt videre, vt ſunt nonnullæ voluptates, vt honores. Etſi enim hæc ipſa propter aliquid aliud ſequimur: tamen in iis quæ per ſe bona ſunt licet ponere: aut nihil præter Ideam ſit in bonis *l.1.Eth.c.6.*

Bonum & in ſubſtantia dicitur, & in qualitate, & in iis quæ cum aliquo conferuntur: quæque per ſe ipſa ſunt: & ſubſtantia iis ſunt quæ cum aliquo comparantur naturæ ordine priora. *Ethic. lib.1. cap.6.*

Quoniam id quod mouet, duplex eſt, quorum vnum immobile eſt, alterum quod mouet & mouetur: bonum quidem quod agendum eſt, immobile permanet. *lib.3.de Animo. cap.10. T.54.*

Mala quorum fortuna eſt cauſa, hæc ſunt: ſi neminem habeas amicum, aut quam pauciſſimos: quare diuelli quoque à ſociis atque amicis miſerabile eſt, *libro 2. Rhetoric. ad Theodect. cap.8.*

Id mouet ſemper quod appetendum eſt, idque ipſum vel bonum eſt, vel quod bonum videtur: nec omne bonum, ſed quod agendum eſt. Agendum porro bonum eſt, id eſt, quod ſecus etiam cadere poteſt. *l.3.de Animo, c.10.T.51.*

Bonum omnis originis & ortus finis eſt. *Metaph.lib.α.1.maiore. cap.13.*

Bonum dicitur quod opportune fit & in tempore. *Top. libr.1. capit.3.*

Si quod vnum eſt bonum, quod communiter dicatur: aut ſi quod eſt ſeiunctum ipſum per ſe: perſpicuum eſt id, nec agi ab homine poſſe, nec haberi. *lib.1.Ethic.c.6.*

Duo ſunt bonorum genera: aliud propter ſe: aliud propter illa. *l.1.Ethic.c.6.*

Quod propter ſe expetitur, id confirmamus eo quod propter aliud expetitur perfectius: & quod nunquam alio refertur: iis omnibus quæ propter ſe, & propter hoc expetuntur, *Ethic.lib.1. cap.7.*

Quod bonum vndique perfectum eſt, omne ſatis eſſe, & ſufficere videtur. *ibidem.*

Bonorum præſtantia, acceſſione eius quod additur ad aliud, exiſtit: & maximum quodque bonum ſemper expetendum eſt maxime. *ibidem.*

Duplex bonum eſt: alterum quod abſolute & per ſe bonum ſit: alterum quod alicui bono ſit & vſui. *Ethic.l.7.c.12.*

Bonorum aliud eſt actio: aliud habitus eſt. *ibid.*

In omnibus bonum principium eſt maxime. *Metaph.l.λ.11.ca.10.T.54.*

Probe veteres ſummum bonum definierunt id, ad quod omnia referuntur. *Ethic.l.1.c.1.*

Vbi eſt melius & deterius: ſemper id quod præſtat, primas tenet. *Metaph.l.ε.2.c.3.T.11.*

Poteſt illud ipſum quod bonum eſt, falſa ratione collectum obtineri: & ad id quod faciendum eſt, non qua ratione æquum eſt, ſed falſa via media perueniri. *Ethic.l.6.c.9.*

Dicitur vnum genus bonorum quæ per ſe expetuntur & amantur. Conficientia vero eorum aut aliquo modo tuentia, aut etiam contrariorum prohibentia, propter illa, aliqua ratione bona nominantur. *Ethic.l.11.c.6.*

Leuius malum ſpeciem quandam fert boni, ſi cum maiore conferatur. Eſt enim minus malum potius quam maius eligendum. Quod autem eligendum eſt: id bonum eſt: quod potius eligendum eſt, id etiam maius bonum. *Ethic.l.5.c.3.*

Peccare licet multis modis: quoniam vt Pythagorei coniiciebant, malum infinitum incertumque eſt: bonum certum atq; finitum. At vero recte facere vno modo licet. Itaque illud facile: hoc difficile. Nam & à ſigno diſcedere facile eſt: & ipſum attingere magni negocii. *Ethic.l.2.c.6.*

Malum etiam non habere iucundum eſt. *libr.1. Rhetoric. ad Theodect.c.11.*

Malum pro malo reddere iuſtum eſt: & iuſtum omne laudabile. *l.1.Rhetor. ad Theodect.c.9.*

Et Deus poteſt: & vir bonus quæ mala ſunt efficere: cum interim non ſint eiuſmodi. *Top l.4.c.5.l.55.*

Cuius contrarium malum eſt, & cuius contrarium inimicis conducit: id bonum eſt. *lib.1.Rhet.ad Theod.c.6.*

Diuturniora quidem anteponenda ſunt breuioribus: & quæ prudentes anteponant ii, qui in aliqua re excellunt: hoc ipſo quod tales ſunt, aut quæ ii, qui vno quoque genere ſcientes ſunt, aut quæ plures, aut etiam omnes. *lib 3. Topicor.c.1.l.10.*

Ea quæ per ſe ſunt cauſæ malorum poſtponun... ſu & fortuito: vt vitium fugiendum eſt potius, quam ... enim per ſe malorum eſt, hæc caſu. *ibid. loc.7.*

Et quæ omnino bona ſunt, iis anteponuntur ... na ſunt: vt valere quam ſecari magis optandum ... illud omnino bonum eſt, hoc alicui qui ſectione e... ta ac inſita bona aſſumtis & aduentitiis, vt iuſt... quoniam illa inſita eſt & innata: illud aduentit... re meliore inſunt: & quæ iuſtiorem habent ve... quæ in deteriore: vt bona Dei, hominis bonis: &... poris bonis ſunt anteponenda: & quæ propria ... rei, iis quæ deterioris: vt Dei quam hominis, ... *ſeqq.*

Cum per ſe malum omne labefactat: tum ſi integ... rabile exiſtit. *lib.4.Ethic c.5.*

Malum multiplex eſt: bonum contra ſimplex. *l.*... *cap.24.*

Adeptionem bonorum euitatio comitatur malo... tionem malorum conſequitur viciſſim adeptio bon... *cap.6.*

Aliqui bona appetunt homines, ac perſequuntur ... optare debent potius, quæ vere bona ſunt: ea ſibi ... autem ſequi quæ ſibi bona ſint. *Ethic.l.5.c.1.*

Quod ei contrarium eſt quod fugiendum ſit, ... dum eſt atque malum: omne id bonum. *libro ſeptim... cap.13.*

In eo vis maxima eſt ad virtutem, quæ more pe... bonis rebus lætetur, doleatque contrariis. *libro ... cap.2.*

Quicquid bonum eſt, omne coniunctum cum ... eſt, & magis expetendum, quam ipſum ſeparatum ... *cap.2.*

Omnes ad id quod bonum videtur, omnes ſua ... runt. *l.1.de Republ.c.1.*

Bonum ſemper in actione cernitur: pulchrum ... iam in iis quæ ab omni motu libera ſunt. *lib. μ. M... pit.3.*

Quod rectum & honeſtum, & cum virtute eſt, id ... bonum. *Parad.1 Cic.*

Tria ſunt genera bonorum: maxima animi: ſecund... externa tertia. *3.Tuſc.*

Alia ſunt in homine optanda, alia laudanda. Genu... opes, diuitiæ, cæteraque quæ fortuna dat, aut extrin... pori, non habent in ſe veram laudem: quæ deberi vi... tatur, ſed tantum quod ipſa virtus in earum rerum v... tione maxime cernitur. *2.de Orat.*

Nihil bonum, niſi quod honeſtum: nihil malum, ni... pe. *Cic. At.lib.10.*

Quicquid eſt quod bonum ſit, id expetendum eſt: ... expetendum, id certe approbandum: quod vero approba... tum, acceptumque habendum. *5.Tuſc.*

Non ſunt dicenda bona illa, quibus abundantem ... ſerrimum. *Parad.1.*

Bona non ſunt, quæ quis habeat, & miſerrimus ... *Tuſc.*

Nec bonum eſt aliud, quod aut cupias ardenter, ... efferas inſolenter. *4.Tuſc.*

Diuitias, quia quiuis, quamuis indignus, habere po... non numero. *2.Tuſc.*

Neque pecuniæ, neque tecta magnifica, neque op... peria, neque eæ, quibus maxime aſtricti ſint, voluptat... bus expetendis numerandæ ſunt: quippe homines iis ... tes, ea deſiderant maxime quibus abundant. *Par.1.*

Non naſcitur ex bono malum, non magis quam ... ad ſemen nata reſpondent, bona denegare non poteſt ... *epiſt.*

Non eſt bonitas, peſſimis eſſe meliorem. *Sen.21.*

Boni paucis legibus indigent: non enim res ponun... ſed contra, leges ſecundum res ipſas feruntur. *Theophr.*

Probum eſſe res eſt multis pecuniis vtilior. *Demoſt.*

Bonum aut eſſe oportet aut ſimulare. *Democritus.*

Qui mala pro bonis rependit, ex eius domo non euo... *Nilus.*

At vero, ſi quis velit complicatam animi ſui notionem ... iam ſe ipſe docebit, eum bonum virum eſſe, qui proſit ... ſit, noceat nemini niſi laceſſitus iniuria. *Cic.l.3.de Off.*

Οἱ ἀγαθοὶ δυσεύρετον χρῆμα, καὶ πρὸ πολλοῦ ἐκλιπόν...
ὅσπερ οὐδὲ ὁ λυγκεὺς ἂν ἐξεύροι ῥᾳδίως, ἀμαυρὸν ὄντα καὶ ...
οἱ ἀγαθοὶ ὀλίγοι εἰσίν.

Boni poſſeſſio eſt, quæ haud facile inueniri poteſt, ... dudum è vita conceſſerit. Adeo obſcura atque puſilla, ... Lynceus vix dum inueniat. Sunt enim boni perpauci. *Lu... Timone.*

Vir bonus cito nec fieri nec intelligi poteſt, nam ...

…ſe tanquam Phœnix anno quingenteſimo naſcitur. Nec eſt …m, ex interuallo magna generat: mediocria, & in turbam na… ſæpe fortuna producit; ſed qui ſciret, quid eſſet vir bonus, …um ſe eſſe credere: fortaſſe etiam fieri poſſe deſperaret. *Senec.* *epiſt.*

Bonarum rerum etſi ſucceſſus non fuerit, conatus ipſe hone… eſt. bona nemini eſt hora, ſi non alicui ſit male. *Idem in Prou.* A bonis bona perdiſces. Quod ſi malis adhæſeris, quam habes …tem, proculdubio perdes.

Mulieres quoque, o Meno, bonos viros diuinos nuncupant. Et …nici quoties bonum quemdam virum commendare volunt, …us hic vir, aiunt. *Plato in Men.*

Bonum virum decet ſacrificare diis, intereſſe diuinis: nempe il… proſequi orationibus, muneribus, alioque cultu diuino. pul… …mum, optimum, commodiſſimum ad vitam beatam: idque …e cui eſt decorum. Malo contra contingunt omnia. Impurus … mali eſt animus, boni autem purus: ab impuro autem capere …era, neque bonum virum, neque Deum decet. *Dialog. 4. de* …

❡ Apophthegmata.

…ttacus, perdifficile (inquit) eſt bonum eſſe. Dicente autem Pho… …, quærendum eſſe ſtudioſum ac frugi virum. Etiam, inquit, ſi … quæſieris, non inuenies. *Bruſ. l. 1. c. 18.*

…, probitatem morum habere debes, quæ plus fidei mereatur … iuſiurandum. *Stob. ſerm. 35.*

Socrates dicebat, ad gloriam compendiaria via peruenire poſſe … qui tales eſſent, quales videri vellent. *Bruſ. l. 1. c. 18.*

Antiſthenes, dicebat ſatius eſſe cum paucis bonis pugnare ad… …ſus omnes malos, quam cum multis malis aduerſus paucos bo… … Præſtat enim de numero bonorum eſſe, quorum vbique rari… …quam de grege malorum, quorum vbiq; plena ſunt omnia. …r. l. 5. c. 1.

… dicere ſolebat, Bonum virum moleſtam eſſe ſarcinam. Nam … ſipientia bene fertur, & leuiter: ſic prudentia grauiter incum… … premit vehementer ſuopte pondere, ne facile poteſt excuti. …dem libro, *Quod omnis probus liber.*

…genes, bonos viros dicebat eſſe deorum ſimulachra. Deorum, … ſint optimi, naturæ proprium eſt benefacere omnibus, noce… …mini. Hæc imago melius relucet in ſapientibus ac bonis viris, … in ſtatuis, cum dii ſint incorporei. *Laert. lib. 6.*

… cuidam percontanti in qua parte Græciæ vidiſſet bonos vi… …ros, ait, nuſquam, ſed Lacedæmone vidi pueros. Notans to… …æciæ corruptiſſimos mores, adeo vt apud Lacedæmonios … incorruptiſſimam tantum in pueris reſideret priſca inte… … Simul illud innuit, in reliqua Græcia ne pueros quidem …onos, tum illud, viros eſſe pueris deteriores, quum ab his o… … pueros ad probitatem inſtitui *Diogenes Laert. 16. Bruſ lib.* …

… peregrinum quendam conſpiciens, ſeſe ſtudioſe ad fe… …diem componentem: Quid facis, inquit? an non quilibet dies … feſtus eſt? Senſit vir prudentiſſimus, hunc mundum eſ… …tum Deo dignum, in quo vir bonus conſtitutus, ſemper be… …neſte & piè, quaſi in conſpectu numinis, viuit. *Laert. libr. 6.*

Ariſtippus interrogatus, quid eſſet admirandum in vita? Vir … (reſpondit) & moderatus: quoniam etſi inter multos impro… …, non tamen peruertitur. *Stob. ſerm. 35.*

Themiſtocles prædium vendens, præconem diuulgare iuſſit, quod … quoq; bonum haberet. non parum enim refert quam bo… virum tibi vicinum habeas. *Stob. ſerm. 35.*

Phocion centum talenta Alexander quum ei dono miſiſſet, adfe… … interrogauit: Quam ob rem ex tanto Athenienſium nume… … ſoli ea mitteret? Illi reſponderunt. Quoniam ſolum ipſum … æſtimaret bonum eſſe virum. Quin igitur, dixit, me poſthac … bonum eſſe permittat, & pecuniam remiſit. Senſit autem … boni viri eſſe ſubire famæ periculum ob acceptata munera. … *ſerm. 35.*

Lycurgus dicebat, dignitatem quidem iſtam, qua mouemur ad … mutuo dandum aliquid, in opibus hominum ſitam eſſe. Il… …ero, quæ nos ad facilius fidem habendam inducit, in moribus. … enim bonus vbique nouit quid deceat, quidque expediat, quid … quid ſit honeſtum. *Stob. ſer. 35.*

Ariſtoteles, rogatus à quodam improbo, aliquid pecuniæ ei de… … propter quod reprehenſus à quodam, vt qui homini nequam … non homini, dixit, ſed humanitati. *Stob. ibidem.*

Anonymus, ſcurra quidam cum vidiſſet principum indigna & ne… … facinora, dixit: In vno annulo bonos principes omnes ſculpi … Sentiens eſſe quidem magnum imperatorum numerum, ſed … perpaucos eſſe bonos. *Recitat Vopiſ. in Aurelio.*

❡ Similitudines.

Sicut nec in victimis quidem, licet optimæ ſint, auroque præ… …geant, deorum eſt honos, ſed pia ac recta voluntate veneran… …: ita boni etiam farre ac fictili religioſi ſunt: mali rurſus non effugiunt impietatem, quamuis aras multo ſanguine cruentauerint. *Sen. l. 1. de benef. c. 6.*

Vt ſcarabæi ac vultures offenduntur vnguentis, & Scytha iurauit ſe malle equum hinnientem audire quam Citharœdum canentem: Ita non omnibus placenr optima. *Plut.*

Vt Phœnix non niſi quingenteſimo anno naſcitur: Ita inſignium virorum rarus eſt prouentus. *Sen.*

Qui ſibi comparatione deteriorum bonus videtur, perinde eſt ac ſi quis claudos reſpiciens, ſuam miretur velocitatem. *Seneca.*

Vt Zeuſis picturus Iunonem, Agrigentinis omnibus virginibus inſpectis, quinque præcipuas elegit, ex quibus, quod eſſet in vnaquaque præcipuum, imitaretur: ita è plurimis optimi bonis ad exemplum vitæ aut dicendi proponendi ſunt, nec in his tamen reddenda ſint omnia, ſed optima. *Eraſ.*

Non continuo melior gubernator, cui pulchrius aut maius ſit nauigium: ita non eſt melior vir, cui fortuna ſplendidior. *Senec.*

Vt hiſtrio non eſt fœlicior, quod in ſcenis adornatus, rex aut Deus videatur: ſic nec homo fortunæ bonis: quandoquidem ſuis bonis æſtimatus, nihil eſt. *idem.*

❡ Biblica Exempla.

Bonorum inter malos latentium exempla: Noe cum domo ſua inter filios Dei à filiabus hominum corruptos, & diluuio abſorptos *Gen.* 6. 9. & 7. 7. Loth inter Sodomitas peſſimos 13. *v.* 11. 13. Abraham inter Chananæos *v.* 12. Ioſeph inter Ægyptios 3. 9. *v.* 7. 8. Samuel inter peruerſos & impios Heli filios. 1. *Sam.* 2. *v.* 25. 26. Elias cum ſeptem millibus virorum inter Iſraelitas idololatras 1. *Reg.* 19. *v.* 9. 10. 8. *Rom* 11. *v.* 45. Tobias inter captiuos ſub regno Samariæ, *Tob.* 1. *v.* 2 3 Mardochæus inter ſeruos Aſſueri *Eſth.* 3. 2. Iob inter gentiles *Iob.* 1. 1. Ieremias inter concaptiuos *Ier.* 43. *v.* 2. 3. 4. Ezechiel inter Scorpiones, *Ezech.* 26. Daniel, Sidrach, Miſach, Abdenago inter idololatras. *Dan.* 3. *v.* 16. 17. & 6. 10. Mathathias & filii eius inter Apoſtatas & idololatras 1. *Machab.* 2. *v.* 19 20. Centurio inter Iſraelitas, *Matth.* 8. 10. Ioſeph. Arimathæus inter Iudæos, *Marc.* 15. 34. Nicodemus inter Phariſæos, *Ioan.* 3. *v.* 12. & 19. 39. Cornelius centurio inter gentes, *Act.* 10. *v.* 1. 2.

Bona opera pietaſque in Deum vera commendatur. *Exod.* 19. 5. & 20. 21. & c. & 23. *verſ* 19. 25. *Deuter.* 5. *v.* 6. 11. 16. & 10. 12. *Ioſ.* 22. 5. 1. *Sam.* 15. 22. *Pſalm.* 2. 10. & 40. 7. & 50. 14. *Prouerb.* 3. 1. & 14. 31. *Eſaiæ* 1. 16. & 58. 6. *Ier.* 22 3. *Ezech.* 18. 6. *Oſ.* 6. 11. *Mic.* 6. 8. *Zac.* 7 9. & 8 16. *Eccleſ.* 35. 12. *Matth.* 5. *v.* 24. 29. 39. *Luc.* 1. 75. & 5. 11. *Ioan.* 12. 26. *Rom.* 12. 1. & c. & 14. 17. *Philip* 3. 3. *Iac.* 1. 27. Bona opera glorificant Patrem cœleſtem, *Math.* 16. Bonis operibus teſtanda eſt vitæ nouitas 1. *Ioh.* 3. 7. Bonus & malus theſaurus, *Luc.* 6. 45. Bonitas Dei commemoratur, 2. *Pet.* 1 3.

❡ Profana Exempla.

Scythæ moderatiſſimi, & abſtinentes & ſuapte natura probi, quod Romani ac Græci vix præceptis ac diſciplinis philoſophorum, id natura ipſi conſequi potuerunt: plus enim his profuit ignoratio vitiorum, quam illis cognitio virtutis. *Bonfin. l. 2. Deca 1.*

Apud Germanos plus boni mores valent: quam alibi bonæ leges. *Corn Tacit. de morib. German.*

Quotquot nouere Socratem, qualis fuerit (*inquit Xenophon. l.* 4. *Memorabilium*) ex iis qui virtutis cupidi ſunt, etiam nunc eum perpetuo deſiderio exoptant: vt qui ad virtutis ſtudium vtiliſſimus fuerit. *Theat. Zuing.*

Xenocrates, cariſſimus Platoni magiſtro diſcipulus, ei fuit comes in Siciliam tranſmittenti, hebeti ingenio, ſed ſeuero, ſanctisq; moribus. Plato hunc calcaribus, Ariſtotelem condiſcipulum freno dicebat indigere. *L. Viues in l. 8. Aug de Ciuit. Dei c. 12.*

Theſeus, Athenienſium ciuitatem, quæ prius ſparſim & vicatim habitabat, in vnum locum congregatam Græcarum vrbium ampliſſimam fecit. *Iſocr. in Helen.*

Cyrus Perſarum rex, non iuſtitiæ ſolum, ſed omnium etiam regiarum virtutum exemplum fuit, ſi modo Xenophontis Pædiæ vera eſt narratio. *Theat. Zuing.*

Ageſilaus Spartanorum rex, omni bellica vrbanaque virtute Græcorum longe princeps ſua tempeſtate. *Sabell. l. 2. Enneadis* 4.

Philippum Alexandri genitorem, memoriæ prodidit Theophraſtus non maieſtate modo cæteros reges: ſed fortuna quoque & ingenii modeſtia antecelluiſſe. *Plut. in apoph.*

❡ Hieroglyphica.

Ægyptii Sacerdotes hominem ea modeſtia præditum, vt facile eum queas à perperam factis auertere, ſi indicare vellent, *Taurum genu dextro alligatum pingebant.* Hunc enim ſi dextro alligaueris genu, manſuetum & vincula conſequentem inuenies. *Pier. Val lib.* 5.

Roſæ ſimulachrum *Bonum* ſignificat, quod vndique circunſeptum ſit malis: ac perinde voluptates noſtras amaritudinis & aſperitatis plenas. *Pier. Val. l. 55. p. 530. D.*

Fuerunt etiam qui ætatis florem, vel vnumquodque bonum, quod celerrime deficere videretur, atque adeo humanæ ipſius vitæ imbecillitatem per *decerptum Perſicum* & in lance poſitum,

Q 2 non

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

non ineptum dicerent hieroglyphicum. Pomum enim nullum aliud fugacius, longiſſimaque decerpto bidui mora ſit, cogatque ſe quamprimum venundari. *Pier. Val. lib. 54. p. 526.*

¶ APOLOGI SEV FABVLAE.

Grus & pauo.

Pauo contra gruem aſſiſtens, explicatis pennis ſuis: Quanta eſt, inquit, formoſitas mea, & deformitas tua! At grus ſubuolans: Quanta eſt, inquit, leuitas mea & tua tarditas.

Monet fabula, non eſſe ob aliquod bonum naturale ſuperbiendum, neque contemnendum alterum cui fortaſſe multo maiora collata ſunt. *Ioach. Camer. l. fab. p. 208.*

Origo Murorum.

Ea tempeſtate, qua dii & homines vna promiſcueque in terris vixere, vt tradit Heſiodus, humanum genus defenſum & tutum ope præſidioque deorum, neque intra mœnia ſeſe includebat, neque aliam protectionem quærebat. Pulſis diis hominum ſcelere, muris & foſſis hi circumdati, nunquam tamen muniti ſatis eſſe potuere. Ita quantum boni à præſentibus diis accepiſſent recordati, mœnia ſancta de memoria deorum & nominarunt & haberi voluerunt, ac ritus inſuper ceremoniasque varias cultus diuini inſtituerunt: non tamen ita placatos reddere potuerunt, vt tam benignis vterentur quam antea vſi fuiſſent.

Fabula docet, quod ſine impenſa interdum bonum obtineatur, id amiſſum nullarum rerum impendio recuperari poſſe. *Ioach. Camer. lib. Fab. p. 283.*

¶ SCRIPTORES.

Aduerſus illos qui affirmant eorum Bonorum, quæ in altera vita expectamus, fruitionem, non niſi in cibo, ac potu fore: idque propterea, quod ſacris in literis proditum, initio mundi hominem rebus iisdem in paradiſo vitam ſuſtentaſſe, *leg. Greg. Nyſſ. de opific. hominis, c. 19. p. 197.*

Vide tit. Malitia, Virtus, Probitas, Vir bonus.

Breuiloquium. Breuitas.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOL.

BReuiloquium, Græce βραχυλογία, ας, ἡ, & βραχυλόγος, ου, ὁ, ἡ, breuiloquens. Et oppoſitum eſt multiloquio.

Breuitas, quæ Græce βραχύτης, ητος, ἡ & βραχὺς έος, ὁ, breuis. Eſt autem breue proprie, quod longo opponitur. Hebraic. *Kotſer*, breuitas à verbo *Katſar*, decurtauit, abbreuiauit, demeſſuit cultro ſeu falce, abſcidit. Hinc ξυρέω abſcindo, ξυρὶς gladiolus quo aliquid abſcinditur, ξυρὸς nouacula.

¶ POETICÆ SENTENTIÆ.

Horat. de arte Poetica.

Quicquid præcipies, eſto breuis, vt cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantq́ue fideles.

Terent. in And.

Quin tu vno verbo dic, quid eſt quod me velis?

Auſonius in Paulino.

Et ſi enim comis breuitas: ſic fama renatum
Pythagoram docuiſſe refert, cùm multa loquaces
Ambiguis ſererent verbis: contra omnia ſolum
Eſt, reſpondebat, vel non: ô certa loquendi
Regula. Nam breuius nihil eſt nec plenius iſtis,
Quæ firmata probant aut infirmata reclinant.

Ibidem.

Nemo ſilens placuit, multi breuitate loquendi.

Horat. de Art. poet.

Decipimur ſpecie recti: breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio. ſectantem leuia nerui
Deficiunt, animiq́ue, profeſſus grandia turget.

Mich. Verinus.

Noſtra leges quiſquis fueris breuitatis amator,
Inuenies lepidos, ſed ſine felle iocos.

Euripides.

O pueri, iſtud ſapientis eſt viri paucis
Plurima poſſe verba bene complecti.

Menander.

Impudentes ſermones hoc ſolo iuuantur,
Si fiant breues & oportune proferantur.
Orationi breui multum ineſt ſapientiæ.

Martial. 2.

Non ſunt longa quibus nihil eſt, quod demere poſſis.

¶ PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

In omni negotio nihil adeo proſpicere debes quam vt tutum ſecurumq́ue ſit, quod agis. Eſt autem tutius tacere, quam loqui Cæterũ iis dicendis quæ mente & ratione carent, ſuperſedebis. Abſit quoq́ue nimietas in dicendo: & propriorum facinorum aut periculorum cõmemoratio. Non enim ſimiliter, vt ibi mentionem de tuis periculis facere, ſic & aliis, quæ tibi contigerunt, audire iucundum eſt. *Epictetus.*

Ne multis verbis pauca comprehendas: ſed paucis m… *ſerm. 33.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Pædaretus Lacon, vir bonus, cum in numerum trecen… eſſet electus, abiit, fronte ſerena, Diis agẽs gratias hunc … Gratias habeo vobis dii, quod tot homines meliores m… tati dediſtis. *Bruſ. l. 1. c. 18. ex Plut.*

Iamblichus, cum demum hominem bonum exiſtim… tabat, qui perfectiſſimam actionem iuxta mentem … conſeruat, & participationem intelligibilis pulchritud… ac eſſentiæ potentiæque Dei particeps eſt. *Stob. ſerm. 3…*

Apollonius Tyanæus, quum in iudicium ad Domitian… ceretur, apud quem accuſatus fuerat, nec eſſet facilit… elapſus: tantum vir bonus virtuti confidebat, vt tum d… ſet, Quo duceret? Ac dicente illo, Ad iudicium: Contra q… iecit) dicturus ſum? *Bruſ. l. 1. c. 18.*

Zeno Citticus, ad quendam dicentem, breues eſſe philo… ſententias: Vera prædicas, inquit, oportet enim & ſyllaba… fieri poſſit eſſe breues. Veritas multis verbis non eget: … nemus paucis verbis comprehenſa. *Laert. l. 1. c. 1.*

Epictetus. Philoſophiæ ſummam Epictetus duobus v… prehendere ſolitus eſt: ἀνέχου καὶ ἀπέχου: id eſt, ſuſtine & a… rum prius admonet, vt mala quæ incurrunt æquo a… mus: poſterius, vt à voluptatibus temperemus. Ita enim … aduerſis deiiciamur, nec proſperis corrumpamus. *Re… cap. 19.*

Plato Antiſthenem, qui diſſerendo fuerat prolixior, … ignoras quod orationis modus ſit, non penes dicentem … audientem. *Laert. l. 3.*

Iſæus. Pythonis proditoris accuſationem Iſæus ſoph… dictis abſoluit: Coarguam Pythonem, inquit, prodition… Deo reddito, populo qui vinxit, Philippo qui dimiſit. N… Deus pronuntiaſſet oraculo niſi talis eſſet: nec popul… niſi talis fuiſſet: neque rex abiiſſet, niſi eum cuius gra… non reperiſſet, aut rex è caſtris illum non dimiſiſſet. *Philo… phiſtis.*

Phocion in concione ſedens ſeorſim, acceſſit quidam … Videris cogitabundus, ô Phocion: Recte quidem conie… dit: Cogito enim, ſi quid queam detrahere his quæ dictu… apud Athenienſ. Alii ſolliciti ſunt, vt quam plurima dicant, … deantur elóquentes eſſe, atque diſerti. Illi diuerſa erat ra… rum vt quæ ad rem faciebant, verbis quam pauciſſimis … retur. *Plut. in apoph.*

Demoſthenes, de Phocione, quoties in concione d… ſurgeret ad amicos proximos dicere ſolebat, rationem … curim ſurgere. Nam Phocion erat in dicendo breuis, ſed … lebat autem fere à Demoſthene diſſentire. *Plutarch. in … nes.*

Apollodorus, dicebat optimos homines ſin dicendo … eſſe: linguaces autem, ſi tantum moleſtiæ caperent, qua… afficiunt, haud ſane longos ſermones habituros eſſe. *Stob. …*

Epaminondas, in Spartanos, qui multa magnaque c… banis obiiciebant: Hi nimirum fecerunt, inquit, vt breu… vti deſtiteritis. Solebant Lacedæmonii de breuiloquentia … ſed à Thebanis multis affecti calamitatibus, multa dic… ſunt, de illis conquerentes. *Plut. in apoph.*

Archidamus cum irrupiſſet in Arcadiam audito quod … Elei ferrent auxilium, ſcripſit illis in hunc modum: Arch… Eleis, Quies bona. Non potuit breuius & ſuadere, quod … commodum: & minari malum, ſi quid perperam aggred… Decet hæc breuiloquentia & ducem, & Laconem. *Plut.*

Cleomenes, pirata quidam cum prædam per Lacedæmo… regionem feciſſet, captus, & interrogatus cur id feciſſet? Q… ait, deerat mihi vnde viuerem, & aliis quoque darem, ad… coactus ſum: qui haberent: quæ nec ſponte dabant, v… Cui Cleomenes ait: Compendioſa tibi ineſt malitia. E… deteſtabatur hominis improbitatem, & laudabat expedi… tionis breuitatem. *Plut. in Laert.*

Leo Eurycratidis F. cuidam de rebus haudquaquam … intempeſtiuè loquenti. O hoſpes, inquit, re opportuna no… tune vteris. Nihil oratione melius, ſi parce promas lingua… rum. *Plut. in Lacon.*

Lycurgus, interroganti, quamobrẽ Lacedæmonii breuilo… vſurparent? Quoniam ſilentio eſt finitimum, inquit. *Stob. … Anton. in Meliſſa parte 1. ſerm. 71 Max. ſerm. 2…*

Lacedæmonij factis magis quam eloquentia pollueru… breuiloquentia λακωνισμὸς, id eſt, Lacedæmoniorum ſeu Spa… rum ſermo, dicta eſt: quod Lacones ſeu Lacedæmonii in apo… gmatis præcipue valerent. Horum autem lepos in eo præcip… ſiſtit, vt pauciſſimis verbis plurimum ſententiæ complect… Cuiusmodi ſunt illa αἴκα, id eſt. Sic, reſponſum prolixæ ora… gati: & οὔκ, id eſt, non, totam occupans epiſtolam & ἢ … id eſt, aut ſuper hunc. *Eraſm. in adag.* Plut. *in apoph.* … *extant breuiloquentia Laconica exempla, ad ſuos locos … pere relata.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

in integrum reſtituere impoſſibile eſſe:alius verò: nec ipſe Chriſtus id præſtare poſſet. Ad has voces ſtatim gallus ipſe proſilijt, & alis colliſis iuſculum in diſcumbentium ora affudit. Blaſphemi lepra ſtatim hæreditaria puniti ſunt. *Vincentius libro 25.cap.64.*

Vide Iuramentum, Iuſiurandum, Impietas.

Bonum, Bonitas.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

BONVM, Græcè ἀγαθὸν,ȣ̃,τὸ,& χρηςὸν,ȣ̃,τὸ, dicitur. Et eſt id, quod opponitur malo: eſtq; nomen generale,& honeſta ſimul,atq; vtilia complectens, vt bonum animi, bonum corporis, bonum fortunæ. Hinc ſi bonum virum dicimus, probum ſignificamus: ſi bonum militem, fortem: ſi bonum imperatorem, prudentem: ſi bonum grammaticum, literatum: ſi bonum oratorem, facundum: ſi bonum iudicem, iuſtum: ſi bonum mercatorem, diuitem: ſi bonam faciem, pulchram. Sic è conuerſo malum generale nomen eſt, & turpia ſimul,& detrimentoſa complectens. Vnde malum virum dicimus, flagitioſum. malum militem, imbecillum: malum imperatorem, imprudentem: malum grammaticũ, rudem: malum oratorem, infacundum: malum iudicem, iniquum: malum mercatorem, inopem: malam faciem, deformem.

Bonum ſummum, eſt animi operatio ſecundum virtutem optimam & perfectiſſimam in vita perfecta, *ſecundum Ariſtotelem libro 1. Rhetoricorum.*

Bonum eſt, quod ſuiipſius gratia eſt expetendum. *ſecundum lib. 1. Rhetoricorum.*

Bonitas, Græcè ἀγαθοσύνη,ης,ἡ: & ἀγαθότης,τητος,ἡ: & ἀγαθὸς,ȣ̃,ὁ, bonus, vnde benignus dicitur, id eſt, liberalis, beneficus, clemens. Quare benignam terram appellamus, fructus abundè ferentem. Plinius de Ægypto: Nulla eſt benignior tellus, nullus ager feracior. Inde benignitas, liberalitas, atque clementia.

Bonitas bonum eſt, quo mentes nulla quatiuntur perturbatione, ita à natura inſtructæ, vt mali nihil cogitent, aut etiam nolint, confingere neſciunt: Cuius contrarium malitia, vel vt græco vtar verbo, δόλος.

Bonorum appellatio aut ciuilis, aut naturalis eſt. Bona ex naturali ſignificatione, omnia comprehendunt, quæ proſunt. Ex ciuili ad facultates tantum referuntur. Hinc diſtinctio bonorum corporis,& animi, apud Philoſophos. *Alciatus tit. de Verb. ſign. L. Bonorum appellatione.*

Bonum, Hebr. *Tob*: Bonitas, *Tub*, & *Tobah*, à verbo *Tob*, Bonus, pulcher, iucundus, vtilis, amabilis, ſuauis, delicioſus fuit. Nomine *Tob* autem Hebrei intelligunt, quicquid bonum, pulchrum, lætum, vtile & beatum eſt, & quidem perfectè bonum, ſi de Deo vero intelligitur. Græc. ἀγαθὸν à *Tob* fluxiſſe videtur. *Bon, Bonte,* Galli dicunt, à *Tob*, literis inuerſis, *Bot, Bon.* Vide Etymologicon trilingue Lugduni editum Anno 1607. apud Antonium de Harſy, pag. 138. & 139. vbi multa obſeruatu digna de Bono & Bonitate.

¶ LOCI BIBLICI.

Summum bonum, *Pſalm.*16.11. Bonum ſectandum, *Pſal.*34.14. & 37.27. *Eſai.*1.18. *Amos* 5.v.14.15 *Rom.*12.9. *Gal.*4.18. 1.*Theſſ.*5. *v.*15. 21. *Iac.*4.17. 1.*Pet.*3.11. 3.*Ioan.*v.11. Bonum non ſemper opponitur vitio, vt patet ex 1. *Corinth.*7.1. vbi ſignificat idem quod commodum & expediens, vt declarat *v.*35. Bonum non habitat in carne noſtra, *Rom.*7.18. 2.*Cor.*3.5. Boni interdum ob malos plectuntur, *Ioſ.*7.*v.*12. Boni pro malis non puniendi, *Deut.*24.*v.*10. *Ezech.*18.*v.*26. Bonus Deus ſolus. *Matth.*19.17. *Marc.*10.18. *Luc.*18.19.

Bonorum ordo triplex: ſunt enim bona { 1. *Animi.* 2. *Corporis.* 3. *Fortunæ.* }

¶ SENTENTIÆ BIBLICÆ.

Amen dico vobis, niſi conuertamini, & fiatis tanquam pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. *Matth.c.*18. *Luc.*9.

Videte, ne cuiquam quis malum pro malo reddat, ſed ſemper quod bonum eſt, perſequamini. *Paul.*1. *ad Theſſ.*5.

Simplex credit omni dicto: quamdiu ſimplices iuſtitiæ adhærebunt, non afficientur pudore. *Prouerb.*14.

Condona iniuriam proximo tuo, & tum peccata tua, te precante, diſſoluentur. *Ecclеſ.*28.

¶ SENTENTIÆ PATRVM.

Virtutes quibus viuitur rectè, magna bona ſunt. Species autem quorumlibet corporum, ſine quibus rectè viui poteſt, media bona ſunt. *Aug. de lib. Arb.*

Neque accepta duo ſunt bona, quæ ante oculos eius malorum admiſtione maculantur. *Gregor. in Moral.*

Illa eſt vera innocentia, quæ nec inimico nocet. Q[...] cens? qui cum alijs non nocet, nec ſibi nocet. Qu[...] nocet, non eſt innocens. *Auguſt. ſuper Pſalmos.*

Innocens inter ipſa tormenta fruitur conſcientiæ bo[...] malignantes, cum de pœna metuit, de innocentia glo[...] *broſ. ad Demetriadem.*

Gaude de innocentia & exulta, gaude, inquam, quia [...] ſa eſt, vbique ſecura. Si tentaris, proficis: ſi humiliaris[...] pugnas, vincis: ſi occideris, coronaris. Tu in ſeruitute [...] periculo tuta, in cuſtodia læta: tibi omnis reatus ab[...] uerſa militia ſubiugatur: te potentes honorant, ſuſp[...] pes, magnates exquirunt, & illi nonnunquam te defiden[...] pugnant: tibi boni parent, mali inuident, zelant æmul[...] cumbunt, nec vmquam puteris victrix non eſſe, etiam [...] mines iuſtus defuerit. *Chryſoſt. in Homilijs.*

Simplicitas minimè omnium ſuſpicax eſt malorum. [...]

Malus quàm citiſſimè condemnat bonum: Bonus a[...] lum quidem facilè: nam qui ad mala non eſt promptu[...] ſpicionem quidem facilis eſt. *Ex vitis Patrum.*

Ingenium expers militiæ, tardius quoque ſuſpicatur. [...] inimicum in manus tuas incidiſſe, noli putare tempus [...] tionis, ſed ſalutis: itaque tum maximè parcendum eſt [...] in noſtra fuerint poteſtate. Si tibi quis moleſtus fuerit [...] ne ſis moleſtus, alioqui illi ſimilis fueris. Nemo malum [...] ſed bono malum. *Chryſoſtomus.*

Puritas innocentiæ conſeruata, fons eſt & origo omni[...] virtutis. *Hugo.*

¶ POETICÆ SENTENTIÆ.

Οὐδεὶς πονηρὸν πρᾶγμα χρηςὸς ὢν ποιεῖ.
Nullus bonus exiſtens malum facinus committit.

Idem.

ὡς ἡδὺ συνέσει χρηςότης κεκραμένη.
Quam iucunda res eſt, bonitas prudentia commi[...]

Theognis.

Κύρν' ἀγαθὸς μὲν ἀνὴρ γνώμην ἔχει ἔμπεδον αἰεί,
Τολμᾷ δ' ἔν τ' ἀγαθοῖς κείμενος, ἔν τε κακοῖς.
O Cyrne, vir quidem bonus animum ſemper hab[...] tem,
Et animoſus eſt tum in malis, tum in bonis conſt[...]

Sophocles in Electra.

Οὐδεὶς τῶν ἀγαθῶν ζῶν κακῶς εὔκλειαν αἰσχύνειν θέλει.
Nullus bonorum malè viuendo bonam de ſe fam[...] ſtare vult.

Menander.

ὁ χρηςός ἐςι πολλαχȣ̃ σωτήριος.
Vir bonus multis in locis ſalutaris.

Idem in Pallade.

Κἂν ταῖς ἀπορίαις ἐσθ' ὁ χρηςὸς χρήσιμος.
Et in rebus perplexis, vir bonus vtilis eſt.

Idem in Homopatrijs.

Εἰς πάντα καιρὸν, καὶ τύχης ῥοπὴν πᾶσαν,
Τῶν χρηςῶν ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν καὶ θεός.
In omni tempore, & quauis inclinatione fortunæ,
Bonorum curam ſuſcipit etiam Deus.
Νὴ τὴν Ἀθηνᾶν μακάριον ἡ χρηςότης
Πρός πάντα, καὶ θαυμαςὸν ἐφόδιον βίῳ.
Beata res eſt bonitas per Mineruam
Vbique & mirum vitæ viaticum.

Pindarus.

Alienis aperire noli,
Quidnam laboris nos exerceat.
Hoc te admonitum volo. Bonarum quidem rerum
Sortem & iucundarum, coram oportet
Toti populo declarare:
At ſi qua diuinitus grauior contigerit
Hominibus fortuna,
Eam abſcondere conuenit.

Sophocles.

Ne multis euulges præſentem fortunam;
Nam ſi taceatur, lugeri poteſt amplius.

Euripides.

Palam enim ſortem ſuam teſtari
Apud omnes, imperiti hominis eſt: celare verò ſ[...]
Dolorificum eſt quidem, in turpe damnum a[...] dere,
At ſi fiat, comprimendum eſt ſcitè
Abſcondendo, nec omnibus enunciandum.
Huiuſmodi enim gaudium hoſtibus, & riſum m[...]
Sapientes ſua celant mala.
Bonus eſt, qui leges, & patrum ſtatuta ſeruat.

Horat. lib. 1. Epiſt.

Vir bonus eſt quis?
Qui conſulta patrum, qui leges iuraq; ſeruat.

Terent. Hec.

Namq; eo pacto maximè apud te meo erit ingenio [...]
Cum illa quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me [...]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Martialis 10.
Ampliat ætatis ſpatium ſibi vir bonus, hoc eſt
Viuere bis, vita poſſe priore frui.

Horat. Epiſt. 16.
Tu rectè viuis, ſi curas eſſe, quod audis.
Iactamus iam pridem omnes te Roma beatum.

Idem. ibidem.
Vir bonus & ſapiens audebit dicere Pentheu
Rector Thebarum, quid me perferre, patiq;
Indignum coges? adimam bona, nempe pecus, rem,
Lectos, argentum, tollas licet in manicis, &
Compedibus ſæuo te ſub cuſtode tenebo.
Ipſe Deus ſimulatq; volam, me ſoluet opinor.
Hoc ſentit, moriar, mors vltima linea rerum eſt.

Martialis 11.
Tanta tibi eſt recti reuerentia, Cæſar, & æqui,
Quanta Numæ fuerat: ſed Numa pauper erat.
Ardua res hæc eſt opibus non tradere mores:
Et cum tot Crœſos viceris, eſſe Numam.

Hor. 1. Epiſt. 16.
Oderunt peccare boni virtutis amore.

Hor. 1. Serm. 4.
Sulcius acer
Ambulat, & Caprius, rauci male, cumq; libellis,
Magnus vterq; timor latronibus, at bene ſi quis,
Et viuat puris manibus, contemnat vtrumq;.

Plaut. Capt.
Bene merenti, bene profuerit: male merenti, par erit.

Plaut. Trin.
Boni ſibi hæc expetunt: rem, fidem, honorem,
Gloriam & gratiam: hoc probis pretium eſt.

Virgilius in viro bono.
Vir bonus & ſapiens, qualem vix repperit vllum,
Millibus è multis hominum, conſultus Apollo.

Iuuenal. 3.
Rari quippe boni, numero vix ſunt totidem, quot
Thebarum portæ vel diuitis oſtia Nili.

Sen. Herc.
Sontibus parent boni.
Ius eſt in armis: opprimit leges timor.

Ouid. 1. Faſt.
Laudamus veteres: ſed noſtris vtimur annis.

Virg. in viro bono.
Iudex ipſe ſui, totum ſe explorat ad vnguem,
Quid proceres, vaniq; ferat quid opinio vulgi
Securus: mundi inſtar habens, teres atq; rotundus.
Externæ ne quid labis per leuia ſidat.
Ille dies quàm longus erit ſub ſidere Cancri.
Quantaq; nox tropico ſe porrigit in Capricorno,
Cogitat, & iuſto trutinæ ſe examine penſat,
Ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus æquis
Partibus vt coeat? nil vt deliret amuſſis:
Sit ſolidum quodcunq; ſubeſt: nec inania ſubtus
Indicet admotus digitis pellentibus ictus,
Non prius in dulcem declinat lumina ſomnum,
Omnia quàm longi reputauerit acta diei,
Quò prætergreſſus? quid geſtum in tempore? quid non?
Cur iſti facto decus abfuit, aut ratio illi:
Quid mihi præteritum? cur hæc ſententia ſedit?
Quam melius mutare fuit? miſeratus egentem:
Cur aliquem fracta perpenſi mente dolorem?
Quid volui, quod nolle bonum foret: vtile honeſto
Cur malus antetuli: num dicto, aut deniq; vultu
Perſtrictus quiſquam? cur me natura magis, quàm
Diſciplina trahit? ſic dicta & facta per omnia
Ingrediens, ortoq; à veſpere cuncta reuoluens,
Offenſus prauis, dat palmam & præmia rectis.

Boet. 3. 12.
Vos hæc fabula reſpicit,
Quicunq; in ſuperum diem
Mentem ducere quæritis.
Nam qui Tartareum in ſpecus
Victus lumina flexerit,
Quidquid præcipuum trahit.
Perdit, dum videt inferos.

Paul. Auſon. Epiſt. 11.
Quid enim tenere vel bonum, aut verum queant,
Qui non tenent ſummum caput
Veri, boniq; fomitem, & fontem Deum?

Bias per Auſon.
Quænam ſumma boni? mens, quæ ſibi conſcia recti.

Plaut. Capt.
Tum deniq; homines noſtra intelligimus bona,
Cum, quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.

Ouid. 2. Amor. 6.
Optima prima fere manibus rapiuntur auaris,
Implentur numeris deteriora ſuis.

Ouid. 7. Met.
Di meliora velint: quanquam non iſta precanda
Sed facienda mihi.

Tibul. 1. 4.
At ſi tardus eris, errabis, tranſiet ætas,
Quam cito, non ſegnis ſtat, remeatq; dies:
Quam cito purpureos deperdit terra colores:
Quam cito formoſas populus alta comas: &c.
Vidi iam iuuenem premeret cum ſerior ætas,
Mœrentem ſtultos prætériiſſe dies.

Martial. 2.
Non bene diſtuleris, videas quod poſſe negari,
Et ſolum hoc ducas, quod fuit, eſſe tuum.
Exſpectant curæq; catenatiq; labores,
Gaudia non remanent, ſed fugitiua volant.
Hæc vtraq; manu, complexuq; aſſere toto:
Sæpe fluunt imo ſic quoq; lapſa ſinu.
Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere viuam,
Sera nimis vita eſt craſtina: viue hodie.

Iuuenal. 10.
Omnibus in terris, quæ ſunt à Gadibus vſq;
Auroram & Gangem, pauci dignoſcere poſſunt
Vera bona atq; illis multum diuerſa, remota
Erroris nebula. quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, vt te
Conatus non pœniteat, votiq; peracti?

Horat. 1. Epiſt. 11.
Tu quamcumq; Deus tibi fortunauerit horam,
Grata ſume manu: nec dulcia differ in annum:
Vt, quocunq; loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas.

Iacob. Bill. in Anth. ſacr.
Cum Deus exerta peccantes verberat ira,
Vt norint homines, quid mereantur, agit.
Nam dum mortalis peraguntur tempora carnis,
Auxilium miſeris ipſa flagella ferunt.
Et vindicta breuis ſic noxia crimina finit,
Ne ſine fine habeat debita pœna reos.

Menander.
ἀνὴρ δὲ χρηστὸς χρηστὸν οὐ μισεῖ ποτέ. id eſt.
Vir autem bonus bonum non odit vnquam.
γνώμης γὰρ ἐσθλῆς ἔργα χρηστὰ γίγνεται.
Mentis enim bonæ vir opera bona facit.
ζήλου τὸν ἐσθλὸν ἄνδρα καὶ τὸν σώφρονα.
Imitare bonum virum & ſapientem.

Leonides.
αἰεὶ δ' ἀγαθὸς ἐστ' ἀγαθός.
Semper autem bonus, eſt bonus.

Ex 3. Epigramm.
Τῶν ἀγαθῶν οὐ δεχόμεθα κόρον.
Bonorum non capimus ſatietatem.

Horat. Oda 22. l. 1.
Integer vitæ ſcelerisq; purus,
Non eget Mauri iaculis, nec arcu,
Nec venenatis grauida ſagittis,
Fuſce, pharetra.
Siue per Syrtes iter æſtuoſas,
Siue facturus per inhoſpitalem
Caucaſum, vel quæ loca fabuloſus
Lambit Hydaſpes.

Ouid. lib. 5. Triſt. eleg. 5.
Nec fore perpetuam ſperat ſibi numinis iram
Conſcius in culpa non ſcelus eſſe ſua.

Ouid. 4. Faſt.
Conſcia mens recti famæ mendacia ridet,
Sed nos in vitium credula turba ſumus.

Terent. in Heauton.
Hæc perinde ſunt vt illius animus qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit ei bona: illi qui non rectè vtitur, mala.

¶ PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

Bonum dicimus quod non alterius, ſed ſui ipſius gratia eſt expetibile: & quod appetunt omnes: & quod quæcunque mentem & prudentiam habent, expeterent: & efficiens, & conſeruans, vel id ad quod hæc conſequuntur. *Ariſtot. lib. 1. Rhetoric. ad Theodect. c. 7.*

Bonum & malum qualitatem in iis quæ animata ſunt, maxime indicant: atq; eorum in iis maxime quæ ſui iudicii gerit quodammodo. *ibidem.*

Malum recens, & exiguum contemnitur: cum autem conualuit, viresque ſumſit, videtur ab omnibus. *libr. 6. de Republ. capit. 4.*

Sit bonum quod ſui ipſius gratia eſt expetendum: & id cuius gratia aliud quiddam appetimus: & quod omnia appetunt: vel

quæ ſenſum habent omnia vel quæ intellectum habent, aut ſi haberent. Et quicquid intellectus vnicuique tribuerit: & quicquid qui de ſingulis eſt, intellectus tribuit: id vnicuique bonum eſt: & id quod cum adſit, bene afficitur cui adeſt: ſatiſque habet, & ſufficiens per ſe ipſum: præterea quod hæc efficit aut conſeruat: & id quod hæc ſequuntur contraria: & quæ corrumpunt. *l.1. Rhethor. ad Theod. c.6.*

Multorum & cognitionis & motus principium bonum eſt & malum. *l. δ. 4. Methaph. c. T.1.*

Ea quidem per ſe bona quiuis ponat, quæ ſola & ſeiuncta à cæteris ſequatur: vt ſapere, vt videre, vt ſunt nonnullæ voluptates, vt honores. Etſi enim hæc ipſa propter aliquid aliud ſequimur: tamen in iis quæ per ſe bona ſunt licet ponere: aut nihil præter Ideam ſit in bonis *l.1. Eth. c.6.*

Bonum & in ſubſtantia dicitur, & in qualitate, & in iis quæ cum aliquo conferuntur: quæque per ſe ipſa ſunt: & ſubſtantia iis ſunt quæ cum aliquo comparantur naturæ ordine priora. *Ethic. lib.1. cap.6.*

Quoniam id quod mouet, duplex eſt, quorum vnum immobile eſt, alterum quod mouet & mouetur: bonum quidem quod agendum eſt, immobile permanet. *lib.3. de Animo. cap.10. T.54.*

Mala quorum fortuna eſt cauſa, hæc ſunt: ſi neminem habeas amicum, aut quam pauciſſimos: quare diuelli quoque à ſociis atque amicis miſerabile eſt, *libro 2. Rhetoric. ad Theodect. cap.8.*

Id mouet ſemper quod appetendum eſt, idque ipſum vel bonum eſt, vel quod bonum videtur: nec omne bonum, ſed quod agendum eſt. Agendum porro bonum eſt, id eſt, quod ſecus etiam cadere poteſt. *l.3. de Animo, c.10. T.51.*

Bonum omnis originis & ortus finis eſt. *Metaph. lib. α. 1. maiore. cap.13.*

Bonum dicitur quod opportune fit & in tempore. *Top. libr.1. capit.3.*

Si quod vnum eſt bonum, quod communiter dicatur: aut ſi quod eſt ſeiunctum ipſum per ſe: perſpicuum eſt id, nec agi ab homine poſſe, nec haberi. *lib.1. Ethic. c.6.*

Duo ſunt bonorum genera: aliud propter ſe: aliud propter illa. *l.1. Ethic. c.6.*

Quod propter ſe expetitur, id confirmamus eo quod propter aliud expetitur perfectius: & quod nunquam alio refertur: iis omnibus quæ propter ſe, & propter hoc expetuntur, *Ethic. lib.1. cap.7.*

Quod bonum vndique perfectum eſt, omne ſatis eſſe, & ſufficere videtur. *ibidem.*

Bonorum præſtantia, acceſſione eius quod additur ad aliud, exiſtit: & maximum quodque bonum ſemper expetendum eſt maxime. *ibidem.*

Duplex bonum eſt: alterum quod abſolute & per ſe bonum ſit: alterum quod alicui bono ſit & vſui. *Ethic. l.7. c.12.*

Bonorum aliud eſt actio: aliud habitus eſt. *ibid.*

In omnibus bonum principium eſt maxime. *Metaph. l. λ. 11. ca. 10. T.54.*

Probe veteres ſummum bonum definierunt id, ad quod omnia referuntur. *Ethic. l.1. c.1.*

Vbi eſt melius & deterius: ſemper id quod præſtat, primas tenet. *Metaph. l.6. 2. c.3. T.11.*

Poteſt illud ipſum quod bonum eſt, falſa ratione collectum obtineri: & ad id quod faciendum eſt, non qua ratione æquum eſt, ſed falſa via media perueniri. *Ethic. l.6. c.9.*

Dicitur vnum genus bonorum quæ per ſe expetuntur & amantur. Conficientia vero eorum aut aliquo modo tuentia, aut etiam contrariorum prohibentia, propter illa, aliqua ratione bona nominantur. *Ethic. l.11. c.6.*

Leuius malum ſpeciem quandam fert boni, ſi cum maiore conferatur. Eſt enim minus malum potius quam maius eligendum. Quod autem eligendum eſt: id bonum eſt: quod potius eligendum eſt, id etiam maius bonum. *Ethic. l.5. c.5.*

Peccare licet multis modis: quoniam vt Pythagorei coniiciebant, malum infinitum incertumque eſt: bonum certum atq; finitum. At vero recte facere vno modo licet. Itaque illud facile: hoc difficile. Nam & à ſigno diſcedere facile eſt: & ipſum attingere magni negocii. *Ethic. l.2. c.6.*

Malum etiam non habere iucundum eſt. *libr.1. Rhetoric. ad Theodect. c.11.*

Malum pro malo reddere iuſtum eſt: & iuſtum omne laudabile. *l.1. Rhetor. ad Theodect. c.9.*

Et Deus poteſt: & vir bonus quæ mala ſunt efficere: cum interim non ſint eiuſmodi. *Top. l.4. c.5. l.55.*

Cuius contrarium malum eſt, & cuius contrarium inimicis conducit: id bonum eſt. *lib.1. Rhet. ad Theod. c.6.*

Diuturniora quidem anteponenda ſunt breuioribus: & quæ prudentes anteponant ii, qui in aliqua re excellunt: hoc ipſo quod tales ſunt, aut quæ ii, qui vno quoque genere ſcientes ſunt, aut quæ plures, aut etiam omnes. *lib 3. Topicor. c.1. l.10.*

Ea quæ per ſe ſunt cauſæ malorum poſtponun-
ſu & fortuito: vt vitium fugiendum eſt potius, quam
enim per ſe malorum eſt, hæc caſu. *ibid. loc.7.*

Et quæ omnino bona ſunt, iis anteponuntur
na ſunt: vt valere quam ſecari magis optandum
illud omnino bonum eſt, hoc alicui qui ſectione
ta ac inſita bona aſſumtis & aduentitiis, vt
quoniam illa inſita eſt & innata: illud aduentit
re meliore inſunt: & quæ iuſtiorem habent
quæ in deteriore: vt bona Dei, hominis bonis:
poris bonis ſunt anteponenda: & quæ propria
rei, iis quæ deterioris: vt Dei quam hominis,
ſeqq.

Cum per ſe malum omne labefactat: tum ſi integ
rabile exiſtit. *lib.4. Ethic c.5.*

Malum multiplex eſt: bonum contra ſimplex.
cap.24.

Adeptionem bonorum euitatio comitatur malo
tionem malorum conſequitur viciſſim adeptio bon
cap.6.

Aliqui bona appetunt homines, ac perſequuntur
optare debent potius, quæ vere bona ſunt: ea ſibi
autem ſequi quæ ſibi bona ſint. *Ethic. l.5. c.1.*

Quod ei contrarium eſt quod fugiendum ſit,
dum eſt atque malum: omne id bonum. *libro ſept*
cap.13.

In eo vis maxima eſt ad virtutem, quæ more p
bonis rebus lætetur, doleatque contrariis. *libro*
cap.2.

Quicquid bonum eſt, omne coniunctum cum
eſt, & magis expetendum, quam ipſum ſeparatum
cap.2.

Omnes ad id quod bonum videtur, omnes ſu
runt. *l.1. de Republ. c.1.*

Bonum ſemper in actione cernitur: pulchr
iam in iis quæ ab omni motu libera ſunt. *lib. μ.*
pit.3.

Quod rectum & honeſtum, & cum virtute eſt,
bonum. *Parad.1 Cic.*

Tria ſunt genera bonorum: maxima animi: ſecu
externa tertia. *3. Tuſc.*

Alia ſunt in homine optanda, alia laudanda. Gen
opes, diuitiæ, cæteraque quæ fortuna dat, aut ex
pori, non habent in ſe veram laudem: quæ deberi
tatur, ſed tantum quod ipſa virtus in earum rerum
tione maxime cernitur. *2. de Orat.*

Nihil bonum, niſi quod honeſtum: nihil malum,
pe. *Cic. At. lib.10.*

Quicquid eſt quod bonum ſit, id expetendum eſt:
expetendum, id certe approbandum: quod vero appro
tum, acceptumque habendum. *5. Tuſc.*

Non ſunt dicenda bona illa, quibus abundante
ſerrimum. *Parad.1.*

Bona non ſunt, quæ quis habeat, & miſerrim
Tuſc.

Nec bonum eſt aliud, quod aut cupias ardenter,
efferas inſolenter. *4. Tuſc.*

Diuitias, quia quiuis, quamuis indignus, habere p
non numero. *2. Tuſc.*

Neque pecuniæ, neque tecta magnifica, neque
peria, neque eæ, quibus maxime aſtricti ſint, volupta
bus expetendis numerandæ ſunt: quippe homines
tes, ea deſiderant maxime quibus abundant. *Par.1.*

Non naſcitur ex bono malum, non magis quam
ad ſemen nata reſpondent, bona denegare non p
epiſt.

Non eſt bonitas, peſſimis eſſe meliorem. *Sen.21.*

Boni paucis legibus indigent: non enim res pon
ſed contra, leges ſecundum res ipſas feruntur. *Theoph*

Probum eſſe res eſt multis pecuniis vtilior. *Demoſt.*

Bonum aut eſſe oportet aut ſimulare. *Democritus.*

Qui mala pro bonis rependit, ex eius domo non
Nilus.

At vero, ſi quis velit complicatam animi ſui notion
iam ſe ipſe docebit, eum bonum virum eſſe, qui prof
ſit, noceat nemini niſi laceſſitus iniuria. *Cic. l.3. de Off.*

Οἱ ἀγαθοὶ δυσεύρετον χρῆμα, καὶ πρὸ πολλοῦ ἐκλιπ
ὅσπερ οὐδὲ ὁ λυγκεὺς ἂν ἐξεύροι ῥᾳδίως, ἀμαυρὸν ὄντα καὶ
οἱ ἀγαθοὶ ὀλίγοι εἰσίν.

Boni poſſeſſio eſt, quæ haud facile inueniri poteſt,
dudum è vita conceſſerit. Adeo obſcura atque puſilla,
Lynceus vix dum inueniat. Sunt enim boni perpauci.
Timone.

Vir bonus cito nec fieri nec intelligi poteſt,

…tanquam Phœnix anno quingenteſimo naſcitur. Nec eſt …m, ex interuallo magna generat: mediocria, & in turbam na… ſæpe fortuna producit; ſed qui ſciret, quid eſſet vir bonus, …um ſe eſſe credere: fortaſſe etiam fieri poſſe deſperaret. *Senec. …*

Bonarum rerum etſi ſucceſſus non fuerit, conatus ipſe hone… …eſt, bona nemini eſt hora, ſi non alicui ſit male. *Idem in Prou.* …à bonis bona perdiſces. Quod ſi malis adhæſeris, quam habes …tem, proculdubio perdes.

Mulieres quoque, o Meno, bonos viros diuinos nuncupant. Et …onici quoties bonum quemdam virum commendare volunt, …hic vir, aiunt. *Plato in Men.*

Bonum virum decet ſacrificare diis, intereſſe diuinis: nempe il… …e proſequi orationibus, muneribus, alioque cultu diuino. pul… …rimum, optimum, commodiſſimum ad vitam beatam: idque …e cui maxime eſt decorum. Malo contra contingunt omnia. Impurus …m mali eſt animus, boni autem purus: ab impuro autem capere …nera, neque bonum virum, neque Deum decet. *Dialog. 4. de …*

❡ Apophthegmata.

…acus, perdifficile (inquit) eſt bonum eſſe. Dicente autem Pho… …o, quærendum eſſe ſtudioſum ac frugi virum. Etiam, inquit, ſi …e quæſieris, non inuenies. *Bruſ. l. 1. c. 18.*

…probitatem morum habere debes, quæ plus fidei mereatur …m ſubſeruandum. *Stob. ſerm. 35.*

Socrates dicebat, ad gloriam compendiaria via peruenire poſſe …s, qui tales eſſent, quales videri vellent. *Bruſ. l. 1. c. 18.*

…iſthenes, dicebat ſatius eſſe cum paucis bonis pugnare ad… …ſus omnes malos, quam cum multis malis aduerſus paucos bo… …s. Præſtat enim de numero bonorum eſſe, quorum vbique rari… …, quam de grege malorum, quorum vbiq; plena ſunt omnia. …l. 5. c. 1.

…s dicere ſolebat, Bonum virum moleſtam eſſe ſarcinam. Nam …inſipientia bene fertur, & leuiter: ſic prudentia grauiter incum… …premit vehementer ſuopte pondere, ne facile poteſt excuti. …idem libro, *Quod omnis probus liber.*

…genes, bonos viros dicebat eſſe deorum ſimulachra. Deorum, …unt optimi, naturæ proprium eſt benefacere omnibus, noce… …mini. Hæc imago melius relucet in ſapientibus ac bonis viris, …n ſtatuis, cum dii ſint incorporei. *Laert. lib. 6.*

…m cuidam percontanti in qua parte Græciæ vidiſſet bonos vi… …viros, ait, nuſquam, ſed Lacedæmone vidi pueros. Notans to… …Græciæ corruptiſſimos mores, adeo vt apud Lacedæmonios …m incorruptiſſimam tantum in pueris reſideret priſca inte… … Simul illud innuit, in reliqua Græcia ne pueros quidem …onos, tum illud, viros eſſe pueris deteriores, quum ab his o… …a pueros ad probitatem inſtitui *Diogenes Laert. 16. Bruſ. lib. …*

…em peregrinum quendam conſpiciens, ſeſe ſtudioſe ad fe… …diem componentem: Quid facis, inquit? an non quilibet dies …o feſtus eſt? Senſit vir prudentiſſimus, hunc mundum eſ… …um Deo dignum, in quo vir bonus conſtitutus, ſemper be… …eſte & piè, quaſi in conſpectu numinis, viuit. *Laert. libr. 6.*

Ariſtippus interrogatus, quid eſſet admirandum in vita? Vir …s (reſpondit) & moderatus: quoniam etſi inter multos impro… …git, non tamen peruertitur. *Stob. ſerm. 35.*

Themiſtocles prædium vendens, præconem diuulgare iuſſit, quod …um quoq; bonum haberet. non parum enim refert quam bo… …virum tibi vicinum habeas. *Stob. ſerm. 35.*

Phocion centum talenta Alexander quum ei dono miſiſſet, adſe… …s interrogauit: Quam ob rem ex tanto Athenienſium nume… …ſoli ea mitteret? Illi reſponderunt, Quoniam ſolum ipſum …ſtimaret bonum eſſe virum. Quin igitur, dixit, me poſthac …que bonum eſſe permittat, & pecuniam remiſit. Senſit autem …boni viri eſſe ſubire famæ periculum ob acceptata munera. …*ſerm. 35.*

Lycurgus dicebat, dignitatem quidem iſtam, qua mouemur ad …s mutuo dandum aliquid, in opibus hominum ſitam eſſe. Il… …ero, quæ nos ad facilius fidem habendam inducit, in moribus. …enim bonus vbique nouit quid deceat, quidque expediat, quid …e quid ſit honeſtum. *Stob. ſer. 35.*

Ariſtoteles, rogatus à quodam improbo, aliquid pecuniæ ei de… …propter quod reprehenſus à quodam, vt qui homini nequam …diſſet: non homini, dixit, ſed humanitati. *Stob. ibidem.*

Anonymus, ſcurra quidam cum vidiſſet principum indigna & ne… …ia facinora, dixit: In vno annulo bonos principes omnes ſculpi …ſe. Sentiens eſſe quidem magnum imperatorum numerum, ſed …his perpaucos eſſe bonos. *Recitat Vopiſ. in Aurelio.*

❡ Similitudines.

Sicut nec in victimis quidem, licet optimæ ſint, auroque præ… …lgeant, deorum eſt honos, ſed pia ac recta voluntate veneran… …um: ita boni etiam farre ac fictili religioſi ſunt: mali rurſus non effugiunt impietatem, quamuis aras multo ſanguine cruentauerint. *Sen. l. 1. de benef. c. 6.*

Vt ſcarabæi ac vultures offenduntur vnguentis, & Scytha iurauit ſe malle equum hinnientem audire quam Citharœdum canentem: Ita non omnibus placenr optima. *Plut.*

Vt Phœnix non niſi quingenteſimo anno naſcitur: Ita inſignium virorum rarus eſt prouentus. *Sen.*

Qui ſibi comparatione deteriorum bonus videtur, perinde eſt ac ſi quis claudos reſpiciens, ſuam miretur velocitatem. *Seneca.*

Vt Zeuſis picturus Iunonem, Agrigentinis omnibus virginibus inſpectis, quinque præcipuas elegit, ex quibus, quod eſſet in vnaquaque præcipuum, imitaretur: ita è plurimis optimi bonis ad exemplum vitæ aut dicendi proponendi ſunt, nec in his tamen reddenda ſint omnia, ſed optima. *Eraſ.*

Non continuo melior gubernator, cui pulchrius aut maius ſit nauigium: ita non eſt melior vir, cui fortuna ſplendidior. *Senec.*

Vt hiſtrio non eſt fœlicior, quod in ſcenis adornatus, rex aut Deus videatur: ſic nec homo fortunæ bonis: quandoquidem ſuis bonis æſtimatus, nihil eſt. *idem.*

❡ Biblica Exempla.

Bonorum inter malos latentium exempla: Noe cum domo ſua inter filios Dei à filiabus hominum corruptos, & diluuio abſorptos *Gen. 6. 9. & 7. 7.* Loth inter Sodomitas peſſimos 13. *v.* 11. 13. Abraham inter Chananæos *v.* 12. Ioſeph inter Ægyptios 3. 9. *v.* 7. 8. Samuel inter peruerſos & impios Heli filios. 1. *Sam.* 2. *v.* 25. 26. Elias cum ſeptem millibus virorum inter Iſraelitas idololatras 1. *Reg.* 19. *v.* 9. 10. 8. *Rom* 11. *v.* 45. Tobias inter captiuos ſub regno Samariæ, *Tob.* 1. *v.* 2 3 Mardochæus inter ſeruos Aſſueri *Eſth.* 3. 2. Iob inter gentiles *Iob.* 1. 1. Ieremias inter concaptiuos *Ier.* 43. *v.* 2. 3. 4. Ezechiel inter Scorpiones, *Ezech.* 26. Daniel, Sidrach, Miſach, Abdenago inter idololatras. *Dan.* 3. *v.* 16. 17. & 6. 10. Mathathias & filii eius inter Apoſtatas & idololatras 1. *Machab.* 2. *v.* 19 20. Centurio inter Iſraelitas, *Matth.* 8. 10. Ioſeph. Arimathæus inter Iudæos, *Marc.* 15. 34. Nicodemus inter Phariſæos, *Ioan.* 3. *v.* 12. & 19. 39. Cornelius centurio inter gentes, *Act.* 10. *v.* 1. 2.

Bona opera pietaſque in Deum vera commendatur, *Exod.* 19. 5. & 20. 21. &c. & 23. *verſ.* 19. 25. *Deuter.* 5. *v.* 6. 11. 16. & 10. 12. *Ioſ.* 22. 5. 1. *Sam.* 15. 22. *Pſalm.* 2. 10. & 40. 7. & 50. 14. *Prouerb.* 3. 1. & 14. 31. *Eſaiæ* 1. 16. & 58. 6. *Ier.* 22 3. *Ezech.* 18. 6. *Oſ.* 6. 11. *Mic.* 6. 8. *Zac.* 7 9. & 8 16. *Eccleſ.* 35. 12. *Matth.* 5. *v.* 24. 29. 39. *Luc.* 1. 75. & 5. 11. *Ioan.* 12. 26. *Rom.* 12. 1. &c. & 14. 17. *Philip* 3. 3. *Iac.* 1. 27. Bona opera glorificant Patrem cœleſtem, *Math.* 16. Bonis operibus teſtanda eſt vitæ nouitas 1. *Ioh.* 3. 7. Bonus & malus theſaurus, *Luc.* 6. 45. Bonitas Dei commemoratur, 2. *Pet.* 1 3.

❡ Profana Exempla.

Scythæ moderatiſſimi, & abſtinentes & ſuapte natura probi, quod Romani ac Græci vix præceptis ac diſciplinis phiſoſophorum, id natura ipſi conſequi potuerunt: plus enim his profuit ignoratio vitiorum, quam illis cognitio virtutis. *Bonfin. l. 2. Deca 1.*

Apud Germanos plus boni mores valent: quam alibi bonæ leges. *Corn. Tacit. de morib. German.*

Quotquot nouere Socratem, qualis fuerit (*inquit Xenophon. l. 4. Memorabilium*) ex iis qui virtutis cupidi ſunt, etiam nunc eum perpetuo deſiderio exoptant: vt qui ad virtutis ſtudium vtiliſſimus fuerit. *Theat. Zuing.*

Xenocrates, cariſſimus Platoni magiſtro diſcipulus, ei fuit comes in Siciliam tranſmittenti, hebeti ingenio, ſed ſeuero, ſanctisq; moribus. Plato hunc calcaribus, Ariſtotelem condiſcipulum freno dicebat indigere. *L. Viues in l. 8. Aug. de Ciuit. Dei c. 12.*

Theſeus, Athenienſium ciuitatem, quæ prius ſparſim & vicatim habitabat, in vnum locum congregatam Græcarum vrbium ampliſſimam fecit. *Iſocr. in Helen.*

Cyrus Perſarum rex, non iuſtitiæ ſolum, ſed omnium etiam regiarum virtutum exemplum fuit, ſi modo Xenophontis Pædiæ vera eſt narratio. *Theat. Zuing.*

Ageſilaus Spartanorum rex, omni bellica vrbanaque virtute Græcorum longe princeps ſua tempeſtate. *Sabell. l. 2. Enneadis 4.*

Philippum Alexandri genitorem, memoriæ prodidit Theophraſtus non maieſtate modo cæteros reges: ſed fortuna quoque & ingenii modeſtia antecelluiſſe. *Plut. in apoph.*

❡ Hieroglyphica.

Ægyptii Sacerdotes hominem ea modeſtia præditum, vt facile eum queas à perperam factis auertere, ſi indicare vellent, *Taurum genu dextro alligatum pingebant.* Hunc enim ſi dextro alligaueris genu, manſuetum & vincula conſequentem inuenies. *Pier. Val. lib. 5.*

Roſæ ſimulachrum *Bonum* ſignificat, quod vndique circunſeptum ſit malis: ac perinde voluptates noſtras amaritudinis & aſperitatis plenas. *Pier. Val. l. 55. p. 530. D.*

Fuerunt etiam qui ætatis florem, vel vnumquodque bonum, quod celerrime deficere videretur, atque adeo humanæ ipſius vitæ imbecillitatem per *decerptum Perſicum* & in lance poſitum,

non ineptum dicerent hieroglyphicum. Pomum enim nullum aliud fugacius, longiſſimaque decerpto bidui mora ſit, cogatque ſe quamprimum venundari. *Pier. Val. lib. 54. p. 526.*

¶ APOLOGI SEV FABVLAE.

Grus & pauo.

Pauo contra gruem aſſiſtens, explicatis pennis ſuis: Quanta eſt, inquit, formoſitas mea, & deformitas tua! At grus ſubuolans: Quanta eſt, inquit, leuitas mea & tua tarditas.

Monet fabula, non eſſe ob aliquod bonum naturale ſuperbiendum, neque contemnendum alterum cui fortaſſe multo maiora collata ſunt. *Ioach. Camer. l. fab. p. 208.*

Origo Murorum.

Ea tempeſtate, qua dii & homines vna promiſcueque in terris vixere, vt tradit Heſiodus, humanum genus defenſum & tutum ope præſidioque deorum, neque intra mœnia ſeſe includebat, neque aliam protectionem quærebat. Pulſis diis hominum ſcelere, muris & foſſis hi circumdati, nunquam tamen muniti ſatis eſſe potuere. Ita quantum boni à præſentibus diis accepiſſent recordati, mœnia ſancta de memoria deorum & nominarunt & haberi voluerunt, ac ritus inſuper ceremoniasque varias cultus diuini inſtituerunt: non tamen ita placatos reddere potuerunt, vt tam benignis vterentur quam antea vſi fuiſſent.

Fabula docet, quod ſine impenſa interdum bonum obtineatur, id amiſſum nullarum rerum impendio recuperari poſſe. *Ioach. Camer. lib. Fab. p. 283.*

¶ SCRIPTORES.

Aduerſus illos qui affirmant eorum Bonorum, quæ in altera vita expectamus, fruitionem, non niſi in cibo, ac potu fore: idque propterea, quod ſacris in literis proditum, initio mundi hominem rebus iisdem in paradiſo vitam ſuſtentaſſe, *leg. Greg. Nyſſ. de opific. hominis, c. 19. p. 197.*

Vide tit. Malitia, Virtus, Probitas, Vir bonus.

Breuiloquium. Breuitas.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOL.

Breuiloquium, Græce βραχυλογία, ας, ἡ, & βραχυλόγος, ὁ, ἡ, breuiloquens. Et oppoſitum eſt multiloquio.

Breuitas, quæ Græce βραχύτης, ητος, ἡ & βραχὺς έος, ὁ, breuis. Eſt autem breue proprie, quod longo opponitur. Hebraic. *Kotſer*, breuitas à verbo *Katſar*, decurtauit, abbreuiauit, demeſſuit cultro ſeu falce, abſcidit. Hinc ξυρέω abſcindo, ξυρὶς gladiolus quo aliquid abſcinditur, ξυρὸς nouacula.

¶ POETICÆ SENTENTIÆ.

Horat. de arte Poetica.

Quicquid præcipies, eſto breuis, vt cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantq; fideles.

Terent. in And.

Quin tu vno verbo dic, quid eſt quod me velis?

Auſonius in Paulino.

Et ſi enim comis breuitas: ſic fama renatum
Pythagoram docuiſſe refert, cum multa loquaces
Ambiguis ſererent verbis: contra omnia ſolum
Eſt, reſpondebat, vel non: ô certa loquendi
Regula. Nam breuius nihil eſt nec plenius iſtis,
Quæ firmata probant aut infirmata reclinant.

Ibidem.

Nemo ſilens placuit, multi breuitate loquendi.

Horat. de Art. poet.

Decipimur ſpecie recti: breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio. ſectantem leuia nerui
Deficiunt, animiq; profeſſus grandia turget.

Mich. Verinus.

Noſtra leges quiſquis fueris breuitatis amator,
Inuenies lepidos, ſed ſine felle iocos.

Euripides.

O pueri, iſtud ſapientis eſt viri paucis
Plurima poſſe verba bene complecti.

Menander.

Impudentes ſermones hoc ſolo iuuantur,
Si fiant breues & oportune proferantur.
Orationi breui multum ineſt ſapientia.

Martial. 2.

Non ſunt longa quibus nihil eſt, quod demere poſſis.

¶ PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

In omni negotio nihil adeo proſpicere debes quam vt tutum ſecurumq; ſit, quod agis. Eſt autem tutius tacere, quam loqui Cæterũ iis dicendis quæ mente & ratione carent, ſuperſedebis. Abſit quoq; nimietas in dicendo: & propriorum facinorum aut periculorum cõmemoratio. Non enim ſimiliter, vt ibi mentionem de tuis periculis facere, ſic & aliis, quæ tibi contigerunt, audire iucundum eſt. *Epictetus.*

Ne multis verbis pauca comprehendas: ſed paucis m[...]
ſerm. 33.

¶ APOPHTHEGMATA.

Pædaretus Lacon, vir bonus, cum in numerum trecen[...]
eſſet electus, abiit, fronte ſerena, Diis agẽs gratias hunc [...]
Gratias habeo vobis dii, quod tot homines meliores [...]
tati dediſtis. *Bruſ. l. 1. c. 18. ex Plut.*

Iamblichus, cum demum hominem bonum exiſtim[...]
tabat, qui perfectiſſimam actionem iuxta mentem [...]
conſeruat, & participationem intelligibilis pulchritu[...]
ac eſſentiæ potentiæque Dei particeps eſt. *Stob. ſerm. 3[...]*

Apollonius Tyanæus, quum in iudicium ad Domitian[...]
ceretur, apud quem accuſatus fuerat, nec eſſet facile [...]
elapſus: tantum vir bonus virtuti confidebat, vt cum [...]
ſet, Quo duceret? Ac dicente illo, Ad iudicium: Contra [...]
iecit) dicturus ſum? *Bruſ. l. 1. c. 18.*

Zeno Citticus, ad quendam dicentem, breues eſſe phi[...]
ſententias: Vera prædicas, inquit, oportet enim & ſyllab[...]
fieri poſſit eſſe breues. Veritas multis verbis non eget: [...]
nemus paucis verbis comprehenſa. *Laert. l. 1. c. 1.*

Epictetus. Philoſophiæ ſummam Epictetus duobus [...]
prehendere ſolitus eſt: ἀνέχου καὶ ἀπέχου: id eſt, ſuſtine & [...]
rum prius admonet, vt mala quæ incurrunt æquo a[...]
mus: poſterius, vt à voluptatibus temperemus. Ita enim [...]
aduerſis deiiciamur, nec proſperis corrumpamus. *Ref[...]*
cap. 19.

Plato Antiſthenem, qui diſſerendo fuerat prolixior, [...]
ignoras quod orationis modus ſit, non penes dicentem [...]
audientem. *Laert. l. 3.*

Iſæus. Pythonis proditoris accuſationem Iſæus ſo[...]
dictis abſoluit: Coarguam Pythonem, inquit, proditio[...]
Deo reddito, populo qui vinxit, Philippo qui dimiſit. [...]
Deus pronuntiaſſet oraculo niſi talis eſſet: nec popul[...]
niſi talis fuiſſet: neque rex abiiſſet, niſi eum cuius gr[...]
non reperiſſet, aut rex è caſtris illum non dimiſiſſet. *Philoſo*[...]
phiſtis.

Phocion in concione ſedens ſeorſim, acceſſit quidam [...]
Videris cogitabundus, ô Phocion: Recte quidem conie[...]
dit: Cogito enim, ſi quid queam detrahere his quæ d[...]
apud Athenienſ. Alii ſolliciti ſunt, vt quam plurima d[...]
deantur eloquentes eſſe, atque diſerti. Illi diuerſa erat [...]
rum vt quæ ad rem faciebant, verbis quam pauciſſimis [...]
retur. *Plut. in apoph.*

Demoſthenes, de Phocione, quoties in concione [...]
ſurgeret ad amicos proximos dicere ſolebat, rationem [...]
curim ſurgere. Nam Phocion erat in dicendo breuis, ſed [...]
lebat autem fere à Demoſthene diſſentire. *Plutarch. in [...]*
nes.

Apollodorus, dicebat optimos homines in dicendo [...]
eſſe: linguaces autem, ſi tantum moleſtiæ caperent, qua[...]
afficiunt, haud ſane longos ſermones habituros eſſe. *Stob.* [...]

Epaminondas, in Spartanos, qui multa magnaque c[...]
banis obiiciebant: Hi nimirum fecerunt, inquit, vt breu[...]
vti deſtiteritis. Solebant Lacedæmonii de breuiloquen[...]
ſed à Thebanis multis affecti calamitatibus, multa dic[...]
ſunt, de illis conquerentes. *Plut. in apoph.*

Archidamus cum irrupiſſet in Arcadiam audito quod [...]
Elei ferrent auxilium, ſcripſit illis in hunc modum: Arch[...]
Eleis, Quies bona. Non potuit breuius & ſuadere, quod [...]
commodum: & minari malum, ſi quid perperam aggred[...]
Decet hæc breuiloquentia & ducem, & Laconem. *Plut.*

Cleomenes, pirata quidam cum prædam per Lacedæmon[...]
regionem feciſſet, captus, & interrogatus cur id feciſſet? Q[...]
ait, deerat mihi vnde viuerem, & aliis quoque darem, ad [...]
coactus ſum: qui haberent: quæ nec ſponte dabant, vt e[...]
Cui Cleomenes ait: Compendioſa tibi ineſt malitia. E[...]
deteſtabatur hominis improbitatem, & laudabat exped[...]
tionis breuitatem. *Plut. in Laert.*

Leo Eurycratidis F. cuidam de rebus haudquaquam i[...]
intempeſtiuè loquenti. O hoſpes, inquit, re opportuna no[...]
tune vteris. Nihil oratione melius, ſi parce promas lingua[...]
rum. *Plut. in Lacon.*

Lycurgus, interroganti, quamobrẽ Lacedæmonii breui[...]
vſurparent? Quoniam ſilentio eſt finitimum, inquit. *Stob.* [...]
Anton. in Meliſſa parte 1. ſerm. 71 Max. ſerm. 2[...].

Lacedæmonij factis magis quam eloquentia pollueru[...]
breuiloquentia λακωνισμὸς, id eſt, Lacedæmoniorum ſeu Sp[...]
rum ſermo, dicta eſt: quod Lacones ſeu Lacedæmonii in ap[...]
gmatis præcipue valerent. Horum autem lepos in eo præ[...]
ſiſtit, vt pauciſſimis verbis plurimum ſententiæ compl[...]
Cuiuſmodi ſunt illa αἴκα, id eſt, Sic, reſponſum prolixæ ora[...]
gati: & οὐκ, id eſt, non, totam occupans epiſtolam & ἢ τὰν [...]
id eſt, aut ſuper hunc. *Eraſm. in adag.* Plut. in apoph. *Vbi* [...]
extant breuiloquentiæ Laconicæ exempla, ad ſuos locos [...]
pere relata.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

C. Cæſar, quum in bello ciuili Pharnacem primo congreſſu vi-ciſſet, Laconica breuitate ad ſuos ſcripſit: Veni, vidi, vici. *Plutar. in apoph.*

Auguſtus Cæſ. In Sicilia pro Theodoro Arium præfectum inſti-tuere, ſed cum Cæſari quidam libellum porrexiſſet, in quo ſcriptum erat, Caluus Theodorus Tarſenſis fur eſt, quid tibi videtur? lecto eo, nihil aliud ſubſcripſit quam, videtur. *Plut. in apoph.*

¶ Similitvdines.

Chryſoſtomus. Imo potius iam ſilendum eſt, quod neceſſe ſit in im-menſum hiſtoriarum pelagus orationem ſoluere. Qui vero per tale mare feliciter facturi, neceſſe eſt non fatigatis, ſed integris remigi-bus viam capeſſant. Nam hanc ob cauſam paſſim per mare portus inſulæque poſitæ ſunt, vt & gubernator, & vector refocillentur, hic quidem remo depoſito, ille vero exurgens à clauo. His de cauſis di-uerſoria & cauponæ vbique per vias excogitatæ ſunt, vt iumenta ſi-mul cum viatoribus à labore recreentur. Eoque & doctrinæ ſer-moni ſilentii tempus præfinitum eſt, vt neq; nos ipſos deteramus verborum multitudine, neque nos delaſſemus. *Hom. 3. in Eſaiam.*

Plutarch. Sicut matres faciunt, quando in gremium pueri po-ma, vel ſecundarum menſarum tale aliquid mittunt, ſinus eius vn-dique zona conſtringunt, & ſecuros faciunt: Ita & nos faciamus ſermonem prolixiorem in arctum contrahentes, & in memoriæ promptuario deponentes. *In ſerm. 1. in Oziam.*

Celeberrima ferrum temperant ac durant, vt infoſſo in terram quod eſt terreum, auferatur, ac repurgetur: Sic Laconicus ſermo detractione ſuperuacui fit penetrantior. *In Moral.*

Terrarum. Congeſtas cumulatim merces nunquam ſimul diſpi-cias, ſed ſemper reliquum eſt quod admireris: Ita in iis qui multam rerum ſupellectilem in vnum breuiter contrahunt, ſemper re-ſtat quod intelligas. *in apoph.*

¶ Adagia.

Grata breuitas, χάρις βραχύτησιν ὀπηδεῖ.

Quædam mole placent ac magnitudine. Sunt, quæ ob id grata quod minuta: Veluti gemmæ quædam ac ſculpturæ. Idem vſu venit in epiſtolis ac libris, qui non raro ipſa breuitate redduntur commendatiores, præſertim apud faſtidioſos & occupatos.

Ἐν ἐπιτομῇ.

M. Tullius epiſt. ad Atticum l. 5. ἐν ἐπιτομῇ dixit, pro eo, quod erat compendio, ſummatim & compendio reciſis is, quæ minus ad rem pertinent.

Laconiſmus. Λακωνισμός.

Laconiſmum veluti prouerbio breuiloquentiam vocant, pro eo quod est paucis & compendio dicere.

Tribus bolis.

Plautus in Curcu. Tribus bolis dixit, pro compendio, quaſi tribus iactibus. Mit dreyen Worten

Pauciloquus, ſed eruditus. *Homer.*

De eo qui pauca quidem, ſed tamen auditu digna loquitur, con-ueniet illud ex lib. 3. Iliad. Menelao breuiloquo:

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως.
Ἐπεὶ οὐ πολύμυθος Id eſt.

Non is multa quidem, verum argutiſſima: quippe
Pauciloquus.

Minore finire pomœrio.

Prouerbij rationem ſapiunt huiusmodi ferme Metaphoræ: Finire pomœrio. Præſtituere metam. Circumſcribere cancellis, & ſi quæ ſunt ſimiles.

Numero dicis.

Plautus in Caſina. dixit pro eo quod eſt facile & compendio: Fe-cit numero pro cito ac celeriter. Idem in Amphitryone: Numero mi-hi venit in mentem.

Vno faſce complecti.

Apud Plinium, pro eo quo eſt: eadem opera & coniunctim agere, non ſeparatim.

Tribus verbis.

Tribus verbis, pro pauciſſimis dicere prouerbiale eſt. mit dreyen Worten.

Contemnentis dicterium.

Si quando ſignificabimus, nos ſommate, ſeu contumelia leuiter commoueri nec altius in animum demittere, congruet illud ex Iliad

Οὐκ ἐν χωρίῳ ὀξὺ πάγη βέλος, ἀλλὰ πάροιθεν
Εἰρύσατο ζωστήρ τε παναίολος, ἠδ᾽ ὑπένερθεν
Ζῶμά τε καὶ μίτρη, τὴν χαλκῆες κάμον ἄνδρες. id eſt:

At miſſum non tranſiit ad vitalia telum:
Sed ſumma in cute baltheus arcuit, impoſitaq;
Laminea ſquamæ quas huic faber addidit ære.

In clamoſos.

Ingentem inter litigandum aut diſputandum vociferationem indicabimus eo verſiculo, quem de Neptuno ſcripſit Homerus:

Ὅσσον τ᾽ ἐννεάχιλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι
Ἀνέρες ἐν πολέμῳ, ἔριδα ξυνάγοντες Ἄρηος.

Id eſt.

Tantum vociferans, quantum nouies deciesue
Mille viri clamare ſolent, qui prælia miſcent.

Idem carmen habetur Iliad. ε. de Marte.

Iubentis aperte loqui.

Si quem admonebimus vt proferat doloris aut odij cauſas, neque celet in animo: non illepide dixerimus illud ex primo Iliados lib.

Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ· ἵνα εἴδομεν ἄμφω.

Id eſt:

Eloquitor, nec celato: quo norimus ambo.

Abſit clamor in colloquio aut luſu.

Qui iubebit, in conuiuio colloquioue temperari à vociferatione, accommodabit illud Homericum:

Νῦν μὲν δαινύμενοι τερπώμεθα μηδὲ βοὴ ἔστω.

Id eſt:

Nunc hilares cœnemus, & omnis clamor abeſto,

Qui obticeſcit.

In eum qui metu attonitus aut ſtupefactus admiratione tacet, aut cui non eſt quod reſpondeat, quadrabit illud ex Iliad. ρ.

Δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε.

Id eſt:

Illum corripuit ſtupor atq; infantia linguæ.

Lupus in fabula.

Quoties præter expectationem interuenit is, de quo fuerat mẽtio.
Wo man des Wolffs gedenckt / ſo iſt er nit weit von dannen.
Wo man des Teuffels gedenckt/da will er bald ſein.
Qui parle du loup, en void la queue *Huc referatur ex Iliad. κ.*

Οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος, ὅτ᾽ ἄρ᾽ ἤλυθον αὐτοί.
Iamq; aderant ipſi, nondum ſermone peracto.

Aperte ſimpliciterque loqui.

Simpliciter & aperte dicturos nos citraque ambages, ſignificabi-mus hoc carmine.

Οὐκ ἂν ἔγωγε,
Ἀλλὰ παρὲξ εἴποιμι παρακλιδὸν, οὐδ᾽ ἀπατήσω.

Id eſt,

Non fucis te diſſimulans decepero fictis.

Feſtiuus ſermo.

Vbi quis in conuiuio ſermonem inducit admodum hilarem ac fe-ſtiuum, qui diſcutiat omnem triſtitiam, conuenit illud ex eodem li-bro, quod Homerus finxit de Helena, pharmacum immittente in conuiuarum cyathos, quod omnium anteactorum induceret obliuio-nem.

Αὐτίκ᾽ ἄρ᾽ εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον
Νηπενθές τ᾽, ἄχολόν τε, κακῶν τ᾽ ἐπίληθον ἁπάντων.

Id eſt.

In vinum immiſit mox pharmacon. Vnde biberunt
Luctusq; bilisq; malique obliuia cuncti.

¶ Historica Exempla.

Λακωνισμὸς, veluti prouerbio breuiloquentiam vocant, ſiue quod Lacedæmonii factis magis, quam eloquentia præcelluerunt: ſiue quod in Apophth-gmatis præcipue valuerunt. Horum autem præcipua gratia, vt pauciſſimus verbis plurimum ſententiæ com-plectantur. *Eraſ in Adagijs.*

Homerus Menelao ceu Lacedæmonio argutam breuiloquentiam affingit: παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, id eſt: Pauca quidem, verum plane argutiſſima.

Laertius, ex auctoritate Ariſtagoræ Mileſii refert: Chiloni vni è ſeptem peculiarem fuiſſe breuiloquentiam: vnde genus hoc dicen-di Chilonium appellat.

Interpres Pindari breuiloquentiam tribuit quoque Argiuis, ci-tans illud ex Vlyſſe furente Sophoclis, μῦθος γὰρ Ἀργολιστὶ συντέμνει βραχύς, id eſt, Argiua paucis multa fert oratio.

De Pythagoræ breuiloquentia hæc refert *Auſonius epiſt. 12. Ad Paulinum.*

Eſt etenim comis breuitas: ſic fama renatum
Pythagoram docuiſſe refert, &c.
Nemo ſilens placuit, multi breuitate loquendi.

FINIS LIBRI SECVNDI.

non ineptum dicerent hieroglyphicum. Pomum enim nullum aliud fugacius, longiſſimaque decerpto bidui mora ſit, cogatque ſe quamprimum venundari. *Pier. Val. lib. 54. p. 526.*

¶ Apologi seu Fabulae.

Grus & pauo.

Pauo contra gruem aſſiſtens, explicatis pennis ſuis: Quanta eſt, inquit, formoſitas mea, & deformitas tua! At grus ſubuolans: Quanta eſt, inquit, leuitas mea & tua tarditas.

Monet fabula, non eſſe ob aliquod bonum naturale ſuperbiendum, neque contemnendum alterum cui fortaſſe multo maiora collata ſunt. *Ioach. Camer. l. fab. p. 208.*

Origo Murorum.

Ea tempeſtate, qua dii & homines vna promiſcueque in terris vixere, vt tradit Heſiodus, humanum genus defenſum & tutum ope præſidioque deorum, neque intra mœnia ſeſe includebat, neque aliam protectionem quærebat. Pulſis diis hominum ſcelere, muris & foſſis hi circumdati, nunquam tamen muniti ſatis eſſe potuere. Ita quantum boni à præſentibus diis accepiſſent recordati, mœnia ſancta de memoria deorum & nominarunt & haberi voluerunt, ac ritus inſuper ceremoniasque varias cultus diuini inſtituerunt: non tamen ita placatos reddere potuerunt, vt tam benignis vterentur quam antea vſi fuiſſent.

Fabula docet, quod ſine impenſa interdum bonum obtineatur, id amiſſum nullarum rerum impendio recuperari poſſe. *Ioach. Camer. lib. Fab. p. 283.*

¶ Scriptores.

Aduerſus illos qui affirmant eorum Bonorum, quæ in altera vita expectamus, fruitionem, non niſi in cibo, ac potu fore: idque propterea, quod ſacris in literis proditum, initio mundi hominem rebus iisdem in paradiſo vitam ſuſtentaſſe, *leg. Greg. Nyſſ. de opific. hominis, c. 19. p. 197.*

Vide tit. Malitia, Virtus, Probitas, Vir bonus.

Breuiloquium. Breuitas.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOL.

Breuiloquium, Græce βραχυλογία, ας, ἡ, & βραχυλόγος, ου, ὁ, ἡ, breuiloquens. Et oppoſitum eſt multiloquio.

Breuitas, quæ Græce βραχύτης, ητος, ἡ & βραχὺς έος, ὁ, breuis. Eſt autem breue proprie, quod longo opponitur. Hebraic. *Kotſer*, breuitas à verbo *Katſar*, decurtauit, abbreuiauit, demeſſuit cultro ſeu falce, abſcidit. Hinc ξυρέω abſcindo, ξυρὶς gladiolus quo aliquid abſcinditur, ξυρὸς nouacula.

¶ Poeticæ Sententiæ.

Horat. de arte Poetica.

Quicquid præcipies, eſto breuis, vt cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantq; fideles.

Terent. in And.

Quin tu vno verbo dic, quid eſt quod me velis?

Auſonius in Paulino.

Et ſi enim comis breuitas: ſic fama renatum
Pythagoram docuiſſe refert, cum multa loquaces
Ambiguis ſererent verbis: contra omnia ſolum
Eſt, reſpondebat, vel non: ô certa loquendi
Regula. Nam breuius nihil eſt nec plenius iſtis,
Quæ firmata probant aut infirmata reclinant.

Ibidem.

Nemo ſilens placuit, multi breuitate loquendi.

Horat. de Art. poet.

Decipimur ſpecie recti: breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio. ſectantem leuia nerui
Deficiunt, animiq; profeſſus grandia turget.

Mich. Verinus.

Noſtra leges quisquis fueris breuitatis amator,
Inuenies lepidos, ſed ſine felle iocos.

Euripides.

O pueri, iſtud ſapientis eſt viri paucis
Plurima poſſe verba bene complecti.

Menander.

Impudentes ſermones hoc ſolo iuuantur,
Si fiant breues & oportune proferantur.
Orationi breui multum ineſt ſapientiæ.

Martial. 2.

Non ſunt longa quibus nihil eſt, quod demere poſſis.

¶ Philosophicae Sententiae.

In omni negotio nihil adeo proſpicere debes quam vt tutum ſecurumq; ſit, quod agis. Eſt autem tutius tacere, quam loqui. Cæterū iis dicendis quæ mente & ratione carent, ſuperſedebis. Abſit quoq; nimietas in dicendo: & propriorum facinorum aut periculorum cōmemoratio. Non enim ſimiliter, vt ibi mentionem de tuis periculis facere, ſic & aliis, quæ tibi contigerunt, audire iucundum eſt. *Epictetus.*

Ne multis verbis pauca comprehendas: ſed paucis m[...] *ſerm. 33.*

¶ Apophthegmata.

Pædaretus Lacon, vir bonus, cum in numerum trecen[...] eſſet electus, abiit, fronte ſerena, Diis agēs gratias hunc [...] Gratias habeo vobis dii, quod tot homines meliores [...] tati dediſtis. *Bruſ. l. 1. c. 18. ex Plut.*

Iamblichus, cum demum hominem bonum exiſtim[...] tabat, qui perfectiſſimam actionem iuxta mentem [...] conſeruat, & participationem intelligibilis pulchritud[...] ac eſſentiæ potentiæque Dei particeps eſt. *Stob. ſerm.* [...]

Apollonius Tyanæus, quum in iudicium ad Domitian[...] ceretur, apud quem accuſatus fuerat, nec eſſet facile [...] elapſus: tantum vir bonus virtuti confidebat, vt cum [...] ſet, Quo duceret? Ac dicente illo, Ad iudicium: Contra [...] iecit) dicturus ſum? *Bruſ. l. 1. c. 18.*

Zeno Citticus, ad quendam dicentem, breues eſſe ph[...] ſententias: Vera prædicas, inquit, oportet enim & ſyllab[...] fieri poſſit eſſe breues. Veritas multis verbis non eget: [...] nemus paucis verbis comprehenſa. *Laert. l. 1. c. 1.*

Epictetus. Philoſophiæ ſummam Epictetus duobus [...] prehendere ſolitus eſt: ἀνέχου καὶ ἀπέχου: id eſt, ſuſtine & [...] rum prius admonet, vt mala quæ incurrunt æquo a[...] mus: poſterius, vt à voluptatibus temperemus. Ita enim [...] aduerſis deiiciamur, nec proſperis corrumpamus. *Re*[...] *cap. 19.*

Plato Antiſthenem, qui diſſerendo fuerat prolixior, [...] ignoras quod orationis modus ſit, non penes dicentem [...] audientem. *Laert. l. 3.*

Iſæus. Pythonis proditoris accuſationem Iſæus ſoph[...] dictis abſoluit: Coarguam Pythonem, inquit, prodition[...] Deo reddito, populo qui vinxit, Philippo qui dimiſit. [...] Deus pronuntiaſſet oraculo niſi talis eſſet: nec popul[...] niſi talis fuiſſet: neque rex abiiſſet, niſi eum cuius gr[...] non reperiſſet, aut rex è caſtris illum non dimiſiſſet, *Phi*[...] *phiſtis.*

Phocion in concione ſedens ſeorſim, acceſſit quidam [...] Videris cogitabundus, ô Phocion: Recte quidem coniect[...] dit: Cogito enim, ſi quid queam detrahere his quæ d[...] apud Athenienſ. Alii ſolliciti ſunt, vt quam plurima dican[...] deantur eloquentes eſſe, atque diſerti. Illi diuerſa erat [...] rum vt quæ ad rem faciebant, verbis quam pauciſſimis [...] retur. *Plut. in apoph.*

Demoſthenes, de Phocione, quoties in concione [...] ſurgeret ad amicos proximos dicere ſolebat, rationem [...] curim ſurgere. Nam Phocion erat in dicendo breuis, ſed [...] lebat autem fere à Demoſthene diſſentire. *Plutarch. in* [...] *nes.*

Apollodorus, dicebat optimos homines ſin dicendo [...] eſſe: linguaces autem, ſi tantum moleſtiæ caperent, qua[...] afficiunt, haud ſane longos ſermones habituros eſſe. *Stob.* [...]

Epaminondas, in Spartanos, qui multa magnaque cr[...] banis obiiciebant: Hi nimirum fecerunt, inquit, vt breu[...] vti deſtiteritis. Solebant Lacedæmonii de breuiloquentia [...] ſed à Thebanis multis affecti calamitatibus, multa dic[...] ſunt, de illis conquerentes. *Plut. in apoph.*

Archidamus cum irrupiſſet in Arcadiam audito quod [...] Elei ferrent auxilium, ſcripſit illis in hunc modum: Arch[...] Eleis, Quies bona. Non potuit breuius & ſuadere, quod [...] commodum: & minari malum, ſi quid perperam aggred[...] Decet hæc breuiloquentia & ducem, & Laconem. *Plut.*

Cleomenes, pirata quidam cum prædam per Lacedæm[...] regionem feciſſet, captus, & interrogatus cur id feciſſet? Q[...] ait, deerat mihi vnde viuerem, & aliis quoque darem, ad [...] coactus ſum: qui haberent: quæ nec ſponte dabant, vi [...] Cui Cleomenes ait: Compendioſa tibi ineſt malitia. [...] deteſtabatur hominis improbitatem, & laudabat expedi[...] tionis breuitatem. *Plut. in Laert.*

Leo Eurycratidis F. cuidam de rebus haudquaquam [...] intempeſtiuè loquenti. O hoſpes, inquit, re opportuna non [...] tune vteris. Nihil oratione melius, ſi parce promas lingua[...] rum. *Plut. in Lacon.*

Lycurgus, interroganti, quamobrē Lacedæmonii breuil[...] vſurparent? Quoniam ſilentio eſt finitimum, inquit. *Stob.* [...] *Anton. in Meliſſa parte 1. ſerm. 71 Max. ſerm. 2*[...]

Lacedæmonij factis magis quam eloquentia pollueru[...] breuiloquentia λακωνισμὸς, id eſt, Lacedæmoniorum ſeu Sp[...] rum ſermo, dicta eſt: quod Lacones ſeu Lacedæmonii in apo[...] gmatis præcipue valerent. Horum autem lepos in eo præcip[...] ſiſtit, vt pauciſſimis verbis plurimum ſententiæ compl[...] Cuiusmodi ſunt illa αἴκα, id eſt, Sic, reſponſum prolixæ ora[...] gati: & οὐκ, id eſt, non, totam occupans epiſtolam & [...] id eſt, aut ſuper hunc. *Eraſm. in adag.* Plut. in apoph. [...] *extant breuiloquentiæ Laconicæ exempla, ad ſuos locos* [...] *pere relata.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

C. Cæſar, quum in bello ciuili Pharnacem primo congreſſu viciſſet, Laconica breuitate ad ſuos ſcripſit: Veni, vidi, vici. *Plutar. in apoph.*

Auguſtus Cæſ. in Sicilia pro Theodoro Arium præfectum inſtituerat, ſed cum Cæſari quidam libellum porrexiſſet, in quo ſcriptum erat, Caluus Theodorus Tarſenſis fur eſt, quid tibi videtur? lecto eo, nihil aliud ſubſcripſit quam, videtur. *Plut. in apoph.*

¶ SIMILITVDINES.

Chryſoſtomus, Imo potius iam ſilendum eſt, quod neceſſe ſit in immenſum hiſtoriarum pelagus orationem ſoluere. Qui vero per tale mare feliciter facturi, neceſſe eſt non fatigatis, ſed integris remigibus iter capeſſant. Nam hanc ob cauſam paſſim per mare portus inſulæque poſitæ ſunt, vt & gubernator, & vector refocillentur, hic quidem remo depoſito, ille vero exurgens à clauo. His de cauſis diuerſoria & cauponæ vbique per vias excogitatæ ſunt, vt iumenta ſimul cum viatoribus à labore recreentur. Eoque & doctrinæ ſermoni ſilentii tempus præfinitum eſt, vt neq; nos ipſos deteramus verborum multitudine, neque nos delaſſemus. *Hom. 3. in Eſaiam.*

Plutarchus. Sicut matres faciunt, quando in gremium pueri poma vel ſecundarum menſarum tale aliquid mittunt, ſinus eius vnaque zona conſtringunt, & ſecuros faciunt: Ita & nos faciamus ſermonem prolixiorem in arctum contrahentes, & in memoriæ promptuario deponentes. *In ſerm. 1. in Oziam.*

Celtiberi ita ferrum temperant ac durant, vt infoſſo in terram quod eſt terreum, auferatur, ac repurgetur: Sic Laconicus ſermo ablatione ſuperuacui fit penetrantior. *In Moral.*

Timon. Congeſtas cumulatim merces nunquam ſimul diſpicias, ſed ſemper reliquum eſt quod admireris: Ita in iis qui multam rerum ſupellectilem in vnum breuiter contrahunt, ſemper reſtat quod intelligas. *in apoph.*

¶ ADAGIA.

Terra breuitas, χάρις ἐκαιοῖσιν ὀπηδεῖ.

Quædam mole placent ac magnitudine. Sunt, quæ ob id grata ſunt quod minuta: Veluti gemmæ quædam ac ſculpturæ. Idem vſu venit in epiſtolis ac libris, qui non raro ipſa breuitate redduntur commendatiores, præſertim apud faſtidioſos & occupatos.

Ἐν ἐπιτομῇ.

M. Tullius epiſt. ad Atticum l. 5. ἐν ἐπιτομῇ *dixit pro eo, quod erat breuiter, ſummatim & compendio reciſis iis, quæ minus ad rem pertinent.*

Laconiſmus. Λακωνισμός.

Laconiſmum veluti prouerbio breuiloquentiam vocant, pro eo quod eſt paucis & compendio dicere.

Tribus bolis.

Plautus in Curcu. Tribus bolis dixit, pro compendio, quaſi tribus verbis. Mit dreyen Worten

Pauciloquus, ſed eruditus. *Homer.*

Breuem qui pauca quidem, ſed tamen auditu digna loquitur, conueniet illud ex lib. 3. Iliad. Menelao breuiloquo:

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως.
Ἐπεὶ οὐ πολύμυθος   Id eſt.
Non is multa quidem, verum argutiſſima: quippe
Pauciloquus.

Minore finire pomœrio.

Prouerbij rationem ſapiunt huiusmodi ferme Metaphoræ: Finire pomœrio. Præſtituere metam. Circumſcribere cancellis, & ſi quæ ſunt ſimiles.

Numero dicis.

Plautus in Caſina. dixit pro eo quod eſt facile & compendio: Fecit expediit pro cito ac celeriter. Idem in Amphitryone: Numero mihi venit in mentem.

Vno faſce complecti.

Apud Plinium, pro eo quo eſt: eadem opera & coniunctim agere, non ſeparatim.

Tribus verbis.

Tribus verbis, pro pauciſſimis dicere prouerbiale eſt. mit dreyen Worten.

Contemnentis dicterium.

Si quando ſignificabimus, nos ſcommate, ſeu contumelia leuiter commoueri nec altius in animum demittere, congruet illud ex Iliad

Οὐκ ἐν καιρίῳ ὀξὺ πάγη βέλος, ἀλλὰ πάροιθεν
Εἰρύσατο ζωστήρ τε παναίολος, ἠδ᾽ ὑπένερθεν
Ζῶμά τε καὶ μίτρη, τὴν χαλκῆες κάμον ἄνδρες. id eſt:

At miſſum non tranſiit ad vitalia telum:
Sed ſumma in cute baltheus arcuit, impoſitaq;
Laminea ſquama quas huic faber addidit are.

In clamoſos.

Ingentem inter litigandum aut diſputandum vociferationem indicabimus eo verſiculo, quem de Neptuno ſcripſit Homerus:

ὅσσον τ᾽ ἐννεάχιλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι
Ἀνέρες ἐν πολέμῳ, ἔριδα ξυνάγοντες Ἄρηος.
Id eſt.
Tantum vociferans, quantum nouies deciesue
Mille viri clamare ſolent qui prælia miſcent.

Idem carmen habetur Iliad. ε. de Marte.

Iubentis aperte loqui.

Si quem admonebimus vt proferat doloris aut odij cauſas, neque celet in animo: non illepide dixerimus illud ex primo Iliados lib.

Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ· ἵνα εἴδομεν ἄμφω.
Id eſt:
Eloquitor, nec celato: quo norimus ambo.

Abſit clamor in colloquio aut luſu.

Qui iubebit, in conuiuio colloquioue temperari à vociferatione, accommodabit illud Homericum:

Νῦν μὲν δαινύμενοι τερπώμεθα μηδὲ βοητὺς
Ἔστω.
Id eſt:
Nunc hilares cœnemus, & omnis clamor abeſto,

Qui obticeſcit.

In eum qui metu attonitus aut ſtupefactus admiratione tacet, aut cui non eſt quod reſpondeat, quadrabit illud ex Iliad. ρ.

Δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε.
Id eſt:
Illum corripuit ſtupor atq; infantia linguæ.

Lupus in fabula.

Quoties præter expectationem interuenit is, de quo fuerat mētio.

Wo man des Wolffs gedenckt / ſo iſt er nit weit von dannen.
Wo man des Teuffels gedenckt / da will er bald ſein.

Qui parle du loup, en void la queue *Huc referatur ex Iliad. κ.*

Οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος, ὅτ᾽ ἄρ᾽ ἤλυθον αὐτοί.
Iamq; aderant ipſi, nondum ſermone peracto.

Aperte ſimpliciterque loqui.

Simpliciter & aperte dicturos nos citraque ambages, ſignificabimus hoc carmine.

Οὐκ ἂν ἔγωγε,
Ἀλλὰ παρὲξ εἴποιμι παρακλιδὸν, οὐδ᾽ ἀπατήσω.
Id eſt,
Non fucis te diſſimulans decepero fictis.

Feſtiuus ſermo.

Vbi quis in conuiuio ſermonem inducit admodum hilarem ac feſtiuum, qui diſcutiat omnem triſtitiam, conuenit illud ex eodem libro. quod Homerus finxit de Helena, pharmacum immittente in conuiuarum cyathos, quod omnium ante actorum induceret obliuionem.

Αὐτίκ᾽ ἄρ᾽ εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον
Νηπενθές τ᾽, ἄχολόν τε, κακῶν τ᾽ ἐπίληθον ἁπάντων.
Id eſt.
In vinum immiſit mox pharmacon. Vnde biberunt
Luctusq; bilisq; malique obliuia cuncti.

¶ HISTORICA EXEMPLA.

Λακωνισμός, veluti prouerbio breuiloquentiam vocant, ſiue quod Lacedæmonii factis magis, quam eloquentia præcelluerunt: ſiue quod in Apophthegmatis præcipue valuerunt. Horum autem præcipua gratia, vt pauciſſimus verbis plurimum ſententiæ complectantur. *Eraſ. in Adagijs.*

Homerus Menelao ceu Lacedæmonio argutam breuiloquentiam affingit: παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, id eſt: Pauca quidem, verum plane argutiſſima.

Laertius, ex auctoritate Ariſtagoræ Mileſii refert: Chiloni vni è ſeptem peculiarem fuiſſe breuiloquentiam: vnde genus hoc dicendi Chilonium appellat.

Interpres Pindari breuiloquentiam tribuit quoque Argiuis, citans illud ex Vlyſſe furente Sophoclis, μῦθος γὰρ ἀργολιστὶ συντέμνει βραχύς, id eſt, Argiua paucis multa fert oratio.

De Pythagoræ breuiloquentia hæc refert *Auſonius epiſt. 12. Ad Paulinum.*

Eſt etenim comis breuitas: ſic fama renatum
Pythagoram docuiſſe refert, &c.
Nemo ſilens placuit, multi breuitate loquendi.

FINIS LIBRI SECVNDI.